

SSR 02A 164

~~1250~~

~~894 8137~~

2

H:-8-0

SSRMA 164

W:-5-3

యథార్థరామాయణము

శ్రీమదజ్ఞానాదిభట్ట నారాయణదాస

విరచితము

వల్లిపర్తి

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణబుక్ డిపో

రాజమండ్రి

కొరిజిష్టర్లు]

[వెల రు 4-0-0

U

1

యథార్థ రామాయణము

A FRANCHISE
(హరికథ)

శ్రీ మదజ్ఞానాదిభట్ట నారాయణదాస

విరచితము

అద్వైతార్థ చిత్తరేఖ చిత్రణ
స్పూర్తి : డా॥ వేణకటాచార్యులు
ఆలమూరి విక్రమ్, స. వి. కళాశాల, విజయవాడ,
తే. పల్లె. Co. : 9-11-56

ప బ్లి ష ర్స్ :

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య అండ్ సన్స్

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

1956

రాజమహేంద్రవరమున
 శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాలయందు
 ముద్రింపబడియె

గుణవంతుఁడు, వీర్యవంతుఁడు-ధర్మజ్ఞుఁడు-సత్యవాక్యకుఁడు-దృఢప్రతుఁడు-చారిత్రముతోఁ గూడుకొన్నవాఁడు - సర్వభూతములందున్దితుఁడు-విద్వాంసుఁడు-సకలప్రియదర్శనుఁడు-అత్మవంతుఁడు-జితక్రోధుఁడు-ద్యుతిమంతుఁడు-అనసూయకుఁడు-అజాతరోషుఁడైన యెవనికి దేవతలుకూడ భయపడెదరో యట్టివాఁడు-ఇత్స్వోక్తవంశ ప్రభవుఁడు-రామనామముకలవాఁడు-నియతాత్ముఁడు - మహావీర్యుఁడు-వశి-బుద్ధిమంతుఁడు-నీతిమంతుఁడు-వాఙ్మోక్షి-శ్రీమంతుఁడు-శత్రునిబర్హుఁడు-విపులాంసుఁడు-మహాబాహుఁడు-కంబుగ్రీవుఁడు-మహాహనుఁడు-మహారస్కుఁడు-మహామౌన్యసుఁడు-గూఢజిత్రుఁడు-ఆరిందముఁడు- ఆచానుబాహుఁడు-సుశిరుఁడు-సులలాంగుఁడు- సువిక్రముఁడు-సముఁడు - సమవిభక్తాంగుఁడు-స్నిగ్ధవర్ణుఁడు-ప్రతాపవంతుఁడు-పీనవత్సరుఁడు-విశాలాత్ముఁడు-లక్ష్మీవంతుఁడు-శంభలక్షుఁడు-సంస్థానంధుఁడు - ప్రజలకు హితముచేయుట యందురతుఁడు-యశస్వి-జ్ఞానసంపన్నుఁడు-శుచి - వశ్యుఁడు-సమాధిమంతుఁడు-ప్రజాపతిసముఁడు-దాహరిపునిషాదనుఁడు- జీవతోకమునక్షీంచుచుండువాఁడు - ధర్మమును బరిరక్షించుచుండువాఁడు-స్వజనరక్షకుఁడు వేదవేదాంగతత్వజ్ఞుఁడు-ధనుర్వేదమునందు నిష్ఠితుఁడు-సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞుఁడు-స్మృతిమంతుఁడు-ప్రతిభావంతుఁడు-సర్వలోకప్రియుఁడు-నదులతో సమాద్రమువలె విద్వాంసులతో సర్వదాభిగతుఁడు-కోర్కెఁడు-సర్వసముఁడు-సర్వగుణోక్తేయఁడు-కౌసల్యానంద వర్ధనుఁడు

గాంభీర్యమునకు సముద్రమువంటివాఁడు - ధైర్యమున హిమవంతుని
 పోల్కివాఁడు వీర్యమున విష్ణునితో సదృశుఁడు-సోమునిరీతికాబ్రయద
 ర్శనుఁడు-క్రోధమున గాలాగ్ని సదృశుఁడు-క్షమచేతబృధ్వీసముఁడు-
 త్యాగమున ధనదునితోఁదుల్యుఁడు-గుణసంపన్నుఁడు - సత్యపరాక్ర
 ముఁడు-నీతిశాస్త్రోక్తమౌఁడు యుక్తుఁడు. దశరథజ్యేష్ఠపుత్రుఁడు-
 బాహువీర్యమున రామచంద్రుని సదృశుఁడు పృథివీయందేకాక ముజ్జ
 గములందున్నాడతేఁడు-సింహాశ్రయుఁడు-సింహసంహననుఁడు-నీవాడ
 నని యొక్కసారియైన. యాచించిన ప్రపన్నుని కెల్ల భూతముల
 నుండి యభయమిచ్చుట నా వ్రతమని రాముఁడు విభీషణున్సూర్చి పలి
 కెను-సౌందర్యమందు న్నామర్థ్యమందు న్దాక్షిణ్యమునందుకొ జ్ఞాన
 మందు న్బుద్ధి నిశ్చయమునందును రామునకు సముఁడులేఁడు-సచరా
 చర సహితములగు సమస్తలోకములను సంహరించి తిరిగి యథాప్ర
 కారముగా మహాయశుఁడగు రాముఁడు సృజింపఁగలడు - రాముఁడు
 వధింప నిశ్చయించినవానిని స్వయంభువగు చక్షరాననుఁడుగాని. త్రిపు
 రాంతకుఁడు వ్రినేత్రుఁడగు దుద్రుఁడుని కావనేరదు - గంధర్వరాజ
 ప్రతిముఁడు-లోకమందువిఖ్యాతపౌరుషుఁడు - దీర్ఘ బాహుఁడు మహాస
 త్యుఁడు-మత్తమాతంగగామి-చంద్రకాంతాననుఁడు-మిక్కిలి యోర్మి
 గలవాఁడు - రూపాదార్యగుణములచే బురుషుల చిత్తాపహరణము
 కావించువాఁడు-నారాయణోపాసకుఁడు-శూరులు-కృతసేన్యుడు-క్షమా
 పరుడు-కమలపత్రాక్షుఁడు- మహాబలుడు - అభిరాముడు-విమల కర్ణ
 టలగ్నమునందు గురుచంద్రులు-తులయందు శని-మకరమందు కుజుడు
 మీనమున శుక్రుడు-మేషమందుసూర్యబుధులు-మిథునమందు రాహు
 వు-ధనుస్సునందు కేతువు నుండగా బునర్వసూనక్షత్ర చతుర్థపాద
 మందు చైత్రశుద్ధ నవమిమధ్యాహ్నమున వభిజన్మహూర్తమున
 వన్యాంశమున శ్యామవర్ణుడై జన్మించినవాడు. రామునెవగడ్డ

చూడఁచో రాముఁ డెవ్వని న్చూడఁచో యట్టివాఁడు లోకములో
 నిందుఁడు-పితృభక్తుఁడు - పితృవాక్పరిపాలకుఁడు-ఐన్మశంస్య, మను
 శ్రోశము, శ్రుతము, శీలము, దమము, పురుషోత్తముఁడైన
 రాఘవుని శోభింపఁ జేయుచున్న, వీయాఱుగుణములు సంపూర్ణముగా
 రామునే స్వయముగా వరించినవి - రాముఁడున్నచోటఁ బరాభవము
 గాని భయముగాని కలుగదు - పూర్ణాచంద్రాసనుఁడు - శ్యాముఁడు -
 పద్మాక్షుఁడు - లక్ష్మణపూర్వజుఁడు-పూర్వాభిభాషి - మధురుఁడు -
 సత్యవాది - సౌమ్యుఁడు - పురుషశార్దూలుఁడు - మత్తమాతంగ
 విక్రముఁడు - దేవతల కాలయము లనేకములు నిర్మించినవాఁడు -
 విదితాత్మ ఖ్యాతుఁడు - వృషస్కంధుఁడు - వృత్తాయత మహా
 భుజుఁడు - ప్రాజ్ఞుఁడు-సానుక్రోశుఁడు-సద్వృత్తుఁడు-అగ్నిష్ట కర్ముఁడు -
 విశేషజ్ఞుఁడు - రాముడు - పరపురంజయుఁడు - సర్వసత్వమనో
 హరుఁడు-యాపదాక్షిణ్యసంపన్నుఁడుశ్రుతవంతుఁడు - శీలసంపన్నుఁడు-
 వినీతుఁడు - పరంతపుఁడు - యజుర్వేదవినీతుఁడు - వేదవిత్తులచే
 బూజింపఁ బడువాఁడు - ధనుర్వేదమునందును వేదములందును
 వేదాంగములందును నిష్ఠితుఁడు-శుభాననుఁడు - సుతామ్రాక్షుఁడు-
 దుందుభిస్త్వననిర్హోషుఁడు - ప్రతాపవంతుఁడు - త్రిస్థిరుఁడు - త్రిప్రలం
 బుఁడు - త్రిసముఁడు - త్రిస్నిగ్ధుఁడు - త్రిగంభీరుఁడుత్రివలీవంతుఁడు -
 త్ర్యవనతుఁడు-చతుర్వ్యంగ్యుఁడు - త్రిశీర్ష వంతుఁడు-చతుష్కలుఁడు-
 చతుర్లఘుఁడు - చతుఃకిష్కుఁడు - చతుస్సముఁడు-చతుర్దశసమద్వం
 ద్యుఁడు-చతుర్దంష్ట్రుఁడు - చతుర్గతి - మహోష్ఠహనునాసుఁడు-పంచ
 స్థిగుఁడు-అష్టవంశవంతుఁడు-దశపద్ముఁడు - దశబృహత్తుఁడు-త్రివ్యా
 ప్తుఁడు-ద్విశుక్ల వంతుఁడు-షడున్నతుఁడు-నవతనుఁడు- త్రికాలములను
 ధర్మార్థకామములకొ వ్యాపకుఁడు-సత్యధర్మపరుఁడు - శ్రీమంతుఁడు-
 సంక్రమోనుగ్రహగతు||ను - దేశకాలవిభాగజ్ఞుఁడు- సర్వలోకప్రియు

వదుడు - మహాత్ముడు - ఉత్సాహము, పౌరుషము, సత్యము, అన్యశంస్యము. కృతజ్ఞత, విక్రమము, ప్రభావము, రాఘవనియందున్నవి. ఈవలయున్నాని ప్రతిగ్రహించుకొనడము. సత్యము పలుకవలయున్నాని అన్యతమాడరా దిది రామునివ్రతము - రాముడు రూపోన్నతుడు భూమియం దనుపమానుడు - ప్రశాంతాత్ముడు మృదుపూర్వభాషి - పరుషముగాఁ బల్కబడినప్పటికినూఁతామాటాడనివాడు, ఏలాగునైన నేయఁబడు నుపకారముచేతమాత్రమే సంతోషించువాడు. ఆత్మవ్రత చేత నపకారశతమైన స్మరింపనివాడు - పరీక్ష్యకారి - సుహృత్తులన్ని నృప్తాత్ముడు. మధురభాషి - ప్రియంవదుడు - తనవీర్యము గొప్పదైనప్పటికిని గర్వింపనివాడు. అన్యతకథనము లేనివాడు. వృద్ధులం బూజించువాడు. ప్రజలం బ్రేమించి ప్రజలచేఁ బ్రేమింపఁబడినవాడు. సానుక్రోశుడు, బ్రాహ్మణప్రతిపూజకుడు. దీనానుకంపి, ధర్మజ్ఞుడు. నిత్యానుగ్రహపంతుడు - కుఱోచితమతి - తన క్షాత్రమును జహుమానించువాడు. పరమగు కీర్తిచే స్వర్గఫలము న్గోరువాడు, అశ్రేయమం దాసక్తుడు కానివాడు. విరుద్ధకథల న్రుచితేనివాడు, ఉత్తనోత్తర యుక్తికలవాడు. బృహస్పతివంటి వక్త. గోగములేనివాడు. విత్యతరుణుడు వపుష్మంశుడు దేశకాలపిదుడు. పురుషసారజ్ఞు డాసాధుమొక్కడే లోకమంగు నిర్మింపబడినవాడు. కల్యాణాభిషనుడు. ఇష్టప్రముల వ్రండ్రియగు దశరథునికన్న శ్రేష్ఠుడు, భరతాగ్రజుడు. అదీనుడు. సత్యవాక్కు. ఋజువుడు. ధర్మార్థదర్శులగు వృద్ధద్విజులతో నభివినీతుడు, శత్రువులయెడ స్థూఢరాముడు వాత్సల్యముఙ్ఘాపువాడు. సముద్రము నింకింప, జేసెదను, బలవంగములు పాదములతో వెల్లెదరుగాక, ధనువు నాశీవిసోపములగు శరముల న్నక్షుణా తెమ్మన్నిశపధము రాముడమోఘసంకల్పుడుగు దేవుడు కానిచో నెట్లు పలుకఁగలిగెను. సముద్రకుక్షిన్మరు భూమికావింభి

నూజుయోజనములమేరనేతువునంతత్వరిలోఁగట్టించగలడా-అయుధ్య
 నూనుని, బ్రచ్చన్నుని, బ్రాంజలిని, శరణాగతుని బాటిపోవుచున్న
 వానిని, బ్రమత్తుని నీవు చంపఁదగదని లక్ష్మణునితోఁబల్కిన రాముని
 పంటి ధర్మపీరుఁడు “సభూతో సభవిష్యతి” యని మానవులందఱు
 నెలిసికొనవలయును. ధర్మాత్ముఁడు, సత్యసంధుఁడు న్రాముడో నేనియీ
 యెంద్రాస్త్ర మింద్రజిత్తుని తలన్తునుముఁగాక యనిలక్ష్మణుఁడు శపథము
 వల్కఁగల్గునంతటిమహిమకల నాఁడురాముఁడు, రాముఁడనామయుని
 డగు నారాయణుఁడని రావణుఁడు యాథేగాఁ నెలిసికొనెను. రావణుని
 విరధున్నావించి కిరీటమున్దుల్చి విరధుఁడవై సరాయుధుఁడవై న నిష్ఠంప
 నోడెదను, లంక కేగి యలసట తీర్చుకొని సాయుధుఁడవై సరధుఁడవై
 ముఱియున్నాతో యుద్ధమునకురమ్మని కరుణించి విడిచిపెట్టినరాముని
 పంటి యార్తరక్షామణి దేవతలలోఁగూడ నెన్నఁడున్లేడు, పృథివి
 యందలి యెల్లపిశాచములను, దానవులను, యక్షులను, రాక్షసులను,
 నేనిచ్చయించిన నాయంగుశ్యగ్రమునఁ జంపెదననివాకొన్న రాముడు
 సాక్షాన్నారాయణుఁడే. శరణాగతరక్షణదీక్ష రాఘవుని కేఁచెల్లును, ఒక్క
 మార్తె న నేను నీవాఁడనని పల్కిశరణులొచ్చినవాని కన్నిభూతముల
 నుండియు సభయమిచ్చుట నావ్రతమని ప్రతిజ్ఞ చేయు నీరుఁడు రాముఁ
 డుగాక ముల్లోకములలో మతెవ్వఁడున్లేడు, విభీషణుడుకానీ స్వయం
 ముగా రావణుఁడుకానీ నన్ను శరణువేడినచో రక్షింపకమాన నను
 శపథము రాముఁడుతప్ప నెకెవ్వఁడు నల్ప గలఁడు, రాముఁడు రాజ్య
 ముచేయుచుండఁగా లోకులు నీర్దుష్టులు, పుష్టులు, నిరామయు, లరో
 గులు, దుర్భిక్షభయవర్జితులైరి, పుత్రమరణము పురుషులెవ్వనాం
 చరు, సారులు విధవలుకారు, ముఱినిత్యము నృతివ్రతలే, యగ్నిభయ
 ములేదు, జంతువులు నీటన్నున్నిపోవు. పాతభయములేదు, జ్వరకృత
 భయములేదు, క్షుద్భయముగాని తస్కరభయముగాని లేదు, సగర

ములు రాష్ట్రములు ధనధాన్యసమృద్ధములు. కృతయుగము నందువలె
 నందఱున్నిత్యముం బ్రముదులే. అశ్వమేధశతముల నిష్ఠలుకొవించి,
 బహుసువర్ణకములయిన గోవులుకోట్యయుతములిచ్చి బ్రహ్మలోకము
 నకు రాముడేగెను. మహాయశుడగు రాముడు బ్రాహ్మణుల కసం
 ఘేయముగ ధనముద్ధాన్యమిచ్చి శతగుణములుగా రాజవంశములను
 స్థాపనముకొవించి యారాఘపుడు చాతుర్వర్ణ్యము నీలోకమున స్వధ
 ర్మముల నియోగించెను. దశవర్ష సహస్రములు దశవర్షశతములు
 రాముడు రాజ్యముపాలించి బ్రహ్మలోకము నొప్పించెను. పవిత్రము,
 పాపఘ్నము, పుణ్యము వేదసమ్మతము, నగు రామచరిత్రము నెవడు
 పఠించునో పాడు సర్వపాపములనుండియు నిర్ముక్తుడగును.

సీతా ప్ర శం స

నాభర్తయగు రాముని యాడిపుడిరువదై దేండ్లు, నావయసు
 జదునెనిమిదేండ్లనియు, నీయవలయున్నాని ప్రతిగ్రహింపగూడదా. సత్య
 మాడవలయున్నాని యన్యతము పల్కరాదని రాముని వ్రతమనియును,
 బ్రాహ్మణవేషముతో నున్న రావణునితో సీత నుడివెను. సీతను రావ
 ణుడాపెకేళోరూజాను చ్ఛాయాగ్రహణములంబట్టి కొంపోయెను. ఏక
 నాడీదోషముచేత సీతారాములకు వియోగము సంభవించెను. సీతకు
 ద్వాదశచంద్రుడున్న సమయమున వివాహమయ్యెను. క్షేత్రమునహ
 లముఖక్షతముచే భూమిని భేదించుకొని క్షేత్రపాంశువుల నాకీర్ణయై
 యయోనిజయగు సీత యుద్భవించెను. రామాష్ట లేకుండుటచేతను నా
 తపోభంగమగుట కొప్పకుండుటచేతను నాపాతివ్రత్య మహిమముననో
 రావణానిన్ను భస్మముకొవింపకున్నదాన ననుటవలన ద్రిలోకై కపతి
 వ్రతసీత. దీనుడై నను రాజ్యహీనుడైనను నాభర్తయే నాగుదవు,
 సూర్యుని సువర్చలవలె నాపెనిమిటియగు రామునకు నిత్యమనుక కన్
 యున్నదానను, ఇంద్రునిశచివలె, వశిష్ఠునరుంధతికరణి శశినిరోహిణి

పోల్కి, సగస్టుని లోపాముద్రతీరునఁ, జ్యవనుని సుకన్యలా గున, సత్య వం
తుని సావిత్రిచందమునఁ, గపిలుని శ్రీమతి విధమున, సోదాసుని దమయం
తితీర్థన, సగరున్దేశిని చెలువున, నైషధుని భైమియగు దమయంతి
చెన్నున నిక్షాకువరుడగు నాపతి రామునకు నేననువ్రతనైతినని రావ
ణునితో సీత వాక్రుచ్చెను. సీత మహాప్రళయకర్త్రయగు శివుని భక్తి
గాని ప్రాకృతస్త్రీమాత్రురాలు కాదని హనుమంతుడు రావణునకుఁ
దెలియఁజెప్పెను. పతి శుశూషయును దపశ్చరితము న్భాతివ్రత్యమును
నాకున్న యెడలనో యగ్ని దేవుఁడా హనుమంతునకుఁ జల్లగానుండుమని
సీత తనశపథము న్నెగ్గించుకొనెను. సూక్ష్మపక్షౌక్షీ, మృదుభాషిణి
యగు సీతయయోనిజ, తపస్విని, యార్య, స్వతేజమునగు పు, మైథిలి
మనస్సుచేతనైన రావణునకుఁ బ్రదీప్తాగ్ని శిఖవలె నప్రధర్షణీయ
యనియు, భాస్కరునిం బ్రభలాగు నన్నడఁబాయకుండు ననియును
రాముఁడు సీత స్వర్ణించెను. సుమధ్యమ. శ్యామ. సమవిభక్తాంగి,
సీతవంటి చక్కనిస్త్రీ దేవతలలోఁగాని, దానవులలోఁగాని, గంధర్వు
లలోఁగాని, యచ్చరలలోఁగాని లేదన్నచో మనుష్యుల నెట్లుండును?
విశాలాక్షి. పూర్ణేందు సదృశానన. సుకేశి. సునాస. సురూప. .యశ
స్విని. అసరశ్రీవలెఁ బ్రకాశించునది. తప్తకాంచనవర్ణాభ. రక్తతుంగ
నఖ. శుభ. పారాకోహ. వైదేహి, తనుమధ్యమ సీతవంటి పొగపైస
దేవిగాని, గంధర్విగాని, యక్షిగాని, కిన్నరిగాని యిట్టిరూపమయనారి
యిదివఱకుఁ జూడఁబడలేదు. విస్తీర్ణ జఘన. సుశీల. వీనశ్రోణిపయోధర
వరానన. శుభలోచన. మదిరేక్షణ, శుచిస్మిత. పీతకాశీయవాసిని.
అనిందిత సీత.

భ ర తుఁ డు

భరతుఁడు రామునికన్న ధర్మిష్ఠుఁడు. నూతేంద్రకేశ సన్భ్రుతిక
సరున కానందము కలుగుచున్నదను కల్యాణవైద్యుని లౌకికగాఢ

యకారం నాకు స్ఫురించుచున్న దని సీతాలక్ష్మణులతో హాయిగా రాముఁ
డయోధ్య కేతెంచు శుభవార్త తెల్పిన హనుమంతునితో భరతుఁ
డానంద పరవశుడై పల్కెను. తండ్రి స్వర్గమునకుఁ జనఁగా రాముఁ
డరణ్యము నాశ్రయింపఁగా నాకు జీవితసామర్థ్య మింకెందు కగ్నిలోఁ
బ్రవేశించెదను. నాయన్న గారితో నాతండ్రితోడ విరహితమగునిత్యాకు
పాలితమైన యయోధ్యన్వారబోవను. దపోవనము న్జచ్చెదననియు,
మంథరన్జంపెదనని శత్రుఘ్నుడనఁగా నెల్ల భూతములందు స్త్రీ లవధ్య
లని పల్కుటచేతను, జటాపల్కలధారియై యప్రయత్నముగా వచ్చిన
రాజ్యమొల్లక, బ్రహ్మచర్యవ్రతంబూని యయోధ్యన్విడిచినందిగ్రామ
మున రాముని పాదకుల నింహాసనమందుంచి పట్టాభిషేకము న్నావించి
తదాజ్ఞ న్బదునాలుగేండ్లు సీతారామలక్ష్మణులు వనవాసము న్గడపి
వచ్చువరకుం బ్రజాపాలనమొనర్చి పట్టాభిషేక్తుడగు రాముని సేవింపఁ
దొడరిన భరతుఁడు రామునికన్న సత్వగుణప్రధానుడని యెన్నక
తీరదు.

అ క్ష్మ ణ శ త్రు ఘ్ను లు

వీభీషణున కడ్డపడి రావణునిశక్తికి తొమ్మిచ్చినలక్ష్మణునివంటి
శరణాగతత్రాణ పరాయణుఁడు సాతాన్నారాయణుడగు రాముఁ
డున్నాడేమో! సీతకుండలములు నాకు దెలియదు, కంకణము న్దెలియదు,
నిరంతరము న్బాదములకే సేమొక్కుచుంటచేత యా దేవి యందెలను
మాత్రమే గుఱుతింప గలనని లక్ష్మణుడు పల్కెను. రామానుజుడగు
లక్ష్మణుడు ద్వైమాత్రు. డపరాజితు ; డనురాగముచేగుణములచే
తన్నూడ రామునివంటివాడే. శత్రుఘ్నుడు లక్ష్మణునిసదృశుడే.

అ ం జ నే యు ఁ డు

తేజస్వి, చక్కని హనువులవాడు గాన హనుమంతుడు స్వభావ
లేడోపంతుడగు హనుమానుడు రావణుడేసిన శస్త్రాస్త్రములనునింధ

వములు తన కాహుతిగా నగ్నివలె మఱిత ప్రజ్వలించెను - వృషభ
 పర్వతము నృకలించి యెన్నో వేలయోజనముల మేర నాకాశ
 మార్గమున ఊణములో రామ సాన్నిధ్యమునకు హనుమం
 తుడు తెచ్చి తిరిగి యాకొండ నెప్పటి చోట నుంచి వచ్చెను.
 మహానుభావుడు మారుతి, విద్యుత్సంఘాత పింగళుడు - తప్త
 చామిక రేక్షణుడు - బుద్ధిమంతులలో వరిష్ఠుడు - రావణసహితము
 గా లంకను గూడ సులభముగా మోయగలడు హనుమడు - ఆనం
 తము, అవ్యక్తము. అచింత్యము. ఏకము స్వమాయచే సాంప్రతమైన
 వైష్ణవ పరమతేజ మిట్లు కపిరూపమున నాగతమైన దని దేవతలచేత
 బొగడబడుట వలన హనుమంతుడు సాక్షాత్తుగా మహాదేవుడు డగు
 పరమశివుడే - నాప్రభావము తెలియక రాముడు నన్దంప నెంచినాఁ
 డని పల్కుటచే హనుమంతుడు కేవలము రుద్రుడే - విపులవిక్ర
 ములయిన వాలిసుగ్రీవులు గాని మహాబలుడైన జాంబవంతుడు
 గాని ద్వివిదాదులగు తక్కిన వానరులు గాని నేఁ జూచిన కపులలో
 నీ హనుమంతునివలె భీమమగు గతి, తేజము, పరాక్రమము, మతి,
 బలము, ఉత్సాహము, రూపపరికల్పనము కలవాడు లేదు - నిజముగా
 నీ హనుమంతుడు కపిరూపముననున్న మహత్త్వమే యని తెలిసి
 కొనఁదగునని రాముడు హనుమని న్నొనియాడెను. హనుమంతు
 డవధ్యుడు - బ్రహ్మస్త్రబద్ధుడు తాను గాతున్నను రావణునకు
 బుద్ధి జెప్పఁగోరి బ్రహ్మస్త్రబద్ధునివలె మాటటిరుద్రుడు డగుహను
 మంతుడు నశించెను. రామాజ్ఞ లేదని యూరకున్నాడన్నాని లంక
 నంతయు నే నొక్కడనే నశింపఁ జేయగలను జూమి యని రావణు
 నితో హనుమంతుడు పల్కెను. సముద్రమును దాటి సీత న్గాంచి
 న యసాధ్యకార్యము హనుమంతుడు తప్ప నింకెవ్వఁడు నెఱవేర్చు
 గలఁడని రాముఁ డాశ్చర్యపడెను. కామరూపి, హరిశ్ఠుడు, భగ్ని

రూపసమన్వితుఁడు, సతతగునివలె ననివార్యగతి. ప్రభువు, ఉదయించు
 చున్న భాస్కరునిఁ జూచి పిపాసితుఁ డైన బాలుఁడు మూఁడువేల
 యోజనములత్రోవస్థడచి యాదిత్యు నాహరించినఁ గాని నా త్సుత్తు
 శాంతింపదని తలంచిన యాంజనేయుని బలముగాని, రూపముగాని,
 ప్రభావముగాని వర్ణింప నెన్నరికి న్దరము కాదు, వేషాంతరధారణ
 సమరుఁ డగుహనుమంతుఁడు కపు లందఱిలో మొట్టమొదట రాము
 నీతో సంస్కృతమున సంభాషించి రామునిచేత నిరుపమాన నవవ్యా
 కరణపండితుఁ డని మెప్పందినాఁడు. బుద్ధిచే నీతను జూడఁగలుగుమను
 వాయువుతో సమానమగు వేగము, గరుడునితోఁ దుల్య మగు
 నోజము నాకుఁ గలదు. పదివేలయోజనములు క్షణములో నెగురఁ
 గలను. సవజ్రుఁడైన వాసవుని గాని స్వయంభువుఁ డైన బ్రహ్మను
 గాని యడ్డగించి వారిచేతులలోని యమృతమును బలిమిఁ లాగుకొని
 జెప్పఁపాటున నిచ్చటికిఁ దేగలిగెదను. లంక నొక్కుప్పొడి న్రావణ
 సహితముగఁ బెకలించి యిక్కడ నుంచెద నని రామునితో నుడివిన
 యాంజనేయుఁడు నిక్కముగా నూటతిరుద్రుడే - స్వయముగా
 ధర్మావతార మగు రాముని భక్తపరాధీనుఁడు కనుక శివుఁడే హను
 మద్రూపమున బంటువలె నేవింపఁ జొచ్చెనని ప్రాజ్ఞ లూహింపఁ
 దగును. మింట నెగురుచున్న హనుమంతునిపై దేవగంధర్వదాన
 వులు పుష్పవృష్టి న్దురియించిరి. ఋషులు, దేవతలు, గంధర్వులు.
 నాగులు, రక్షసులు, విబుధులు, ఖగులుఁ స్తోత్రము కావించిరి. నిజ
 భక్తుఁడైన రాముని కార్యార్థమై యుత్సహింపుచు నీత వృత్తాం
 తము రామునకుఁ జెప్పి రామకార్యమగు ధర్మమాచరించిన పిమ్మట
 నీయాకలి దీప్తినిక నాయొడ లర్పించెద నని సురసతో నను మహా
 త్ముఁడు హనుమఁడు నిజముగా మహాదేవుఁడుగాక మతెవఁడు ?
 గాత్రాయణి యగుసురస కోరినపై నామహాశక్తి నోటఁ జొచ్చి వెలు

పడుట శివునకుదక్క నింకెవ్వనితరము? జ్ఞానశక్తిచే నీత న్నూచెద నని
 పలుకుటచే హనుమ సాక్షాద్వామదేవుడే-హనుమంతుడు రావణుని
 పైన్యములో నాలవపాలు సశింపజేసి చూడామణిని రామునకిచ్చెను.
 వాయువునుండి యగ్ని పుట్టెను గనుక వాయుజుడగు నాంజనేయుడగ్ని
 దేవుడే-దేవత లగ్నిముఖులు గావున సకల దేవతలకు హనుమడే
 ముఖముగా నొప్పురు కారణముచేత హనుమంతుడే చూదిదేవుడని
 నిర్దేశింపవలయును. అకంపనుని దెగటార్చిన హనుమంతుని దేవగణ
 ములు, స్వయముగా రాము డతిబలుడైన లక్ష్మణుడు సుగ్రీవప్రముఖు
 లయిన ప్లవంగముఖ్యులు, మహాబలుడైన విభీషణుడు న్యూజించిరి,
 పౌరుషము. విక్రమమున్నుద్ధియు నెల్లవిధముల నెవ్వనియెడల బెంపాడు
 చున్నవో యట్టి మహాత్ముని నేను నీ కిచ్చిన ముక్తాహారముతో నలం
 కరింపు మని పల్కిన రాముని యభిప్రాయానుసారముగా నీత య-ం.
 జనేయుని కంఠమున దివ్యముక్తాహారము సమర్పించుటచేత హనుమడు
 త్రిపురసుందరియగు నయోనిజచేత స్తూడ బూజింప బడుటవలన
 సాక్షాన్మహాదేవుడే-జాంబవంతునిచే స్తుతింపబడి తెప్పపామున సంజీవ
 కరణి, సంధానకరణి, విశల్యకరణి, సౌవర్ణ్యకరణు లను నాలుగొష
 ధములను పొల్కడలినడుమ నున్న ద్రోణగిరి సహితముగా దెచ్చి
 సుషేణున కిచ్చి, యుద్ధనిహతులయిన వానరులనెల్ల బునర్జీవితుల
 గ్నావించి యెప్పటిచోట నా మందులకొండ నుంచి యే తెంచిన హను
 మడు దేవుడుగా కింకెవ్వడు? కంభకర్ణుడు సుగ్రీవునిపై వేసిన సహస్ర
 భాకకాలాయసశూలము నవలీల నేల నందుకొని మోకాలితో
 ముక్కలుముక్కలుగా విడిచిన హనుమంతుని కున్న లాఘవభుజబల
 ములు ముల్లోకములం దింకెవ్వనికి గలవు? శస్త్రాస్త్రములనుండి యవ
 ధ్యత స్వచ్ఛందమరణమును హనుమ కీగడిన వగములు-గధుడుడు

వాయువు హనుమ డీమువ్వురు తప్ప సముద్రము న్నాటగలవారు మాత్రమే
వ్వరు న్నారు.

సు గ్రీ వుఁ డు

సుగ్రీవునకు రావణుడు శీతతో లంకలోనున్న సంగతి తెలిసి
నప్పటికి రావణుని న్బంధించిన పిమ్మట శీతను రామునకు సమర్పించెద
నని ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చుకొనుటకై హనుమంతుని లంకలో శీతను వెద
కుటకై పంపించెను. మిత్రుడగు రాముని గుఱించి దేహమునుగూడ
ద్యజింప సుగ్రీవుడు ప్రతిజ్ఞ పట్టెను-సుగ్రీవుని రాముడు గొగిలించుకొని
నీవు సతతము బ్రయవాది వని నే నెఱుంగుదును, నీసాయముచేతనే
సకలశత్రువులను నేను జయింపగలను. నీవే నాకు సాహాయ్యము
చేరుదగిన ముఖ్యమిత్రుడ వని పొగడెను - యుద్ధమునకు ముందే
యొక్కగంతున రావణునిపైబడి కిరీటము న్దన్ని మల్లయుద్ధమున
రావణు నోడించి రామునియొద్ద కేతెంచిన సుగ్రీవుని పరాక్రమ
మత్యద్భుతము-కుంభకర్ణునిచేత లంకకు మూర్ఛియై కొంపోనబడుచు
నగరపీఠిక శీతలవాయుస్పర్శమున నేదదేఱి కుంభకర్ణుని ముక్కుచెవు
లూడబెఱికి యొక్కగంతున సుగ్రీవుడు రామునియొద్దకు వచ్చెను-విక్ర
మముచేత న్సలముచేత న్రామునకు సుగ్రీవుడు నదృశుడు-

అం గ దుఁ డు

తన హండ్రి యగు వాలితో సమానమైన పరాక్రమశాలి
యంగడుడు. రావణునకు కిరీటపూజచేసి, రామసందేశముచెప్పి
నల్వూర రక్కసుల హతముకావించి ప్రాసాదశిఖరముల న్నూలద్రోసి
రాముని యొద్దకు త్షణములో వచ్చెను.

జటాయు ప్త

జటాయు పను గృధ్రరాట్టు సీతను గొంపోవుచున్న రావణుని
విరఘు న్నావించి, యెంతయో పోరాడి తెక్కలు తునుమఁబడి రాము
నకు సీతను రావణుఁడు కొంపోవుచున్నాఁడనియు దాను దశరథుని
సఖుడ ననియు నెప్పి విగతజీవుడై రామునిచే దశరథునివలె సంత్య
సంస్కారము కావింపబడిన మిత్రవత్సలుడు.

గు హాఁ డు

సీతారామలక్ష్మణుల న్గంగానది న్గడిపిన రామభ క్తుడు—

శ బ రి

రామునకు ఫలములర్పించి కై వల్యమందిన మహాభ క్తురాలు

స్వయంప్రభ

హనుమదాది వానదళకు లంకామార్గము చూపిన రామ
భ క్తురా లగు నచ్చర

స ఁ పా తి

సీత లంకలో నశోకవనమున నున్నదని తెలిపిన జటాయువుని
జ్యేష్ఠభ్రాత.

సరమావిభీషణులు

సీతారామభ క్తులగు రాక్షసదంపతులు - రావణుని పిన్న
తమ్ముడు స్వరమభాగవతోత్తముడు విభీషణుడు - సీత కశోక
వనమున నోదార్చుచు బరిచర్యచేయు విభీషణపత్ని సరమ -

జౌంబవత్సుషేణ నలనీలులు

హనుమంతుని సాక్షాత్తుగా దుద్రునిగా భూల్చి స్తోత్రము
చేసిన జౌంబవంతుడు త్రివిక్రముని పాదముల కేడుసారు లొక

ముహూర్తమాత్రమున బ్రదక్షిణము సల్పినాడు - యుద్ధమున బరా
జయ మెఱుగనివాడు - మఱి యేయస్త్రశస్త్రములకైన న్నసుకం
దని సర్వజ్ఞుఁ డందఱికన్న నెల్లజగమున నతివృద్ధుడు - సుషేణుడు
వానరపైశ్యమున రాక్షసనిహతులంబునర్జీవితుల నొనర్చిన దేవవైద్య
సముడు--నలనీలులు సేతువు గట్టిరి-అంగదద్వివిదమైందజాంబవత్పనస
నలసేనాపతి నీలు లేక్ష్యురు న్నముద్రము గ్దాటి లంక న్నెకలించి నీ
యొద్దకు దేగల వీరులని హనుమంతుడు రామునితో బల్కెను-

రాముని శస్త్రాస్త్రమంత్రములు

దండచక్రము, ధర్మచక్రము, కాలచక్రము, విష్ణుచక్రము, ఐంద్ర
ము, వజ్రము, శైవశూలము, బ్రహ్మశిరము, ఇషికము, బ్రాహ్మము,
మోదకి శిఖరి యనంబడు రెండు గదలు. ధర్మపాశము, కాలపాశము,
వారుణపాశాస్త్రములు. శుష్కార్ద్రము లనంబడు రెండశనులు.
పై నాకము, నారాయణము, ఆగ్నేయము. వాయవ్యము, హయ
శిరము, క్రౌంచము. శక్తిద్వయము, అసురులు ధరించు కంకాళ
ముసలకంకణములు. వైద్యాధరము, నందక మను నసిరత్నము.
గాంధర్వము, దర్పణము, కోషణము, సంతాపనము, మదనము,
పైశాచము, దయితము, మోహనము, తామసము, సౌమనము,
సంవర్ధనము. మానము, సత్యము, మాయాధరము, తేజఃప్రభము,
సౌమ్యము. సుదామనము, దారుణము, మానసము, బ్రహ్మదండము.
కౌద్రము, పాశుపతము. స్వాపనము, జ్వంభణము, మాదనము,
నిలాపనము, దండము, మధనము, కాపాలము. అగస్త్యమునిదత్త
మగు నమోఘధను వక్షయతూణీర, మభేద్యకవచము, ఆదిత్యహృద
యము, గాఢుడము,--

రాముడు రావణ కుంభకర్ణ మకరాక్షులను. మఱియు నేడు
 కోట్ల యిరువది తొమ్మిది లక్షల రథములు. పదమూకోట్లపన్నెండు
 లక్షల యిరువది వేలకుండరములు. పదికోట్ల యిరువది యొక్క లక్షల
 యిరువది వేల కాతుల తోడి తురంగములు, నూటయిరువది నాలుగు
 కోట్ల యెనుబది లక్షల పదాక్షులున్న రావణమూలబలములను లక్ష్మణు
 వలికాయేంద్రజిత్తులను-హనుమంతు డకంపన భూమాక్ష దేవాంతకి
 త్రిశిర నికుంభులను - సుగ్రీవుడు కుంభుని - అంగదుడు వజ్రదంష్ట్ర
 నరాంతక కంపన ప్రజంఘులను-నీలుడు ప్రహస్త మహావరులను -
 ఋషభుడు మహాపార్శ్వుని - ద్వివిదుడు శోణితాక్షుని - స్తాంధుడు
 విరూపాక్షుని సంహరించిరి-కే. బవల్లేడతెగపి లేక ప్లమనెనిమిది
 దినములు రాముడు సూర్యదేవతారాధనమహిచేత రావణునితో
 యుద్ధము చేసి నూటయెనిమిది సార్లు రావణశిరముల న్దునిమి శుదకు
 మాతలి యుపదేశము విని బ్రహ్మాస్త్రమున రావణుం బరహార్షెను.

ధర్మాత్ములకు దేవతలు న్మునులు తోడ్పడెదరు

రామున కతిబల మహాబల విద్య లుపదేశించియు సిఖిలా
 స్త్రము లిచ్చియు విశ్వామిత్రుఁడును- అభేద్యకవచ, మమోఘాఘను,
 వక్షయతూణీర మొసంగి యుద్ధరంగమున నాదిత్యహృదయ ముపదే
 శించి యగస్త్యుడును - ఆంజనేయరూపమున రుద్రుడును - నాగపాశ
 విమోచనముచేసి గరుడుడును - మాతలి సహితముగా దన రథము
 పంపి యింద్రుడును లక్ష్మణున కతికాయు జ్ఞంపుటకై బ్రహ్మాస్త్ర
 ముపయోగించుమని చెప్పి వాయుదేవుడును-శీత కాకలి దప్పికలబాధ
 లేకుండు చందమున దిలక మిడి పరు డంటరాని పెరవున తీర
 గట్టించి యత్రమహామునిపత్ని యగు ననసూయయును - సూర్యాది
 దేవతాంశ సంభూతులగు సుగ్రీవాది వానరముఖ్యులును సాయపడిరి.

రామాయణకావ్యము బోధించునీతులు

నూతండకై న నృపతికియున్న నరుస కానందము కలుగుచున్న దను కల్యాణమైన లాకికగాథ మూరా నాకు స్ఫురించుచున్నదని సీతాలక్ష్మణులన్నాడి హాయిగా రాము డయోధ్య కేతెంచుచున్న శుభవార్త తెల్పిన హనుమంతునితో భరతుడు పల్కుటచేత జరం జీవిత్య మందఱికి ననశ్యకాంక్షణీయము. దైవము మనుష్యులచేత నతిక్రమింప శక్యముకాదు - కామదూపులు వానరులు కాబట్టి సుగ్రీ పాదీశపుల నిప్పటి కోతులతో బోల్చదగదు - ఏపాపమునకై న నిష్కృతికలదు గాని కృతఘ్నతకు లేదు - కాలము నిశ్చయముగా దురతిక్రమము- నియతి తప్పదు- ఆభాస్కర మమర్యాద మగు ప్రదేశము గమ్యముస్థలదు. సార్వత్రికము మార్గము, క్వాచిత్కముదేశీయు సాబడు రెండువిధములయిన సంగీతవిద్య కేవలేశ్వర ప్రసాదలభ్యమే గాని వంశపరంపరాగతముగాని నేర్పబడ శక్యమైనది గాని యెన్నటికి న్నాదు-కాబట్టి సంగీతము చెప్పకొన్నామని గాని శ్రుతిలయలు మప్ప గలమని గాని చెప్పకొను పాటకులు సర్తుకులు పాదకులందరు స్థైర్య కుక్షింధరులెల్ల వెంబడులేకాక తీరదు. ధర్మము సురలకు - నధర్మ మసుడులకు నిబిలామహుడు సృజించెను. ధర్మమధర్మము స్థబళించు నపుడు కృతయుగము, అధర్మము ధర్మమున్గ్రసించు కాలము కలియుగ మగును-గిరివరము సంతట నుట్టుచు హయమువలె శీఘ్రమండలము చేయు నెవడో యట్టిదేవుడగు దివసకరుని శరణు పొందు మాదైవమే ప్రజలకెల్ల బ్రభువని సీతయుపదేశింపబడుటచేతను రామున కగస్త్య మహర్షి రావణపథోపాయముగా రణరంగమున సాదిత్యహృదయ ముపదేశించుటచేతను బ్రత్యక్ష దేవుడగు సూర్యునికంటె మహాస్యదేవత ముల్లోకముల సొండుమఱిలేదు-సహజమైనదోషముమానుకొనశక్యము కాదు-స్వభావము మార్చదరముకాదు. సూర్యమండలమం దేర్పడిన

చలుపులోనుండి నక్షత్రములు కాన్పించుటస్పటి నక్షత్రమండలము నడుమసూర్యమండలముంటవాస్తవము-జలాశయములవిషముకల్పుట, విషవాయుప్రయోగముచేయుట, దొంగయుద్ధము సల్పుట, విమానములనుండి యస్త్రములు వేయుటయును శూద్రరాక్షసకృత్యములు - సర్వనిచయములు త్తయాంతములు - సముచ్చయములు పతనాంతములు - సంయోగములు విప్రయోగాంతములు - జ్యోతిషము మరణాంతము - పరేతకల్పులు గతాయువు లగునరులు సుహృత్తులచే జెప్పబడు హితమును గ్రహింపరు కదా - ఆర్థము ధర్మోపదేశమును వేదశాస్త్రావిరోధముగా నెవడు తర్కముతో ననుసంధించునో,వాడే ధర్మమొలుగు చున్నా డితరుడు కాదు-ఏకనాశీనోపముచేత సీతారాములకు వియోగము కలిగెను, సీతకు ద్వాదశ చంద్రుడు పున్న సమయమున వివాహముగుట యచుచితము-ఆత్మసాక్షాత్కార మంతము “నమోస్తు రామాయ సలక్షిణాయ దేవ్యైచ వస్త్యై జనకాత్మజాయై । నమోస్తు సుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో నమోస్తు చంద్రార్కహరుష్ణభ్యే” త్రైపురసుందరీ ధ్యానము “శదున్నతం పాండురదంత మువ్రణం. శుచిస్మితం పద్మపలాశః” చనమే । ద్రక్ష్యే శదార్యావదనం కదాన్వహం. ప్రసన్నతారాధి పతుల్యదగ్ధనమే” మునులకు “బ్రీచాప్రియములు రెండునులేవు. హోమవివశుడైనవాని శాస్త్రవివశ్చితత్వము వ్యర్థము, జేతాయుగమున మనుష్యులలో గొందరికి దోకలు వలవు.

రామాయణమున కంతరార్థము, కావ్యప్రశంసయును.

ధన్వంతరీ మధురము. హిక్కాతా సమన్వితము. మంద్రస్తవిత సంగీతము, స్థలదై యుద్ధగాంధర్వము మిక్కిలి శోభిల్లెను - కరకోణప్రవాదితము, జ్యోతిర్బలములఘోరము, ఆర్థభీతమహాస్వన

యు, నారాచతలసన్నాదము నగు నాచాపమయవీణను మ్రోగిం
 చెదను - అద్భుత తరంగ మృదంగ రనమహర్ణవాఖండరంగ సమీక్ష
 గము - కుశలపులచే రామాయణము తంత్రీలయసమన్వితముగాగానము
 చేయబడెను. “అయాంతర ప్రయోగముచే రాగములచే వివేచిత
 నుయి నానారస సునిర్వాహ మగు హరికథ కావ్య మనబడుటచేత
 నాదికావ్య మగు రామాయణము నిశ్చయముగా నొకహరికథాగేయ
 పాదము “సర్వక్షితిభృన్నాధుడ, నీచే విరహిత యగు సర్వాంగ
 సుందరి. రామః రమ్య వనోద్దేశమందు నాచేత దృష్ట” అని విక్రమో
 క్తశీలనాటకమాన గాళిదాసుని శ్లోకము కన్పట్టుటచేతను, శ్రీరంగ
 సానునీ రాముడు నేమిచె ననుటచేతను, శివప్రాశస్త్య మగ్నిపకుంట
 చేతను నిర్వివాదముగా నారదుడు వాల్మీకి కవదేశించిన మూలరా
 మాచరితమున్నట్టి సంగీత సాహిత్యభయ ప్రతిభావంతు డెవనో
 క్తీవైష్ణవుడు తా నాశ్రయించుకొన్న శ్రీవైష్ణవ మతాభిమానులగు
 పాండ్స కేరళ మహారాజుల సంతోషపెట్టుటకై వాల్మీకి పేరుపెట్టి
 శ్రీరామాయణము రచించెను-సహజ సంగీత సాహిత్య భయ ప్రతి
 భావంతోడై సర్వలోకరంజనముగా నప్తాదశ విద్యాప్రజ్ఞాధురీనుడై
 కొండలు మాటు మ్రోగ భుజ గంభీర మధురస్నిగ్ధ త్రిస్థాయిగమక
 పూర్వ రాగరూప కాలాపసుందరముగా బాడుచు భువన మోహం
 నుగ్గొ నాడుచు వేలకొలది విన్న పెద్దల నిక్కిరిసిన మహారాజ
 సభల నెల్ల దేశముల న్దినదిన ప్రవర్ధమాన సంపూర్ణా
 యురారోగ్య లబ్ధ సకల భోక్తానుభవ విశేష ప్రదర్శన విమల యశ
 శ్చంద్రికా ధవళిత దశ దిశావకాశ ప్రకాశు డగు ప్రవయస్కు
 భాసురాగ్రగణ్యుడు మాత్రమే కావ్యరచన కర్తుడు కాని సంగీత
 గొడ్డళ్ళు సాహిత్యశుభంక లేరువుటెక్క లంటించుకొన్న మాల
 క్షణలవలె నాలుగొగిలి ముక్కలు నేర్చుకొని వెట్టి మొట్టి యలి

బిల్లి మాట లల్లువా రెల్ల దున్నొట్ట కనుక రిన్నొప్పొండ లెప్పించుచు
 సొరకాయలు నలుకు కన్న నాకొడ్కులు వ్రాసిన చెత్త పుస్తక
 ములు పఠనీయము లెంతమాత్రము న్నావు - సహజ సంగీతసాహిత్య
 పాండిత్య వైభవహీనున కెద్దన కటుకులచవి వలె కావ్యరస మొకిం
 తయు న్దెలియబడదు - సంగీత సాహిత్యములకు వేల్పులున్ననులే
 తగుగురు కాని యస్థిరబుద్ధులగు మానిసు లొకింతయు న్బనికి రాదు -
 రఘునాథునిచరితము శతకోటిప్రవిస్తరమందు వాల్మీకిమునిప్రోక్తమగు
 ప్రత్యక్షరమును మహాపాతక నాశనమే - భగవల్కవులును బాకృత
 కవులు స్తుత వివిధనామము లిడి శ్రీరామచరిత్రము నిర్వచించిరి -
 స్వాత్మరామును విద్యాసీత నెడసి తుభిత నిజమనుస్కుడై -
 మోహశోకాధి పన్నుడై, చేతస్సామితి మిత్రుడై, భవగహనగ
 షుడై. శాస్త్రసుగ్రీవసఖ్యుడై, దైన్యవాలి న్నొట్టి. మదనజలనిధి
 యందు ధైర్యసేతువు న్నట్టి ప్రధ్వంతాబోధరక్షఃపతియై యధిక్యతచి
 జ్ఞానకియై యొప్పుచున్నాడు - రామాయణకథ కిది గూఢార్థము -
 యథామతి నారచించిన శ్రీరామచరిత్రమునకు బ్రస్తుత మర్థ మెట్లు
 లభించునో నా మనస్సునకు యాధార్థ్య మెట్లు తోచెనో యూహించు
 న్నట్టి చెల్లుబడికై యధార్థరామాయణ మను వింతపే రిడినాడను -
 వాల్మీకిప్రోక్త మగుమూలరామాయణము నిత్యవైదిక శాస్త్రము గాని
 వాస్తవముగా లొకక గావ్యముగాదు - కావ్యాలాపముల న్నాడ విడువ
 వలయునను వేదవైదిక శాసనమున్నది కావున విద్యాస్థానములగావ్యము
 పేర్కొన బడలేదు - శాస్త్రము వివక్షామూలము కనుక నేమూల
 రామాయణము నానావిధా నేకవ్యాఖ్యానముల కాలవాల మైనది -
 వ్యక్తావ్యక్తాత్మక నాదబ్రహ్మ మొక్కటియే నిత్యసత్యనిర్గుణాద్వితీయ
 తత్వ మయ్యును జగద్రూపమున వివర్తమై తనకు దా వేళయి
 సగుణములవలె గ్రీడించు చున్నది. నుజియు న్గదలుచున్నట్లు నిశ్చల

మైన ట్లున్నది - బ్రహ్మ మద్వితీయ మొక్కటియే-బ్రహ్మమే సంస-
 రించుచున్న-దద్దియే విముక్తమగుచున్న-దద్దాని సంసరణము దావా-
 రిక మహాచున్నది - చిద్వపుసుం బట్టి దానికి బంధము స్వాజ్ఞానము
 నుండియు స్వమహిమప్రతిబోధవలన నద్దానికి దిరిగి ముక్తియు
 స్థలుగుచున్నది-యీశ్వరమంతయు న్మాయామాత్రమే-యద్వైతమే
 పరమార్థము - బ్రహ్మము సత్యము - జగత్తు మిథ్య - జీవుడు
 కేవలము స్త్రహ్మమే - కేవలుడు సాక్షి చేతస్సు నిర్గుణు డాత్ముడు
 నిబోధము గాని యుత్పత్తిగాని బంధము గాని సాధకుడు గాని
 సాధనమా గాని హుళిక్కి-యనియోయిపరమ యగుమతి - దేది
 దృశ్యమోయది నశ్యమే-హరియో జగము జగమే హరి; హరికి జగము
 నకు నిశ్చిన్నతనువు లేదని యెస్వనిమతి పరమార్థగతియో యానరుడు
 భవసాగరము నుత్తరించుచున్నాడు - సర్వమును వాసుదేవుడే యను
 నమ్మునోత్ముడు సుదర్లభుడు - తనవలె నెల్లభూతముల న్లనునతడు
 చూచుచున్నాడు - శనకము నెడల న్యపాకునిపట్ల న్నూడ బండితులు
 ససుదమ్మలు-కడచినది కానున్న వంతయున్పురుషుడే - విశ్వాభూతములు
 వీనికి బాసము-శక్తి-నమూడు పాపములితనికి దివియందలి యమృతము
 యజ్ఞముచే స్వర్గము న్నేసికొన్నాడు-యజ్ఞములలో జపయజ్ఞమునేను-
 సత్తును లేదనత్తును లేను. తమస్నే కలమ, ధర్మ మెఱుగుదున్నానినాకు
 బ్రవృత్తి లేను, అధర్మ మెఱుగుదు న్నాని నాకు నిరృత్తి లేదు,
 హవయమందు స్థితుడగునే దేవునిచేత నెట్లు నియుక్తుడ నగుచు
 న్నానో యట్లు చేయుచున్నాను-శర్మముచేతన్నాడు, ప్రజచేతన్నాడు,
 ధనముచేతన్నా. దొక్కత్యాగముచేత మాత్రమే యమృతత్వము
 న్గుడిచిరి-కర్తయు న్నోక్తయు న్జనార్దనుడే - వేదములు శ్రేగుణ్యాని
 షంసములునిశ్రేగుణ్యాడ పగుము - నేనేబ్రహ్మమగుచున్నాను-ప్రకృతి
 శక్తి, పురుషుడు పన్నప్రతాంబువలె నిర్నిర్మల డే పురుషుడే

గుండు-కడచినది కానున్నది పడుగుచున్న దదంతయు స్వరుషుడే-
 గుణకర్మవిభాగముల బ్రకృతియే చేయుచుండగా నహంకారవిము-
 ధాత్ముడు తానే కర్త యనుకొనుచున్నాడు - స్వభావమే ప్రవర్తిలు-
 చున్నది-సుఖ ప్రియందు జివుడు బ్రహ్మసంపన్నుడగుచున్నాడు -
 రెండుపక్షులం దొకటి స్వాదుపిప్పలము న్నినుచున్నది-తక్కిన దేదియు
 న్దుమవ కత్యంతము స్పృశించు చున్నది-యద్ది నీ వగుచున్నాడపు-
 సమర్థులకు భార మేది, ప్యవసాయపరులకు దూర మేది. విద్వాంసు-
 లకు విదేశ మేది, ప్రియవాదులకు శత్రు వెనడు-సర్వమిది యాత్మయే
 కదా యెవ డెవని న్నూడవలయును - బ్రహ్మవేత్త శుకునో వామ-
 శేషునో-యశరీర మమృత మభయ మాత్మ-నేను మనువై నాడను-
 షకమార్గదశయందు వేదములు లేవు-కర్మముల ద్వైతవంతునకు విధిప-
 బడవు-నిష్ఠ్ఠగుణ్యాపథమున విచరించువారికి విధి యేది నిషేధ మేని -
 ముచుష్యులకు మనస్సే బంధ మోక్షములకు గారణము - విషయాసక్తి
 బంధముకొఱకు, నిర్విషయమనస్సు ముక్తికొఱకును - ఈశ్వరానుగ్ర-
 హము వలననే పురుషుల కద్వైతవాసన యబ్బుచున్నది - భక్తియే
 జ్ఞానముకొఱకగుచున్నది-నిరలిశ మూనంద ప్రయానన్యప్రయోజన సక-
 లేతర వైతప్రవృత్తి వజ్రానవి శేషము భక్తి-అన్యుల జ్ఞింతింప కెనరు నాకు
 బ్రసన్ను లగుచున్నానో నిత్యాభియుక్తు లగువారియొగ క్షేమము
 వహించుచున్నాడను-సర్వధర్మముల నివడిచి నన్నే శరణు పొందుము
 నీ న్నన్ని బంధముల నుండి విడిపించెదను - కృతయుగమున దదస్సు,
 త్రేతయందు జ్ఞానము, ద్వాపరమున యజ్ఞము, కలిలో శేషవర్జితమే
 యుత్తమఫలమని చెప్పిరట. తననర్థధర్మములనుండి శలింపక, ఈ
 సుహృద్విపక్షపక్షములపట్ల సమమతియై, యేదియును హరింప కెద్దాని
 న్నూడ హింసింప కుచ్చేఃసితమానసు డైనవానినే విష్ణుభక్తునిగా దెలిసి
 కొనుము. మహాజనులు వెళ్ళినదే త్రోవ-“ఒరు లేయని యెనరింఁగిన,

ఎరవరయప్రియము తనమనంబున కగుదా, నొడులకు నవి చేయకునిక,
 పరాచుణము పరమధర్మ పథముల కెల్లన్ సరిగా నొక శబ్దమొస
 దెలియబడి సుష్టుగా సంప్రయుక్త మగునేని స్వర్గలోకమున గామధు
 క్క-గుచున్న-దతీంద్రియములు నసంవేద్యములగు భావము లార్చ చక్షు
 పుచే నెవరు చూచుచున్నాలో యట్టివారివచనమనుమాన బాధితము
 కాగు-కవిత గాని ననితగాని తనంత వలచి వచ్చినదే వర, బలిమి నా
 కృష్యమాణ యూనేని సరస విరస యగును. సర్వము న్దెలిసికొనువాని
 నోరీ యెవడు తెలిసికొనగలడు-రావణసివలె చన్యాయముగా బ్రవర్తిం
 పకుము చేటుకొనెదవు. రాముని మాడ్కి ధర్మముగా నడుచుకొనుము
 శ్రేయస్సు పొందెద పనునీతి మృఖ్యముగా రామాయణము తెల్పు
 చున్నది-జగ చుంతయును శివుని వాచి కాంగ కాహార్యస్వాతికాభినయ
 స్వరూపమే-నేదశాస్త్రాదివాచికము, భువనత్రయ మాంగికము. చంద్ర
 తారాదిచూహార్యము. సాత్వికము కేవలశివస్వరూపము-గానరసమును
 శిశివ్రకుమారస్వామి, పశువు నందీ కేశ్వరుడు, ఘణి యనంతరుడు న్దెలి
 యుచున్నాడు గాని కవితాతత్త్వము నెవడు తెలియుచున్నాడు శివు
 డెఱుగునో లేదో-సృష్టి యెట్లుగుచున్నదో సృష్టిలో జేరినదేవతలు
 మనుష్యులు నెఱుగవంట యొకబుర్రము కాదు కాని యుద్ధాని కథ్య
 త్తుడై పరమవ్యోమమున నున్నయితడు గూడ జెల్లరే యెఱు
 గునో లేదో-పృథ్విదరాదులు యథోపదిష్టములు, కావుననే కుశలపులచే
 దంత్రీలయసమన్వితము గా గానముచేయబడిన రామాయణ మాది
 కావ్యసంజ్ఞ స్మరగెను - విద్వాంసులు ప్రకర్షముగా మాట్లాడవల
 యును. విశేషముగా నృత్యము చేయవలయు, నతనికి బ్రజలు
 దానకాము లగుచున్నాడు, మఱియు శిష్యులు షోడశోపచారములు
 కావింపుచున్నాడు. వీణాగాధులయిన యిద్దరు బ్రాహ్మణులు పాడు
 చుండగా బ్రాహ్మణు డిన్యుడు పాడివలయును-స్వరచితపూర్వరాజ్ఞి

చరిత్రము తౌర్యత్రైకసహితముగా హరికథాగానము వినిపించి యజమానుని రాతిరెల్ల జాగరము చేయించవలయును - శ్రీరూపము వీణకనుక శ్రీకాము డగు రాజన్యనికొఱకు వీణ వాయింప బడుచున్నది - గీతనృత్యవాద్యాత్మకసంగీతమే ధర్మార్థకామమోక్షైకసాధనము - నర్తనము భవకర్తనము - నాట్యవేదము మాత్రమే యుపాధ్యాయులకు వేతనము నిఘ్యుల కన్నవస్త్రము లిడి రాజు నేర్పించవలయును - సంగీతసాహిత్య రసానభిజ్ఞుడు సాక్షాత్తుగా దోకయు న్నొమ్ములు లేనిపశువు - వీణావాదనతత్వజ్ఞుడు, శ్రుతిజాతి విశారదుడు, తాళజ్ఞ హ్రస్వయాసమున మోక్షమార్గమున కేగుచున్నాడు - గాన సరస్వతి కైలాసనగమునకు నడుపునట్లు గంగ గాని సరస్వతీనదిగాని - నడువనేరవు - స్వరబ్రహ్మవిభూషితము దేవదత్తము నయిన యీవీణను మూర్ఛింపజేయుచు హరికథాగాన మొనర్చుచు జరించుచున్నాడను - బ్రాహ్మణుని వాచకునిగా నెన్నవలయును గాని యాదరముతో సన్యవర్ణజుని స్థూడదు. అన్యవర్ణజుడైన పురాణకథకుని వలన విని నరకమునకు బోవవలయును - సర్వస్థలముల నెవరుదాంతులో, శ్రుతపూర్ణకర్తులో, జితేంద్రియులో, ప్రాణివధయెడ నివృత్తులో, పరిగ్రహముపట్ల సంకుచితాగ్రహస్తులో వారే తరింపజేయగల బ్రాహ్మణులు - చేయబడిన శుభాశుభకర్మ మవశ్య మనుభోక్తవ్యము - కల్పకోటిశతములకై నప్పటికి న్భుక్తము కాని కర్మము క్షీణింపదు - దైవపౌరుషములు రెండును బండియుండలే చక్రములేకున్న బ్రతుకుబండి మఱినడువనేరదు - వేదవేదాంగవేత్త యైనప్పటికి నిష్టాచారము నుల్లంఘింప గూడదు - లోకవిద్విష్ట మస్వర్గ్యము ధర్మమైనప్పటికి స్థూడ నాచరింప దగదు - బ్రాహ్మణునియొద్దకు విద్య వచ్చి నాస్తికునకు గాని శకునకు గాని స్త్రీలకుగాని శూద్రులకుగాని నన్ను పదేశింపకు మనెను - జన్మముచేత బ్రాహ్మణుడు, సంస్కారమువలన ద్విజుడు, విద్యశ్శబ్దవీ విప్రు డీ మూడింటివలన శ్రోత్రీయు డగునని చెప్పబడు చున్నాడు - విష్ణు

భక్తులు కానివారందరును నిక్కముగా రాక్షసులనబడు శూద్రులే,
 కలియుగమున నైదువేలయేండ్లు గడచినపిమ్మట వర్ణసంకదులు పుట్టు
 చున్నారు - దోషాధ్యక్షున కలియుగమున న్నూడవిషయాన క్తమాన
 సుదై సకలమయిన పాపము జేసినప్పటికి న్నోపించుని సంస్కరించి శుచి
 యగుచున్నాడు - ఉపజ్జాలబ్ధ చతుర్విధాభినయ ప్రతిభా వైభవముచే
 రాజసభల నంజింప జేయజాలనివా డెట్టికావ్యరచనము న్నలుప
 దగదు. మఱియు నట్టి సంగీతగొడ్డలి పాత్యగ్రంథముల న్నలాశాలలకు
 నియమించు నధికారిగా నుండదగదు - సంగీతజ్ఞానశూన్యునకు నిక్క-
 ముగా సాహిత్యజ్ఞాన మొకింతయు న్నలుగ నేరదు-అవురా. యపస్వరపు
 కొయ్యద్రిప్పుడు వేదపాఠము న్బ్రంపగలడా - సమూలముగా వేదార్థ
 మెఱుంగ గలడా - చెల్లిపోయినవారిని జీవముక పుస్తకములు
 కుక్షింభదులు పాఠముచెప్ప సాహసింప గూడదు - శ్రుతితల్లి, లయ
 తండ్రి, మాతాపితృశుద్ధి లేనివానికి సందర్శశుద్ధి మృదుమధురపదవి
 న్నాసకౌశలము వాతకుగాని వ్రాతకుగాని రాబోదు - సహజసంగీత
 సాహిత్య ప్రతిభాలంకృతు డయి శ్రోత్రియకుటుంబములో జన్మించి,
 యైదేండ్లవయసులోపు నుండియు నాడినడాట పాడినదిపాటగానేకసంత
 గ్రాహియై జగదేకసహస్రవధాన ప్రజ్ఞాధురంధరుడై, యశేషదేవ
 దేశ్యభాషావిశేష పాండిత్యవైభవోపేత చతుర్విధానవద్య గద్య
 పద్యగేయ ప్రబంధ రాజముల స్వంతంత్రముగా శరవేగమున
 గ్రొంగ్రొత్తకల్పనములం బన్ని, యఘోర్వచతుర్విధాభినయచాతుర
 య్నగంభీరమధుర త్రిస్తాయగనుక రాగరూపకాలాప నైపుణి న్నొండల
 న్మాణుమోగించుచు సుస్నిగ్ధ దేవదత్తశంఖారావ రమ్యకంఠస్వర
 మూర్తీ భూత నవనవరసస్ఫూరియై, సమవిభక్తసుదృఢాకుణ సుందరా
 కారుడై, దినదినప్రవర్ధమాన యశస్సంపూర్ణదళ దిగంతరుడై, సర్వ
 విద్యాపారంగతుడై, తృణీకృత పురందరుడై, దీర్ఘాయురారోగ్య
 భోగభాగ్య ప్రాభవాచితుడై, “న భూతోనభవిష్యతి” యను
 గొప్ప మెప్పుంది కేవలస్వతంత్రవైదిక జీవసప్రతిష్ఠరగుచు పాదరించి

పగుల దరింపజేయు విష్ణుభాగవతోత్తముం డీజగమున నలరారుట
 మిక్కిలి యరుదూ, మహాద్వ లిహాపరముల సరించువిధమున నేర్పర్చిన
 ధంజోవ్యాకరణాలంకారాది నియమముల స్థిప్త కచ్ఛముగా సంస్కృత
 మున గాని దేశ్యమున గాని ప్రత్యేకము స్వతంత్రకల్పనముల వెలయు
 నపూర్వాద్భుత కావ్యముల నిర్వచించి, చతుర్విధాభినయప్రయోగ
 చాతురి నృండితపామనో భయలోకరంజనము కావింపజాలక యప
 భ్రంశముగా బొట్టకక్కుర్తి న్దొంగయెంగిలిముక్కల న్నేనలసీరసాధమ,
 మిశ్రభాషాదూషితాసత్తావ్యముల మాత్ర మల్లుచు బండితమ్మన్మలై
 నేవానాంప్రియ లగు నిరక్షరక్షతులకడ డాబుచేయు నపస్వరపు
 కొయ్యత్రిప్పడుతిప్పకాయలేయెన్నడైన నెచట నేని యే వాల్మీకియో,
 యే వ్యాసునో, యే గీతగోవిందునో, మఱి సహజపాండిత్యునో
 తప్ప - ఋషులచేత నుపదిష్టము లగు శ్లోకశ్చోటపురాణేత హాసాది
 కావ్యములందు జనుల కచ్యోన్యకలహము నుట్టించి సప్తవ్యసనముల
 న్పురికొల్పు గ్రంథ మింతయు నిస్సందేహముగా బ్రక్షిప్తమే,
 తోపుడే. మఱియు స్వార్థపరధూర్తకు కవికల్పితమే - తిభువనైక
 వీరుడు సకలధర్మస్వరూపు డగు శ్రీరామచంద్రుడు వారి నొప్పించుండే
 దొంగదెబ్బ న్నొట్టె ననునా - పరమభాగవతోత్తముడు విభీషణుడు
 రామచంద్రునితో స్వాగ్రజవినాశకోపాయ మెఱిగించె ననునా -
 యచింత్యమహిమ లప్రమేయు లగు రామలక్ష్మణులు సర్వాస్త్రపాశ
 బద్ధులెరనునా - సర్వజ్ఞుడగునాసము మ డగు శ్రీరామచంద్రుడు
 నాధ్యమలల్లి యయోనిజ యగు సీత కగ్నిశోధ కామించె ననునా -
 మఱియు నెన్నో యసందర్భము లనుచితములు మనోధకములు
 జుగుప్సితములు మిక్కిలి యశ్లేలములు వెల్లడించునా - "మానిషాన
 ప్రతిష్ఠా త్వ మగమః శాశ్వతః సమాః యథోక్తం చ మిథునా
 దే, నువధీః కామమోహితమ్" అని మిశ్రగతి త్ర్యసజాతి త్రిపుట
 శాశమునకు సరిపోవునట్లు నలువదిశొమ్మిడ మాత్రలు గలిగి యో
 నిషాదాడా కౌంచమిథునములో గామమోహిత మైన యొకదాని

స్వధించినాడవు కనుక బహువత్సరములు ప్రతిష్ఠ పొందకు మను సర్
 మిచ్చెడుశ్లోకము చెరిసగము క్రమముగా దీప్తకోమలస్వర గమకముల
 బ్రహ్మ యగు వాల్మీకినోట నశరీరవాణివలె నవశముగా వెలువడెను-
 ముని ప్రోక్త మెపుడైన బరమార్థమునే బోధించు న్నాని మిథ్యాభూతైహ
 లోకకవ్యవహారము స్ఫూర్తి యొక్కింత యు స్ఫురింపదు - కొంతవర
 క్షీణోకము నాధారముచేసికొనిలోకులభీష్టరుచికోలంది నన్నీతి స్ఫురిపించి
 తరించువిధమున న్రామాయణకథ సంతయు న్పురాణమత మవలంబించి
 దేవభాషాతత్వోవిదులగు ప్రాకృతకవు లిహలోకధర్మబోధక గ్రంథము
 గాబన్నిరి - యష్టాదశవిద్యాత్మకముగానుభయలోకసంతారకముగా
 ఛందోభాషాస్వరూప కాభీష్టనానార్థావబోధకముగా సంస్కృతభాష
 యునాదియుషి సంప్రదాయ కవిత్వము గాని యాంధ్రాది దేశభాషలవలె
 సహజసామాన్య లోకవ్యవహారసిద్ధ మెన్నడు న్నాదు - ఛందో
 వ్యాకరణాలంకారాది కావ్యనియమము లొక్క దేవభాషకే గాని
 దేశ్యభాష కెద్దానికైన స్పరిపడవు కాని యిటీవల గడుపుకక్కూర్తిచే
 గాని పామరుల స్పంఘోషపెట్టి యెల్లెడ న్బండితఖ్యాతి సంపాదించు
 కొను భ్రాంతిచే గాని నాస్తికునకు యజ్ఞోపవీతమునలె దేశ్య
 భాషకు స్సూడ లేనిపోనికావ్యనియమము నివ్వన్వన్యములు తగిల్చిరి-
 స్వభావరమ్య దేశ్యభాషా కోమలప్రకృతి కణినశాస్త్ర నియమములచే
 సర్వజనసామాన్యరంజకము కానేరక మీదుమిక్కిలి యయ్యవారి
 నేయబోవ గోతి యయ్యె ననుసామెతకు దార్కాణము కాక
 మానదు కావున బ్రకృతిరమ్యమగు దేశ్యభాషకు సాహిత్యపద్ధతుల
 వైదికులకు శ్రౌతస్మార్త కర్మములవలె వృథా వ్యయప్రమాస
 పాతువులు కాని మానిసుల కందఱ కెల్లెడ నన్యోన్యప్రేమానురాగ
 సుఖసీవనమూలము లేమాత్రము న్నాజాలవు - గ్రంథకోట్లచే నేది
 చెప్పబడెనో యాద్దాని న్నోకార్థమున బల్కుచున్నాడ న్బోవ
 కారము పుణ్యముకొఱకు స్మరపీడనము పాపముకొఱకు న్దప్ప కగు
 నను శిష్టవాక్యమునే ప్రమాణముగా నమ్ముకొని స్వధర్మము నేను

రక, పెంచలకడ సంసారసాగరము స్థరింపజేయు, మని భక్తవత్సలుడు
 కృపాసముద్రుడు సర్వలోకశరణ్యుడు సర్వజ్ఞుడు సర్వశక్తియు నగు
 పరమేశ్వరు నత్యంతరహస్యముగా మానవులెల్లరు న్నిజాంతరంగము
 లందు మాత్రమే నిరంతరము న్బార్ధిండుట యవశ్యకర్తవ్య ధర్మ
 మనియే సమస్త శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాస కావ్యకలాప సమ
 న్వయ ముఖ్యతాత్పర్యము - రామాయకావ్యము కేవలకరుణ
 రసప్రధాన మద్దానికి సీతయే ముఖ్యనాయిక బ్రతుకుతుద మొదళ్ళు
 కరుణరసమయము లగునెడ జనన మరణాత్మక కాలమధ్యము
 కూడ నిక్కముగా గరుణరసభూయిష్ట మేల కాకుండును-నాయధార్ధ
 రామాయణమునందు మఱెవ్వరైన న్దృష్టెన్న దరముకానితీరున
 సహజ సంగీతసాహిత్య ప్రతిభావిశేషముతో బ్రాచీనకవి మతానుస
 రముగా గ్రంథరచనము న్నావింప గల్గినాడ ననుకొను నాదురహం
 కారనోషము న్నా యిలువేల్పు జగముకన్న మన్నించుగాక—

శ్రీరామాయణమునందలి ప్రక్షిప్తములు

దైవము మనుష్యులచేత నతిక్రమింప శక్యముకాదు, మీచేత
 నైనకొల దిన్నాకు మీ దుపచరించినారు, కాని లక్ష్మణుడు
 గతజీవుడైనవాడు కనుక సీతతోగాని, యుద్ధముతోగాని మఱి
 నాకవసరము లేదు, మీరు మీయిచ్చానుసారముగా బొండు. వానర
 పుంగవులారా యిక్కడనే నేను దేహము న్విడిచెద నిక బ్రతుకునొ
 ల్లను, దుష్కృతకర్ముడ సనాధ్యుడ న్నే నిస్సీ విభీషణుని రాజు
 న్గావించెదను నామిథ్యాప్రలాపనము న ద్దహింప గలదని యమో
 ఘసంకల్పుడు దృఢవ్రతుడు ధైర్యమందరుడు సర్వజ్ఞుడు నగు
 రాముడు దీనాలాపములాడునా- అయోనిజ తపస్విని యార్యయునగు
 సీత ధర్మమూర్తి యా రామునకు దక్క నితరున కెట్లయిన
 జిక్కునా - పరమభాగవతోత్తముడు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుడు. జీవ

న్ముక్తుడు నగు విభీషణుండు పాముగుని వలె గూటయుద్ధమున నింద్ర
 జిత్తుచేత జీకటిచే నాదిత్యుల వలె రామలక్ష్మణులు నిహతులైరి -
 మఱి నాకు రాజ్య మెట్లు దొరకు నని వగచునా - ఇంద్రజిత్తు సీతను
 వధించెనని సర్వజ్ఞు డగు హనుమ రామునితో చెప్పనా - అయోని
 జను మృతి లేదని తెలిసియు సాక్షాన్నారాయణావతార మూర్తియగు
 రాముడు మఃఖించునా - పరమభాగతోత్తముడు విభీషణుడు నవ
 విధభక్తిమార్గములచే బరమపురుషు నారాధించుటతప్ప నింద్రజిత్తు
 న్రావమస్మాడు నశింపజేయుటకై రణరంగమున గదతో వారి యిరువుర
 రధ్యముల నృడగుంట్లునా - ఇంద్రజిద్వధానంతరమున రావణుడు
 లజ్జంప వచ్చుచున్నాడని తెలిసికొని హనుమని యుపదేశము
 విని యలెనిమూడెక్కి రామునియొద్ద కేల పోనెతి నని యయోనిజ
 యగు సీత నొచ్చుకొనునా - అత్మగాడు పునర్జీవితుడై యుద్ధవిము
 ఖుడై రాము సున్నట్లు తెలిసికొని రామునితో నీ ప్రతిజ్ఞ న్నాను
 కొనుట నీకు వగవని యానడించి పల్కినా డనుట యుచితమా-అంత
 ర్గతక్రోధాగ్ని వైకి ప్రజ్వలింపజేసి సర్వజ్ఞుడు సర్వమూర్తియు నైన
 రాము డయోనిజ యగు నై దేహిపాతివ్రత్యము న్సంకించి యన్న
 త్తుచి వలె విభీషణునితో గాని సుగ్రీవునితో గాని అత్మగానితో
 గాని భరితునితో గాని పొందు నల్పు మిగ రావణునిచే జెటుప
 బడిన నీవు నాకు బనికిరావని కారులాడునా, యగ్నిసంపూత యగు
 సీతతో లోక ప్రవాదము మాన్పుట కీయెత్తు పన్నినాడ నని సత్యసం
 ధు డగు రాముడు కపటనాటకము ప్రదర్శించునా - రావణ వధా
 నంతరమున సీతకు రామవిజయ మెఱిగింపనేగిన హనుమడు సీతన్దాచు
 రాక్షసస్త్రీల న్రాప్యకొని వలె జంప నుండుచునా - రాముడు
 సీత న్నెండ్లాడినపుడు ద్వాదశవర్ష వయస్కు డనియు సూనరూడశ
 వర వయస్కు- డనియు న్ముని తబ్బిబ్బాడునా - సీత అత్మగానితో

రాముడు నశింపగా సన్ధ్యాయ గోరితవా యని సిద్ధరములాడునా -
 అక్షణముడు సాధ్యమతల్లి యగు సీతను విముక్తధర్మ, చపల, శీఘ్ర
 భేదకర యని సంబోధించునా, నన్యంకించుచున్నావు కనుక ముష్టరా
 లవు నశించుమని శపించునా, జటావల్కలధారియై పదునాలుగేండ్ల
 వనవాస మొనరించునపుడు మాంసము న్దిననని ప్రతిన పూనిన రా
 మునిచే మాంసభోజనము చేయించునా - అక్షణము న్నవగూడ ననిదు
 ర్మార్గముగా సీత కడుపు బాదుకొను చేడ్చునా - రావణునిచేత
 సీతగుప్తావయవ వర్ణనము చేయించునా - అక్షణముడూ విభ్రాంతు
 డై పామరునివలె భరతశత్రుఘ్నుల కై కేయి న్నూడ నపరివారము
 గా వధించెదనని రామునితో బల్కునా - విరాధుడు సీత న్నొడవై
 గూర్చుండఁబెట్టుకొన్నాఁడని రాముడు వగచుచు అక్షణునితో
 బల్కునా - రామలక్ష్మణులు విరాధునిచే గొంపోబడుటచూచిసీత
 నేడ్వఁ దొడఁగునా-లిదశు లిరువదై దేండ్లవయసు గలవారని నిర్దే
 శించునా-శూర్పణఖితో రాముడు పరిహాసోక్తులు యిలాక్తులుంబల్కు
 నా - విశాలాక్షి మెఱపులాగున బ్రకాశింపుచున్నావని యెకసక్కె
 మొనరించునా-అక్షణముడు శూర్పణఖ స్పరిహసించునా-గుప్తసాకను
 విరూప న్నావింపుమని రాముడు అక్షణున కాడ్చి యిడునా-పరిష్క
 రగు హనుమంతుడు రావణు న్నొగిలించుకొని నిదురించుచున్న మం
 త్రోదరిం జూచి సీత యని భ్రమించునా-హనుమంతుడు సీత న్నూడ
 జాలనైతి నను దిగులున నాత్మహత్య చేసికొన నెంచునా-సర్వజ్ఞుడగు
 హనుమంతుడు తా గొల్చినలంకలో సీత కూడ దహింపబడినది
 యనుకొనునా-తనవలె భార్య నెడసిబ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠుడై నలక్ష్మణ
 నితో దృఢవ్రతు డగు రాముడు సీతనిగూఢావయవవర్ణనముసల్పుచు
 గామోద్దీపకముగా దవమస్మఘోన్నాదమును వెల్లడించునా-వినాధను
 వివశ, ననీశను గనుక బలాత్కారముగా రావణగోత్రస్పర్శము నొక

గలిగె నని రామునితో లోకమాతయగు సీత యనునా - రావణుడు
 రాముని శిరము నఱికి తెచ్చితి స్మాడు మన నమ్మాయాశిరస్సు
 న్గాంచి ప్రాకృత స్త్రీవలె నయోనిజయగు సీత విలపించునా-రాక్షసుల
 జ్ఞంపుటకు సాహాయ్యమును లంకాప్రధర్ణ ణముజ్జేయుటకు బ్రాణమున్న
 వఱకు బ్రయత్నించెద నని రామునితో విష్ణుభాగవతు డగువిభీషణుడు
 పల్కి రావణుని న్యము న్నుఱుమాడునా-మాటటిరుద్రుడగుహనుమం
 తుడు రాక్షసాధముడగు రావణప్రాభవమున కద్భుతవడునాసత్యపరా
 క్రముడగు రాముడు నటునివలె వేషమువేసి తా నపరాజితుడు పరా
 భవమెఱు గనివా డయ్య నింద్రజిత్తుని శరపాతమున క్షతగాత్తుడై
 నేలకొరగి ప్రాణమాత్రావశిష్ట డైన ట్లుండునా- శరతల్పగతులైన
 రామలక్ష్మణుల న్రావణునిమాట నమ్ముకొని విచూనమెక్కి రణరంగ
 మునకు వచ్చి పరికించి వైదేహి యేడ్చియేడ్చి తిరిగి లంకకు మళ్లునా-
 మునికాంతయగు నహల్య యింద్రునితో వ్యభిచరించి యీ సంగతి
 నెల్లడింపకుమా యని యింద్రుని బతిమాలుకొనునా-సత్యపరాక్రముం
 డగు రాముడు పొంచుండి వారికి దొంగదెబ్బ కొట్టునా - శివభాగవ
 తోత్తముడు బ్రహ్మణ్య డగు రావణు డయోనిజయగు వైదేహి
 న్నామ్యధర్మమున గవయ నెంచునా—

ఇంతకును నీరు పల్లమెఱుగును, నిజము గేవు డెఱుగును -
 వేదములందు మంత్రమేదో బ్రాహ్మణ మేదయో నిర్దేశింప వీలుపడ
 నట్లు శ్రుతి స్మృతిపురాణేతి హాసహాసరామాయణాది శాస్త్రములందు
 మునిప్రోక్తము లెవ్వయో ప్రక్షిప్తము లెవ్వయో మాదృశాల్పజ్ఞులు
 నిరూపింప దగునా

అజ్ఞా డాదిభట్ట నారాయణదాసుడు

33

అపూర్వ మధుక గుర్రం
స్థానం : డా. వెంకటేశ్వర్లు
అలమూరి ఏకాదశి, సజ్జావారిపాలెం,
రేపల్లె. Cell : 9392055065

33A

అష్టాదశిభట్ట నారాయణదాసుగారి జననము రక్తాక్షి సంవత్సర శ్రావణ శృష్ట చతుర్దశి బుధవారం రాత్రి 10-మడియలకు
(91 ఆగష్టు 1884 సం॥రం)

శ్రీ

యథార్థ రామాయణము

శ్రీ రామ జ న న ము

శ్లో ఉన్మిషత్కదలీపత్ర ధవళాంగా మృగేక్షణా
చాంపేయనాసికాసుభూః ప్రేమా మే కృతినాయుకాః

క. పావనము రామ వరితము

కేవలమున్ బుణ్యకాంత ♦ కృతనాయకయున్

శ్రీవిష్ణుభాగవతులు స

భావర్తులు నాకషిత్వ ♦ భాగ్యముపండెన్

భైరవీరాగము—ఖండజాత్యైకతాళము

ప॥ ఆనంద మానంద - మాళింఛినకాబాల ।

అ॥ జానకీరాఘవుల - సచ్చరిత్రముచాల ॥ అ॥

౧ రాజన్యవరుడు దశ - రఘుడయోధ్యకుటేడు ।

సౌజన్యనిధివాని - సరియింద్రుడున్

॥ డా॥

గీ. ఆమహారాజునకు మువ్వ , రాండుకొని

యొకతె యందైన సంతాన , మొదనకుండె

నట్టివారలకె న నే , నేనికొకతె

తప్పకుండకతీగగీ , ధరణిలోన,

మంజరి—చతురస్రగతి—నాదనామక్రియ

౧ దళరథుడొకనాడు వేటకై - తటలినట్టడవిలోన ।

నిశీధమునమ్మగమనుకొని యొక్కము - నిన్నులైదనశరాన ।

౨ ఓతండ్రిచచ్చితినను మొరపని - యల్కి తేడున్బితాన ।

నాతపసిచెంత కేగి నొచ్చుకొన - నతడనియెగనికరాన॥

త ద హో జ

దప్పిగొంటిమి నీరు † ద్రాపంగ దెమ్ము

తనయుడాయనిముది † తలిదండ్రులనగ

జప్పుననీర్మంచు † సడిచేయునన్ను

శ్వాపదంబనుకొని † చాగొట్టితీపు

ఇప్పొల్కిపోరపాటు † లిమ్మాడ్కిచావు

లిటుకలెడుకొదుర † దృష్టవంతులకు

దప్పకయీవార్త † దాచిననన్న

తాపసులకువేగ † దగదీర్చిపోమ్ము

క. అసియిల్లిన తపసింగను

గొనియాతడు చెప్పినట్లు † గొబ్బునజనియా

జనపతి నీర్ద్రావుడనన్

మునిదంపతులనిరిమాట † పోల్చియతనికిన్.

ఖరహరప్రియ—చతురశ్రజాతి రూపకము

ప॥ ఏవడవురా మాకొనుదుం - జేడి నీర్ద్రావుమనెద

॥ నె॥

అ॥ మిపులన్ జాగయ్యె పాడెట - మెలగు నీవురాగతమే

॥ నె॥

౧ గొబ్బుననీరైచ్చెదనని - కొడుకేల తడసెనో

యబ్బాయేమయ్యె దనయు - డానంగతి ముందుచెప్పు

॥ మె॥

మ. అనుచుం బల్కెడు మానిదంపతులతో † నారాజు నిట్టూర్పువు

చ్చినుడుల్ దోట్రొలుచుండ వారియడుగుల్ † చేదోయిగీలించి త

ఘ్నను మన్నింపుడు నేనభాగ్యుడజమీ , పుత్రున్ మృగభ్రాంతి
నే । మనెదన్ శబ్దవిభేదిబాణమున నా , హానాకునోరాడదో
ఘనులారాయన నావధూవరుల శో , కంబందిరిల్లెంతయున్,

శుభపంథవరాళి—త్ర్యశ్రజాత్యేకతాళము

ప॥ ఏమందుమయ్యో - యెట్లుందుమయ్యో- యెందేగినావోకొడుకా,
హా ॥ యే॥

అ॥ మామూలధనమా-మఱినిన్ను గనమా-మా కేసిదానో కొడుకా,
హా ॥ యే॥

౧ వీనియిగ్గాల-వెంబరమాల-విధిని న్నే వేదకేనాకొడుకా, హా ॥ యే॥

వీనులజాల బెకలింపగోల-వెత జెందినావో కొడుకా, హా ॥ యే॥

సీ, ఎట్లుంటివమ్మ నీ , కేమి కావలెనయ్య

యనియింక మమ్మెవ్వ , రడుగువాచు

ముసలిముద్రలము మ , మ్ముందానమాడించి

బువ్వదిన్నించు వా , రెవ్వరింక

వానకెండకు గొడ్డు , వలె మమ్ములోబడ

నీక కాపాడువా , రెవ్వరింక

వేదవేదాంగము , ల్వినిచి మావీనుల

కింపుఁగావించువా , రెవ్వరింక

వీఁడురా నేల నిటవీని , వేఁటగూల

నెఱుగ లేమైతి మింతలో , నిటులగునని

యేమిసేయుదుమింక మా , కేదిదారి

యకటవిధిచేత నెవరైన , నడ్డదరమె.

గీ, బ్రతుక లేమోరి పేనుగక , బ్రహ్మహుండ

హూయటలసేవు గూడలు , త్రాయటంచు

విష్ణువు ప్రాణంబులంచు నా • వృద్ధులుతమ
యోగమహిమన్దొఱంగిరి • యొడఁగిలపుడు.

మంజరి—కాఫీ—చతురస్రగతి

- ౧ పుడమిఁజేడు స్వచ్ఛందమరణమునఁ - బోవుమునిదంపతులకుఁ ।
గడునద్భుతమున్వారిశాపమునఁ - గల్గుతనదు కొడుకులకు॥
- ౨ మోదముంబొంది తనకారణమునఁ - బొలిసినట్టి యాల్మగలక ।
భేదిల్లుచు వారసులతుతో న - గ్గినుంచి మించినవగలక॥
- ౩ సంతానములేక చింతగుందు ద - శరధుచే నతని గురుఁడు ।
పంతముతోడక బుత్రకామేష్టి - పశిష్టముని ప్రవరుఁడు ।
- ౪ సలిపింపమాడు నంతదేవతా - సమితిరావణాసురుని ।
చలము నై పలేక చనిరి చప్పున - శరణు పొంద శ్రీధరుని ।

సీ. క్షీరవార్షిగిమధ్య • శేషశయ్యన్నిద్దు

రఘ్వదేలేచిన • యబ్జవస్తు

నంకంబునం జేర్చి • యబ్జనిషణ్ణ సూ

రమపట్టుపాద ప • గృములవిభుని

శ్రీవత్సలాంఘను • శ్రీవిలాసాదర్శ

కొస్తుభశోభితా • ఖండవత్సు

నఖిలదివ్యాభర •ణాంచితహస్త శా

భోపేతపారిజా • తోపమాను

కనిరిబాలానానిభాంశు • కము ప్రబుద్ధ

సరసిజాక్షము చంద్రికా • దరహాసితము

నవ్యపారంభసుఖదర్శ • నంబునైన

శారదదినంబువలెనున్న • నారసింహం

సీ, ఆసురీగండలే • ఖాంచితమదరాగ

ములమాసి చేశో • జ్వలములగుచు

జయశబ్దముల్వల్క • శస్త్రము ల్లలవీరు +
ముక్తశేషవిరోధ • మున నెసంగి

వజ్రవణాంకుడై • ప్రాంజలియైయడ
కువజూపు గరుడుచే • గొల్వబడు న
రాయణు + సౌఖశా • యనికులై నట్టి భృ
గ్వాదులనోగ ని • ద్రావసాన
విశదములుపావనంబుల • వీక్షణములఁ
గరుణఁజూచెడి స్వామిని + • సురలు + సురవి
మతవినాశు + స్తుత్యుని + నవా • జ్ఞానసగోచ
రుని + బ్రణతుల • నొనర్చిరి • వినుతినిట్లు.
కేదారగౌళ—ఖండజాత్యేక తాళము

ప। మ్రొక్కెదము విశ్వజననస్థితి వినాశముల - ముమ్మార్తులనాల్చి
చేయునీకున్నేము || మ్రొ||

౧ వాననీర్పలుచవులమట్టిఁ బట్టికనుచును-పరగె ద విక్రియఁడవ-వస్థల
గుణములఁగొని || మ్రొ||

౨ అమేయమితహోక-యనర్థి ప్రార్థనావహ-యజితజిహ్వాసమత్యంత -
వ్యక్త్యైవ్యక్తయోని || మ్రొ||

సీ. హృదయస్థితుఁడవయ్య • నీవనాసన్నుఁడ

వౌదు + వకాముండ • వయ్యుఁదపసి

వగుదు + దయాళుండ • వై యనఘస్పృష్టఁ

డౌదు + పురాణుండ • వయ్యనజరుఁ

డవుదు + సర్వజ్ఞుఁడ • వయ్య నవిజ్ఞాతుఁ

డై సర్వయోనివై • యాత్మభువుఁడ

వౌదు + సర్వప్రభుఁ డయ్యననీశుఁడ

వౌదు + వీహొక్కఁడ • వయ్య సర్వ

రూపభాక్కువు + సప్తసా ♦ మోపగీత
 సప్తవార్ధిజలేశయ + ♦ సప్తవాయు
 సఖిముఖా + సప్తలోకై క ♦ సంశ్రయుండ
 భక్తమందార భవదూర ♦ పరమపురుష.

వసంత—త్ర్యసజాతితిపుట

- ప॥ చతుర్ముఖుడవైన నిన్నుండి - చతుర్వర్గఫలజ్ఞానమున్ ।
 ఆ॥ జతుర్ద్యగకాలావస్థలున్ - జతుర్వర్ణమయలోకమగును ॥జ॥
 ౧ హృదయాశ్రయునినునభ్యాసని-గృహీత మానసమునయోగులు ।
 వెదకుచుండ్రు జ్యోతిర్మయునిన్ - విముక్తికొఱకు సంతతంబు॥చ॥
 ౨ నీవుజన్మమెత్తియునజుడవు - నిరీహుడవయ్యుహతరిపుడవు ।
 దేవయెవఁడెఱుగునీతత్వము - తెలిసియుందువునిదురించియున్ ॥జ॥

సీ. శబ్దానివిషయము ♦ ల్పవిచూచుటకుదుస్త
 రంబగుతపశ్శాన ♦ ర్పంగ + బ్రజలఁ
 బాలించుటకునీవు ♦ పర్యాప్తుఁడౌదు + వౌ
 దాసీన్యముమెయి వ ♦ ర్తనముసల్పఁ
 బెక్కుగనాగమ ♦ భిన్నములై సిద్ధి
 హేతువుతాత్పర్యోవ ♦ లెల్లఁజేడు
 సంభోదిజాహ్నవీ ♦ గూఢములట్లు ని
 న్నే + త్వదావిష్టసు ♦ హృదయులుమఱి
 వీతరాగులు త్వత్సమ ♦ ర్పితసమస్త
 కర్మతావారలకునెల్ల ♦ గతివినీవె
 యెల్లపుడునభూయస్సంన్ని ♦ వృత్తికొఱకు
 భక్తమందార భవదూర ♦ పరమపురుష.

కల్యాణి—ఖండగతి

ప. అలరుసేమహ్యది మహిమయ పరిచ్ఛేద్య - మగుచుబ్రత్యక్షమ
య్యునోదేవ||య||

అ. బళిరయ్యయాప్తవా గనుమానములచేతఁ - బరఁగసాధ్యుడవు
నిన్నూర్చియేమనవలయు ||న||

౧ నినుస్మరించినమాత్ర - నరుఁబవిత్రు నొనరుతు - నివేదిత ఫల
ములు తక్కువృత్తులునీయెడ |న|

సీ. వార్ధిరత్నముల ♦ వలె వివస్వంతుని

యంశువులటుదప్పు ♦ లైన నీదు

చరితంబులందవు ♦ సంస్తుతులకు, మఱి

యనవాప్తమాప్తవ్య ♦ మనునదేదియు

నీకుసుంతయులేదు ♦ లోకసంరక్షయే

కతమగునీజన్మ ♦ కర్మములకు

నీదగుమహిమము ♦ స్థిర్నించివాక్కున

సంహృతమాట య ♦ శక్తిచేత

నైనఁగాని శ్రమంబునఁ ♦ గానియగును

నీదుగుణములమేరచేఁ ♦ గాదుచుమ్ము

భక్తమండారసంశ్రిత ♦ భయవిహార

పద్మనాభదయానిధి ♦ పరమపురుష,

కౌఠీ—మంజరి—చతురగ్రతి

౧ అనీయిటుప్రసన్నుఁజేసిరథోక్షజు - నాసురలుకొంతదరికిఁ

గననయ్యదిభూతార్థవ్యాహృతి - గానిస్తుతికాదుహరికి||

౨ కుశలప్రశ్నవ్యంజితప్రీతున - కుఁదెలిపిరతనికివాడు ।

విశదముగవైరృతాభ్యుప్రలయో - ద్వేలనగుభయములేదు||

- 3 పిదప వేలాసమాసన్నశైల - బిలానునాదరవమున ।
పదిలుడుపరిభూతార్ణవధ్వనుడు - భగవానుడనెరయమున ।
- ౪ భారతిపురాణకవియగునాతని - వర్ణసానేరతయై
తారాజిలేజరితార్థయేయగుచు - దత్క్షణంబెసంస్కృతయై ।
- గీ. పదమునుండియయ్యది యూర్ధ్వ ♦ వర్తినియగు
జాహ్నువివలెనిర్యాత శే ♦ పయయి + విభుచి
యాస్యపంకేరుహోద్గత ♦ యై + పదపడి
శోభిలెన్దనుదశన ♦ జ్యోతన్నయగుచు

కన్నడా—త్రిపుట

- ప॥ తద్వనుభావపరాక్రమంబులు-వనుజాక్రాంతములయ్యెడెలీసె ।
అ॥ బొదవఁబడునటుతమస్సునజే-పులప్రథమమధ్యమగుణంబులు ॥త్వ॥
౧ వానిచేభువనత్రయంబుకొ - బదంబడిఁదప్యమానమగుట ।
నేనెఱుంగుదునకామోపహా-తైసస్సునగాధుహృదయమటు ॥త్వ॥
౨ ఇంద్రుచేనభ్యర్థుడఁగా-నేకకార్యత్వమునఁగార్యము ।
లందుఁ + దనంతటనేవాయు + వగ్నికి - సారథ్యముపొందఁడ ॥త్వ॥

సీ. ఆరక్కసుని చేత ♦ స్వాసిధారాపరి
హృతదశమశిరస్సు ♦ నిచ్చకొలఁద
స్థాపితంబయ్యెన ♦ స్మచక్రమునకు ల
భ్యాంశముపలె + రిపుఁ ♦ డైనయద్దు
రాత్మునత్యారూఢ ♦ ముబ్బయోనివరాతి
సర్గమూలంబున ♦ సైఁపబడఁగ
జుసెనాచేతఁజి ♦ ల్పలదిచందనముచే
రీతిఁ + దపస్సుచేఁ ♦ బ్రీతుఁడైన

ధాశనుందొల్లియూచించె ♦ దద్దయును వ
రంబుమర్త్యులనాస్థాప ♦ రాజ్ఞుఁడుజేయి
నైవసంస్కృష్టి నుండియు ♦ దానవృండు
తవిలి తనకెప్పుడునవధ్య ♦ తావిభవము

పూర్వకళ్యాణి—చతురస్రజాతిరూపకము

ప. ప్రతినసేతు నేను దాశ - రథినై సల్పెదను రణ ।

అ. శ్రీతికబలిక్షమముగద - చ్చిరఃకమలచయమమ్ముల

||బ||

౧ త్వరయజ్వలచేవిధివ - త్కల్పితమైనమాయావ్య ।

సురానాలీఢభాగము - తిరిగి పొదుగ్రహించెదరు

||బ||

౨ అంబుదావరణతత్పరు - లైసుకృతులు నై మానికు ।

లంబరతలంబునం బుష్ప - కాలోకక్షోభగౌనరు

||ప||

౩ శాపనియంత్రితపౌల - స్త్యబలాత్కారకచగ్రహా ।

ప్రాపితజటాబంధముల - స్వర్బంధులకు విప్పెదరు

||ప||

గీ. రావణావగ్రహక్లాంత ♦ దేవసస్య

మంతయుం దిర్గితలయైతి ♦ యేప్రమీళ

నిట్టులీంపుగ వాక్సుధా ♦ వృష్టిగురిసి

యయ్యెనంతర్వి తంబు కృ ♦ స్థాంబువంబు

చు. సురకార్యోద్యతు నంతస్వాంశముల వి ♦ ఘ్నా + గాలిసూనంబు

లక । దదువుల్వోలి + మహేంద్రముఖ్యదివిజ ♦ ల్వాఁర్వెంబడినో

యి + రా! సరసాలుండు వశిష్ఠతోఁ గరములకొ ♦ ప్తాలంబునన్దో

స్త్రి ప । ల్కైరఘుగ్రామణి సంశయించుచు సుతా ♦ శేషోత్సవో

త్సాహియై.

నీలాంబర—చతురశ్రగతి

ప. కాలముమల్కిన యాలుమగలేము - కలిగెదఁచుమాకు । సుత

లిపుడు

.. ||కా||

ఆ॥ ఏలయింపిచ్చి యానలో గురుడ - ఋతువిరుద్ధమగు ఫలమెట్లు
లబ్బెడు ॥కా॥

౧ పండుగాని బీజక్షేత్రంబులు - బొగుగజతపడిన - బంటు ।
మండువేసవిక - మంచుగురియు తెలు - మానివర్య నాకోర్కె-
దీరునా ॥కా॥

సీ. ఎండమావులనీటి ♦ నుండి యెట్టుల జల్వ
తెమ్మెరయె తెంచి ♦ తీర్చుడప్పి
కుందేలేదిరితన ♦ కొనవాడి కొమ్ముల
గ్రుచ్చిపులిన్నేల ♦ గూల్చుటెట్లు
పుట్టుగొడ్రాలి ఈ ♦ మ్ములు చేపునకువచ్చి
పసిబిడ్డయాకలిం ♦ బొప్పుటెట్లు
మఱివిత్తున్నాట ♦ మఱిదాని వలన నె
ప్పుడయిన మామిడి ♦ మొలచుటెట్లు
గాడినిప్పునదామర ♦ కలుగుటెట్లు
లెండమావుండుటెట్లు లే ♦ దీనుటెట్లు
ముసలివారికిబిల్లలు ♦ పుట్టుటెట్లు
లాలుసూతైన సాజంబు ♦ మాలుటెట్లు.
గీ. వేదశాస్త్రంబులమతంబు ♦ విశ్వసించి
మఱియుమీవంటిపెద్దల ♦ మాటనమ్మి
పుత్రకామేష్టిసల్పగ ♦ బూనుకొంటి
నైన శంకింతు ననుతేని క సే గుడుండు.

మోహన—ఖండగతి

ప॥ సంశయాత్మావిన ♦ శ్యేతియ నెదునుడినిజము । సందియంబును
రాజా । నీసమ్మిక చెడగొట్టుకొనకు ॥నం॥

శ్రీరామ జననము

అ॥ వంశాభివృద్ధి దే - వతాప్రసాదముననా - వాస్తవంబుగ స్వభా -
వము మాటునొక వేళ ॥సం॥

౧ కలలోన నీవు దుః - ఖముపొంది మేలుకొని ।
కంటినిరుడుచుకొన వా - కలకలనగి వట్టి భ్రమయనుచు ॥గంటి॥
తలఁపుమీ ప్రకృతికొక - స్థైర్యంబులేదనుచు - దైవవశమునమా
టు - దలకల్గు దీనికి ॥సం॥

సీ. త్రిగుణాత్మకమగు బ్ర ♦ కృతి సుఖాప్తిస్వప్న
జాగ్రదవస్థల ♦ జరుగుచుండు
మనసె స్వభావంబు ♦ మఱియెద్దియేమాయ
యద్దాని కాత్మ ని ♦ యామకంబు

విధివశంబున నది ♦ వింతరూపులమాటు
మిన్నునగాలిచే ♦ మేఘమట్టు
౧ జగమిదికాదు వా ♦ స్తవము కలంబోలి
చిత్తభ్రమమున నీ ♦ చిన్నెలోదపు
ఆత్మనందువిశ్వ ♦ మధ్యస్తమఖిలంబు
నింగిదోచునల్ల ♦ రంగువలెను
విద్యయబ్బువటకు ♦ వినుచిదాభాసుడౌ
జీవుడుభవమందు ♦ జిక్కుపడును.

చ నిగమమపౌరుషేయమది ♦ విశ్వసితంబగునాత్మ + కద్దిప
ల్కాగరిమనమ్మికన్నడిచి ♦ గొబ్బున దీర్ఘఋణత్రయంబు పొం
దుగగృహి చూచుసాధనచ ♦ తుష్టయసంపదఁదాల్చిపిమ్మట
న్నిగిలెడుదానెబ్రహ్మమయి ♦ నేరుపునల్గుద్విజన్ముఁ డెంతయున్.
గీ. పరఁగుముఖ్యప్రమాణ మా ♦ స్తవచనంబె
యీపునమ్ముమాప లేమ ♦ ధీతసకల

...వేదవేదాంగులము కాల ♦ వేత్తలమును
సీగు గుగువుల మింక సం ♦ దేహాపడకు.

తోడ్డి—ఆదితాళము

ప. వినుమా నీనెంతయున్ ధన్యుడవు - వినరించెద నీకొక్క రహ
స్యము ||వి||

అ. వనజాక్షునిఁ దొల్లినొకభవమునన్ - బ్రార్థించితివినీకుఁ గొడు
కగుటకు ||వి||

౧ ఈపుట్టువునందునీదుకోరిక - యిడేఱుటకుఁగారణంబుకల్గె |
శ్రీపతిసీకొమారుడై రావణు-శిరములంచునిమి హిపాడుజగము||వి||

చ. సనకసనందులన్ దపసి ♦ చందురుకొక్కపుడ్బనాభునిన్
గనుఁగొనఁగోరియోగగతిఁ ♦ గ్రక్కునఁదామువికుంఠమందిరం
బునకుఁజనంగలోపలికిఁ ♦ బోవలదిందిరఁగూడి వెన్నుడుం
డెననుచుఁదమ్ముద్వారికులు ♦ నెట్లఁగనిట్టని రమ్ము నీశ్వరలో

అథానా—రూపకము

ప. బేరా జయవిజయులార - యడైదరామమ్మేమీ |కా|

అ. నారాయణదాసులయ్య - జ్ఞాన మొకింతయులే ||కా|

౧ కట్టడితనమునమీరలు - కన్నుగానకిట్టులమము |

నెట్టెనరా మాతీరు గ - ణింపకసంపదంధులయి ||కా||

గీ. విశ్వరూపుడైన ♦ విష్ణునకున్ జాట

యెట్లఁదోడజుండు ♦ నెనయుమాయ

కన్నుగానకిట్లు ♦ గదిమెదరామమ్ము

ములుచలార రాక్ష ♦ సులయిపోండు.

క. అప్పుడుహరి చప్పునఁజని

గొప్పరమమునులనునైఁపుఁ ♦ డని తనయాజ్ఞన్

ముప్పనఁబడు జయవిజయుల

నిప్పగిఁదిన్మందలించె † ఋషులలరారణ్.

మలయమారుతము — ఖండగతి

ప॥ ఎంతపనిచేసినా - రీఋషులనడ్డితిర - యీరుజయవిజయులారా ।

సుంతయు యుక్తాయుక్తమూహింప ॥ కెం॥

అ॥ అంతిపురమునకెవరి - నై నరానీకుఁడీ - యనఁగఁ దద్భర్తనే -

యవలఁద్రోసినయట్టు ॥ తెం॥

౧ అయిదేండ్లబాలురు ది - గంబరులు జ్ఞానఘను - లాస్తకాములీ

మునులు - నిఖిలభువనవందితు ॥ తెం॥

దయమాలివీరలన్ - ద్వారమవలికినెట్టి - తగునట్లు కుడిచితిరి -

తప్పదరమేవిధి ॥ నెం॥

మంజరి — కాశీ

౧ అప్పుడఁసనకసనందులునారా - యణుశ్రుతులనభినుతించి ।

చప్పునఁదమపాదంబులపైఁబడు - జయవిజయులఁగరుణించి ।

౨ ఏడుజన్మములవిష్ణుమిత్రులై - యీరువచ్చెదరయిటకు ।

మూఁడుపుట్టుపులహరికడులై యీ - పురినుందురకడపటకు ।

౩ కోరుకొండనఁగహరిద్వారపాల - కులుశీఘ్రమెరానెంచి ।

వైరమెమేలిటవత్తుమేని శా - పంబుబితానఁదరించి ।

౪ అనఁగనట్టులొననచునమ్మునులు - హరియూజనందిచనిరి ।

కనకకళిపుకనకాక్షరాక్షసా - ఖ్యలజయవిజయులుగొనిరి ।

ద్విపద. ఉర్విజాపగజుట్టు - చున్నస్వర్ణాక్షు

గర్వమూఁడ్చెహరి సూ - కరరూపమంది ।

తనభక్తుడై నయా - త్మజునొంచుచున్న ।

కనకకళిపుఁజంపె - గంజనాభుండు ।

మనుజసింహంబయి, - మఱియిప్పునీకుఁ ।
 దనయుడైఁరావణు - దర్పంబుమాన్చు ।
 దైవశక్తికినసా - ధ్యంబెందుఁగలుగు ।
 నోవసుధేశనీ - వుడుగుసందేహ ।
 మనఁగవశిష్ఠుతో - ననెదశరథుఁడు ।
 మనుజుడై మాయలో - మగ్నతఁజెంద ।
 నేలశ్రీహరియిది - యేర్పడఁజెప్ప ।
 మా లక్ష్మీయేమగు - ననవశిష్ఠుండు ।
 పలికెనోదశరథా - వనిపాలవినుము ।
 శౌలినారదుఁడుచేసె - దుస్తరతపము ।

మంజరి—బేహార్

- ౧ అత్తపమునకున్వడకియింద్రుఁడును - మాస్త్రినిసహాయమిచ్చి ।
పుత్తైంచెనంభన్నారమనిక - మోహపెట్టుమని మెచ్చి ।
- ౨ యివురువిలుకాఁడురంభయుయత్నము - లెన్నో చేసిరికాని ।
యవురసుంతయైనఁజలింపడయ్యె - నత్తపసిద్ధైర్యమూని
- ౩ కడకునిరాశఁజెందిరంభయునుం - గాముఁడుతమనేరంబు ।
గడింపకనినారమవేడిచనిరి - కడువడిదమలోకంబు ।
- ౪ నారదుఁడున్దనకామవిజయముకొ - బ్రహ్మశివులకున్జెప్పి ।
నారాయణుతోఁగూడననెనహం - కారంబున పుతిదప్పి ।
- గీ. అపుడునారదు దుర్గర్వ • మడఁపఁదలఁచి
సూటిగఁగపటనాటక • సూత్రధారుఁ
డనియె “నారదశంభుని • కన్నధైర్య
శాలివీవని” పొంగియా • సంయమించనె.

ఉ. నారదుఁడగుచొప్పునఁగ • నంబడెనొక్కపురంబు విష్ణుమా
 యారచితంబు, దానివిభుఁ • డాసహయంబుననాత్మకన్యకా

చారుతరస్వయంవరము ♦ చాటంగ వచ్చినరాజలోకమిం
సారంగజూచుచాన్యపతి ♦ నారయ నమ్మునికోట కేగినన్.
గీ. ఏగుదెంచిన మునికాశ్య ♦ కెరంగిన్యపతి
నూననంబిచ్చి తనకన్య ♦ నటకుఁదెచ్చి
యూపెపతి యెవ్వఁ డగునన ♦ ఋషియునామ
సాగసుఁ దనలోన నిట్టులఁ ♦ బొగడఁజొచ్చె.

యమునాక శ్యాణి—త్ర్యస

ప॥ కొమ్మా, గాకిదిమేలిబంగారు - బొమ్మా, మూరారాయాముద్దు
గుమ్మ, సాగసువర్ణింపనాత - రమ్మా, హా॥ కొ॥
౧ చూపా, పుష్పిలుకానిక్రొవ్వాడి - తూపా, తమిఁద్రుల్లేడుబేడిస
చేప, దీనిఁజూచి శక్యమధైర్య - మాఁప, హా॥ కొ॥
౨ కురులా, మానిమాననంబులకై న - నురులా, తమ్మిముసురుకొ
న్న భ్రమరులా, కారావేల్పులై నఁ గిం - కరులాహా॥ కొ॥
సీ మానికెయద్దము ♦ న్మఱపించుకుండని

చెక్కిలిపైఁ జిలు ♦ నొక్కుసాగసు

ముదురుకెంపులజతం ♦ బొదవుముత్తెములటు

పెదవులంబల్పాలు ♦ కదియురీవి

మరిపోల్కితోఁచద ♦ ద్దిరదిద్దినట్లున్న

యాసోగము క్కొర ♦ యాకనుబామ

లహహా + యానుదురు + బ ♦ శాకొప్పు + సేబాసు

మెడ + బుజములు + చను ♦ మెట్టదోయి

నడుము + పిఱుఁదులు + తొడ + పిక్క + ♦ లడు గిదేమి

మిత + చూచినకొలఁదిఁద ♦ నిమదిపొంద

దీపెరూపునఁజెక్కెనా ♦ చూపిఁకొల్ల

బాడు దబమును గిబముని ♦ ప్పడఁతిదప్పు

చ. అని తలపోసి దేవముని ♦ యంత నొకంతటఁ దెల్విదెచ్చుకొం
చనియెధరాధనాధ భవ ♦ దాత్మజ నేలెడువాఁడ విష్ణుఁ, దే
జనియెదనంచుఁ, గృష్ణువలె ♦ జక్కదనంబు వహించఁగోరి, దా
నిని, హరి వేడి తెచ్చుకొని ♦ నిల్చె స్వయంవరంబు నిటంచుచున్.

ఖమాచ్ — రూపకము

౪॥ నావంటిసొగసుకాఁడేడి - వలవదాముద్దులాఁడి నా |వంటి|
అ॥ తుంటవిల్తుఁడిడానాకుఁ - దొయ్యలినాపైఁ బడదా |నావంటి|
౧ అదిగో గన్నువై చి నాపయి - హంసనడకలన్వచ్చెడు |
ముదితనన్ను గనుగొని తన-మోముద్రిప్పె, సిగ్గుకదా ||నావంటి||
౨ అవైపుగల నృపులగని - యీవరుసకు మళ్ళెనహహా |
యీవంక నొకడుతప్ప - నేనేతుదనుండు నిహిహి |నావంటి|
సీ. సొగసై న పురుషుని ♦ మగువచేరుచునుండు

బల్లంబువంక సీ ♦ ర్వాణునట్లు
కానిచో నెట్లు లి ♦ క్కల్కినాచెంతకు

వచ్చెడు నెవ్వని ♦ న్మెచ్చబోక
మేబరాసిమొగంబు ♦ నెందు తాలోకిందు

నావంటి కూపసి ♦ స్తన్నపిదప
నెక్కించుకొందు నీ ♦ యింతి నానెత్తికి

గాసంతయు స్తసి ♦ కందసీను
తనువు దాల్చినంగుకు మతి ♦ తపముచేసి
నందుకిటువంటి సుందరి ♦ నంటుకొని

ఫలముగాని, కడుస్థమ్మ ♦ పోటుచెంది
పనికిమాలిన మోక్షముం ♦ బడయనేల,

క. సాయందము గనినంతనె

యీయెలనాగింతవలచెనిక నే వీణ

వాయించి పాడ నేమగు

నోయుబలాటమున, వచ్చె ♦ నుగ్మలి యదిగో

చ. అనితలపోయుచాపెదెన ♦ నమ్మునియెంతయు దేటిచూచు. మీ
సనెగయదువ్వు, చిటునగవు ♦ సౌరగపర్చెడు, బోరవిచ్చుకొం
చునిగిడి ప్రక్కవారిగను ♦ జల్కదనంబుగ, నీలబాడు, మం
తునసకిలించు, నిల్వబడు ♦ దొట్రెలుమాటికి గూరుచుండెడున్.

మంజరి—కాఫీ—చతురశ్రగతి

౧ రాజరూపమునగట్టకడకు దను - రాచుకొనుమాటుకటికి !

నాజవ్వనిపూదండవేయగని - యమరముని పండ్లుకొటికి॥

౨ పోలతి చెక్కుటద్దముల దనకోతి - మొగముందాబరికించి ।

వెలవెలబడియెంతయు నదియెంతయు - విష్ణుమాయగానెంచి॥

౩ హరియుసిరియుదప్ప నచ్చటమతెవ - రై నలేకుంట గాంచి !

కరకరి సిగ్గునవ్వెంతయు ముప్పిరి - గననిట్ల నె ముదలించి।

సారంగ—ఖండగతి

ప॥ ఏంతచేసితివి నీ - న్నేమందునోమాయి

అ॥ కాంతుతోసేవునుం - గలిసికో యమ్మాయి

॥యెం॥

౧ కోరినానా నాకు - గోతి మొగముంచుమని ।

నేరకేగడ్డితిని - నీమాటనమ్మితిని

॥ఎం॥

౨ మొగమాటమెక్కడిది - మోసకాడా నీకు ।

నగుబాటుదెచ్చితివ - నలుగురిలోనాకు

॥ఎంత॥

నీ, ఇదిగో నీరంగె నీ - హృదయమాలిన్యంబు

తేటతెల్లముసేయు ♦ దేరకాడ

యసురుల మోహిని ♦ వై మోసపుచ్చి శ్రీ

గైకొనివిసము శం ♦ కరునకిచ్చి

కన్మోఱంగిన మాయ ♦ కాడవు నీస్వార్థ
పరతయింతంతని ♦ పలుక దరమ

నీవు సృజించిన ♦ జీవులనే కడు
జాలిపెట్టెదవు నీ ♦ లీలగూల

నోరు దెఱపించి యుమి నెద ♦ వోరినీవు
వెన్నుడా నిక్కముగ మేక ♦ వన్నెపులివి
నిన్నుదూషింపజాల వి ♦ పున్నతిట్లు
కొనకు నమ్మించి గొంతుక ♦ కోసినావ.

క. ఈరాజ రూపమున నీ
వీరమణిన్బాసి మిగుల ♦ నిడుమల బడి బల్
కారడవి గోతిసాయము

గోరి చరించెదవుగాక ♦ కోల్పడి ప్రజ్ఞా.

చ, అనవిని వెన్నుడిట్లనియె ♦ నట్లెవహించెద నీదుశాపమో
యనఘ, వినిర్జితాసమ శ ♦ రా సురమాని, పరాకుచెందితే
మునుపువచించుబీరములు, పోయెద నీదయయుంచు మన్న వి
ష్ణునిటులవేడె నెల్విగొను ♦ చున్నుని తా ననుతాపమందుచున్,
భూపాల—ఖండగతి

ప॥ అపరాధి నపరాధి నోదేవ ।

అ॥ కృపజూడుమానన్ను - గృష్టా దయాస్వభావ.

॥అ॥

౧ నాకుబుద్ధింజెప్పి - నావిట్టులో తాత ।

లోకోపకారమున - కేకడా నీచేత

॥అ॥

౨ తనయుండు కఱవడా - తల్లపాల్కుడుచుచున్ ।

నినుదిట్టినానట్లు - నీదుమేల్విడుచుచున్

॥అ॥

నీ. తను దీయబోవు న ♦ తని గఱచెడునట్టి

నూతగూలిన కుక్క ♦ రీతినకట

నన్నన్నివిధముల శ స్ర క్షించు నిన్ను నేఁ
 దిట్టినా నానాదు శ తెల్విగూల
 కామజేతనటంచు శ గర్వంబు నజ్ఞడి
 పోవునాకిటు చెప్పి శ నావుబుద్ధి
 యుపకారపరుఁడు నీ శ వొక్కఁడుతప్ప నీ
 రేడులొకంబుల శ లేడుచూడ
 నందఱు బ్రోచుచుందు పు శ పాయమలర
 బెల్లమగపర్చి మందిచ్చు శ తల్లిమాడ్కి
 దీనబంధు దయాసింధు శ దేవదేవ
 భక్తమందార భవదూర. పరమపురుష,

చ. అటు తన పాదపద్మముల శ నాని వగంబడు దేవమానితో
 నిటులనుఁ బద్మనాభుఁడు, ము శ నీశ నరుండగు మంచు నన్నుఁది
 ట్టుట భువనోపకారమగు శ డుల్చెదఁ బంక్తిరథాత్మజుండనై
 తటుకునరావణోగ్రభుజ శ దర్ప మన న్మునియేగెఁ బొంగుచున్.

మంజరి—కాఫీ—చతురస్రగతి

- ౧ అనివశిష్టుడున్ దశరథుతో శ్రీ - హరినరుఁ డొటకుఁ గతము ।
- వినిచిమాధవుఁడు నీకొడుకగు నే - మనియెద నీదుసుకృతము ।
- ౨ క్షితీశ నీకుం బుత్రకామేష్టిఁ - జేయఁదగువాఁడు వినుమ ।
- యతుల తపోనిధి ఋష్యశృంగముని - యాతనింబిల్వఁజనుమ
- ౩ అనవిని చేతులు మొగిడ్చి దశరథుఁ - డనియె వశిష్ఠునితోడ ।
- నెనకలదే నీకన్న గొప్పవా - డెవ్వడో తపసితేడ ।
- ౪ కొండతలక్రింద బెట్టుకొని రాల - కొఱకు వెదకునట్లేను ।
- తండ్రినీకంటె వేఱొక్కనిన్ - దగినవాడనంబోను ।
- గీ. అనుచు దనపాదములబట్టు శ నవనినాథు
- జేతులన్ గ్రుచ్చియెత్తి వ శ శిష్ఠు డనియె

నొక్కొకని కొక్కయోగ్యత శ యుండు బూర్ణ
డీశుడా ఋష్యశృంగు మ శ హిమము వినుము.

జంజోటి—రూపకము

ప॥ అంగ దేశమున నొకప్పు - డవనినాథ కటవుపుట్టె॥

అ॥ నింగిబొల్లిమేఘమొకటి - నిల్చె లోభిమొగ మట్టె

॥యం॥

౧ కాకులఱచెరాత్రి వేస - చూకులందు గుంపుగట్టి

పోకిరివలె ముగ్గుటెండ-పొలనె నొడ ఖడ్గుకబెట్టి

॥యం॥

౨ శ్వానకోదనంబు వేగు - జామువఱకు మించుచుండె ।

బ్రాహ్మకోట్లదుష్టరాజు - పగిదిమారినొంచుచుండె

॥న॥

సీ. చీటులంటించి పో శ మిప జాలక పసు

లేచ్చటికై న బో శ నిచ్చువారు

వర్తకుల్ నెత్తినో శ రాబదుకొనుచునుండ

దొమ్మిథాన్యపుకొట్లు శ దోచువారు

నీరయినను గడ్పు శ నిండ ద్రావుటకు లే

కెండివర్గయిపడి శ యుండువారు

ఇదిగొ వీసెడిపైడి శ యిండుచేరెడుజొన్న

లై ననంచింటింట శ నడుగువారు

అన్నపానములకు నేడ్పు శ నర్భకులను

గాంచియెంతయు గన్నీరు శ గార్చువారు

మీకుబానిస లాదుము శ మాకుగంజి

పోయుడని వీధులందు వా శ పోవువారు

చ. తలుపులుమూసిలేవెచట శ దాళముపెట్టెకు వేసిలేదు, కు

క్కలయిన బంటులైన మఱి శ కావలియుండుట కానరాదు, పీ

ధులబడియుండిన న్ధనము శ దొంగిలబోరెవరైన సుంతయు

బళిబళిరాజెవండు పరి శ పాలనమునఱవట్లు చేసెడున్.

మంజరి—కాఫీ—చతురశ్రగతి

- ౧ అటుఘోర టామము వీడించుట - యంగవిభుడు పొడగాంచి!
కటకటపడనతని గురుడనియె నా - ట్నొపతికిటులూహించి!
- ౨ జనపాలా యాయనావృష్టిదో - షము పొగొట్టా జాలు!
ముని ఋష్యశృంగుడత డీదేశం - బున నడుగిడ నగుమేలు!
- ౩ ఇదివఱకాతడు స్త్రీలెట్టివాఁ - యెఱుగడు కావున వాని!
గదపి యిచ్చటికి దోడ్కొనిరాగల - కాంతనంపు భూజాని!
- ౪ అనగనతడు నెఱజాణలైనతొ - య్యలుల బంపినన్వారు!
చని ఋష్యశృంగుచెంత గొంతవడి - సల్పిరి తాము పచారు॥
- గీ. వారల యపూర్వమోహనా ♦ కారములను
వంతవడి కొంత వడిజూచి ♦ వేగలేచి
ఋష్యశృంగుండు కేలుదో ♦ యన్నొగిడ్చి
వినయమొప్పగ నిట్లు వా ♦ కొనదొడంగె.

శ్రీరాగము—రూపకము

- ప॥ ధన్యుడనైతి స్మీసం - దర్శనమున దపసులార!
- అ॥ మాన్యులు మీరెంతయు మీ - మాడ్కిమకానులున్నార ॥ధ॥
- ౧ పాద్యమిదిగొ నర్ఘ్యమిదే - బళియిదెట్టి పుణ్యదినమొ!
హృద్యముమీవేషము మీ - రీతిమునుల నెందు గనము ॥ధ॥
- ౨ దయచేయుడు కూర్చుండుడు - తగనాతిధ్యముగొనుడీ!
యయో నిలబడెదరేమిటు - లనఘులు నామనవి వినుడీ ॥ధ॥
- సీ. ఈతీగెలస్మిటు ♦ చీర్పరించెడు శ్రుతుల్
మావేదములకన్న ♦ మధురములగు
నీవెల్లమైపూత ♦ యేముపూసినభూతి
కన్నగమ్మనితావి ♦ గ్రమ్ముచుండు

కొసమూడుపచ్చని ♦ కుచ్చులతోడగా
 ప్పెల్లమికొకజడ ♦ యల్లెనెట్లు
 మీకుగడ్డంబులు ♦ మీసముల్లేవ, మీ
 తొమ్ముల కెటుపెట్టె ♦ గొమ్ముదోయి
 దివ్యతాపసులార మీ , తెఱగునాకు
 గూడమప్పుడు నేనుమీ ♦ తోడనుందు
 ననుచు దండప్రణామంబు ♦ లాచరించు
 మునిని సందిశ్యనైతి య ♦ మ్ముదితలనిరి।

శహనా—రూపకము

ప॥ మాదొకదేశము నీపై - మక్కువగొనివచ్చిఁమిటు।

అ॥ వేదవేద్యమా వెంట - విచ్చేయుమిప్పుడు తడయక

॥మా॥

౧ మగువలముకాని నీవలె - మగవారము కాముమేమ।

యగపర్తుమునీకెన్నో - యద్భుతముల మాతావున

॥మా॥

౨ పుట్టిననాటినుండియు - బురమెట్టిదియో యెఱుగవు।

నట్టడవి నివాసమేల - నాగరకులజూడరమ్ము

॥మా॥

నీ, ఋష్యశృంగునకు నా ♦ యింతులు పన్నీట

జలకంబులాడించి ♦ జడలచిక్కు

విప్పి క్రొమ్ముడివైచి, ♦ వింతచవుల్దని

పించి, యద్దంబు కా ♦ న్పించి, యతడు

నివ్వెఱజెందగ ♦ నవ్వుచత్తరవు వా

సనచూపి మేనజం ♦ దనమలంది

కమ్మకస్తురి తిల , కముదిద్ది కై చేసి

గిలిగింతవెట్టి న ♦ గించిమిగుల

మంచిదుస్తులు గట్టించి ♦ మడుపులిచ్చి

పాటలాటలు వాద్యము ♦ ల్పరిధవిల్ల

స్థితిని మఱపించి యతని మ • చ్చిక నొనర్చి
తెచ్చిరి మెలపునన్దమ • దేశమునకు.

ద్వి॥ అమ్మహాత్ముఁడు తన • యడుగిడినంత
సమ్మదముగ వాన • చప్పునఁ గురిసె
నేళ్ళు చెర్వులు నిండె • నెల్ల ప్రాణులకు
మళ్ళిరా మొదలిడె • బ్రతుకు పైనాస
యంగ దేశాధీశుఁ • డాబుషి నెచ్చి
మంగళ వాద్యముల్ • మాటికి మ్రోయఁ
దనకూతునిచ్చి యు • ద్వహముఁ గావించె
గనుకనో రాజ శీ • ఘ్రముగ నమ్మాని
నీవేగిఱోడైమ్ము • నీ మనోరథము
గావించు సఫల మా • ఘనమునీంద్రుండు.

మంజరి—కాఫీ—చతురస్రగతి

- ౧ అనవిని దశరథుఁడంగ రాజ్యమున - కంతఁబయనంబుచేసి ।
చనిచని యచ్చటరోమ పాదుఁడన్ - జనపాలుని దరిడాసి ।
- ౨ పూజించియతని సతనిచేఁబునః - పూజితుఁడై వినయమున ।
రాజానీయల్లుని మావెంబడి - రాఁ బంపుమా రయమున ।
- ౩ నాపుఁడుసరేయన ఋష్యశృంగు - న్నాంతానాధుంజూచి ।
వేవిధంబుల నయోధ్యావిభుండు - వేడెనిటులఁ గేల్పించి ।

ధన్యాసీ—రూపకము

- ప॥ వేంచేయుమానా - వెంబడి నోసంయమింద్ర ।
- అ॥ మంచిముహూర్తంబిదియే - మానీతతపోనిస్తంద్ర ॥ వేం॥
- ౧ నీవంటి తపసిలేడని - నిర్వచించె వశిష్ఠముని ।
- నీవుండుము నాయింటన్ - నీభార్యన్ వెంబడిఁగొని ॥ వేం॥

౨ నాకుఁ బుత్రకామేష్టి - నలువారన్గావించు ।

నీకు జోహానార్చెదన్ - నీవు నాకులముద్ధరించు || వే ||

చ. మరిమరి యిట్లు తన్నుబతి • మా లెడు నజ్జనపాలువెంటఁ దా

నరిగెను ఋష్యశృంగుఁడు ద • యాన్వితుఁడై తనభార్యతోడఁబ

క్షిరధుఁ డయోధ్యకున్ ద్వరగఁ దెచ్చెను సంతస మొప్పనవ్వధూ

వరుల మహోత్సవంబున ని • వాళులఁ బట్టఁగఁ బొరకామినుల్.

నవరోజు—ఖండగతి

ప॥ ఆయయోధ్యావిభవ - మత్తటింజూచుటకు ।

వేయికన్నులుచాలవు - కవులైన న్వర్ణింప నేరరా || యయో ||

అ॥ ఏయెడన్ గాంచిన - స్మరికృత్యోరణము

లేగుమ్మములఁగన్న - ముత్యాలముగ్గులే || యా ||

౧ వాడవాడల నన్న-దానసత్రంబులే - ప్రతిగృహంబున నాట-పాట

లుత్సవములే || యా ||

౨ రెట్టింప గాజుకు - ప్పెల మెఱపుదీపములు - రేబవళ్ళకు దారత

మ్యమే కన్నబట్ట || దాయ ||

౩ ఎల్లెడలఁ దీయనీన్ - జల్లుజలయంత్రంబు ।

లిదికొఱతయనుమాట - యేలేదు వెయ్యెల || నాయ ||

నీ. పట్టణంబునకు న • వ్వల మూలకొల్తయో

జనముగల్గిన యజ్ఞ • శాలవేసి

దశలక్షభూసురో • త్తములను రప్పించి

వివిధదేశాధిపు • లేవెడ్క-జూడ

బ్రజల కేలోపంబు • రానీక సకల సౌ

ఖ్యంబుల కేర్పాటు • పమరజేసి

తౌర్యత్రికంబున • దైవసంకీర్తన

మొదలే కహోరాత్ర • మేపుమీఱి

నలది సర్వవశాత్తుర. † ముల సమస్త
 గూఢక శేష్టలాసాతు † లాచరింప
 బ్రహ్మగాగ వశిష్ట డ † వ్యర్థ్యుడగుచు
 ఋష్యశృంగుడు పుత్రకా † మేష్టి నడిపె.

మంజరి—కాఫీ

౧ సకలద్రవ్యసారపాక విశే - ప సముద్భూతౌషధము
 ప్రకటాగమవేది ఋష్యశృంగుడు - పంచముగయనవబృధము.
 ౨. కాసల్యకుసగముక సుమిత్రకు - స్థయికకన్న నినుమడిగ.
 వాసిగనామువ్వురు సతులున్గ - ర్భములధరించెరి నడిగ.

బిలహరి—దూపకము

ప. ఇంతంతా లేతచూ - లించల సాగసు. సెనా సి||
 ల. అంతకంతకున్నొగంబు. - లతివలకు న్వెల్లబాటు ||సిం||
 ౧ నీరునట్టి తక్కుమీఱు - నెమ్మేను. లేదుగుజుట్టులు.
 నారెకు కేవిళ్ళిమించు - ఉన్నుక్కులు నల్లుగుంచు ||సిం||
 ౨ బలియన్గనులు, మృత్తిక. - భక్షించుట. కాసనాడము
 నిలుకడకల్లుక జూపులు - సిద్రహొచ్చు నష్టతగ్గి ||సిం||
 ౩. చూలాండ్రౌ తనభార్యల న్ముగరనా. † ధోణికు. డెంతో పేయ
 న్నాలించుం బలుమాఱుముద్దులిడెడు. † స్వాకొండు మిక్కిలికైలక
 వైశంబిచ్చెదనంచు బల్కు భగవ † న్మాహాత్మ్యమున్నచ్చు మీ
 సాలన్దువ్వుచుబొంగుచుండుబడుబే † ల్పకౌఋష్యశృంగాంఘ్రులకొ
 గ్గి. రామున గౌగుల్య. కైక భ. † ర్భకు, సుమిత్ర
 కనియె లక్ష్మణశత్రుఘ్ను † ల సొకదినము
 వారగా జైత్రశుద్ధ న † వమి మొదలుగ
 వశరథుడు కొంగ శుభమువహా † రములవడున.

నాయకి—రూపకము

ప॥ పుత్రోత్సవమున దశరథ - భూపతిచేసె ముదమున ।

అ॥ పత్రికలన్నభవార్తల - బ్రచురించి సకలదేశముల

॥బు॥

౧ ఎత్తెడేసిపంచదార - యింటింటికి బంచిపెట్టి ।

యత్తటి జెటలోనుండిన - యపరాధులవిడిచిపెట్టి

॥పు॥

౨ ప్రతిబాహ్మణునకొక్కొక్క - వరహ సంభావననిడి

యతిదీనులకెల్ల దృష్టిగ - నన్నవస్త్రములనొసంగి

॥పు॥

నీ, స్నానంబులాడి కై ♦ సల్పించుకొని తన

కడమవైపున దమ ♦ కొడుకుల నొడి

నిడుకొని తనమువ్వు ♦ రిల్లొండ్రుకూర్చుండ

వద్దయున్నేడుక ♦ దశరథుండు

భద్రపీఠంబున ♦ వసియింప, ఋషులతో

మతగూడుకొని వశి ♦ స్థుండు నామ

కరణమహోత్సవ ♦ కార్యంబు సడిపింప

జిలువప్పున కొంబువ్వు ♦ శృంగు డెలర

అద్భుతామోదముల, పొదు ♦ లావులుగన

సారేసారెవీ బుష్పవ ♦ ర్షంబుగురియ

జారసాలసంబ్రము కడ ♦ పటనివాళి

పట్టుకొని పుణ్యకొంతలు ♦ పాడిరిల్లు

సురట—మిత్రగతి

ప॥ రాజవాక్య దళ - రథపుత్ర శ్రీరామ - మంగళంబు, నీకు మం

శంబు

॥రా॥

భౌజితమాస్త్రీ - రఘువీలవర్తన - మంగళంబు నీకు, మంగ

ళంబు॥

గా

౧ పర్వరీణేందు ని - భముఖా భరతా-మంగళంబు, నీకు మంగళంబు
సర్వాంగలలిత ల-క్షణశత్రుఘ్న -మంగళంబు, నీకుమంగళంబు॥

ఇది భారద్వాజుని శోత్ర లక్ష్మీనరసాంబా వేంకటాచలయన కనిష్ఠ
పుత్ర సహజపాంశిత్యవిలాస బ్రహ్మశ్రీ మదజ్ఞా డాది
భట్ట నారాయణదాస విరచిత యథార్థ
రామాయణమునందలి శ్రీరామజననము
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

యథార్థ రామాయణము

సీ తా క ల్యా ణ ము

శ్లో. ఉద్వోఘమభిలషంతం మాంద్రప్టుం ప్రేషితాంబ చూ తరుణమ్ |

అవినితలజ్ఞాఽగ్రేమే భూత్వాత్వంహోహిన్సేప్రియేఽతిష్ఠః |

శ్లో. జలపూర్ణ కనకకుంభ వినిశ్చింత త్సుద్రముద్రితాహరణే |

బాలే పరిణయకాలే స్త్రీపుంసోఽదీవృశోఽతి నిపుణేని |

శ్లో. భాగ్యవతీ త్వంబాలే పుష్కలమృతమ ఏషతవపతిః పశ్య |

ఇతిబాంధవైర్నిశమ్యా ద్రాక్ష్యంత వ్యద్వివాహసమయే మాన్, |

కల్యాణి—మిత్రగతి

ప. సీతాకల్యాణ వి - శేషవిరోధము - చెవులవిందుగ విన్నిం - చెద
నాలింపవలయు ||సీ||

అ. భ్యాతిమీఱమంచి - కావ్యము నిర్వచించి - కవితరించి లో - క
మ్ముందరింపించు ||సీ||

౧. నవరూపనమ్మున - న్రామలక్ష్మణుల - న్యోన్యప్రేమతోడ - న్న
రగు చుండ్రు ||సీ||

కనగావారల సోయ - గముబలమునైల్వి - గణుతింపగశ - క్యం
శాశేషునకె న ||సీ||

సీ. సూనూగు పాయము • లో నెల్లవిద్యల

గారి తేఱిన తన • యాత్మజులను

కనుగొనునపుడెల్ల • జనక మోదముతోడు
 త స్మీసములు మవ్వు • దశరథుండు
 అతని కతనిసుతు • లందఱి యందు లో
 కై కవీరాగ్రణి • యఖిలసుగుణ
 నిధియు సౌందర్య వి • విరితనవమన్న
 ఘడగు రామునిమీద • దొడ్డప్రేమ
 బొర, వార్ధకమునజేతి శ కందినట్టి
 కొడుకుల బ్రయోజకుల శ జూచు కొన్నకొలది
 దండ్రి నూనందమింతన శ దరమె యమ్మ
 హేళుకొలువున కొకనాడు శ కౌశికముని.

సీ. ముడివడి గడ్డము శ మోకాళ్ళనొరయగ
 మ.శమలకుం బల్ల శ జడలుతగుల
 మొలచుట్టుపులిశోలు శ ముంజేత జపమాల
 యడుగులం బావకో శ శృమరుచుండ
 నిగుణుగమ్ముచునున్న శ నిప్పులాగున భూతి
 పూసిన బంగరు శ బొంది మెఱయ
 వెడద నొసఁగిమీద శ నిసుదచంద్రము బొట్టు
 చెవులరుద్రాక్షముల్ శ చెలువుమీఱు
 బ్రహ్మతేజంబు దిక్కుల శ బ్రజ్వరిల్లు
 చూపఱకు భయము న్భక్తి శ యేపుమిగుల
 వచ్చి రాజసత్కృతుడయి శ పలికె నిట్లు
 మధురమేఘగంభీర సం శ భాషణముల.

కన్న డా—కతరశ్రగతి

ప. నీసాయము గోరుటకిటు వచ్చితి. — నే యజ్ఞ మొకటి తలపోసి
 అ. ఖాసవుండె న నీకు సహానమ. — బళిర నీవు పుట్టినరాసి. ||సీ||

౧ మహారథుల నల్వర గొడుగులకొ - బడుగుముసలివై కన్నావు।
 అహహ ముజ్జగంబుల సాటిలేని-యదృష్టమునమనుచున్నావు ॥నీ॥
 గీ. అనుచు బ్రహ్మగుమారుగ శ నఖిలభువన
 జాలముకొ సృష్టియొనరింప శ జాలినట్టి
 చండికాశికుతోడ ద శ శ రథనృపతి
 సాలమున గేలుగవమోడ్చి శ పల్కెనిట్లు

కురంజి—చతురశ్రగతి

ప॥ తపసిమిన్న నీరాకచే - ధన్యుడనైతి దరించె నా కులము ॥త॥
 అ॥ ఇపుడునన్ను నీ - యిచ్చవచ్చినా - లేకుండుననేనీదాసుడనో।
 ౧ నీమడిగిననీ - కిచ్చెననే యును - తేని నీకప్పగించెదనే।
 సామి వెయ్యేల నాజన్మమిషాడు-సఫలమయ్యె నీసందర్శనమున॥త॥

మంజరి—ధన్యాసి

౧ జగముల సృజింప బెంపగా ధ్రుంప - జాలెను మహానుభావ।
 నగవుల కిట్లంజివి కాని నీకు - నాసాయమెంతదేవ।
 ౨ ఐననేమి కావలసిన నిచ్చెద - నని విశ్వామిత్రుండు।
 త్మోనాథా నాయజ్ఞ విఘ్నముకొ - నల్పకొ రక్కసిపిండు।
 ౩ తపోభంగమున కోడిరాక్షసుల శసింపకుండుకొ జుమ్మా।
 యిపుడునావెంట నీ రాముని జగ - దేకవీరు రానిమ్మా।
 ౪ అనవినిభయపడి యాపత్తిరక్షుం - డసురశాధనేభావ।
 జనెదగాని నాపెద్దకొడుకు నొక - యెణ్ణమైన విడువనోప।
 ౫ అనిపల్కు దశరథునితో
 ఘనకాలాగ్నివలె మండి శ కౌశికముని యి
 ట్లనియె సభాసదులెల్లరు
 నెనువెఱపుంజెంది మిగుల శ బెండువడంగకొ.

అథానా—యాపకము

ప। ఏరయింత నక్క-వినయ - మేలచూపినాపుడేడ ।

అ॥ కోరినదొసగెదనని వా - కొనలేదా నాతోడ

॥ నే॥

౧ కల్లలాడువాడు ని - క్కముగ నొక్కముగవాడా ।

చెల్లగేసంపదంధుల కి - సీమాటపరువేడ

॥ య॥

౨ ఏలభయము నీసుతుపై - నీగవాలనిచ్చెదనే ।

చాలదెలిసె నీయోగ్యత - చాలుపోయివచ్చెదనే

॥ నీగ॥

సీ. ముందునెన్కలుచూడ శ బోక కీడొసరించి

పిమ్మటం జేతులు శ పిసుకుకొంట

డంబముగోరి యో శ డక కొంచెమే చాగ

మీచ్చియు లోలోన శ నొచ్చుకొంట

తనచేతకాని ప శ ద్దనబడి సరివారి

పడ్డ సిగ్గున దల శ పంచుకొంట

సాయము తప్పక శ సల్పెదనని యాస

చూపి తుదకు గాళ్ళు శ చాపుకొంట

కొప్పురుషగుణము లివి యై శ య్వాకపులకు

నట్టి యవలక్షణము లెన్న శ దేనిగలవె

బలీర యింతవాడవయిన శ భయమువంత

వినయ దశరథు డనె వసి శ ఘవకు నిట్లు

అసావేరి—మిత్రగతి

పీ॥ ఏమిచేయుదు దపసిమాయ - యె - ట్టెడయుదునాగుండెకాయ॥

అ॥ రాముని దనయజ్ఞ రక్షకై తోడ్కొన - నీమాని శేఖరుడిట్లు

పట్టుపట్టు

॥ నేమి॥

౧ ఆకలి నిదురల కోపడు పది - యాత్రేండైన రానిపాపడు ।

రాకాసిమూకతో - రణమొనరించునా - యొకాశివన కెంత -
కృపలేకపోయెనో || యేమ ||

గీ. ముసలితనమున నపురూప శ మున బడసిన
బుడుతలం బెంచుచుం బ్రొద్దు శ పుచ్చుచుండు
తల్లిదండ్రులతోడనుండి శ పిల్లలనెడ
బాపనెంచుట ధర్మమా శ తాపసులకు.

స్తీ. నాసుతుగొప్ప నే శ నే సెప్పకొనరాదు
గాన నిక్కముగ లో శ కంబునంను
రామునియట్టి స శ ర్వగుణసంపూర్ణుడె
దేనియుగలెనే శ యెన్నడె న
నిఖిలజడవు దేవ శ నీయెఱుంగనిదెద
నేనెంతవాడను శ నీకు దెల్పు
బరులైన మావాని శ బరికింతు తెప్ప హ
ల్చక తమకార్యము శ ల్మఱపుచెంది
యాగుతీఱక యటునంటి శ యంశమందు
దల్లిగుండ్రులమేము వ శ దలుటయెట్లు
మరియు నొగుమీసంబైన శ సరిగరాని
మఱునినక్క-సుల కుసి శ కొల్పదగునె.

మంజరి—ధన్యాసి

౧ అనివగ చెడు దశరథుతో వసిష్ఠు - డనియె జఱునవ్వనవ్వీ ।

జనసాధారాముడు జగమైనకొ - జయించు మీసముదువ్వీ॥

౨ ఎనరెఱుంగుదురు రామునిసంగతి - నేను గొళికుడుదప్ప॥ ।

నవనిన్విశ్వామిత్రు యొక్కడె స - మధుడు కప్పావిప్ప॥

౩ కనుక మేలగున్న యగ్రసుతుని - గొళికుతోడన్బంపు ।

భువనత్యటాక్యపరిపాలక గనుమా పేరున్బెంపు॥

ర అంత దశరథుడు రామలక్ష్మణుల - నరేంద్రమునఁ గిలిపించి ।

సంతయెంతయున్లోన నడంచుచు - బల్కెనిట్లు ధృతిమించి ।

దేవగాంధారి—చతురశ్రగణి

ప॥ అన్నలార ముని - యజ్ఞరక్షకై - యరిగిరండు జయ - ముగి
ముదంబున

॥న॥

అ॥ ఎన్ని యోమార్లు న-న్నీ ఋషీశ్వరుండు మీ - మ్మైనా యమిమ్మునె-
నిపుడు రయంబున

॥న॥

త రు న్ గ ణ

అని చెప్పిదశరథు - డామునీశ్వరున-కప్పగించెనన- గూర్తజాతు
లను । ఘనమోదమున గాళి - క మహర్షి యేగె-గడువేగరాము
ల-క్ష్మణులఁదోడ్కొనుచు ।

చనిచని యంత వి - శ్వామిత్రుఁ డనియె - సరయువుకడ రామ-
చంద్రునితోడ ।

గనుగొను నిద్రయా - కలి దేహపడ - గరకుండు విధమున -
గఱపెదనీకు ।

వచనము:—ఈ సదిక్ సన్నసము చేసిరమ్మని, కృతస్నానుండగు
శ్రీరామచంద్రుని కలిబల మహాబలలను విద్యల చుప దేశించె.నంత,
రామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితో సరముననిన్దాటి పోయ నెత్త
యల సేనానులు సైనికులకునలెఁ దమ పిల్లలకు వేట మప్పుచు
జెరలాటమాడు బెబ్బులులక రాచప్రాపున విట్టివీగుచు దెదలనిర
సించు నల్పులవలె మెట్టకొనలం గంతెలిమి చినడించు కొంప
మేకలక. గొంపమేకలుండు గుట్టల కెక్కజాలక వానింగని
యూటలూరుచు నందరాని పొందున కాసించు యుద్ధ జారులనలె
కోరావులించుకొని చూచు నక్కలక, నక్కనై చ్యంబులం గొంగ
జంబులక సిరిగలవారి సంచలం బట్టి వ్రేలాడు మాచకులఫలె

మట్టియూడల నూగులాడు మర్కటంబులకొ, మర్కట కిశోర
 న్యాయంబుగ వెలగూండ ప్రాపునం బను వృద్ధవిటులరీతి దీముల
 కడ నిలువంబను మృగంబులకొ, మృగంబులవలె దినమొలతో
 సంచరించు నడవిమనుష్యులకొ, మనుష్యులవలె నవ్వు దుమ్ముల
 గొండుల యొడలి మరదలు వాయ వేడి నీళ్ళం జిమ్ము గంధకపు
 తావులకొ, దావులలరం బుప్పించిన క్రొమ్మావి కొమ్ముల జెరకు
 గడవలె సులభంబుగ పిఱచి తిను నేనుంగుల, నేనుంగు కడుపుం
 జూచి గర్జిలు సింగంబులకొ, సింగంబులు నోర్చాప బల్లుట్టు పుడు
 కలవలె ముక్కుల కొనిసి కోటల జిక్కునడి నలుపు మాంసపు
 ముక్కు లూడబెఱువ లావుకలం బొంచివట్టు పాముల ఖండించు
 ముంగుల నెగరదన్న నాచువంబుల దబ్బునబట్టు కఱిమూతి చిఱు
 జాగిలముల నుసికొల్పు వేటకాండ్ర జవ్వరింప నుంకించు నెలు
 గుబంటుల దెగగాల్చు మంటలం బఱపు కార్చుచ్చుల జల్లాచ్చు
 కొండ కాలువల సేరసవడసీక కారాకులరాల్చు కదంబ వృక్షం
 బుల నిండి, కొండొకచో గోటికాళ్ళ మండపముంబోలి సూర్య
 రశ్మి నెఱుంగః చిఱుతుప్పయైన గలుగక గాలిచీపురుచే
 నున్నగ మడువబడియు గొండొకచో రాజసౌధంబుల నెక
 సక్కెము లాడుచు బలువిధ పక్షిసూరిత మూర్యధ్వనులనిండి
 పెక్కంతెస్తులుగనున్న లతావంజంబులక్రింద నున్నని యిసుక
 పఱపులఁ గ్రీడించు కింపురుష మిధునంబుల నొప్పొరియు,
 గొండొకచో, తూరనై న్యంబునూడ్కి గంటకభూయిష్మంబైన
 కోరింద గచ్చ వెదురు మొదలగు పొదలకొ గ్రీక్కిటి
 సీయు, గొండొకచో బరోపకార పారీణ సాధు సంఘం
 బులరీతి గుంపుల్కుట్టిన ఫలవృక్షంబుల నిండియు గొం
 డొకచో గండకమృగంబులు కొమ్మువందులు దొట్టి కొంపిం జెర

లాడు జంతుల నొకవిధమైన యార్తధ్వని న్నటపించి యొడ్డునుండి
 లోని కీడ్చుకొనిపోవు మొసళ్ళనిండుకొని - ధూర్త బకావృతం
 బులై - యోగి హృదయంబుల కభీరంబులయియుక్ బ్ర
 నన్నంబులై రాజసమక్షంబుల లాగున రమణీయంబులై యుక్ భీక
 రంబులై - గానసభలపోల్కి మధురకవి గాయకస్వర మనోహరం
 బులైన సరోవరంబుల విరాజిల్లియుఁ, గొండొకచోఁ దారికిరు
 ప్రక్కలం గ్రిందుమీఁదుల యోజనంబులమేర వానకు మేటిగండి
 కలువడి పేర్కొనరాని జంగమస్థావర ప్రాణివిశేషంబుల మెండు
 కొన్న పర్వతపార్శ్వంబుల నలరారెయుఁ, గొండొకచోఁ బుబ్ధి
 ధనంబువలె నిష్ప్రయోజనంబులగు సూసరక్షేత్రంబుల మోడు
 కొనియుఁ, గొండొకచోఁ ప్రశభ్రష్టుమొగముకరణివెల్లివడియు
 గొండొకచో మాఱుమనుపు తెన్నున సందశితగ్గియుఁ, గొం
 డొకచోఁ బ్రహ్లాదమాజంబు జూడ ద్విజకుల బాహ్యంబయి
 కొండొకచోఁ పాశ్చాత్య విధ్యాపాఠశాలలం పోలి ద్రవ్యమూ
 లైకగమ్యంబై, కొండొకచోఁ గ్రామ్యభాషా కావ్యంబుకై వడి
 నీచ జనప్రియంబై, కొండొకచోఁ గ్రూరభూపతి క్రతువుల గరిమ
 బ్రభూతబలి ప్రియంబై, కొండొకచోఁ కురుష్కపురంబు చొప్పున
 మద్యగన్ధబహుళంబై, కొండొకచో నాధునిక చాతుర్వర్ణ్యంబు
 పొలుపున సంకీర్ణంబై పరవశంబై దుర్విసీతంబై కొండొకచోఁ
 కవనారిక జీవనంబు సౌబగునఁ గాంచన ప్రధానైక గౌరవంబై
 నిరర్థకంబై ముష్పథంబై, కొండొకచో బాలికక జెట్టవట్టిన
 ముసలిచాయ నిరజంబై, కర్కశంబై. కొండొకచోఁ గన్యావరసు
 ల్కము మాదిరి విప్రకృతంబై, కొండొకచోఁ గాపురుషగణంబు
 భాతి ననుదాదవై, కొండొకచో బాల్యవివాహము విధమున
 కున్మథదూరంబై ప్రియానభిజ్ఞంబై, కొండొకచో బాషండసగ్గ

క్షణంబునం బెరిగిన యార్జకుమాగుని గమనిక గులభర్మశూన్యం
బై వెలయు ఘోరాటవిం జనుచుండ.

సీ. పదఘట్టమునకు ♦ బెదరిజంతులు పాణ

బెనుపాకృతికి దెస ♦ ల్పీటదేట

వ్రేలాడుకొప్పున ♦ వెమరువొంకలు చిక్కు

వడి నేలనూడ్చు చు ♦ ప్పూను నొనర్చు

గార్జకుదగులు చు ♦ క్షంబులన్నియు గడ్డి

కావలవలె జాప ♦ కట్టుకొనగ

అడుగడ్డునకుమధ్య ♦ నాపాటియీపాటి

మోళలుం గుట్టలు ♦ నిముడుచుండు

లోనికిం బైటికూర్చు పు ♦ ల్లులను లాగ

నరకపాల ముక్తాభర ♦ ణంబు లెసగ

చగ్గి కుండమూలట్లు ర ♦ క్తాక్షులలర

పచ్చి తాటక పిడుగులు ♦ ననిగబల్కె .

మంజరి—చతురగ్రతి

ప। ఏమో నరివాసన గూహళి - యెంలేకమ్మన ।

అ। గుర్రామనుజుల వరుగొనర్చు - నిల్లు ఘమ్మన ॥ నేమీ ।

ం. ఒట్ట యమ్మతమైన వీండ - యుడుకునల్లకు ।

పుట్టెలాణిము తైములగు - ముక్కుపుల్లకు ॥ నేమీ ।

౨. కుంభద్రావునప్పు డూరు - గాయ పాశము ।

కొల్లకొల్లగ నంచుకొనెద - గొంతకాలము । నీమీ ।

మంజరి—చతురశ్రగతి

౧. అనుచుం దముబట్టుట కుంకించెడు ♦ నారాకాసింగాంచి

గునివరుండు రామునకాతాటక - ముచ్చట దానినిసింధి ।

- ౨ దాని వబ్బునం దునుమాచునునఁగ - దాశరథిగాణమేసి ।
 హానవిన్వేయిమూరలవటకుం - దలఁగింప మరలడాసి॥
- ౩ మాయఁగావించి తోచితోచక - మ్మానుషాశనిచరింప ।
 స్త్రీయని శంకించియు మునిమాజ్ఞ - ద్రెంచె వేల్పులగ్గింప॥
- ౪ అపుడు కౌశికుఁడు రాఘవులకు నఱ - లాస్త్రము లుపదేశించి ।
 యపరిమితానందమున వారితో - స్వాశ్రమమున కేతెంచి॥

సీ. మఖదీక్షఁగావింప శ మారీచుఁ డను రాక్ష

సుండు తాటకకుఁ బు శ త్రుండు తనదు
 నమ్మను జంపిన శ యట్టిరామునిపయిఁ
 బగఁబట్టి రక్కసి శ బలముఁగూర్చు
 కొనివచ్చి యజ్ఞశౌ శ లను నిరోధింపఁ
 రాముఁడు వానితో శ వణముచేసి
 రాకాసిమూకలం శ బోకార్చి మారీచు
 నంబుధిం గడునట్టు శ లస్త్రమేసి
 జన్నమున్లొచినన్ గడు శ సంతసిల్లి
 రామునకుఁ గౌశికుం వస్త్ర శ రాజమొసఁగి
 పలికె రాఘవ జనకుని శ పట్టణమున
 విట్లుకటియున్న దది యెక్కు శ పెట్టఁగలవ.

చ. జనకుఁడు విల్లునెక్కి-డు మి శ పన్నిలిపించుచు టేండ్ల నిచ్చ వ
 చ్చునతని నెంచుకొంటకయిరమాపుచునుండె గొఱూర్తికా శరా
 సనముఁ గసంతయు న్గదపఁ శ జూఁడెవండయిన, నృపాలనం
 దన యది నీవు త్రుంచెదవు శ తప్పక. నీబల మే నెఱుఁగుదున్,

గీ. అనుచుఁ బల్కుచుండు శ నంతలో నొక గాయి
 గాముపదముఁ డాకి శ భామినియయి

వాసట గేల్మోగిడ్చి శ నుతియించె నిట్టుల
చద్భుతమున వార శ లాలకింప.

కేదారగౌళ—రూపకము

ప॥ నీపదంబు దాకినంత - నేబవిత్రనైతి రామ

॥నీ॥

అ॥ శ్రీపతి నీమహిమమౌగడ - శివునితరము పూలనామ

॥నీ॥

౧ నీయనుగ్రహంబు తప్ప - నిన్దన మతిరెరవులేదు ।

వేయేలా నీవుదక్క - వేఱెద్దియు గానరాదు

॥నీ॥

౨ సగుణుడవు నిర్గుణుడవు - సజ్జనరక్షకుండవు ।

జగము నీకు నేఱుకాదు - స్వర్ణమునకుఁ జాయనలెను

॥నీ॥

౩ ఒకవేళ నీవె యీ శ సకలజగంబయి

కలగను మదివలె శ జలగుచుండు

మౌళతఱి నెదియుగా శ నక సమాధింబొందు

యోగీశ్వరునిరీతి శ సారమందు

దేవ్య మిదియని శ నిశ్చయింపగలేక

పలువిధంబుల గ్రుత్తుల్ శ పలుకఁచును

అఘటనాఘటనా స శ సద్భవవీవు నీ

యిచ్చకు నెద్దియు శ నెరుచుచేకు

పొందనెంచునె యైహిక శ భోగములను

మందుడైనను నీభక్తి శ మరగెనేని

యగపడితి విన్నినాశ్చకా శ హామహాత్మ్య

భక్తమందార భవదూర శ పరమపురుష.

౪. అనియిటునొస్తవింపకట శ కాపె విభుండగు గౌతముండు గొ

బ్బున జనుడెంచి కౌశికుని శ పూజలుగాంచి నుతించి రాముని

జనియె సతీమణిం గొనుచు శ సంతస మొప్పుగ నంత రామల

క్షణులకు నిట్టులారమణి శ సంగతి గాధిసుతుండు వాకొనె.

అధ్యాయము—రూపకము

- ప. అన్నలార మీకీ ర - హస్తమెల్ల విన్పింతు ।
 అ. అన్నలమిన్న యహల్య - యాగౌతమముసి భార్య ॥అ॥
 ౧ గౌతముండు ఘోరతపము - గావింప నోర్వ - కిండుం ।
 డాతపసివేసమున జని - యహల్య కిట్లనియె నొకరాత్రి ॥అ॥
 మ. వనితా నేడదియేమొకాని వ్రతమున్ ♦ బాటింపని హంగజం
 డెనయనమ్ము ప్రభాతవేళయని యె ♦ తే సందియం బందకే
 నునున్నానార్థము పోవుచున్ మఱలిత ♦ న్నమ్మంబు బంధించినా
 పను. నిస్థికటి వెల్లడించునని తో ♦ ప్తస్తిపమున్నొత్తినన్.

మంజరి—కౌఘ

- ౧ కయింద్రుడు తన్నంటకముండె య - హల్యయనియె శంకించి ।
 నాయిలు శొచ్చితె వెవడవుర సేవు - నాపతిరూపుధరించి॥
 ౨ అనుచు దివ్యవెలిగించి పోల్చెనా - యక్షపాదునిల్లాలు ।
 వెనువెంట నె యింద్రుడని గుర్తించి - వేకనుల యానవాలు॥
 ౩ గంతమద్బద్ధి యేలపుట్టె నీ - కిష్కంధో వేల్పుతోడ ।
 సుంతయైన నొప్పుకొందువా నీ - సువతిం బరుండు గూడు॥
 ౪ స్వర్గంబేతెడు వాడవునీకున్ - జనదీ పోగాలంబు ।
 చూర్ణంబుదప్పి మర్యాద దొలగి - మరగెదొ తుచ్చసుఖంబు॥
 సీ. స్వార్థపదులు రాజు ♦ లక్కట తమకార్య
 సిద్ధికై యితరుల ♦ జెఱచుచుండు
 రక్షపాదున కెట్లు ♦ లైన గోపంబు దె
 ప్పించి యాతం డొన ♦ రించు తపము
 పాడుచేయుట కెట్లు ♦ పన్నతివా వట్టి
 రట్లు నాపై నిక ♦ బుట్టుగనుక

స్వయముగా ధర్మదే • పతేవచ్చి నన్నయ
 వటకు బాపాణ రూ • పముననుండు
 ననుచు దనసతీత్వమహిమ • మున నహల్య
 రాయి యశాటకు మిగుల న • బ్రంబుసంది
 యేగుచుండిన యింద్రున • కెదురువచ్చి
 గౌతముడు పల్కె నిట్లుల • గత మెఱింగి

నాట—రూపకము

ప॥ నాకులసతి జేటుప నేగి - నాడవ బడవా ।

అ॥ కాకృత్యము చేసినావు - కనులగపడవా

॥నా॥

౧ ఇరువుర ముమ్మెడబాపితి - వేల పోకిరి ।

పరమపాపి వీవని యీ - బండ సాకిరి

॥నా॥

౨ ఇంతఘోర మాచరించి - తేమిరదుష్ట ।

యెంతయును విఫలుడవు క - ష్మింక భ్రష్ట

॥నా॥

తరువోజ

అనుచుదన్ను శపించు - నక్షపాదులకు-నంజలిమోక్షియూ- యము

రేకుడనియె । మునిసర్య ఏకల్క - బుట్టించి నీత - పోభంగమొస

రింప - బూనుకొన్నాడ - గనుకనే నెట్లైన - గానిమ్ముదేవ -

గణము నెమ్మదినుండ - గల్గించజాలు - దనవారి కల్లహి - తంబ

గునట్లు - తాపరియించుట - ధర్మముకాదె

గీ. అనుచు నింద్రుడేగ • నక్షపాదుడు కొంత

పటన భార్యకొఱకు • నగచి ముందు

తలచి తిరిగి తపము • నలుపుచున్నా పిమ్మ

దనుక నంగ రాము • డనియె నిట్లు

నవరోజు—ఖండగతి

ప॥ సహజపద్ధతికి వై - పమ్య మిటు తోచుటెటు ।

అ॥ అశూపా మాసేంద్ర యా - యగనుట స్వద్భుతా

॥నా॥

౧ రాయి నాతాకునక - రమణిగా మాతెనిటు ।

మాయయో కలయో యిది - మఱి నమ్మగాజాలు

౨ దేవుడని నిన్ను విను - తిందిరా దంపతులు ।

ఈవింత కే మందు - నే మానవుడగదా

క. మామూమానుష విగ్రహు

డై యజ్ఞనిమాడ్కి బ్రశ్న ♦ మడిగెడు నా నా
రాయగున కిట్టులనె గా

ధేయుం డెలనవ్వెసంగ, ♦ దెలియుమ రానా.

చ. పరగుగలట్టు లీప్రకృతి, సద్ధతి, యిద్దటురానటంచు నె

వ్వరయిన నిర్ణయంపగ వ్య ♦ వస్థయు దీనికిలేదు, లెక్కలే

ని రకములం గనంబడెడు, ♦ నేటివిధంబున రేపుతోచదా

పురుషసకాశమందు భ్రమ ♦ పొందెడు గాంతముచెంతనిన్నటుల్.

గీ. లేనిదున్నయట్లు ♦ లీలకై తలపోసి

పురుషుడందు బంధ ♦ మోక్షములను

బిల్లకాయమాడ్కి. ♦ నెల్లజగంబిది

వచ్చుబోవు నతని, యిచ్చకొలది

గీ. ఎటులభావింప నటుతోచు ♦ విజగంబు

యాత్మతప్ప మఱేపస్తు ♦ వైసలేదు

కలుగు దనయంత జ్ఞాన మ ♦ జ్ఞానమట్లు

శాశ్వతంబగు నాత్మకు ♦ సహజమిది.

కేదార—రూపకము

ప. జగమంతయు నట్లనికె - సత్యముగాదోచు ।

ల. పగలంతయు గ్రుడ్లగు - బకు జీకటికాలేదా

||జ||

౧ పలుకు హుళిక్కియని జగము - ప్రాజ్ఞుండగువాడు !

బళిర మేలుకొన్నయతడు - స్వప్న మబద్ధం బనడా

||జ||

౨ ఆకాశమువలె నిత్యం - బవిక్రియం బాత్మ!

కే. కొనుబడుకూపంబుల - గలగను మదివలె నిజముగ ||జ||

గీ. కలదనియు లేదు లేదన్న ♦ గలదు జగము

నభమునందున గన్నడు ♦ నల్పుమాడ్కి

నిర్గుణుడు నిత్యుడాత్ముడ ♦ నిశమ ప్రకృతి

నంట డంటియు నీర్తామ ♦ రాకువలెను.

సీ. విశ్వమంతయు జతు ♦ ర్వింశతి తత్త్వమ

యమయి పుట్టునెబ్బరు ♦ నడగుచుండు

స్వప్నదృష్టజగంబు ♦ జాడ జాగ్రత్ప్రపం

చముగూడ పూర్వ వా ♦ ససనె యనుభ

వింపుచున్నా మవి ♦ వేకముచే రజ్జు

వందు సర్పభ్రమ ♦ నొప్పిందునట్టు

లగపడు విపరీత ♦ ముగ జపలాత్మమం

బచ్చదనంబు కా ♦ మలముదగులు

పానికిన్బోలి, యీభవ ర వ్యాధి మాన్పు

గలుగుమందు వైరాగ్యము ర కన్న లేదు

తనకు నయ్యది ధర్మవ ర ర్తనముచేత

ధర్మ మెఱిగించుచుండు బె ర ద్దల నడునడి,

మలయమాదుతము—రూపకము

పీ. కలుగుబ్రహ్మాణముల ని - క్క-మగు జ్ఞానము

ఆ. తెలిసెడు మఱిదానికల్మి - దృఢ వైరాగ్యము

||క||

౧ మనపుట్టుక మనమరణము = మనకు దెలియునా ।

యనుమాననిదర్శనముల - నవి మనకున్న వనకున్న

||క||

అన్ని ప్రమాణములకు మే - లాప్త వాక్యము ।

పన్నుగ నద్దానిబట్టి - వ్యవహారంతము

స్తో. వర్ణాశ్రమాచార ♦ పద్ధతి విడువక

ప్రాజ్ఞులవలన గ ♦ ర్తవ్య మెఱిగి

సర్వశ్రుతిస్మృతి ♦ సారముగొని శ్రద్ధ

ధానుడై యేకాగ్ర ♦ మానసుడయి

స్థిరబుద్ధియై యసం ♦ ధిగ్గుడై యున్న యా

తనికి సత్యము తనం ♦ త దెలియబడు

విశ్వగుణనన్బుట్టు ♦ వింతల కెల్ల గ

తము జెప్ప నెవరికిం ♦ దరము కాదు

కొన్ని గుణములు నెడము ♦ లొక్కొన్ని వస్తు

వులకు దేవునక న్ధర్మ ♦ ను సహజంబు

ధర్మమె జగతికెల్ల నా ♦ ధార, మద్ది

నీవు, నిన్దాపునన్మునుల్ ♦ దేవుడనిరి.

గీ. జ్ఞేయవస్తువాస్పదము స ♦ న్దేహమునకు

జాత నెఱుగ సనాధ్యము ♦ కాన నిజము

తెలుపనేరము వెండియు ♦ న్దెలియ లేము

గీనితో నేమిగాని, య ♦ దిచుమి మిథిల

బిలహరి—రూపకము

ప॥ చాటుచున్నదకో భేరి - స్వాగతము విదేశులకు ।

అ॥ కోటబురుజు మీది జండా - శుచ్చ కదలురమ్మను నాచు । చా॥

౧ చెలగునకాలమేఘములు - శిల్పశాలల పొగలచే ।

జలయంత్రము లెల్లెడల - సమకూర్చెడు జీవనంబు ।

౨ యుద్ధతంత్రములను మప్పు - చూడి రదిగొనై న్యములకు ।

నిద్రలో మిథిలవంటి - దేదత నమెనగలదా

చా॥

ప. సహజలభ్యంబులగు పాయుజలతృణవిశేషంబులం బ్రతుకు, చేపం
 తువులనయిన జంపి తినకొల్లని తమ్ముం బట్టికొట్టి యెన్నియో
 పాట్లుపెట్టి తుదకు బల్కిం భక్షించెడు క్రూరమానవుల కపటోపా
 యంబుల పాల్పడి, తప్పించుకొను నెరవులేక, మేచ్చవశంబయి
 బానిసెబిరుదులకలరు చాతుర్వర్ణ్యంబువలె గంటమువ్వల గంత
 బొంతలచే నలంకరింపబడి, పరాధీన నిద్రాహారవిహారంబులన్గొ
 నియు నెంతయున్నంతయుంబులయి, పరోపకారమునకు మాత్రమే
 జీవించును, మోసమెఱుగని తమచేరడేసి చూపులం దమ్ముచూప
 నొద్దగారంబుగ దోకఁగూపుచుఁ జెవులన్జోరీగల విదల్పుచు, గడు
 నలవాటున న్దారికట్టుతప్పక, కునుకచు నడ్చుచుండియు నొకిం
 తయునోగ్గులమాడ్కి లక్ష్యంబువిడువక, కూటము లెనయక తాము
 లాగు శకటంబుల నిమరించువారి కేయపాయము న్రానీక, మంద
 శ్రీఘ్నగమనంబుల నెగుడుదిగుడుల బండిపసరము లెట్లెగెడునో,
 గచ్చునేలంబ్రోవు కావింపఁబడు నుసిరికాయలవలె నొంజొంటఁ
 గలయు చెడయుచు. మక్కిపొలమున న్నందగట్టి పొరిబారిం
 దుమ్ముచు, బలువరుసతో నాల్కబయల్పుఁ వంకమూతులన్ముం
 గటి కాల్దగిల్పి వింతసకిలింపుల మోరలెత్తి యెగురు బంతలవలె
 లఘువులగు లంబాండముల యూతగొని తగ్గితగ్గి బిఱ్ఱానఁ గొ
 మ్ములందాఁకి ఓకొని దురుసున బోరాడి, యెదిరిం దరుముచు,
 మూర్ఖుని పండ్లిగిల్చి, రసాస్వాదపరవశంబునజొక్కి మినుఁ జూ
 చుచుం, బలుమఱొప్పీయొప్పనటు లందీయందక పరువిడు పెంబుల
 హోయలుగ తగిలితగిలి కూడు పొట్టేశ్శనన్ని చేష్టలం బోలియుం
 బూటకపు పోరాట మనుకరించు చింబోతుల చెంగట నెంతయో
 యలకనంధాఁకి ధూళి యాకట్టిన తల్లిపొదుగుల గుడుచుచు
 నన్నరపిళి న్మేయని యఱచుచు స్వభావంబుగనకానోపహాతము

లయ్యు మగయాఁడు వాసిం గడింప కొండొంట లఘించు తరువు
 లానొప్పి పొల్చితుకుచుఁ బురిటిపిల్లలఁ జంకలనిడుకొని హద్దు మీ
 జినదాని నదల్చుచు, నెల్లదానిన్నేర్వేరఁ బిలుచుచు గాలివాన
 మొండలకు మొరళ్ళవలె జంకక, నిదురనైనఁ జేతమడ్డు నెత్తిపై
 గొడుగున్విడువక, పనికిమాలిన చదువు న్నాగరభోగంబులకా దెలి
 యని కతంబునఁ జరాయురాకోగ్యంబుల డంబమెఱుంగకుండు గొ
 ల్లలన్మఱపించి గొజియమేకపిల్లల న్నొంపోవు నక్కదొంగతేగిన
 పిమ్మట మేల్కొని గడబిడపడు తమయుజమానులకుం దోచనీ
 కిల్లుచేరినకొలంది మఱింత బిగ్గఱగా నఱచుచు, నూరుకాపులవలె
 ననవసరముగ నెల్లరికి నిద్రాభంగముగ గోలచేయుచు, సమయ
 మునకుమాత్ర మక్కరగాక మెడలం బట్టెడలు మెఱయఁ గొలు
 వు బానిసగోటులతో నిటునటు పచారుచేయు కావలికుక్కలు,
 నాలుగెంగిలిముక్కలు నేర్చుకొని అక్క లెరవుగొను మాలకాకుల
 వలె మొఱుగ లక్ష్యపెట్టని ప్రతిభావంతులతీరున నిరుదెసల జయ
 ఘటలు మోయఁ, దమచూన్నత్యమున నెల్లరిచూపులాకర్షించు
 కొనుచుఁ బిల్లకొండలమాడ్కి నడతెంచు నేనుఁగులకంటెఁ బెద్ద
 యంజవేయుచు, మోరలువంచి పెనువేపచెట్టెల శిఖరమ్ములఁ
 జప్పరించు లొట్టియల మోకాళ్ళయెత్తునఁ బర్విడుచుఁ బేరొకరి
 దనుభవమింకొకరి దన్నట్లు కల్గెములిడ కినుపకాల్తోడుఁగులఁదన్నక
 తమ్మధిష్ఠించు సాహిణుల కాజ్ఞ పెట్టని పురుషుల కబలలవలె
 మచ్చికవడి, తోకలవిదల్చుచు బాల్లుగట్టి వ్యాయామ మొనర్చు
 గుఱుంబులవె చూడుముఁ వాద్యలయానుసారంబుగ నడుగులిడుచు,
 సమాన్యత్య సమవేషభాషలతోఁ బలువిధంబులఁ గలియుచుఁ
 బాయుచుఁ బ్రతిక్షణమునా మృత్యువునెదుర్చుచు వృత్తినుంటచే
 దొరన్మొలక, దేవభక్తియుఁ బ్రభునెడవిశ్వాసము న్మూర్తిభ

వించినట్లున్న పదాతీదళంబు లంతవ్యోతి స్లక్షించు పరమహంసల
 తెన్నున నేకాగ్రచిత్తంబున లత్యానుసంధానము సేయు బయలుదే
 నీటియొడ్డున న్నన మొనర్చి సందేవార్చుచుఁ దర్పణంబులు చేయు
 చు, నింగిఁ గృష్ణాయని నేల న్నోడిపిల్లల నెగరదన్న గ్రద్దలవలెఁ
 జేతఁజిక్కు చేపలఁ జెంబులో దాఁచుకొను గొడబ్రాహ్మణుల
 సరస, మొగమునకు మాత్రము ముసుఁగు మగనిమోము చూడ
 రాని చీకటికూటమి. మురికిదుస్తులు, మోటసింగారము చెలఁగ
 నెద్దుబరువు గిండిలఁ జంకలనిముచ్చుకొని యేగు బాపనమ్మల చేతు
 లఁ న్మాలికగాఁ గ్రుచ్చఁబడి వారిచూపుల నీడలనఁ దోకలాడిం
 చుచు మృత్యువుం దప్పించుకొనఁ బ్రయత్నించు వైద్యులపోల్కిఁ
 దప్పని ప్రకృతి నిద్దల్చుకొన నుంకించు మముక్షువులమాడ్కిఁ
 బదార్థనానాత్వము నిరూపించు నైయ యికులభౌతి, లగ్ననిర్ణ
 యముచేయు జ్యోతిష్కులవలె, స్వతంత్ర పరిపాలనము న్నోరిన
 కలియుగభారతీయుల తీరున. స్వకీయజననమరణ స్థితుల న్నర్థింప
 దొరకొను కవిలాగున నెట్లు గింజుకొనుచున్ననో యమ్మిట్టమీలు
 అదే కడవలన్గావిళ్ళఁ గూరగాయ లమ్మబోవువారు, వీరె శివధను
 వుం గదలింపఁజాల కెవ్వనిమట్టు వాడె నాకేసాధ్యము కానపుడు
 లోకములో దానిముట్టుకొన నింకొకని తరమా, కానీ చూచెద
 నిక కేపటిదనుక నీవీరధచుర్యాగ ముండునుగదా, యీలోపుగా
 నెవఁడైనవచ్చి యావిలైత గలిగెనేని వానిపని పట్టించ గూరకుం
 దునా యని తన పరివారముతో బీరము లాడుచు విడిదుల కేగు
 నానారాజకుమాలని పల్కుచు విశ్వామిత్రుడు తనకంతలో
 నెదుర్వచ్చిన జనకమహారాజుచే సత్కృతుండై. యుద్యానవనం
 బున విడిదిగావింపభడి. మాతనికి శ్రీరామ గంధుని జూపి
 యిట్లనియె.

మోహన—ఖండగతి

ప॥ చూడుమా యితని నీ - చూపుగవ సఫలముగ ।

అ॥ నే దునేఁదెచ్చితిన్ - నీకుఁ దగునల్లునిన్

॥చూ॥

౧ పొలతి రతనము సీత - పురుషోత్తముఁ డితఁడు ।

బళిరయ్య చెఱకున - న్బండునేటికిఁ బండె

॥జూ॥

౨ శతమస్మధాకారు - జగదేకవీరునిన్ ॥

తతసద్గుణాధారు - దశరథకుమారునిన్

॥జూ॥

౩ దనుజావళింద్రుంప - ధర్మంబుపాలింపఁ ।

దనువందెనేమొ హరి - తత్వజ్ఞ పోల్చుమా

॥చూ॥

చ॥ ఇతనికిఁదప్ప శంభువులు ♦ నెక్కిడశక్యముకా దిఁ కేరికిన్

క్షేతిపయి సీతకున్దగిన ♦ చెల్వుఁడు విశ్చయ మీతఁడే జగ

ద్ధతముగ మానవాకృతుల ♦ నిట్లుదయించినవార లాదీ దం

పతులు రమాంబనాభులు నృ ♦ పా మనభాగ్యముపండె నేటికిన్.

గీ॥ అనఁగవిని జనకుఁడు రాము ♦ నాదరించి

సమ్మదంబునఁ జనెనంత ♦ జనకజాత

చేత శ్రీరామచంద్రుని ♦ చిత్రమాని

పురపురం బొక్కియిటు తల ♦ పోయఁజొచ్చె.

కాంభోజి—సంకీర్ణ జాత్యేక తాళము

ప॥ ఎందరై నవచ్చి - రితఁడురాఁడదేమి ।

అ॥ యందకాఁడు వీఁ డౌననాదునామ

॥వీరి॥

౧ కన్నులున్న ఫలము - కాంచవలయునీని ।

నెన్ని జన్మములే - నెత్తియెనఁగాని

॥యె॥

౨ వీనిపటమెయింత - వెట్టిచేసెనన్ను ।

దానెరాఁగఁజెప్పఁ - దరమెనాదుతెన్ను

॥యె॥

3 మిగులరాజులలో - మించియున్నవాఁడు ।

నెగడిమృగములందు నింగమువలెవేఁడు

॥ యే ॥

నీ. ఎక్కడఁజూచిన • నక్కడనే వీని

రూపునఁజిక్కెనా • చూపుదోయి

యేవంకయున్నేని • యిటువంటిరూపరి

కలఁడే నిజముగ జ • గమ్మునందు

మొల్కమీసలు నగు • మోము ముద్దులుమూఁట

గట్టెఁడు నిజువాలు • కన్ను గవయు

సోగముక్కుంగ్రాల • జుట్టెగుబుజములు

కడుసన్నపుంగౌను • వెడఁచఁజూమ్ము

ఎంతసింగారమో బీర • మంతకలిసి

యొడలుదాల్చెను సరియగు • నొడ్డుపొడవు

మగఁడునాకీతఁడైన • మనెద వీనిఁ

బెండ్లియాడిన వెలదియే • వెలది బలిర

- క. శ్రీరామచంద్రుఁడట పే

రాఠాలోకై కవీరు • పట యెంతయుఁగ్రొ

క్కరుమొయిలుడాలభినవ

మారశతాకారుఁడితఁడు • మనుజుఁడ వేల్పా

మంజరి—ధన్యాసి

౧ ఇటుల సీతయుందలపోయుచుండ - నేకాగ్ర మానసమున ।

నటకు జనకుండుపచ్చి యాపెతో - ననియెన్సంతోషమున॥

౨ అమ్మపటములందు లిఖింపఁబడిన - యందఱ స్వచ్ఛినారు ।

సమ్మదమ్మున ప్రేవుదయము నీ - స్వయంపరంబలరారు ।

౩ శివునిలెక్కిడుమిషపై రావి - చితివీరల నీవెల్లి ।

అవ్వరా యని జనులన నీకుఁ దగిన - యతని వరించుము తల్లి ।

ర అనవివి రాముఁడుఁ గూడ వచ్చెనని - యమితానందము గాంచి ।

జనకజ రాముని పటముఁ జూపి తన - సఖికనియె దత్తరించి ।

బ్యాగు—మిత్రగతి

ప। వెదకిరావే వే - వేగ బోవే ।

అ। ముదితహో యిటువంటి - పురుషు డెందున్నాఁడో ॥ పే॥

గ రాముఁడంట దశ - రథరాజసుతుఁడంట ।

కోమలి వీనిపై - గోరిక పుట్టినే ॥ పే॥

చ వీరుఁడంట గ - ర్వితాసురాంతకుఁడంట ।

యారూఢిగా ధ - ర్మావతారమంట ॥ పే॥

క ఎటులనోర్తు వీని నిప్పుడే చూడకున్న ।

పటముఁ గాంచు మెంత - వన్నెకాఁడబ్బబ్బ ॥ పే॥

ద. పటములపై లిఖింపఁబడు • పారలలో నితఁడెంచిచూడ న
న్నిటఁ గడుమేటి యెల్లదను • నివ్వెఱఁజెందఁగ శంభువిల్లు నీ
దిటువరి యెక్కువెట్టి యరు • దెంచి జయధ్వనిమీఱి నాకుఁ బై
స్మితియగుఁ దప్పదిద్ది చనుఁమీ మునుముందుగ వానిఁ జూచెదన్ ।

క. అని సీత తనను నెచ్చెలి

ననుప, నచటఁ నోటలోన • నారాఘవుఁడ

క్షీన వర్ణాశ్రమధర్మము

వినిపించె న్నొశికుండు • వేడుక నిటులన్

సారంగ—చతురస్రగతి

ప. సీను ముఖ్యమగు క్షేత్రయధర్మము - నే వినిపించెద వినుచూ ।

అ. రాకొమారుఁడై పుట్టినయందుకు - రణమున శత్రులఁ బరిమార్చు

వలయు

॥ సేకు॥

- ౧ వివిధవిద్యల న్నద్గురుముఖమున - బిన్నప్పుడె సాధింపవలెన్ ।
అవలయుణద్యయముదీర్చుటకుభా-ర్యాసమేతుడై యుండవలెన్ ॥
- ౨ పుత్రవిన్యస్త రాజ్యభారుడై - మునికావలె వార్ధకమందున్ ।
క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ వివేకమునన్-జెలగి మోక్షము నొనవలయున్ ॥సీ॥
- సీ. స్వక్షేత్ర మొరుల వ ధ శముచేసి వారి చా

టున మీసములు దువ్వు ధ కొనుచునుంట
మూన్నా శృబ్రతుకుకై ధ మూలమూలల డాగి
సిగ్గటి పొట్ట పో ధ సించుకొంట
తొలంగుటయె కాక ధ తనవారిఁ గూడ వం
చించి శత్రుల కప్ప ధ గించుచుంట
కుంట్కై విమతులఁ గొనియాడుచుం దన
శిష్టాచరణము దూ ధ సించుచుంట
క్షత్రియున కెంతమాత్రము ధ న్నా మచితము
వేదశాస్త్రానుసారియై ధ వివిధజనుల
నేలవలయు సుంతయు ధర్మ ధ మెడయఁబోక
పొదుషజ్ఞానకీర్తుల ధ బాహుజుండు.

- క. అన్నా నీయెఱుంగనిదే
మున్నది భూభారమడవ ధ నుదయించిన యా
వెన్నుడవు జనకకూతుడు
నీన్నున్వరియించురేపు ధ నిజముగ రామా.

- గీ. అనుచు సాయాహ్నాకృత్యము ధ లాచరింప
గాశికుం డేగునంత ల ధ త్కృణునితోడ
రాముడుద్యానవసవిహా ధ రము సలుపఁగఁ
జెలులతో నీనయటకు వ ధ చ్చి యనె నిట్లు.

పూర్వకళ్యాణి—రూపకము

ప॥ ఏడే కాన్పించ డెట - నున్నాడే రాము ॥డే॥

అ॥ నేడే నాజన్మము సఫలము - వాడే హా యందకాడే ॥ఏడే॥

౧ పొంది యవ్వాని బల్క - రించి నే ।

మంచి సమయమే వా ॥డేడే॥

౨ చూడు క్రొమ్మబ్బు వన్నె - కాడు వాడు ।

లేడా కన - రాడా యయ్యయ్యో ॥ఏడే॥

సీ. అదిగో వాడేయిట , కరుదెంచు నెంతటి

సుందరుండే వీని , జూడ రెండు

కన్నులుచాలునా ♦ యన్నన్న నామేను

పరనశమయ్యె న ♦ చ్చట్టుకొమ్మ

చేరువయ్యెనమ్ము ♦ చెట్టుచాటునను జె

లీ యేమొ చూపు మ ♦ శ్చిగపలేన

చిత్తరువందున్న ♦ చెలువముకన్న గో

టంతలితడు సొగ ♦ సై నవాడు

తోటనుగురించి తమ్ముని , తోడ బొగడి

యుగ్గడించు దొలకరి మ ♦ బులుమునట్లు

మిమిసేయుచు విటనాగె ♦ వీతడనుచు

నడరసేత రాముడనియె ♦ ననుజుల కీలు.

వసంత—ఖండగతి

౧ ప॥ క్రొక్కారు మొలుగులా - గున దళొక్కన మొలుసి ।

అ॥ యిక్కడ మొలుగుపడ ద - దేమొకో తమ్ముడా ॥క్రొ॥

౧ కెంబెదవి గటచుకొని - క్రేగంటి చూపు గా ।

అమ్మున న్నామనసు - లాగుకొన్న నెవ్వతో ॥క్రొ॥

౨ ఆపి వనలక్ష్మీయో - యారాజు కూతురో ।

యూషగిది నన్ను బ్రహ్మ - యించిడాగ నెచటనో

|| శ్రో ||

౩ మళ్ళిరాదేమి నా - మనసామె యెడజిక్కి ।

చెల్లరే యచ్చెలిం - జేకొనక తప్ప దిక

|| శ్రో ||

సీ. కలసి నాచూడ్కుల ♦ జెలిమి దోడ్కొని యేగు

చేటవాలగు చూపు ♦ లిరుల నీన

రవలకమ్మలు నిగా ♦ గప్పుచెక్కు లొడ్డొంట

మొలుగులు రెట్టించి ♦ ఘేళగింస

బల్కరించినపోల్కి ♦ బయ్యెద సరదెహ

కై పెడిగాజాలు ♦ ఘల్లనంగ

జిక్కితివని యెగ ♦ సక్కెమాడుచు బిలుం

మల జడగచ్చులు ♦ త్రుళ్ళిచూడ

బిలునగవు, నోరమోము, ను ♦ నిగ్గు వెనుక

దరిగి యడుగులు పడబడ ♦ నరుగ నెంత

పోడి. మాచేడెపోడవు నా ♦ బుజము బం

యేమిరువుర మాలుపంగల ♦ మింజ నిజము

చ. బలిబలికొలికుండు మన ♦ పాలిటి వేల్పు. పరస్పరంబు ని

చ్చెలువయు నేను జూచుకొను ♦ చెల్వీమలంబచరించె, దప్ప కా

విలు దునుమాడి రేపురఘు ♦ వీరుల నిస్తుల బాహుదర్పము

దెలిపెద నెల్లలోకులకు ♦ నెల్లముగా గయికొందు నెచ్చెలి

మంజరి—ధన్వాసి

౧ అని పక్కెడు రామాలాపము గ ర్ణామృతముగ నాలించి ।

జనకజయెంతయు ధన్యననుకొంచు - సమ్మదంబున నిమించి ।

౨ అమ్మ నీత నీతరండి జనకరా - జాజ్ఞ చేసె రమ్మంచు ।

గొమ్మలు పిలువగ జనె రాముని గ- నొని పలుకు అప్పురంచు ।

3 ధరణి జపల్లకి దృష్టికందినం - తమేర రాముడు నూచి ।
యరిగె నెట్టకేలకుఁ దన విడిదికి - ననుజునితోఁ దలయూచి॥

4 కాశికముని చిఱునప్పున రాము నె - గాదిగఁ దాఁబరికించి॥
దాశరథి శుభము. పువుఁదోటవిం - త లేమనఁగ శంకించి॥

5. రామచంద్రుఁడనియె ♦ నోమునిరాజ సీ

యెఱుంగనట్టి వింశ • లెవ్వి కలవు

చెలఁగి నీవు కూర్మఁ ♦ జేపట్టు వారకి

వడిఁ దనంత శుభము ♦ వలచివచ్చు.

వచనము:—ఇట్లు విశ్వామిత్ర రామచంద్రులు ముచ్చటించుచుండఁ
సిరియుడిగిన ముదుసలివిఁక ననురాగమున నాకొఱకుఁ జేతు లేల
చాఁచెను, సిగ్గుతిమసలక చేతకానపు డొకమూల నడఁగి పరువు
దక్కించుకొనుము, చాలు నీబడుగుసరసమని సూర్యునిఁ దనయిలు
వెసలఁద్రొబ్బి. పలురంగుల సంజకెంజాయ యుడుపుఁదాల్చి, తార
హారంబుల నలంకరించుకొని, పక్షి కూజితంబులనలకల నప్పుచుఁ,
దన కెదుర్చుచు నభో వేశ్యాంగన కల్ల వేసమున మోసపోయి,
ముందలివానిపాటు తలపోయ కన్యనురాగియై. కళంకియై, నోషా
కరుఁడై, క్రమంబునఁ బ్రామిన్కులకుదవై వై చెకనున్న తరుణ
విటుని చందాబునఁ దలచూపి నిగుడు పున్నమజేని వెన్నెలనృజింత
వన్నెమించి, గొప్పవారియందలి తప్పులవలె విస్పష్టంబులై, కాల
వశంబున మార్పుచెందుఁగాని యున్నది లేకపోదని వివిధాకృతుల
ననుకరించి ఛాయారూపంబులఁ న్దోచు చీకటుల నల్లదుస్తుల
నొదుగు జారచోరుల కనిపెట్టలేక మితిమీఱినఁ దెల్విబొరపడు పండి
తుల విధంబున మిక్కుటపు వెల్లునన్నోసపోవు రాజభటులు, నూపిరి
విశుచుటకుఁదప్ప మఱెందుకుఁ బనికిరాక తమ వెనుకటి బీరం
బులు చెప్పుకొనుచుఁ బూర్వులం గొని గూడుచుఁ ననీనుల నిరసిం

చుచుఁ బిచ్చియొడుచుం, జెప్పినమాటదో చెప్పుచుఁ, బెద్దతనము
 నెపంబునఁ దమయభిప్రాయంబులే సరియైనవి నిశ్చయించుచుఁ,
 బిలువని పేరంటముగ నుపదేశించుచుఁ, జేతకానిపనులకుం బూను
 కొనుచుఁ, దలంపులచేత మాత్రమే కొంత సంతోషిం గొనుచుఁ,
 దాముతినలేకొరులఁ దిననీక గదుముచు, మిక్కిలి పిసినారితనంబున
 యాచకులఁ దెగడుచుఁ, దమ వ్యర్థజీవనముం బొడిగింపఁగోరి
 యెల్లపు డడ్డమైన మందులు తిని కఠినపథ్యంబుసేయుచు, నందని
 పండ్లు పులుసనునట్లు తమకు లభించని భోగంబులు తుచ్చంబులని
 వదలుచుఁ, దమ్ము లక్ష్యముసేయనివారలకు మిట్టశాపంబు లిడుచు,
 బిసఁగొని చాసల్యంబునఁ జేసినపనినే చేయుచు గేనియందైన నిలు
 కడ పొందలేక సంశయంబునఁ దగిలి, యెద్దియున్విశ్వసింపనేర
 కెవ్వరియెడనైన మైత్రిగొనఁజాల కాకాశపంచాగములు విప్పుచు
 నాసమాత్రమేమిగుల. నందఱికంటె నెక్కువగ మిత్తికై వెఱచు
 జీవన్మృతులగుముచునళ్ళ ననివేకులని యాసఁజించుచుఁ గొందఱు,
 వారిబోధలు వినీవిననట్లు కొందఱుస్పటికిమాత్రము వారియెడ భక్తి
 విశ్వాసము న్నోమోటము నగపర్చుచుఁ గొందఱు. వారినోస
 పుచ్చుచుఁ గొందఱి కనైన వై రాగ్యమంది యెచటనో ముక్కు
 మూసికొని ముందుసంగలి కనిపెట్టుకొన కెందుకట్లు పామరత్వ
 మున- బ్రాకులాడు చర్థచింతచేసెదను, చాలు నీపాటి తాళపు
 చెవులు మాపైఁ బాటవేయుఁ డక్కఱమాలిన సంసారబాధ మీ
 కెండుకని చీవాట్లిడుచు గొందఱు, కనపడదు వినపడదు కాళ్ళలేవు.
 చేతులులేవు, మతిలేదు, సుతిలేదు, కాని యన్నివ్యవహారములు
 స్వీరికేకావలయు, నాహా దేవుఁడా యెంతబుద్ధిమాలినవాడవు.
 చెట్లనునటకి మొదళ్ళను మిగుల్చునట్లు పనికివచ్చు పడుచువారిం
 దెగటార్చి ఇమ్ముసలిముద్దల కెంతయాయువిచ్చుచున్నావురా, యని

వీధిందీట్టుచు గొంద - యోహా యాపండుతోండ రూపేమి, హాసి
 నోటితీరేమి. వెబ్బవవపడియేమి బారసాలపీటపై వడకుచు గూర్చు
 న్నసాంపేమి - ముసలీకాలమునకు ముచ్చట్లని యెగతాళిచేయుచు
 గొందలు - కాలముగడపిన పెద్దలుమనలగని పెంచి మనకొఱకె
 న్నియో పాట్లుపడినారు-గౌరవపాత్రులు - వారితప్పుకాదు - బాల్య
 మునకువలె వార్ధకమునకు బాపల్యము స్మృత్యము స్వభావము
 ముసలరికమునకుం బడుచుతనమున కెంతమాత్రము నిట్టదు - వారఱ
 చుచుంట మనము మనయిచ్చవచ్చినట్లు తిరుగుచుంట - రండంచు
 గొందలు. చిట్టపట్టాడుచు-వీధుల వెంబడి వెట్టిమొట్టిపాటలుపాడుచు
 యుక్తాయుక్త మెఱుంగక నూత్న గౌరవన సన్నిపాతమదంబున
 స్వపరహానిం దెలియక త్రుళ్ళిపడు పెంకెపిల్లకాయల జతుర్విధోపా
 యంబుల దిద్దుచు-సార్ధకజీవనంబు సలుపుచు - సంపూర్ణబుద్ధివికాస
 జైభవంబున సాధోపరిభాగములక గృహంగణముల స్సంగీత
 సాహిత్య సరసగోష్ఠీవినోదంబుల న్బున్నమవెన్నెల ననుభవించు
 నడివయసువారు - నుపవాసంబుండి పున్నమచంద్రు నర్చించి
 వ్రతకల్పకథాశ్రవణానంతరమున బుణ్యము మూర్తీభవించిన తెఱ
 గున నోమువేసంబున సొగసు రేట్టింప భర్తల సన్నిధి నేరు సతి
 ముగాలు - నిక్కోయిలతీయపల్కు లీ మల్లెపూదావుల జమ్ము
 చల్లగాలు - లీపచ్చకప్రముల్లసిన మంచిగంధపుబూజ - లీచలు
 వజన్నీటిసోన - లీతీయమామిడి పండువించు - లీనిండువెన్నెలయు
 నొక్కసారి యిట్లు జతపడుటెట్టిటిసమయముక వృథానిద్రస్థుడు
 పనేల - యని నొకావననివిహారముల్గులుపువారును, గాంతాద్యూత
 పానంబుల న్దగులువారును, నిఖిల సౌఖ్యంబుల నొసంగిన పరమే
 శ్వరుని భజించువారును, దోకలకు దాకిమట్టలుకట్టి బాలేయం
 బులం బెదరించి పరుగెత్తించుచు వాని నెక్కుచుం బడుచు పాడ

వాడల సల్లరిచేయు బాలకలకేకలకు గోడుగ జంతుకుంగటప
 నెంచి మొఱుగు గ్రామసింహములకు నెక్కనముగాఁ బున్నమ
 రేయిఁ బవలని భ్రమసి నిదురమాచుకొని కిక్కిరిసేద న్మొఱయు
 చంద్రకిరణంబుల నొలికిన పాలను కొని త్రాగనుంకించు కాకుల
 మూడ్పులుం గలిగి - విరహార్తులగు పాంథులకుఁ దప్ప సర్వదాగ
 జానందకరంబగు నాపున్నమ రేయి - సచ్యోన్య విరహతాపంబు
 నఁ బొగులుచు సీతారామచంద్రులు జెప్పలు వాల్చుక సంకల్ప పిక
 ల్పశతంబుల గడియలు యుగములుగాఁ గడపు చున్నంత.

సీ. తప్పు బయల్పడ్డ • చొప్పున నోడిన

వెరపున చంద్రుడు • వెల్లఁ గాఱ

సిరి దొరఱంగిన వాని • పరివార మటు సన్న

సన్నఁగ జుక్కలు • సాఁగఁదొడఁగె

గ్రొత్తగాఁగవగుండు • కొన్నదంపతులకు

గుండియల్ గుల్లసఁ • గోడిసూసె

దవ్వెంతయేగియుఁ • దలక్రిందుపిట్టలు

దారితప్పక తమ • తావుచే

గలువలున్వారెడఁ దమ్మిపూ • వలును వీడె

బులుఁగులున్ బ్రాద్దనకు మేలు • కొలుపు పాడె

బన్ను లేకల్లరికినబ్బె • బైరుగాలి

తెల్లముగఁ మార్పు గల్గినఁ • దెల్లపాఁగ.

ద్వీపవ! అంతట సీత స - త్యంత మోదమున ।

కాంతలచేత సిం - గారింపఁజేసి ।

యడ్డాల పల్లకి - యందుంగి జనుల ।

లద్దయు వేడ్కసం - దడ పడుచుండ ।

వీరధనుర్యాగ - వేదికిదెచ్చి ।
 ధామశేషుల నం - దలను బేర్వేర. ।
 శౌర్యములేపుచు - జనకుడు పిల్చి. ।
 యార్యాప్రియుని విలు - నగపర్చి యనియె ।

బేగడ—త్రిపుట

ప॥ శివుని విల్లెక్కిడన్ జాలిన - జెట్టికలడా యిచ్చట ।
 అ॥ ఎవ డయిన న్నరే యాతనిక వరి-యించుదప్పక నాకొమార్తె శి॥
 ౧ అమరవీరులు మర్త్యశూరులు - చందటిట నున్నారుగా ।
 సమయమిది మీశక్తిఁ జూపగ - జానకీ మానసముగొనగా శివు॥
 ౨ జగమిది గొడ్డుపోయెనా మీ - సములు గల మగపాడులేదా ।
 తగిన నరుండు జతపడమి నీ - త పెండిలి లేకుండ వలెనా శివు॥

సి. శివచాపమెత్త మా • చేతగాదనుచు ది

కౌలురు తమదెన • ల్పట్టి చనిన.

హరువిల్లు ముట్ట న • నర్దులమని బేణ

రావణాద్యసురులు • త్రోవఁబడిరి

అంబి కేగు శరాన • నంబునకు న్నొక్కి

సన్న సన్నగ వియ • చ్చరులరిగిరి.

యెవరికై న నసాధ్య • మీపని యని తక్కు

క్షోణీగుల్లెల్లవా • కొనదొడగిరి.

అంశ జనకుని పల్కుల • కసహనంబు

మొల్కనగుఁ యోవఁగౌశిక • మునికిమొక్కి

యఖిలజనములు నివ్వెట • గంది చూడ

కంభుధను పెత్తుటకు రామ • చంద్రుడేగె.

శంకరాభరణ—ఆదితాళము

ప॥ కన్నవార తెంచధన్యులో శం-కరు ధను వెక్కి-డదలకొనుసీరుని॥గ॥
 ల॥ అన్నలువక్తెన బొగడదరమ య - నంతునక్తెన న్రామచంద్రుని॥
 గ॥ గరుడపచ్చ జిగి మీఠిన కోమల - గండపాళి గూకటులల్లాడగ॥
 ముదుపుచూప వచ్చీరాని మీసలు - మోహరించు జగదేకమో
 హనుని ॥గ॥

శ్రీ వలుదమెడ న్ముత్యాలకంఠుతో - బంగరుదుప్పటి వల్లెవాటుతో॥
 న్నల యుమకాలి పెండరమ్ముతో-నడుగుదెంచు పుల్లాంభోజాక్షుని॥
 సీ. ఏదియెట్లుండనీ ♦ యీబాలకుని తెగు

నన్నెచ్చదగు నగఘు ♦ బల్కునాడు
 పోల్చంగ వశమె యే ♦ పుట్టలో నెట్టిపా
 మున్నదో యని లెల ♦ యాచువారు
 నిజముగ విలెత్త ♦ నీ మాననీ కాని
 తగు సీత కలదెంచు ♦ దలచు వారు
 దేవుడు నేను కు ♦ త్రియగౌరవము నిల్పు
 నిత డయ్యెనో యంచు ♦ నెంచువారు
 జనము లిట్లుల సంశయూ ♦ శ్చర్యములను
 బొందుచుండగ శ్రీరామ ♦ చంద్రు డంత
 భూమిసుల వైపు శృంగార ♦ ము న్మహేశు
 విలుదెన న్నిరరసము రా ♦ జిలగజూచె.

మంజరి—ధన్యాసి

గ॥ జానకీ స్వయంవర రంగమునకు - జనుదెంచిన రాజులలో॥
 గానిపించె రాముడు పూర్ణచంద్రు - కరణిన్లెల్ల చుక్కలలో॥
 శ్రీ కలికంతు విల్లు ముట్టసలవిగా - కె సృష్టులు ఏవ్వెఱుగూన
 చేతుకు పోల మత్త కరి లాగు విటి - చె న్రాముడు తృప్తిలోన॥

3 ఖండపరశు కోదండఖండ నా - ఖండ ధ్వానం బంతః

నిండఁగ మోండుగ వడఁకఁ దొడంగె - నేటిబ్రహ్మాండ మంత ॥

4 తొలకరి మొఱపులవలె సీతయుం దో - ప్తో నెల్లరు గనుచుండఁ

కలహంసగమన వైచే న్రాముని - కంఠమునఁ బూలదండ ॥

తరునోడఁ దనకుఁడు రామల - క్ష్మణుఁడు సగరి - సౌధమంతటనివా-

సముగ నేర్పర్చి । తనయుల పెండ్లికిఁ - దరలి శమ్మంచు-దబ్బున

శుభవార్త - దశరథస్యపతి ।

కనిపె రామునివంటి - యల్లుఁడు తనకు - నబ్బుటచే నమ్మఁ దాం

బుధిన్మున్ది । తనమ చుట్టాల నం - దటిని రావించి - తగునట్టులం

బ్రయ - త్నము చేయుచుండ ॥

దేశి—చతురశ్రగణి

ప। సీతారాముల కున్న పరస్పర - ప్రీతి చెప్పతరమా సుంతైన ॥

అ। భూతమున నటువంటి సొగసైన - పూర్వాదంపతులు కుటి యొక
పుట్టరు । నీ ।

౧ నచ్చునెపుడు పెండ్లిముహూర్తంబని - ప్రతిక్షణము తెక్కించెదరు ।
హెచ్చుగఁ గోరిక లేమోమో గొని-యెల్లప్పుడు వ్యభిచారియై దరు । నీ ॥

౨ సీతకు రాముడు రామునకు న్మఱి - సీతశప్ప నగపడ దెదియు ।

నాతరమా భువనంబుల గన్న య - నాదిదంపతుల చెలువము
న్బొగడ । సీతా ।

సీ. ఆవహానరుల క । క్యోన్యవార్తలు దెల్పు

కిమబాగుగ నేను । చెలులచాలు

చలపుజాబుల దమ । గళముల గట్టంగ

బడి టపాలందించు । పావురాలు

ప్రతిహారకొక వింత రసమైన బొమ్మలం

బె. వెలకించెడు । పడగ డాలు

నాపంపతుల వలె • నవ్వారి చెంగట

బలికెడు నామాని • చెలిగుఱ్ఱాలు

వంపుకొందు రొండొదల కు • పాయనాలు

హనుగా నెద్దియో యొక • యానవాలు

ధరణిజారాముల యెదర • తగులుకోలు

పినుప నాల్కలు కావలె • వేనవేలు.

ఉ. ముమ్మరమైన మోహమున • బొక్కుచు చూర్తురు, దీర్ఘ దర్శియ
త్రమ్ములజూచుకొందుడు, ప • రస్పరమున్నటి, దూరశ్రావసూ
త్రమ్మున మాటలాడుకొనె • దగ్గ పచరింపుచు వింతచేష్టలక
బొమ్మరవోవుదున్. ప్రకృతి • పూరుషులట్లు నంటకంటియున్.

మంజరి—మోహన

౧. అంత దశరథుడు భార్యాత్మజయును - డై వైభవమునరాగ ।

సంతోషముతో జనకు డాశనిక - సత్కరించివే వేగ ।

౨. తనయల రామచంద్ర లక్ష్మణ భర - త శత్రుఘ్నులకు నోలిక ।

దనదు సీతోర్మిళామాండవీధు - తక్కింకల నొసగె పోలిక ।

౩. భరణికి సీతాకళ్యాణంబు - త వైభవంబుగ నెపుడు ।

జడగలేగుమఱి నోపెండ్లిలియున్ - సత్యము వచింతు నిపుడు ।

౪. ఎల్లజనులకుల్లాస మేపాకె - నిలం బువువాస డానె ॥

తెల్లముగ మేఘగర్జాచ్ఛలమున • దేవదాండుభులు మ్రోసె ।

సీ. పరులకు గనరాని • నెరవున నొండొరు

సొలపున గ్రేగంట • జూచుకొంట

వంగిలేచుచు బర • స్పరము లాఘవమున

దోసిళ్ళ దలబ్రాలు • పోసికొంట

అంకెనడిన చెంగు • లన్నప్తపది ద్రొక్కు

తడగొట్టున మిథము • తగులుకొంట్లు

మనసులగల్పిన శ కనుల కన్యోన్యమున్
 జల్వకప్రపుబుక్క శ జల్లుకొంట
 బలు వసంతపుబిందెలో శ బరగునుంగ
 రంబు వెదకుచు గెంగేలు శ రాచుకొంట
 మొలక నవ్వులు నవ్వుచు శ ముద్దుకొంట
 నవవహువరచేష్ట లం శ దములపంట

కాశీ—చతురస్రగతి

ప॥ పెండ్లికూతులు న్బెండ్లికొడుకులు - న్వెలయు సాగసు బళిరా ॥ పెం
 ల॥ పెండ్లివంటి ముచ్చట రాబ్రతుకున - వెదకిన మఱికలదా ॥ పెం॥
 ౧ పసుపు నలచిన యొడళ్ళం, బచ్చని - పట్టుపుట్టములతో ।
 మిసమిసమను నూనూగు వయసుతో - మేలమాడువగతో ॥ పెం॥
 ౨ అడుగులందు బారాణులతోగ - శ్యాణపు బొట్టులతో ।
 నీడుదకనుల కాటుకతోజెక్కుల - నివ్వెఱ చుక్కలతో ॥ పెం॥
 ౩ ఒకరికొకరు పూసిన గందముతో - నొమ్మారపు నడతో ।
 పకపక నగు మాటలతో బువ్వపు - బంతి వేడుకలతో ॥ పెం॥
 సీ, తలుపు తెఱచుపాట శ తడబడి యొండొరుం

బేర్కొనసిగ్గున శ న్బెనగులాట
 కెంగేలు గలిపిన శ సింగారపు పచారు
 నడ్డడున నివాళి శ నందు సౌరు
 అబ్బికోర్కి మడుపుల శ నందించుకొను నేర్పు
 నిముసమ్ములోన వే శ సముల మాడ్చు
 యిక్కువలబువుచెం శ డ్డేయు జాణలేనంబు
 నెగవక్కెముల మొల్కు శ నగుం డంబు
 గడుసుముద్దు వినీవిన శ పడని సుద్దు
 కన్నుమెలపు కడున్గుత్త శ కొన్న వలపు

క్రొత్త యాలుమగలు గయి శ కొన్న పగలు
పూని గడియించుటెటు నల్వ శ యైనగాని.

కాసి—మంజరి

- ౧ అంతదశరథుడు కొడుకులుకోడం - ద్రందలువన వెనురాగ
సంతసమున గాధేయవిదేహే శ శ్వరుల నెలవంది నేగ॥
- ౨ అవని కంసింప నేనాయుతుడై - యయోధ్యకరుగన్ జెలగి ।
రవితేజుడు నడుచారిలోబరశు - రాముడడ్డపడి గలగి॥
- ౩ వాహనంబుడిగి వందనమొనర్ప - ప్రబలకోపంబు బూని
యాహాయని జనులడల శ్రీరాము - నండజేరి యవకాని॥
- ౪ గండ్రగొడ్డలిందీసి జళివించి - కన్నుల నిష్ఠుల రాల
అడ్రంబుగబలుకదొడగెనిట్టల - దెబ్బున గిడుగులు పూల॥

భైరవి—ఖండగని

౪. ఓరి డింభా నా - యెజ్జవిలు విడిచితివ । యో॥
- అ. శ్రీరాముడవునీవ - నీ పేరు చెడగొట్టి ॥ యో॥
- ౧ నేరాముడుండగా - నీవును రాముడవ ।
- కారుసింగంబున కా - నూరసింగముమాడ్కి । యో॥
- ౨ కొలబిట్టకొంచెమ్ము - కూత సునమన్నట్టు ।
- తలకుమించినపనికొ - దమకమున జేసితివ ॥ యోరి॥
- ఉ. క్షత్రియులెల్ల నాకుగడు శ శత్రులు, చాగల నిర్వదొక్కమాత్
- ధాత్రి సనుస్తము న్నెడకి శ తద్రుధిరంబున సల్పుచుందు మ
- త్వైత్పకతర్పణంబు. నిను శ నంటి మహారణశూరమానికికొ
- బోత్రమడంపకూర కెటు శ పోవుమ రుద్రుని ముఖ్యశిష్యుడకొ.
- గీ. పనికిరాదని విలుగ్రింద శ బాటవై చె
- ద్రవ్యంబుకుడు, త్రుష్టపట్టిన శ తానివిడిచి

వీజువీగెదొ, తొడుగుమీ ♦ పిలు శరము
 ప్పంద్యయుద్ధము నీతో, న, ఎల సలిపెద.
 క. అనిరౌద్ర శాంతరసముల
 నెనసిన మునివీరుఁగాంచి • యెలనవ్వున పి
 ట్లనె రామచంద్రుఁ డెంతయు
 వినయమున న్గేలుమోడ్చి ♦ విబుధులు పొగడెన్.

శ్రీరాగము...మిశ్రగతి

ప॥ మునిరాజమ్రొక్కెదనునీతోఁ-బోరుటకు రమ్మనకుమా సను॥ము॥
 అ॥ కనరు పరపనితల రాఘవులు - కలహమాడరు బ్రాహ్మణులతో॥
 ౧ నన్నుఁజంపఁదలంచెదవేని - నాగశమిదో నటకు దేవా ।
 నిన్ను వంటి మహాత్ముకొరకై - నెమ్మేనుదొఱఁగెదను హాయిగ ॥ము॥
 ౨ నీ వెఱుంగనిధర్మ మెయ్యది - నిక్కముగబ్రహ్మర్షి చంద్రమ ।
 చేవ నుపయోగింప నలయును - శిష్టపద్ధతి కనుకూలముగ ॥ముసి॥
 గీ. ఇమ్ముధనువు మిద్బాహుబ • లమ్ము చూడ
 నెంచి తే యనియావింటి ♦ నెక్కు నెట్టి
 శరముఁదొడిగినశ్రీరామ ♦ చంద్రుఁ జూచి
 భార్గవుఁడు భ క్తితోనిట్లు ♦ ప్రస్తుతించె,

గాళ—సంకీర్ణ జాతీయాపవము

ప॥ సీతామనోనాయక - శ్రేతజనాభయదాయక ।
 అ॥ నాతప్పుఁదలపోయక - నపపుమమోఘసాయక
 ౧ నీవు జగదీశుండవు - నిఖిలమునకు పేతువవు ।
 కేచిలంబందమయఁడ కీ ర్తనీయవ ర్తనుండ
 ౨ నీతత్వ మిట్టిదనుచు - నిగమములు నెఱుంగ వేవు ।
 పూతనామ సద్దాహ • పూర్ణకామ శ్రీరామ

॥సీతా॥

॥సీతా॥

॥సీతా॥

నీ. నీకటాక్షములేక , నిన్నుఁ దెలియనేర

రెంత నేర్చినఁగాని , యెవ్వరైన

సూహకందవు నీహా , హా మాయకాండ వ

న్నియు నీవెయ్యయ్య నె , ద్దియునుఁగావు

ఇట్ల యిట్లని నిశ్చ , యింపలేకెల్ల మ

తంబు లన్యోన్యము , న్దన్నుకొనెడు

నెట్లు నమ్మిన వారి , కట్టు తోఁచెను, భక్తి

తప్ప నిన్దనవేఱు , దారిలేదు.

నీకుఁదగు రామనామము , నాకుఁగలిగె

నోజ, రవికహార్హమైన ఖ , న్యోతపదము

మెఱుఁగుడుంబుర్వనకున ట్ల , మేయలేజ

భక్తమందార భవదూర , పరమపురుష.

వచనము:—అని విచారించి శ్రీ రాముని వీడ్కొని భౌర్ధవ్రుడు యథేచ్ఛ
 న్దనియె. నంత దశరథుఁడు కొడుకులం నోడండ్రం నోడుకొని
 చతురంగ సేనాసమేతుడై యచ్చతానందముల జయశబ్దంబు
 సెలంగ మంగళవాద్యములతో, బ్రశస్తంబులగు తోరణ స్తంభం
 బులచేత సలకృతంబగు నయోధ్యం బ్రవేశించి, నూత్న నఘావ
 దులఁ గనువేడ్కతో, జిత్రపటమందు లిఖింపఁబడిన తెఱంగున
 తెప్పలువాల్చక నిశ్చలంబుగ సకలకృత్యంబులమాని శ్రోవకిరురై
 సలఁ గ్రీక్కిఁజేసిన వివిధజనుల కేయపాయము వ్రాసి కేన్దులు
 గుఱంబులొంటి లరదంబులు బండ్లు నడిపించు పెత్తనగాండ్ర కాజ్ఞ
 లిడుచు, నివ్వాలిపట్టు కాంతలకుఁ గనకవర్షము న్గురియించుచు
 నగరుఁజేరినంత మంగళహారములు పట్టుకొని ముతైదువలిట్లు పాడఁ
 దొడఁగిరి.

సురట—మిశ్రగతి

ప॥ శ్రీరఘుకులవర్ధనై విరాజిలు - సీతారాములకు మంగళంబు ।

అ॥ చాదుశరీరులకు - సద్గుణాధారులకు - మంగళంబగు నిత్య మంగళంబు ॥శ్రీ॥

౧ ధర్మరక్షకై తనువు - చాల్చునాది-దంపతులకు నిత్యమంగళంబు ।
భర్మనీలమ్మల పోలిక జత - పడు నాలుమగలకు ॥మంగ॥శ్రీ॥

ఇది భారద్వాజస గోత్ర లక్ష్మీనరసాంబా వేంకటచయన కనిష్ఠ
పుత్ర సహజపాండిత్యవిలాస బ్రహ్మశ్రీ మదజ్ఞా డాది
భట్ట నారాయణదాస విరచిత యథార్థ
రామాయణమునందలి సీతాకల్యాణము
ద్వితీయశ్వాసము.

శ్రీ

యథార్థ రామాయణము

శ్రీరామ పాదుకా పట్టాభిషేకము

శ్లో. కరపిహితాధరనీవీం సమశాసలజ్జం నిమిలితాక్షం తే ।
 పులకితగాత్రం సంగమ మాద్యం బాలేస్మరామిభవసారవే.
 శ్లో. స్మేరాపాంగప్రకటిత నిజానురాగం విముగ్ధసల్లాపమ్ ।
 గాఢాలింగనకుతుకం ప్రియేద్వితీయం స్మరామితవసంగమ్.
 శ్లో. వ్యతిహృతచుంబనబహుళం ప్రవాసశంకామలాదిదీనదృశమ్ ।
 విశదీకృతాభిలాషం స్మరామిసఖి తే తృతీయసంయోగమ్.

ఖమాచి—ఖండగతి

ప. శ్రీరామపాదుకాపట్టాభిషేకకథ-చెవులున్న సార్థకమువిన్న ॥నీచెవు॥
 అ. ఘోరాపదలకు బాలయ్యు ధర్మముమాను-కొనని లోకోపకారులు
 గణ్యులుకదా

౧ దశరథుం డొకనాడు రాజ్యపాలనముకొ - చన్విగొని వార్థకభర
 మున - దా

విశదముగ సభచేసి మంత్రివర్గముతో - వివరంబుగా నిట్లు - విని
 పింపదొడగె - నా

నీ. రాజ్యభోగముల జి శ ర మనుభవించితి

విసివితి మిక్కి-లి శ వృద్ధునైతి

నీపాటిచాలు నా శ యిల్లాండ్రోడ వా

నప్రస్థమున గాన శ నమున నుందు

వయసున కుచితమా శ వర్తనముంగొంట

న్యాయంబుగాన నా శ యగ్రసుతుడు

రాముండు భూమిభా శ రము డాల్పనర్హుండు

పట్టము వానికి శ గట్టవలయు

త్వరగ సమకూర్పు డెల్ల సం శ భారములను

బ్రచురపర్చు డీవార్తను శ రాజ్యమందు

మంచి దెల్లి యనుచు రాము శ గాంచి పల్కె

నిట్లు లాలించువాడు భ శ శీయనంగ.

తోడి—చతురశ్రగతి

రఘుకులవర్ధన - రామచంద్ర మ - ద్రమ్యతపఃఫలమా - సకల

ఋగుణపుంజమ

॥ర॥

మఘపుడు స్వర్గము - మాడ్కినీసర్వ భూ - మండల మేలుమా

శాశ్వతిముగ

॥ర॥

పున్నమచందురు - కన్న నెక్కువుగ - బాహుగంతురు జనులు ।

నీమోమును ।

౨ కన్నతండ్రివలె - గాచిప్రజల గల - కాలము పెద్దల - పేరు

నిల్పుమా

॥ర॥

సీ. ఇపుడు సీవయసిర్వ శ దేడేండ్లు నైజము

గానీవు ప్రాజ్ఞుడ శ వేనెఱుగుదు

నాపుణ్యవశమున శ నాకు నీహుపున

స్వయముగ ధర్మదే శ వత జనించె

చిక్రము సీహ ప శ విశ్రచరిత్ర మ

నన్యసామాన్య ప శ రాక్షముడవు

నీ బోధించుట శ నీ కనవసరము

సూర్యునకు న్నెల్లు శ జూపునట్లు

భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్ను శ లరయ నీకు
దగిన తమ్ములు నీయాజ్ఞ శ దాటలేరు
వలసినన్నాళ్ళు సర్వప్ర శ పంచ మేలి
యన్న సాధించుమా పురు శ షార్థములను.

కాఫి—మంజరి

- ౧ తండ్రితోడ రామచంద్రుడుం జి - త్తమనె నప్రముడగు చపుడు ।
జండినచేను విధాన మహాత్ముడు - వంగియుండుదానెపుడు
 - ౨ జనపతిరాముడనిదశరథుడు సభ - చాలించెసంజ యగుడు ।
తనయులుగుడిచినదాదెన్నట్లుల - దండ్రియెంతయున్నిగుడు॥
 - ౩ కనెదమెపుడు రామపట్టాభిషే - కం బెవు డినుడుదయించు ।
ననుకొండుజనులు చవులమార్పింగ్రి - యములనిశ మభిలషిం
 - ౪ కదాసిమంథరరామునెడ న - కారణవైరము బూనె ।
ఘూకమునకులోక బాంధవుండు - న్నొంచెమైనహితుడొనె॥
- క. మంథర కేకయి చెంతకుఁ
దొందరగా నేగి వంత శ తోడులినాపెన్
గ్రిందా మీదా కనుగొని
కొందలపడి గుండెబాదు శ కొనుచిట్లనియెన్.

దేశాక్షి—చతురశ్రగతి

- ప॥ అమ్మా నేటిముచ్చ - టయ్యో యేమనందు ।
- అ॥ ముమ్మాటికి న్నము - పుట్టే మున్నిపోయె ॥న॥
- ౧ బాపురే కాసల్లె - బాగమె బాగెము ।
నీపట్టికిన్నీకు - నిల్వనీడ లే ॥దమ్మా॥
- ౨ తెఱ్ఱ మొగమువు గాని - తెల్వైనదానవా ।
వెఱ్ఱబాగులతల్లి - పెన్నిటి న్నమ్మితివ ॥యమ్మా॥
- ౩ సీరాము డొఱేడు - సీతపట్టపురాణి ।
ఘోరుషేరు లే - కుండ్లు నీకొడ్కు కోడ ॥లమ్మా॥

సీ. తెలియవు సుంతైన శ వెలుపలి సందడి
 పట్టుజేరిన కోడి శ పెట్టమాడ్కి
 నూరకుంటివ విను శ మూరిలోపల మఱి
 కోటలో గందర శ గోళమేమొ
 బంగరు జెండాలు శ పచ్చలతోరణా
 ల్పవడపుం గంబాల శ పందిళులను
 చల్వచప్పరములు శ జవ్వాదీయల్కు ము
 త్యాలముగ్గులు పట్టు శ మేలికట్టు
 కప్పురపుమత్తడములు న శగరిదియెల్ల
 చెల్లుమీటగ నేడెక్కె శ సేయబడియె
 నేమిచెప్పుదు రేపు నీ శ వీవెకాని
 యాను గవునల్లె పట్టపు శ జేనితల్లి.

గీ. ఆండ్ర మువ్వరిలోన నీ శ యందు మిగుల
 దగిలినట్టుల గన్ను శ దశరదుండు
 నీకొడుకు దోసిరాజని శ నిచ్చయముగ
 బట్టముంగట్టు గొసల్లె శ పట్టికెల్లి.

క. కొసల్లె దసరదుండు సె
 బాసాకట్టె పట్టరాని శ బలువేడుకతో
 గై సేయింతురు నగరదె
 మాసందడి నీవెటుంగ శ వయ్యో వెట్టి.

జెంజోటి—మంజరి

౧ అనవిని కైక యొకింత తలయూచి - గూమంధర క నెనిట్లు
 యినకులమున నన్నకు వప్ప రాజ్య - మిచ్చెద రనుజునకెట్లు।
 ౨ తన కన్నకొడుకు రాజగుట కన్నదల్లికి మఱి మువమెద్ది ।
 ఘన నెటులున్న జనకతీతమ చు శ మ్మాధర్మ పదముకొద్ది॥

3 భరతుండేమాత్రమైన రాముని - పాటి పెద్దయానేని ।

యురకుందునె నాసవతి కౌసల్య - యుభేమొ చూతుగాని॥

4 అనుచెద్దియు దోచక కలపరపడె - నక్కైకయు దనలోన ।

తన సాటివారి గొప్పజూచి నుం - తయు నోర్వడు మునియైన

నీ. అప్పుడు మంథర శ్రీ యనె నిట్టులో యమ్మ

నినువెంట గైకొని శ్రీ నీమగండు

వేలుపు మాకతో శ్రీ బెనగు రాకాసుల

గ్రుమ్ము చొకప్పుడు శ్రీ సొమ్మసిల్ల

నిల్లంది నీవు నీ శ్రీ పెనిమిటి నేద దే

ఁచినదాక రక్కసి శ్రీ మొనల నాప

గడు సంతసిల్లి నీ శ్రీ యడిగిన కోరిక

లిడెదననియె నిప్పు శ్రీ డడుగుమీవు

దసరమని గట్టి పట్టుపం శ్రీ తమ్ముతోడ

నీకొడుకు షేనిగా జేయ శ్రీ నేడె మఱియు

దబిసియై రాగవుడు కాన శ్రీ దండ బదియు

నాలుగేండ్లుండు నట్టిదే శ్రీ మేలు నీకు.

5. అని జ్ఞప్తి తెచ్చి నన్నన

యనుగు సుతుడు పట్టము దొర శ్రీ యగుమార్గము చి

క్కినదని దుముకుచు మంథర

క నె మాటికి బుజముపట్టుచక్కైక యిటాల్.

కాశీ—చతురస్రగతి

ప॥ మంచయుపాయమే చెప్పినావె నే - మఱచితినే నాటి మాట

నేబాసు

॥మం॥

అ॥ కొంచెమైన నీమేలు మఱుకునా - గోరంత ఛాడు మేలు - కొం

డంతఛానా

॥భం॥

౧ టిప్పుడేవచ్చు నాదు మగండు సుం - తేని దబ్బర వల్కు జాల
డతండు । తప్పదు రేపునా - తనయుడే రాజగు దనకు మాలిన
ధర్మ మెందున్నదే ॥మం॥

క. ఈ రేడేండ్ల వఱకు దా

ఘోర విదేశాటన మున • కుంబాలానా

శ్రీరాముడు కదుప గలుగు

నారాజ్యములోన వేరు , నాటిన భరతున్.

మంజరి—మా మామాళవగోళ

౧ అదిగొ దశరథుడు వచ్చుచుండె నని - యాకైక యల్కు బూని
గదిలో జీకటి నేలబరుండెన్ - గై సేసికొనుట మాని॥

౨ వాలకము వేసి మగని చెంగటన్ - వనితపోవు పోకిళ్లు।
చాలుగ వివరించి వాకొనుటకున్ - జాలునా వేయినోళ్ళు।

౩ ముసుగిడి యాలిగి నట్లుండిన తన - ముద్దుపెండ్లాముమోము।
ముసలి దశరథుడు ముద్దిడి లేప - న్నూనె నాపె నొక జాము॥

౪ కల్లనగవులు న్దొంగ నిద్ర యా-కస్మికదుఃఖాశ్రువులు।
పొల్లమాటలు న్జెప్ప దర మె య - బోగయ్యాళి చెయువులు॥

నవరోజు—ఆదితాళము

ప। చీకటిగదిలో నేల బరుంటివి-చెప్పవే పూవుబోడి।

అ। నీకేటివంత కల్లె బల్కువా-నిద్దురా ముద్దులాడి।

౧ నిద్దాచెక్కుటద్దములవేడి క - న్నీగుకొల్పు కొమ్మూరి।
పెద్ద కన్రెప్ప యొంటిదీసి జళి - పించు చూపుతరవారి॥

౨. వెచ్చ నూర్చుచుం దొండపండు మో - విం గందించెదవేల।

మచ్చెకంటి మకిలదుస్తు కట్టిన మర్మమేమె యిల్లాల॥

నీ, పులిమీసములు బెర్కు • పోల్కి నీకున్దోహ

మెవర్దాచరించిరో • చివురుబోడి

జనునింటి కతిఘటై చనగోరి యెవ్వారు

నిన్నలిగించిరో ♦ వన్నెలాడి

జొర నానాకున ♦ కాహారమాట కే

ములుచ లెదిరిరి నిన్ ♦ ముద్దుగుమ్మ

నీ కపకారము ♦ నెఱపినవారింక

బ్రతుకరుచుమ్మ నా ♦ పసిడిబొమ్మ

ఈపుసంతోషపడుటకై ♦ యేను బ్రాణ

మైన నొసంగెద బళిబళి ♦ యందకత్తె

కల్కగూఢ సింగారమే ♦ యనుచు దన్ను

గాగిలించు విభునిదల్చి ♦ కై కలేచి.

చ. జలజలపూలురాల సిగ ♦ జాతి పిలుందులహస్తమీఱి నం

దేలు ఘలుఘల్లనం బయట ♦ దిద్దుచుమాతియుముక్కుద్రిష్టచుం

గొలుకుల కంటపీరు కొన ♦ గోటవిదల్చుచు నుస్సురంచు న

వ్యలికదుగ న్నైనంగునటు ♦ వల్లభు కౌగిలుజిక్కి యిట్లనెన్.

జెంజోటి—రూపకము

ప. విడువిడు ననుముట్టకు నీ - ప్రేమతెలిసెజాలు ||ప||

అ॥ కడకు నవ్వపాలయ్యె - గానాబ్రతుకట్టుల పేలు ||పి||

౧ కొసల్యకువలె నాకున్ - గట్టవెపుస్తె!

నానవని కేలుబడియైన - నాపనిపస్తె ||పి||

సీ. స్మృతిగొను నునిలోన ♦ జేజేలఘోసిత

దాడియి నన్ను , నీతోనొకప్పు

రథమున నిడుకొని , రణమొనర్చుచు రక్క

సుల తాకు సైపక , సొమ్మసిల్లి

తీవి నీవు క్రమ్మఱి , దెప్పిరిల్లిన దాక

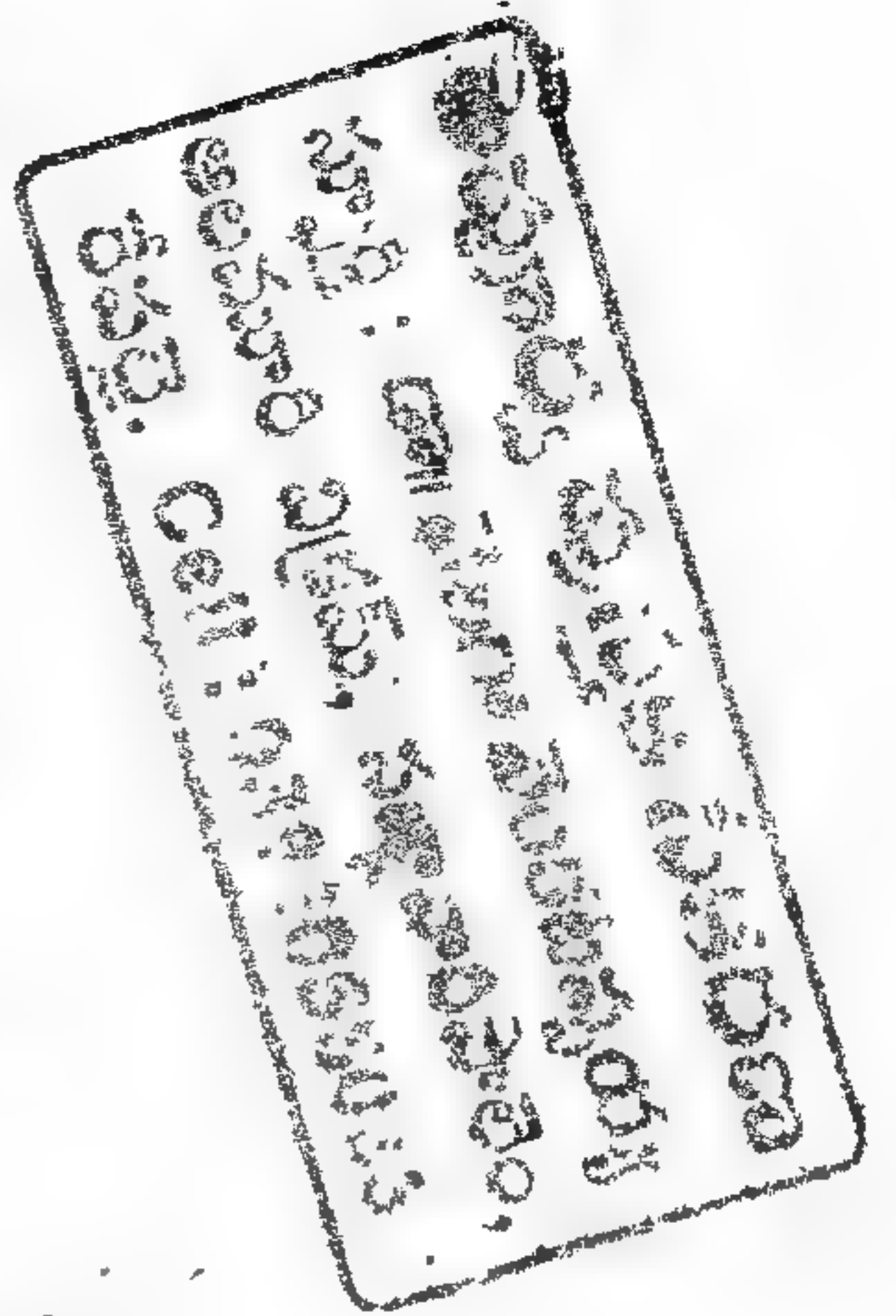
పగఱినాపితి విల్లు , పట్టి నేను

[14]

శ్రీరామ పాదుకా పట్టాభిషేకము

నా తేగువకు మెచ్చి , నా కోరినవరంబు
 లిచ్చెదనంచు వా , క్రుచ్చినావు
 వాని నడుగుటకు , స్థిరవచ్చె నేడు
 రాజునొనరించు భరతుని , రాముని బదు
 నాలుగేండ్లంచు కానలో , నన్దపసిగ
 నిలుపు సత్యము నాప్రాణ , ములును సరగ.

మంజరి—ధన్యాసి

- 1 సత్యబద్ధుడై కై కేయిలో ద-శరధుడు బదాలన లేక ।
 యత్యంతభిన్నుడై చతికిలబడె - నటులిటులు పాలుపోక ॥
 2 పిడుగుమోదిన ట్లారకున్నతన - చెనిమిటివేసముఁగాంచి ।
 కనువడిదండ్రె న్రాముడుకనునటు - కై కవార్త బంపించి ।
 3 చిటునవ్వున మంధరతో ననియెన్ - జెలీ చూడు మీఁజేడు
 నెఱిబలముల నిరుదెసల లాగబడు - నియతి నెటుజోగఁబోడు
 4 భరతుడెల్ల యిచటికవచ్చునట్లు - పంపించ వలయు వార్త ।
 త్వరితముగా నేజెస్సినట్లు నలు - పకతీరదునాభర్త ॥

పదము:—అనుచు గైక పల్కుచుండునంత నడులోదమంబు కాక
 మునుపె సీతారాముని వశిష్ఠమునిపనుపున గృతన్నానులై పవిత్ర
 వస్త్రంబుల ధరించి మంగళాభరణాలంకృతులై, యెంత ఘోరి
 దంపతులు వీరు రాచగోటిసుమంతయు లేక మునుపటికన్న మనల
 నొదరించి పల్కరించెదరని తమ్ము మిగుల జరులు కొనియాడ,
 సకల సంభారములు సన్నద్ధములుగా మహర్షులు బ్రాహ్మణో
 త్తములు రాజస్య చూడామణులు మఱియు నెన్నదగిన తక్కు
 జాతుల వారలుం బట్టాభిషేక మహోత్సవము జూడ నేతెంచి
 యుచి తాసనంబుల నలంకరించి యుండ, వివిధకవిగాయక నటనటీ
 వంగిమాగధ వారంగనారత్నములు ॥ * వాద్య

ములు మ్రోయ, లక్షలకొలదిగ బాణు తీర్చి కై సేయబడిన
 గజ తురగస్యందనంబున కొంద టొడ్డు పొడవు వయసు దుస్తుల
 నొక్కపోల్కియై వరుసలుకట్టి యొకతీరగు నన్నీ దుపాకులం
 బటి తమ యథికారుల యాజ్ఞ గనిపెట్టుకొని చిత్రపటమున లిఖింప
 బడిన. అన్నున బదాతులై కొందఱు సభాభవనంబు న్బరివేష్టింప
 శోభముహూర్తం బాసన్నంబయ్యె, సీతారామలక్ష్మణసహితుడై
 శ్రీరామచంద్రుడదె యెల్లరికన్ను పండువుగ విచ్చేయు చున్నాడు,
 దశరథమహారాజదివరకు న్రానికారణం బేమోయని సభ్యులను
 కొనుచుండ. పట్టాభిషిక్తు డవుటకు సిద్ధముగ సమయోచిత
 వేషముతో సీతాలక్ష్మణ సహితుడై వసిష్ఠ పురస్కృతుడై
 శ్రీరామచంద్రుడు సభ కేతెంచుచు గై కేయిగృహమునకు దత్త
 ణమొరమ్మని పితౄజ్ఞ యయ్యెనంచు సుమంతుడు విన్నవింప
 వెంటనే దశరథునికడ కేగి, చూపునూత్రమేమిగిలికన్నీడుగార్చుచు
 నిశ్చేష్టుడై మిన్నకున్న యతనింగాంచి తన మనంబున నిట్లు
 వితర్కింపదొడగె.

నాటకురంజి—ఖండగతి

వ। అపచారమేదైన - నాగరించితి నా ।

అ॥ యిపుడునాతండ్రి న. - నేమిహింసలక్రరింప

॥డవ॥

౧ మ్రొక్కినం గైకోడు - మోమైన నెత్తుడు ।

పెక్కివెక్కేడ్చు నీ - వివరీత దశయేమొ

।య॥

౨ వినతలి కెక కో - పించియున్న వదేల ।

ననుజూచి తలయూచి - నవ్వెడుం జల్కగా

।య॥

సీ. అక్కటా యిదియేటి • యన్యాయ ముఱుమని

విడుగట్లు పొడమెనీ • యిడుమదెట్లు

సత్యమా యదిగాక • స్వప్నమా సనుగాంచి

యూచి నాతండ్రి • తల్లడిల్లు

కతమేదో యొక్కపు , కైకయు దనకొడ్డు-
 నకు బట్టముం గట్టు , టకు దలంచి
 తన్ను లోగొనగ నీ , తండు మోమోటము
 తో నిట్లు లెద్దియు , దోచకుండె
 నేము యెట్లని జనకుల ప్రేమపదవి
 కేనుదవ్వెతి నాదుర ! దృష్టమిదియ
 ఎటు గ తేజ్జతి నింతలో , నిటులగునని
 గూర స్థితు లెంతవేగము , మారుచుండు.

మంజరి—అహిరి

- ౧ అంతలపోనెడు రామచంద్రునకు - నక్కైక పల్కెనిట్లు
 నినుగాననలేకుండుటచే గల్గె - నీకండ్రి కిట్టిపాట్లు।
- ౨ కనుము నాకోరినటు భరతునకుక - గట్టవలయు బట్టమ్ము ।
 మునినై నీవీరేడేండ్ల ఉవికిబోవలయు వత్తెము।
- ౩ తద్దయు నాకీవరమిడె గావున - వండ్రిచూట చెల్లించు ।
 పెద్దల ఋణంబు తీర్చకున్నచో - బిన్నయెట్టుల దరించు।
- ౪ జనులందఱు నినుధర్మమూర్తివని - సన్నుతించెదరు కాన ।
 నిను గన్నవారిమాట నిలపెట్టి - నీవేగుమా బిఱాన।
- ౫ పెద్దకుమాను కీనచుచు , పీరనరేణ్యుడవంచు ధర్మ మే
 ప్రొద్దును భూమిపై నిలుప ! బుట్టిన దేవుడవంచు నీపయిక
 దద్దయు బ్రేమగూపు దన , తక్కిన కొడ్కులమీద గన్నతే
 వద్దిర యట్టి తండ్రినుడి , వృద్ధముచేయుకు రామచంద్రుడా !
- గీ. అనగనా రామచంద్రుడు , జనకుల యభి
 మతమొనర్చు భాగ్యంబుండు , గతి కలరుచు
 సత్యమున గట్టువడిన ద ! శరభుతోడ
 గుడివె నిట్లుల గైక ! సగోష మెసగ.

కన్నడ—రూపకము

ప॥ తప్పనాడలేని నా - తండ్రి చింతించెదేల ।

యిప్పుడె నా పినతల్లి య - భీష్మమ్ముల జెల్లింపుము ॥త॥

౧ తలిదండ్రులు కోరుదురా - త్మజులచే దరియించుటకు ॥

ఫలించె నాజన్మము నీ - పలుకు నిలుపు సాధనమై ॥త॥

౨ నిఖిలజుడ వీ నెఱుగని - నీతి కలదె లోకంబున ।

నఖిల జంతువులు స్వకర్మ - మనుభవింపక తీఱునా ॥త॥

నీ. దైవంబు చేత యం , తయు మేలె సూచించు

దిక్కుచి యంత్రంబు , దీచివలెను.

గానిచో గైక న , న్నానలో బదునాలు

గేండ్లు మాత్రమె యుంచ , నెంచు టెట్లు

ఏలాభ మబ్బునో , మేను విదేశాట

నము సల్పుకతన మ , నకలమునకు

జననీజనకల యూ , జను నెఱవేర్చెడు

భాగ్యముసాతులకు , బట్టు టెట్లు

తల్లిడిల నేల నీవంటి , ధర్మమూర్తి

సుధృఢసత్యవ్రతానూన , సూర్యకాంక్ష

బుత్రమోహంధకారంబు , బోవనూడ్చి

నాయనా వేగ నెలవిమ్ము , పోయివత్తు

క. అనిపల్కి రామచంద్రుని

పినయ వివేకములు తనదు , నెతరెట్టింపక

గనుగొనల నీరువాజగ

చనియె నొకంతటను ధైర్య , మానుచు నృపుమక

సావేరి—చతురశ్రగతి

ప॥ ఎటుల విడుతు నిన్ను బుత్ర - మేమనందు గులపవిలి ।

అ॥ కట్టకటా నేనెఱుగ నైతి - గైకయిగత చేయునంచు ।నె॥

౧ నేనునీకు రాజ్యమొసగ - నేడు నిశ్చయించు కొంటి !

తానొక్కటి తలచినంత - దైవమొకటి చేయునయ్యో

॥యో॥

నీ. మిక్కిలి తాను బ్రే • మించినవస్తువు

తనకు దవ్వగుగదా • తప్పకీటుల

నిను కెప్పపాటైన • నేగనకున్నచో

నాబొంది నెటులబా • ణములు నిల్పు

నీవంటి మంచివా • నిన్బాధపెట్టెను

కై కమానిసియె రా • శాసిగాక

పదునాలుగేండ్లు నీ • న్వనవాసమొనరించు

మనుటకు నాకునో • రాడుట్లు

సూన్యతవత్రుడిహాసాఖ్య • మానలేడు

కొడుకు నెడయుట చేనుసు • ల్లోలుపడుట

మరియు స్త్రీలోలుడని నించె • బొరయుటయు నీ

రేమినా మరపృష్టమో • రామచంద్ర.

గీ. అనుచుమూర్ఖమున్ది • చుగ లూరిరొండిన

జనకుకాళ్ళకెఱిగి • సవతితల్లి

కై క యిడిన నార • కోకలు ధరియించి

భూమి బాతకనియె • రాముడిట్లు.

శహనా—ఖండగతి

ప॥ నీతనే బోయి వ - చెప్పవచ్చు మాయమ్మ

నేన నేయుచు నుండుమా - సుగుణసమేత ॥నీ॥

అ॥ మాతండ్రి నిను నన్ను - మాడ్కిలాళించెడున్ !

మంచిముందున కగుజు - మా నిత్యసంపూత ॥నీ॥

౧ పతి తపోవనమునకు - బవరమున కైన జన!

బత్నియుండుట న్యాయము - గురుసముఖమున!

ధృతిమీరిఁ బడునాలు - గేండ్లొక దినమ్మువలె ।

నేగడపి తిరిగి ని - స్నానసికొందు నిచటనే ॥సీ॥

శం. అనిపల్కు రామచంద్రుని

మనసంతయు వీరుసేయు ♦ మాస్కిస్తీనా

ననయై వెడందచూపునఁ

గనుఁగొని యిట్లనియె సీత ♦ కన్నీరొలుకణ్,

అసావేరి—సంకీర్ణజాత్యేకతాళము

ప॥ ఎంతమాట పల్కి - తీవు జీవితేళ ॥ఎంత॥

అ॥ ఇంతలోన విడిచి - తే నామీదయాశ ॥ఎంత॥

౧ సిన్నఁబాపి నేను - నిముస మోర్వలేను !

మన్నుఁబట్టు నీరు - మాని నంత మీను ॥ఎం॥

౨ వలదనకుమ నన్ను - వచ్చెద నీతోడ॥

నిలువఁదరమె నాయుసులు - నీకుఁ బుడమితోడ ॥ఎంత॥

౩ అలవికాని కార్య - మాచరింపలేవు ।

తొలఁగఁద్రోసెదే నీ - తోడి నీడనీవు ॥ఎం॥

సీ. నిరుపమా పౌందర్య ♦ నిధి నిన్నుఁజూడని

యపుడు నాశూపులు ♦ వ్యర్థములని

యఖిలజ్ఞ నీమాధు ♦ రాలాపము వినని

వే నావీనులు ♦ విఫలములని

పరమపావన నిన్నుఁ ♦ బ్రణుతియొనర్పని

సమయంబున న్నార ♦ నన వృథయని

జగదేకవీర నీ ♦ చరణాబ్జసేవ నే

యనితటి నాజన్మ ♦ మాజడియని

యనుకొనెద నిన్నుఁ గోరి పెం ♦ డ్లాడిన నను

నిట్లు విడనాడి చనుట నీ ♦ కెట్టి తగవు

వీది యింకొక్కనారి న ♦ న్నెడసెద నను
మీవె కనెదు నా యును టిపు ♦ డెటు లెడలునొ!
గీ. అనుచుఁ దన పాదపద్మద్వ ♦ యంబు బట్టి
వీడువకుండిన జానకి ♦ న్నెంబడిఁ గొన
సమ్మతించిన శ్రీరామ ♦ చంద్రుతోడ
లక్ష్మణుఁడు వల్కెనిటు చేతు ♦ ల నొగిడ్చి.

దేవగాంధారి—రూపకము

ప॥ రామా సీతెంట నె నన్ - రానిమ్మా ।
అ॥ నామనవిం జెల్లింపుము - నన్ను స్నీదరి నుంచుము ॥రా॥
౧ పలుకు మెపుడు మనము జోడుఁ బాసి యుంటిమో ।
నిలువఁ గలనె నిన్జూడక - నిముసమైనఁగాని శ్రీ ॥రా॥
౨ ఒడఘాలు రెండుగాని మన - కుల్ల మొక్కటే
యెడయఁజాల నిన్ను సే - యెఱుఁగని దేమున్నది శ్రీ ॥రా॥
చ॥ పెనిమిటుల న్సతీమణులు ♦ వెంబడునట్టుల నిన్ను సీతదా ।
ననుసరణంబు సేయు సిద ♦ మారయఁ బోలును, నేను గాధిసూ ।
నుని యుపదేశ మందితి, ని ♦ నుం బురుషోత్తముగా నెఱింగితిన్ ।
గనుక భవత్సమక్షమునఁ ♦ గాని మఱెచ్చట నుండ నన్నయా॥

మండరి—కాశీ

౧ రామచంద్రుఁడు న్దనతో లక్ష్మణు - రాకకు న్సమ్మతించె ।
నా మువ్వర నతి రయమున గైక ప్ర - యాణంబుం జేయించె॥
౨ కయికకు గురునకుఁ దండ్రికి న్నమ - స్కారంబులు గావించి ।
రయమునఁ జనెఁ గన్నతల్లి యాశీ - ర్వాదంబు న్నొసనెంచి ।
౩ తపసివేసమున నచ్చి మ్రొక్కుతన - తనయనట్టె పరికించి ।
యపుడు కౌసల్య గుండె బ్రద్దలయి - యనియె న్నీరు నించి॥

యదుకులకాంభూజి—మిశ్రగతి

ప॥ ఇద్దియా నీ రాజవేషము కొడుక నా - కిటులబ్బెసా సంతోషము!

అ॥ ముద్దులతండ్రి యాముని రూపదేలరా - యద్దిరా దెప్పుమా యా
లించెద రామా ॥ ఇ॥

౧ ఏనుఁగెక్కి రావై తిని యుటు - లేల నోగివై పొలివి
నేనెఱు భరియింతు నీచీనుఁ బరికించి - తానేడనుండెని తండ్రి తె
ల్పుమయన్న ॥ ఇ॥

౨ కై చేసికొనదేల కోడలు, సీత, ల - క్షుణ్ణున కెందుకీ తపసిదాడలు
నా చంటికునా నాకేమియలం దారి - హోచదింతకుఁ గైక ను
దృద్ధి కతమయ్యె ॥ ఇ॥

నీ, కూశమంధర తన ♦ కొంపమున్దిన యట్లు
లింతలో దుర్బోధ ♦ కేల చేసె
గైకకుఁ, బోని, నా ♦ కట్టడి నవతియా
సత్యకాలంబు ద ♦ శరధుని ముఖి
యేల ద్రిప్పెనో సర ♦ యే, తాను వలచిన
దానికీచ్చినమాట ♦ తప్పలేక
వట్టమల గట్ట నీ ♦ ధరతునకుఁ, గాని,
నేరమెద్దియు లేని ♦ నీకు నిట్లు
కలిన పరదేశ వాస శి ♦ క్ష నిర్విధించు
తేటిధర్మము, గురుఁడండు ♦ కెట్టులొప్పె !
నోగివై కానకేగు ని ♦ స్థూచినంత
కడుపు భరియించుటెట్లు నా ♦ కన్నకొడుక!

పున్నాగవరాళి—త్రిపుట

ప॥ అనుభవింపక తీరునా చేసిన కర్మ - మన్యుల ననదగునా !

అ॥ ననుఁ గన్నతండ్రి యీ నారచీరలు గట్టి - నట్టడవిం బదు-నాలు

కేండుండువా

॥ అను॥

౧ ఎటుల నిన్బాయ గలనప్ప - యొగలేనైతి - నింతలో - నిను
తానని కటకట ననుజంప - గైకవేడుకొనక - యటవికి విన్నంప
నడుగ నేలరకొడుకా

గీ. ఈవులోకై కవీరుడ , వేనెఱుగును

కొడుక సీకేడనుండిన , న్నాదవలేదు

కాని నీతండ్రి నిన్బాయ , కారణమున

బ్రతుకజాలడనుచు నేను , వగచువాన.

పంచనము—ఇట్లు విలపించు తల్లింబదునాలుగేండ్లు పదునాలుగు నిము

సములవలె గడవినచ్చెదనని యోదార్చి, నాప్రాణములతోడి

వాడీలక్ష్మణుండని సుమిత్ర కభయమిచ్చి, పితృవాత్సరిపాలన

దక్షుడగు శ్రీరామచంద్రుడు సీతాలక్ష్మణహితంజై రజం

బెక్కిచనుచుండ, నొడ్డునపైచిన చేపవలె జిగురుకండెన్దగిలిన

పక్షికరణి బంగిడింజిక్కిన యేనుంగుమాడ్కి దశరథుడు తల్లడి

లుచుండ, తనలేగన్దాననిగోవుతెన్నున కొసల్య వాపోవుచుండ.

నిక నిష్కంటకముగ భరతుడు రాజ్యముసేయి పైభసంబున

విట్టవీగుచు దనసవతుల నుడికింపవచ్చునని కైకయుబ్బుచుండ.

శ్రీరామచంద్రుడు భూభారమును సమయమబ్బెనని వసిష్ఠుడు

సిలుచుండ. శ్రీరామచంద్రుని పరికి ప్రభువేడి - యాశితవత్సలు

రాపద్బాంధవు డనాథరక్షకుండు కరుణాసముద్రుడు : శ్రీలో

కై కవీరుడు సర్వజ్ఞుడు సకలదగన్మోహనుడు పేయేల భర్తృసం

స్థాపనముకై యవతరించిన దేవుడే - యా పురుషోత్తముగ

జూడని కన్నులు కన్నుల నెమలిపురికన్నులుగాని. యమ్మహాను

భావుని మధురాలాపంబులు వినని చెవులు చెవులా తాళపు చెవులు

గాని, యమ్మహాత్ముని సేవింపని బ్రతుకు బ్రతుకా మొండి బ్రతు

కుగాని, యడిగిన లేదనకిచ్చు నగు మొగమువాడు - శరణస్స

శత్రువునైన గాపాడు నుదారుడు - కీలమెప్పుడుందప్పని జాగ
 రూకుడు - పలుమాటలేల దేహధారులలో నిట్టిసర్వసద్గుణ సం
 పూర్ణు డిదివఱకులేడికముందు బుట్టబో - డిప్పరమపావను
 డుండని పురము పురమా పెద్దమ్మకాపురముగావి, యీసచ్చరిత్రు
 నీసుకుమారగాత్రు నీసుజనవిధేయు నిమ్మహాసీయు కడవి కంపించిన
 కైక మానిసియో రక్కసియో - తండ్రిమాట న్నిలుపుటకై
 రాజ్యభోగముం దృణీకరించి జోగియైయడవికేగి యేకపత్నీవ్రతుం
 డయ్యు బదునాలుగేండ్లు నాతిగల బ్రహ్మచర్యంబునల్ప బ్రతి
 జ్ఞబూనుకొన్న శ్రీరామచంద్రునివంటి విరాగియెన్నడేని గలడే,
 సీత తనమగని వెంబడించు టబ్బురము కాదుగాని, తనయన్న
 యడుగుదమ్ముల కొలువు తప్ప వెఱెద్దియునొల్లని యగ్రజువెంట
 నరణ్యమునకరుగు లక్ష్మణునివంటి సోదరుడు జగమందుంటయరు-
 దయో యీపుణ్యాత్ములడఁగి నిడుమలుగుడువ వెడలుట కొప్పియూ
 రకుండవచ్చునా. లెందుమనమందఱముకొ గుంపుగూడి శ్రీరామచం
 ద్రుంబోవద్దు తిరిగి యయోధ్యకు రమ్మ-నీకన్న మమ్మేలదగురాజు
 మఱెవడు మళ్ళిరావేని మేనందఱము గూడ నీసేవలొనరించుచు
 నీవెంటను దెంచుదుమని మొట్టపెట్టుదము-నీవువచ్చినగాని నీయొద్ద
 నుండికవలమని గట్టిపట్టుపట్టుద, మా రాసత్యసంధుల కిహాభోగము
 దవ్వగుగదా - కనికరమా దశరథుడు స్త్రీలోలుడని నిందా
 పడె - స్థామాంధుడై తానొనర్చిన బాసంబట్టి శ్రీరామచంద్రుని
 వంటి ప్రియపుత్రు నడవి కనుపవలసివచ్చె న్లదా యని ప్రాణాంతక
 దుర్భర శోక దావాగ్ని దండుహ్యమాన మానసుడా యయ్యె -
 నయ్యయో-శ్రీరామచంద్రుడంటేని యీపాదుకొంప యెయోధ్యలో
 నికనుండుట - వృద్ధవిహమాడినట్టు - లూసర యేత్రమున
 విరులు చల్లినవోల్కి - నవివేకి స్పృహించిన కరణి - సముద్ర

ములో వానకురిసిన చందమున, నపాత్రులకిచ్చినదానముచొప్పున
 గ్రుడ్డి కద్దము చూపిన తెన్నునఁ - జెవిటిచెంత సంకూదినరీతిఁ
 బోసినోకికిఁ జెఱకుముక్క లందిచ్చినలాగున - నీట వ్రాసిన
 మాడ్కి - నరణ్యతోదనము చాడ్చున - మూర్ఖున కొనర్చినసదుప
 దేశముభాతిఁ - గృతఘ్నునకుఁ జేసిన మేలువిధమున - నరసికుని
 కడ వినియోగించిన విద్య తేఱఁగున - లుబ్ధుని ధనముపగిది -
 నస్వతంత్రుని బీరముతీరున - ధర్మశూన్యుని బ్రతుకుభంగి - నూఁక
 దంపు వలె, - వ్యర్థముకదా, కటకటా శ్రీరామచంద్రుఁడు నాకు
 విద్యనేర్పె - నాహా యాదృఢవ్రతుఁడను నేనును సహాధ్యాయు
 ల, మయ్యయో చూ చూర్తత్రాణ పరాయణుఁడు మొన్నఁ
 బ్రమాదమున గాలుజాఱి సూతఁగూలిన మాపిల్లని స్వయముగాఁ
 బైకిఁదీసె - బాపురే యాదీన శరణ్యుఁడు నిన్న నే మాపిల్లప్రస
 వింపలేకున్నపు డౌషధమిచ్చి - రక్షించెను - నెబాపా సర్వజన
 ప్రియుఁడు దన సుఖమించుకయు నెచ కందటి కష్టములఁ
 బాపుచుండు - నద్దిరా యంత మించివాఁ డంత పగోపకార పాఠీ
 యుఁడు మఱెక్కడ వెదకిన న్నానవచ్చునా - యబ్బబ్బ యాద
 యాళి నీపట్టణమునఁ బిన్న బెద్దలందఱు నెఱుఁగుదురు కావున
 నాబహుజనపోషకుఁ డీయూరు విడుచుచున్నాఁడని యాబాలగో
 పాలమున్దంటఁ దడిపెట్టనివారు వేరు చెల్లరే యమ్యహాశ్మఁడరుగు
 దిక్కు కన్నీరువాఱఁ బసులుకూడ నెట్లుతిలకించి యార్చుచున్నవో
 యహహా శ్రీరామచంద్రుఁడెచ్చట నుండు నట నుందుము
 రండు - మనకేల యీదిక్కుమాలిన సాకేత - మని పొదులం
 దఱొక్కపెట్టిన మూఁకమూకలుగ బయలుదేఱి శ్రీరామ భక్తి
 పరవశులై పోవు-చల్లదె యరద మదిగోపతాక మదియేపరాగమి
 కెంత చూచినప్పటికా రథము భాడయైనఁ గనుపట్ట దెట్లు వెంబ

- ౨ జానకితో భాషించు చుం బర్ణ - శయ్యమీందఁ బవళించె
దానీగే డేండ్లు లక్ష్మణుఁడు ని - ద్రమానుటకు భీష్మించె।
- ౩ తెలవాతీనంత నిద్దురమేల్కొని - ధీరుఁడు సీతాజాని ।
సలిపి ప్రభాతోచితవిధుల బ్రహ్మ - చర్య వ్రతంబున్ బూని॥
- ౪ వనమునఁ బదునాలుగేండ్లవఱకు - న్వసించఁ బ్రతిజ్ఞఁజేసి ।
యనె సారథికిటు జ్ఞానాసి న్రా - జ్యాశాపాశముఁగొసి।

వీలాంబరి—రూపకము

- ౪। చేకొని రథమయోధ్యకున్ - శీఘ్రమె చనుమా।
౫। కైకతోడ మేమీ గం - గన్దాటితిమనుమా ॥చే।
౬। జననీజనకులకు నమ - స్కారంబులు చెపుమా ।
వనవాసమైన వెంట నె - వత్తుమని తెలుపుమా॥చే।
౭। భరతుని ధర్మమతప్పక - ప్రజల నేలుమనుమా ।
నిరతంబాతని ననువలె - నీవుమాచుకొనుమా ॥చే।

శ్రీ గ్రామముల్చొరఁబోక ♦ బ్రహ్మచర్య వ్రతం
బేపారిఁ బదునాలు ♦ గేండ్లవఱకు
వనవాసముననుండఁ ♦ బ్రతినరాముఁడు పూని
గంగఁ గడచెనంచు ♦ గైక కనుమ
ధర్మార్థమైన పు ♦ తప్రవాసం బశో
చ్యమని నాయమ్మ ♦ కయ్యకు నుడువుమ
మెలఁకువతో ముది ♦ తలిదండ్రుల భజింప
వలెనని నాచు త ♦ మ్ములవఁ గెలుపు
జానకీ లక్ష్మణులఁగూడి ♦ నేను దిరిగి
తప్పకీరేఁడు వర్షము ♦ ల్లాటినంత
మెలఁగెద నయోధ్యనంచు నా ♦ మీందఁ బ్రేమఁ
గలుగు పాదలతో బల్క ♦ వలయు నీవు.

మంజరీ—ధన్యాసి

- ౧ ఇటు శ్రీరాముడు సుమంత్రున కాజ్ఞ—యిచ్చి గుహుడోడనడుపఁ
నటత్తరంశోత్థిత శీతాంబుక - ణంబు లొడళ్ళ న్దడుపఁ
- ౨ భయనిస్క్రయములతోడ సీత త - న్బట్టుకొని చూచుచుండఁ ।
రయమున గంగానగి నుత్తరించి - ప్రమదమున గుహుని దండఁ ॥
- ౩ గనుఁగొని వచించెనోయీ నీయువ - కారంబు మణివజ్రమ్మా ।
కొనకు నా నగల మిగిలిన యీ యం - గుళిముద్రన్ద్రకొమ్మా ।
- ౪ అని యుంగరిముందీసి యీబోవు - నారామచంద్రుఁగాంచి ।
ప్రణలిచేసి యక్కిరాతపతి యిటు , వాఁగొనియె భక్తిమించి ।

బేగడ—అదితాశము

- ప! రామచంద్ర సీతామనోహరా - రఘుకుల జలధికశీ పగమాత్మా ।
అ! నీమహిమఁదెలియ నెంతవాడనే-నీముద్రికదాల్చు నాతరంబా ।రా
- ౧ నీవుదేవుడని నేనెఱిగితి నీ - నిర్వాణైకకృప సీదాసుడను
కేవల ధర్మస్వరూప నిన్నుం - గీర్తింపనివారి జన్మమేల ।రా
- ౨ మాయామానుష విగ్రహ నా - మదిశోధించెదవా ।యోదేవ॥
రాయినాతిగాజేసిన నీపద-రజమెప్పుడుదాల్చెద నాశిరమున ।రా
- సీ. జీవవిభారము మాన్ప ♦ నాశ్రితులంబెంప

నవతరించినదేవు ♦ కవు విజముగ

గానిచో నీపరా ♦ క్రమము నీరూపము

నీధర్మగుణము మా ♦ నిసులకున్నె

నిమహత్కమెఱుంగ ♦ నేరకు మునులైన

నేగిరాతుడను నిం ♦ దెలియగలనె

నీతేజమునదోచు ♦ నిఖిలచరాచర

ము న్నచ్చిదానంద ♦ మూర్తివీవు

ఏంత హాడపు నీవైన • వృత్తి యొక్క
తె మనకేను నిక గంగ నా • కించినట్లు
కడపుమా నన్ను గట్టసా • గరమునుండి
భక్తమందార భవదూర • పరమపురుష.

వచనము:—అని వినుతించి నిన్నేవించుచు నీవెంబడినుందు నంగీకరింపు
మని ప్రార్థించు గుహుని బుజ్జగించి వీడ్కొని, సీతాలక్ష్మణసహి
తుండై శ్రీరామచంద్రుండు దక్షిణాపధారణ్యమునఁ బోవుచు,
నడచినకొలంది నడుగులు తడబడఁ జెమ్మటవాట నలసి నోబుచు
మాటిమాటి కాగుచున్న జానకిం జూచి తమ్ముసితో లక్ష్మణా
చూడుము కనికరమీచిన్నది కష్టభాజనుఁడనగు నస్టట్టుకొనుటచేతఁ
గదా యిట్టి శ్రమం బడవలసివచ్చె నక్కటా లేయడుగుల గంద
నెన్నడుము వడంకఁ బెనవడు పూపురంబులు సవరించుకొను నెపం
బునఁదనశ్రమమున్నయల్పదశిక వింతపడి దెసలు పరికించుచు
ధర్మానురాగంబులు మూర్తీభవించిన విధంబునఁ బలుమఁ తెద్దియో
ప్రశ్నించునట్లెట్లు నన్దరంబునఁ బట్టి యాపుచలసట దీర్చుకొనుచు
న్ననో, నామాటవిని గురుల చెంతనున్న చో నీపెక్కిటిపాట్లునచ్చునా
తనభార్య న్నెంటనిడుకొని విదేశాలనంబు చేయువాడు మొద్దు
నోబిండు నొజ్జవలె, నన్ని పాతచికిత్స చేయు వైద్యునికరణి, శేష
ప్రబంధములు కవిమాడ్కి - నెలుగుబంటి నెదుర్కొను వేటకాని
పగిది - దుపానున నోడనడపు నోడంగిభంగి - గడ్డపైగిటి తరుగు
వీటివానిపోల్కి - మ్రుతకాలంబున నులుకు జాటులఁ జూపు సం
గీతజ్ఞుని పొలపునఁ, గారకార్థవాద మొనరించు శాబ్దకుని చంద
మున, సధ్యారోపాపవాదంబుల నిరూపించు నద్వైతి చెలువున-
ననుమానంబు సాధించు నైయామకుని శీవిక - విధి లిఖితము
నృతించు మాహూర్తికుల వడుపున - లంచగొండి నొలుచు నత్య

శీలుని గమనిక - మేచ్ఛాధీనుం డగు నాద్యుని విధమున - లుబ్ధు
 రాలితోఁ గాపురము చేయు దాతలాగున - సంసారమునఁ జిక్కు
 ముముక్షువు తెలుంగునఁ బరువు దక్కించుకొంటు దుస్తరము
 కదా. యద్దిరా యూముద్దరా లమగడుగున కింక గమ్యస్థాన
 ముంత దవ్వని యడుగుచు - గార్మకంబుల యటపులకుం ద్రుళ్ళి
 పడుచు, బావంబుల నాటిన ముళ్ళం బెరుకొనుచు - జర్కు
 టెండ కోర్వలేక పలుమలు చెట్లనీడల నొడుగుచు - జలాశయం
 బుల నోర్దమపుకొనుచున్న - దీసరికి మాఁడాఁమడల మేట నడ
 వితి మాయగపడుచున్న సరోవరతీరంబున నీరేయి గడపుదమని,
 కమ్మతావిగల చల్లగాలి విసరుచు - బక్షి కూజితంబులఁ బల్కరం
 చుచు - నిష్కారణప్రేమ చూపు నన్నదాతవలెనున్న యాయడవి
 కొలనుచెంత - సజ్జ హృదయంబురీతి శీతలంబగు మట్టనీడ న్వసి
 యించి - తమ్మిఱుండ్లు భుజియించి సేదదేటి నిదురించు శ్రీరా
 ముని పాదసేవ యొనరించుచు జాగమామఁడై ధనుర్ధరుఁడై లక్ష్మ
 యుండు తన మంచంబున - నాహా యీ లోకై కపిరుండీ సుకుమా
 రుండీ సత్యసంధుండీ దీచబంధుండీ గాచమిన్న నాయన్నయు నీ
 సన్నివతాతిలకము నా వదినెయు నిట్లు వస్సి యిక్కారడవి న్నిదు
 రింప నిలసివచ్చెనా - విధిచేత యెంత విచిత్ర - మయ్యో మంచి
 వారు పరోపకారమునకై మర్యాద తొలంగనేర కెట్టి కష్టముల
 కై న నొడికట్టెదరు కదా - మృష్టాన్నములఁ గుడిచి దివ్యసౌ
 ధాంతరంబునందు హంసచూలికా పర్యంకంబున నచ్చరలు సుర
 టీలు విసర నిక్పతులు బరాబరిక సేయ గంధర్వులు లాలి బాడ బం
 గరు తూగుటుయ్యెల నిదురించు నీప్రియదంపతు లీఘోరారణ్య
 ములో నీచెట్టుకింద నీవట్టినేల నిట్లు బడలి నిదురింపజూచు నాదుర
 దృష్ట మేమనుకొనెద - నబ్బబ్బ నాగుండ నీరగుచున్న దెంత

పుకొన్నం గన్నీరు కట్టకున్న - దింతటి ధర్మవర్తనుడు కావుననే
 యిమ్ముహానుభావుని శతమాది బ్రహ్మర్షులు దేవునిగ వినుతించి
 రని తలపోయుచున్నంతలో శ్రీరామచంద్రుడు మేల్కొని ప్రాతః
 కాలోచిత కృత్యంబు లాచరించి - మిగుల బడలిక చే నడుగిడజాల
 కున్న సీతయొడలు నిమిరియెట్టులో మాపెన్న డిసిండుకొనుచుచిత్త
 కథలుచెప్పి మాపె న్నమనభేదము మఱుచున ట్లొనరించుచు - నడు
 నడుమ సంకటమార్గంబుల నామె నెత్తుకొనుచు - వింత వింత
 రంగుల యడవిపూలామె కొప్పున దుఱిమి లాలించుచు - గట్టు
 మాకూతగా గాళిందీహ్రదంబుదాటి భరద్వాజాశ్రమంబునకు
 జని యమ్ముహార్షి సత్కారము న్విడసి యాతని యుపదేశంబున
 యజ్ఞ సూచూవృతంబు - నుద్ధాతృసామగీతప్రతిశబ్దితంబును,
 నానావిధ ఫలవృక్ష పరీవృతంబును - నిర్మల చురుర పర్వత ఝరీ
 సంయుతంబును - విస్రబ్ధమృగ సంకులంబు నగు చిత్రకూటముం
 బ్రవేశించి-యచట నొక పర్ణశాల నిర్మించుకొని మురుల సావాసం
 బున రాజభోగంబుల మఱచి కాలక్షేపము చేయుచుండె - సపురా
 యన్యోన్య ప్రేమానుబద్ధులగు కలసియున్న యాలుమగల కడవి
 పట్టణముగ - తేమిసంపదగ - గట్టముం గూడ నొక సుఖముగ
 గనుపట్టుగదా - పరస్పరానురాగముగల దంపతులు - నీమ్మపట
 మైత్రిభరగు స్నేహితులు-సమానరాజ్య స్వాతంత్ర్యమున నొ
 ప్పారు ప్రజలు - సంగీతసాహిత్య విశారదులైన విద్వాంసులు -
 సాధన చతుష్టయ సంపన్నులగుముముక్షువులు-రసజ్ఞతాసభ్యులు-
 సేవలకు కష్టేషము లెఱింగిన ప్రభువులు-ధార్మికులైన మనుష్యులుం
 భూమికలంకారముకదా - యిట్లుసీతారామలక్ష్మణులరణ్యవాసము
 చేయుచున్నంత నయోధ్యకు భరతుడు శత్రుఘ్నునితో వచ్చి
 కాలగతినందిన దశరథున కపరక్రియ లాచరించి పట్టాభిషేకము

బొంది రాజ్యపాలనము జేయుమనుపుకోహితామాత్యసంఘముతో
నిట్లనియె.

కేదారగౌళ—రూపకము

ప॥ రాజుకాదగినవాడు - రాముడ నేన ।

అ॥ తేజమొసగువా డా - దిత్యుడ మెట్లు పుర్లోన

॥ రా॥

౧ త్రిజగదేకవీరుడు సుచ - రిత్రుడు నాయన్న ।

ప్రజలనేల జాలు ప్రభు డె - వం డాతనికన్న

॥ రా॥

౨ తనయమోహముచే గుల - ధర్మ మరయలేక ॥

కొనకొని యయ్యో యిట్టుల - గొంపతీసె గైక

॥ రా॥

సీ. అడిగిన దిచ్చెద ♦ నను మాట తప్పని

జనకునిపట్ల దో ♦ పంబులేదు

తాగన్న కొడుకుచే ♦ ధరణి నేలింప వాం

ఛించిన నాతల్లి ♦ నేగిలేదు

అనపాయభక్తితో ♦ నన్న వెంబడిగొల్చు

లక్ష్మణు నెడల గ ♦ ల్మషములేదు

పితృవచనము నిల ♦ పెట్టుటకై కాన

కేగిన రామున ♦ కెగ్గులేదు

కూని, జగదేకవీరు డ ♦ గ్రజుడు నాకు

రామచంద్రుడు సర్వధ ♦ ర్మస్వరూపు

డడవి దపసానరింప ద ♦ దంక్ష్ఠిరజము

దైన బోలని నేనె రా ♦ జౌట తప్పు.

సాధనామక్రియ—రూపకము

ప॥ రాచకొలము నందు - బుట్ట రాదు

॥ బో॥

రా చెప్పరాని రట్టు - రవ్వలకది పాదు

॥ రా॥

౧ ఎంతఘోరమై ననాచరించుదా - నేలికగాగోరి చేనకి యెవరినైన
ద్రుంచు ||రా||

౨ ఒరుల మంచిచెడ్డ లరయబోడు తా - నొక్కడే యధేచ్ఛదిరుగ
నుబుకుచుండు టేడు ||రా||

మ. అవురా నే జనియింపబోనియెడ న ♦ న్యాయంబుగా నాదుత
ల్లి వగంబిమ్మనివేడి యాడితిరుగ ♦ న్లేకున్న నాతండ్రి పు
త్రవియోగంబునగూలునట్లు కడు ని ♦ ర్బంధించునా, ధర్మమూ
ర్తి వని న్దారసహోదదుల్లోలువ నా ♦ ర్తింబొందునా రాముడుకో.
సీ. చట్రాణి నాతిగా ♦ సలిపిన పదనలి

నంబులకున్ముండ్లు ♦ నాటెనేమొ
పక్వాన్న రుచి కల ♦ పడినట్టి నాలుక
కసుగాయల బెరడు ♦ గట్టునేమొ
మంజుతూర్యంబుల ♦ మరగిన కర్ణముల్
కఠిన హింప్రాధ్వని ♦ న్నలగె నేమొ
యంచఱెక్కలదిండు ♦ నానెడు శీర్షంబు
మిగుల తాతలగడ ♦ న్నొగిలె నేమొ
కోమలాంగ వినిర్జిత ♦ కోటిమదన
సుందరుం డక్కటా రామ ♦ చంద్రుడన్న
యడవి నిడుమలబడగ న ♦ న్యాయముగను
దమ్ముడ న్నాకు రాజ్యభో ♦ గ. మ్మిదేల.

అధోగి—రూపకము

ప। ముమ్మాటికి ధన్యులు నా - తమ్ముడు సీత।

అ। సమ్మదమున రామసేవ - సలుపుట చేత ||ము||

౧ శ్రీరామునితో వెలుంగు - చిత్రకూటము।

సారంబున మించు నహహ - స్వరవాటము ||ము||

రాముగొల్వకీపుడు నాకీ - రాజ్యమెందుకు ।

రామభజనమే ఫలంబు - బ్రతికి నందుకు ॥ము॥

సీ, ఎందుకు, మిగిలిపో ♦ యెనుగాని యత్తఱి

నేనెయుండిన యెడ ♦ రింతయగున

తల్లితో దుబ్బద్ది ♦ తగదని చెప్పనా

చెనటి మంథరను శి ♦ క్షింపబోన

స్త్రీలుస్వార్థాయత్త ♦ చిత్త లచ్చట మాట

తప్పవచ్చుననినా ♦ తండ్రికనన

సవతమ్మమరపదే ♦ శమునబోరాదని

యన్నయ్య యడుగుల ♦ కడ్డపడన

ఱుపుడు మించినదేమి యె ♦ తేని ద్వరగ

చరిగి యాబె లగోపాల ♦ మందఱమును

రాజ్య మొనరించుమని వే ♦ రామచంద్రు

దోడితె త్తము మఱల సం ♦ తోష మలర.

మంజరి—కౌఠీ

౧ భరతుడు శ్రీరామభక్తి మూర్తి - భవించిన ట్టలరారి ।

త్వరగ బ్రజం బయనంబు గావించి - భాగీరథి దరిజేరి ।

౨ చతురంగబలముతోడ నిద్రిడిసిన - సచూచారంబుదెలిసి ।

యతిక్రుద్ధుడై గుహుడిట్ల నెదన - యాప్తవర్గమున్గలిసి ।

శ్రీరాగము—చతుర సగతి

ప। బౌకార బరతు డెంతదుండగీడు

సీరాముని మీద వండెత్తి నాడు - ।బౌ ।

౧ పోనిస్తునా యూరకే నేను వీని

బోరాడి యెల్లెన - బొగరూడ్తు గాని ॥బౌ॥

౨. ఈగనై న వాల్మీకినా నేను ।

రాగ వయ్యపై నాపానమిడినాను

॥జౌ॥

నీ మోసముజెలియడు శ బొంకాడనేరడు

మారాగవుడు కడు శ మంచివాడు

శ్రీరాము నెంతచూ శ చిన దన్వితీరదు

చక్కనిచామన శ చాయవాడు

ఈరేడుజగములు శ పోరాడవచ్చిన

జిటికలోనన్నుగ్గు శ చేయుమగడు

తండ్రిమాటకొనిల్పు శ దా దొరగానొల్ల

కాలితోగానల శ కర్గినాడు

పెక్కులింకేల మనపాలి శ వేలుపతడు

పుడమిపై దమ్ముమున్నిల్పు శ బుట్టినాడు

బరతుడాతనిపై బగ శ బట్టెనేని

మొనలతోగూడ నట్టేట శ ముంచివత్తు

క. అనపల్కి తనదు పైశ్యము

గొని యుగ్రత వచ్చినట్టి శ గుహునిం గని క

న్గొనలందు వేడినీగ్గొ

బ్బున జిమ్మగ భరతుడనియె శ బొగల జనంబుల్.

దేశి—చతురస్రగతి

ప॥ గుహుడా నీవెంతధన్యుడవు - కొలిచితివాశ్రీరాముపాదముల ॥గు॥

అ॥ నహహనేనేల బ్రతికియుంటినో - యడవిలోన రాముడిడుమలం
బడ ॥గు॥

౧ కైకపామరత్వమున గోరె దొర - గాజేయగనన్న రాఘవు
ననుప నడవితెన్ను ॥గు॥

వానదప్పలేక రామాయనుచు - బ్రాణమెడిసె నాతండ్రి
మున్నున్ను ||గు||

౨ రాముడడవికేగి నన్యాయముగ - రాజౌదున నేను - మఱి - రాజ్య
మొల్లబోను ||గు||

రామసేవసేయకున్నవారికి - బ్రతుకువ్యర్థమాను ||గు||

సీ. రామునకుందగు శ రా జ్యమాసించిన

తనగృతఘ్నుని శ యఘముగొందు
నన్నయడవికేగ శ చనుమతించితినేని

వృద్ధుపెండ్లాడు కి శ ల్బిషముగందు
నీశుడేరాముడం శ చేనమ్మకున్న చో

గన్యనమ్మినపాత శ కమువహింతు
స్మృతియైనరామ శ భక్తిస్థడపనియెడి
సేవకుడౌవిప్రు శ సేగిగాంతు

రామదాసులమైత్రి నా శ రయనియెడల
వ్యభిచరించినవారికీ శ డంటుకొందు

రామచంద్రుడుచనిన య శ రణ్యమునకు

మార్గముంజూపుమోమహా శ మహుడగుహుడ

మంజరి—ధన్యాసి

౧ అనిరామభక్తిపరవశుండై రా - మాయనిభరతుండాడ
ననెజనమురామచంద్రపరబ్ర - హ్మణేనమ యనుచుగూడ

౨ అపుడుగుహుడుబ్రహ్మనందముతో - నాభరతునకున్నొక్కి
విపులనౌకల జనులగడపుచు - న్వేడ్క బాడెనిటుచొక్కి||

భూపాల—త్రస్యగతి

ప॥ శ్రీరామచంద్రా - శ్రీరామచంద్రా ।

అ॥ సీతామనోహ రా - శ్రీరామచంద్రా

॥శ్రీ॥

౧ జగదేవీ రా - సజ్జనాధారా ।

సత్యావతా రా - శ్యామలాకారా

॥శ్రీ॥

౨ రాశినాత్రిజేసి - బ్రతికించినావా ।

భూతేశువిలుద్రుంచి - భూరిప్రభావా

॥శ్రీ॥

౩ తండ్రిమాటన్నిల్పు - ధర్మన్వరూపా ।

తరమానినుంబాగడ - దైలోక్యదీపా ।

౪ ననున్దాటించుమీ - నట్టేటనుండి ।

నినుజూచుదాక మ - న్నించుమాతండ్రి

॥శ్రీ॥

౫ మునులైన నిన్గాంచి - మోహంతురన్న ।

పుడమిలో నీకన్న - బురుషుడెవడెన్న

॥శ్రీ॥

వచనము—ఇట్లు శ్రీరామసంకీర్తనంబు సేయుచుసకలజనంబులుగంగా నది ను త్తరించి రంత, రామలక్ష్మణులు జడలుధరించుకొనిబ్రహ్మ చర్యాదినియమంబులు గైకొన్న మట్టింగాంచి భతరశత్రుఘ్నులు శ్రీరామపట్టాభిషేక మహోత్సవముం గన్నవఱకు దాముగూడ జటలు ధరించుకొని బ్రహ్మచర్యమున నుందుమని భీష్మించి, యా వటవృక్షమునకు మ్రొక్కి, తత్త్వీరంబున జడలు ధరించుకొని వల్కులభారలై, పాదచారులై, జలజాంకుళాది రేఖలుగల శ్రీరామచంద్ర పాదపద్మతింబట్టి నడుచుచు గందమూల ఫలముల మాత్రమేభక్షించుచు, రామచంద్రునడుగుజాడలున్న మార్గమున్, రాముడు విడిసినచోటున్, రామునిగాలి సోకిన యరణ్యమున్, రాముతో సంభాషించిన పాంథులన్, రాముని కాతిధ్యంబొసగిన

ఋషిమండలమున మిగుల గొనిమాడుచు. సీతారామలక్ష్మణులు
 మాపుణ్యపశంబున మాకగపడి రేమిచెప్పగలవారమా మువ్వురు
 ప్రకృతీశ్వరజీవులు మూర్తీభవించినట్లుండిరి, మాయగ్రహారంబుల
 నొక్క పూతున నిల్వడని యెంతప్రార్థించినను గ్రామంబుల
 సారబోవ మని వాక్రుచ్చిరి. యోహో యారామచంద్రుడు
 రాజమాత్రుడా కాడు, ధర్మసంరక్షణార్థము భూమికవతరించిన
 దేవుడే కానిచో నట్టి సర్వసుగుణసంపూర్ణు నెన్నడైన కంటిమా
 వింటిమా, చేయెత్తుపొడవువాడు గాని శ్రీరామచంద్రుడు పసిపాపని
 వలె ముద్దులు మాటగట్టుచుండు, గొల్ల సరిచూచినట్లు దిద్దిన
 తీరున దూచినవిధంబున శ్రీరాచంద్రునం దొక యవయవమున
 కొక యవయవమిడు తీయకున్న, దేయంగమెన్ని యుగంబు
 లయిన జూపఱు తమశరీరమంతయు న్నన్ను గావించుకొని చూచి
 నప్పటికిన్దన్విదీఱ, దాహో మాజగదేశసుందరుని మైవన్నె దెసల
 గరుడపచ్చలతుకు, నద్దిరా యాయుదాదుని దరహాసచంద్రక
 మృతులనైన బునర్జన్మతులనొనర్చు, నేమిసేయుదుము గంపెడూహా
 మామనసులో నున్నదిగాని శ్రీరామచంద్రు డిట్టివాడని వణ్ణంప
 దగు శబ్దమొకటియైన స్వయముగా వాగ్దేనిమానాబ్బున్నిల్చినచో
 నుచ్చరింపగలమేమో వేయెల, మునీశ్వరులైన శ్రీరామచంద్రుని
 జూచిన తమచూపులమఱల్పజాలకున్న యెడమాబోంట్లంజెప్పనేల,
 యాత్రిభువనై కవీరునకు దగిన భార్య సీత మఱియు దమ్ముడనదగు
 వాడు లక్ష్మణు డామువ్వురి ప్రతిమలు చేసికొని యీదేశవాసుల
 మందఱము ప్రతిదినము న్బాజించుకొనుచున్నామని పల్కు జాన
 పదులకు వస్త్రాభరణంబు లొసంగుచు జనిచని యెట్టకేలకు
 జతురంగ సేనాసమేతులైన చిత్రకూటము న్సమీపించుచున్నంత
 శ్రీరామచంద్రుడు లక్ష్మణునితో నిట్లనియె.

చక్రవాకము—రూపకము

ప. ఏబెడదయు లేనిమాని - వృత్తియే, సుఖంబరయఁగ ।

అ. రేబవళ్ళు సాగునొక్క - రీతిగ నీయరణ్యమున ॥ నే॥

౧ మచ్చరింపఁ బోవరెవరు - మనలఁజూచి యిచ్చోట ।

నిచ్చకములు కొండెములు మ - తీచటఁ బల్కువారులే ॥ రే॥

౨ ధర్మాధర్మవిచారణ - తగవులు తంటాలులేవు ।

తార్మారయ్యెఁ దీరుపని - తబ్బిబ్బిడువారులే ॥ రే॥

సీ. ధరణితివాసి. వి ♦ తానము విను, వ్రేల

బడు దీపగోళము ♦ లుడులు, వెల్లు

చూపెడు దివిటీలు ♦ సూర్యచంద్రులు, కొండ

గాలి జంత్రము. తల ♦ గడలురాలు,

సౌధరాజము పర్ణ ♦ శాల, కార్మకములు

ద్వారపాలురు, మంటి ♦ యరుగుగద్దె,

కరములు బంటులు ♦ కాళ్ళు గుఱ్ఱములు, దుం

పలు భోజనము, చెట్టు ♦ పట్టదుస్తు,

జడలు సొమ్ములు, ధర్మర ♦ క్షణము ధనము,

దుర్గము గుహ, యధాలాభ ♦ తుష్టిమాళి

శమము మిత్రము, శుద్ధ ♦ సత్త్వము సచివుడు

యడవిరాజ్యము, మఱి మన ♦ మధిపశులము.

మ. అవురా యెక్కడికక్కడే సమత నీ ♦ ప్రాపించు చందంబునకొ

వివిధావస్థలనొక్కపోల్కి మది తృ ♦ ప్తిం గాంచుఁగా, రానురా

ను వనంబిట్టుల రాజధానివలె, జం ♦ తుల్మంత్రు లట్టియెడక

భువిపర్యంకముమాడ్కి భక్త్యములటుల్ ♦ మూలంబులు న్దోచునే

మోహన—రూపకము

ప. ధర్మాత్ములకే కష్టము - దైనము కల్పించుఁగదా ।

అ. ధార్మికులకు సంసారము - దంబునకుం జాలదవ్వు ॥ ధ॥

౧ మాటఁ దప్ప లేకీట్లుల - మనలఁ బాసి మనజనకుఁడు ।

మేటి వార్ధకమున వంత - మెలఁగవలసెనా శివశివ ॥ధ॥

శా. నిద్రాహారవిహార సౌఖ్యమెడకా ♦ నీ బాంధవు ల్కష్టసా
ముద్రాధోగతిఁ బొందనీ, యుసులు గో ♦ లోపనిమ్ము, లోకోపకా
రద్రవ్యంబగు నీతినెంతయును దూ ♦ రనోచక, ధర్మాత్ముఁడా
హా ద్రుంచున్లద సర్వమోహములనా ♦ యయ్యట్లు నిష్కాముడై
నీ. వార్ధకంబునఁ బన్ని ♦ వచ్చిన తనయుల

నెడఁబాసి తలిదండ్రు ♦ లడలవలసె

సడవిపట్టిన తమ ♦ యన్నదమ్ములకయి

మిక్కిలి సోదరు ♦ లొక్కవలసె

మగలు భోగమ్ముల ♦ మానుకతన భార్య

లున్నూడ సౌఖ్యము ♦ ల్మొఱఁగవలసెఁ

గడు నిరుత్సాహులొ ♦ నొడయల బొడగాంచి

పురజనంబులు చిన్నఁ ♦ బోవవలసె

నెఱుఁగరాదుకదా యెప్పు ♦ డెట్లులగునొ

యెంత యస్వతంత్రపు బ్రతు ♦ కిద్దినూర

ఇందఱున్నూడ నన్నుండి ♦ యిడుమలఁ బడ

కుండ్రు నిజముగ నేఁ బుట్టకున్న యెడల,

గీ. కష్టసుఖములు మబ్బులు ♦ కరణివచ్చు

నరిగెడు దమంత నవియుఁ ♦ జింత్యములు కాపు

ఏది యెట్లుండినప్పటి ♦ కీబ్రతుకున

ధర్మపద్ధతి సుంతయు ♦ న్దప్పరాదు.

మంజరి—మోహన

౧ రామచంద్రుడిట్లు వాకొనంగఁ బ - రాగంబు చదలఁచోఁచె ।

నేమొకోయంచు లక్ష్మణుండు వి - లెత్తి యబ్రమున లేచె ॥

- ౨ సేన యెద్దియో వచ్చుచున్నట్లు - చిన్నె లగపడ న్నొడఁగెన్ ।
జానకియు వెఱపుతోడుత వ్రామ - చంద్రు వెన్వెన్క నడఁగెన్॥
- 3 త్వరగనంత భరత శత్రుఘ్నులు - స్వచ్చి కొంతదూరమున ।
నరసి జానకీ రామలక్ష్మణులు - ననుకొనిరి యబ్బురమున॥

బిలహారి—రూపకము

- ప॥ అదిగో మనయన్నయ్య - యకట యెంతచిక్కిపోయె ।
అ॥ నెదుట స్తనకుడిమీసము - నెడమచేత దువ్వుచుండె ।అ॥
- ౧ వీరాసనమున నుండిన - శ్రీరాముని పజ్జ నదో ।
యశారా యదుంధతి వలె - నగపడీ యగపడదు వదినె ॥య॥
- ౨ మన సేనాకలకలము - నివ్వుచు నున్నత స్థలమున ।
ధనువెక్కిడి లక్ష్మణుడదె - కనుఁగొను దెసల నబ్రమున ॥య॥

సీ. ఈనల్ల పాపాణ ♦ మా నీకు గద్దె యా

హారామచంద్ర లో ♦ కైక వీర

యీవల్కలంబులా ♦ నీవలిపెపు దుస్తు

కోమల తనుజిత ♦ కోటిమార

యీ నుంపలా నీకు ♦ న్వాదు పక్వాన్నముల్

చాగురే రఘుకుల ♦ సార్వభౌమ

యీక్రూర విపినమా - నీకద్ది రాజాన

కీచాని తులలేని ♦ రాజధాని

తమ్ములము పోల్చుమాభవ ♦ త్పాదకింక

దులము మమ్మన్న భరతశ ♦ శ్రుఘ్నుల మిదె

కొనుము మా మ్రొక్కనుచుఁ బల్కా ♦ ననుజలఁగని

సంతసం బబ్రమమంది దా ♦ శరథి యనియె

శుద్ధబంగళా—రూపకము

ప॥ తమ్ములార మీరుగూడఁ - దాపసులైతిరా నా ॥త॥

అ॥ ఇమ్ముగ మనరాజ్యమిప్పు - డేలువార లెవ్వరింక ॥త॥

౧ వృద్ధులైన తలిదండ్రుల - కేమిచెప్పిరి ।

యిద్దర్ముమీకు బోధ - యెవరుచేసిరి. ॥నాత॥

౨ కంటనీరు పెట్టిరేమి. - కతమొ తెల్పుడి ।

వెంటఁబెట్టుకొని సైన్యము - వెదకుచు మమురానేల నా ॥తమ్ము॥

సీ. జనకుని కంత్యద ♦ శస్త్రన్నకొడుకులు

పజ్జనొక్కరులేక వచ్చినార

దొడ్డాసతోడుత ♦ దొరతన మిప్పించు

జనని ముచ్చట రిత్త , సల్పినార

క్రొత్త జవ్వనమునఁ ♦ గొమరారుచుండిన

భార్యల పొందెడ బాసినార

జనుల నందఱ నరా ♦ జకదుర్ద శాంబుధి

ముంచియిట్టుల నరు ♦ దెంచినార

ఎంతపని చేసినారు, ర ♦ వంతయైన

సరయ కాతుర సన్యాసం ♦ మందనేల

మీరు బాలురకద తమ్ము ♦ లార, యకట

కీడురాదొంటిగాఁ దోడు ♦ గూడికాని.

క. అని వాకొను రామునకు

బ్రణామపూర్వంబుగా భ ♦ రతశత్రుఘ్నుల్

వినిపించిరి సీతా ల

క్షృణు లడలం గంటినీరు ♦ మడుగులు గట్ట.

రామప్రియ—ఖండగతి

ప॥ ఏమందు మోదేవ - యిట్లయ్యె మాత్రోవ ।

ఇ॥ రామాయనుచయ్య దశ - రథుడు దివికింబోవ ॥ఏ॥

౧ వాస్తవము స్త్రీబుద్ధిః - ప్రళయాంతక యను నుడి ।

విస్తారమేల మన - వీడుండె బాడువడి

॥యే॥

౨ జగదేకవీర నీ - చరణమే శరణమిక ।

మగిడి రాజ్యంబేలు - మా సీతానాయక

॥యే॥

సీ, ఆడితిరుగబోని ♦ వాడుగావున మన

యయ్య నాతల్లి య ♦ న్యాయమైన

కోర్కెచొప్పున నిన్ను ♦ ఘోరాటవికి దన

యగ్రసుతు న్భవ ♦ నైక వీరు

ప్రాణతుల్యంబంపి ♦ వంతచే గృశియించి

సూనులెవ్వరు చెంత ♦ లేవిపట్ల

వార్ధకంబున నన ♦ పత్యువలె న్దిక్కు

మాలి యక్కట యుసు ♦ ఘోలుపోయె

చెలువుగానీవు పట్టాభి ♦ పిస్తుడవయి

రాజ్యమేలుదు నున్నప్పు ♦ రామచంద్ర

యీ జటా వల్కలంబుల ♦ నేముగూడ

బాసియుండెద మనినోము ♦ పట్టినాము.

మంజరి—కాఫీ

౧ వేగి తండ్రిలెనన నేడ్చె వెక్కి - వెక్కి జానకీజాని ।

ప్రేగుసంబంధ మెడయునె యెంతటి - వివేకికై నన్దాని॥

౨ అంత నయోధ్యావాసుల గని బి - ట్టడలజొచ్చె రాముండు ।

వంత తనవారలం గనునప్పుడు - పదిరెల్లు హెచ్చుచుండు॥

౩ పిదప నొండొరుల నోదాద్పుచెంది - పితృతర్పణ మొనర్చి ।

పదపడి శుద్ధుండై శ్రీరాము పాదులతో సభతీర్చి॥

౪ కర్తవ్యం బెఱిగింప నుండగా గై కేయి రాముగాంచి ।

భర్తృవియోగంబున గుందుచు నిటు - పల్కె గన్నీరునించి।

కురంజి—ఖండగతి

ప॥ నన్ను మన్నింపుమా - నా మొఱాల్చుమా!

అ॥ కన్నతండ్రీరామ - కారుణ్యధామ

॥నన్ను॥

౧ ఇటులుండె విధియాజ్ఞ - యేమందు సర్వజ్ఞ!

కటకటా యీముప్పు - గావించెనాతప్పు

॥నన్ను॥

౨ పెనిమిటి స్తోల్పడితి - వెతలు కొడుకులకిడితి!

నినవంశమునకిట్టు - లేనై తి సనిగొట్టు

॥నన్ను॥

సీ. రాదగినదిసీకు , రాజ్యంబు దశరథ

సుతులలో నీవు జ్యేష్ఠ ధృడపుగాన

నినురాజుజేయ నీ ధృజనకుడాయత్తుడై

యుండగ మంధర , కొండెము విని

ముహపరంబులకు ద ధృవ్వేనై తి నిర్భాగ్యు

రాలనో నాతండ్రీ ధృరామచంద్ర

నీవంటి మంచివా ధృనినష్టవెట్టించి

నాన నాయాడు జ ధృనమ్మంబు దఱుగ

భరతశత్రుఘ్ను లేనెల్ల ధృవారుకలిసి

నిన్ను బలిమాలుకొనెదము ధృనీవు తిరిగి

నచ్చి యేలు యయోధ్యను ధృబ్రభుడ వగుచు

రాఘవాన్వయదీప ధృ, ర్మస్వరూప.

వచనము:—ఇట్లు పశ్చాత్తప్తురాలై కై కేయి బలిమాలుచుండ, మితి

మీఱిన దుఃఖంబున నెద్దియు ననజాలక కౌసల్యా సుమిత్రలు

దీన దృష్ణాత్రా వశిష్టలై యుండ. దశరథుకోడండ్రు నల్వడం

గూడ దిగులు చెందియుండ, బౌరులందఱుచ్చెరువడి చూచు

చుండ, శ్రీరామచంద్రుడు వశిష్ఠునకు నమస్కరించి కేకయితో.

నమ్మా నీతప్పావంతయు నేను. విధిన్దాటవాటముకాదు. పూర్వార్థ
రితకర్మ మనుభవినకతీట దూరడిలుము. పితృవచనము నిలు
పుటకై చేకొన్నయరణ్యవాసవ్రతము పదునాల్గేండ్లు పదునాల్గు
నిముసముల వలెగడపివచ్చెద నంతదనుక భరతుడు నాకుమా
టుగాఁ బ్రజాపరిపాలన మొనర్చునన విని కృతాంజలియై శ్రీరామ
చంద్రునితో దేనా తాము వనవాసవ్రతముఁ గడపి తిరిగి యయో
ధ్యకు వచ్చువఱకు భవత్పాదుకలకిదే పట్టాభిషేకంబుఁ గావిం
చెదఁ ద్వన్నామంబున రాజ్యరక్షణముచేయుచు నందిగ్రామమున
నేలినవారి రాకకై నిరీక్షించుచుండెదనని మంగళతూర్యధ్వనులు
మ్రోయ సింహాసనమున శ్రీరామపాదుకలుంచి వశిష్ఠాదిమహర్షులు
స్వస్తివాచనంబులొనర్చు భరతుడు సలుపు శ్రీరామపాదుకా
పట్టాభిషేకంబున నదుంధత్యాదిమునికాంతలు నివాళిపట్టి యిట్లు
మంగళహారతులు పాడిరి.

సురట—మిశ్రగతి

పా. ౧. శాంతిగఁజేయు - రాముపాదముల వి - రాజులు పాదుకలకు
మంగళంబు

భూతిలమునఁ దండ్రుమాటనిల్పు ధర్మ - మూర్తి పాదుకలకు
మంగళంబు || రా ||

౧. కౌశికయజ్ఞముఁగాచినసీతా - కాంతుపాదుకలకు మంగళంబు
ఈశునిధనువవలీలఁద్రుంచిన పర-మేశుపాదుకలకు మంగళంబు || రా ||

ఇది శ్రీభారద్వాజస గోత్ర లక్ష్మీనరసాంబావేంకటచయ
నికనిష్ఠ పుత్ర సహజపాండిత్యవిలాస బ్రహ్మశ్రీమదజ్ఞా
డాదిభట్ట నారాయణ దాస విరచిత యథార్థ
రామాయణమునందలి శ్రీరామ

పాదుకాపట్టాభిషేకము
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ

యథార్థ రామాయణము

శ్రీరామ సుగ్రీవ మైత్రి

శ్లో. రక్షంతీ వంశమర్యాదాం తన్వన్తి గృహసంపదమ్ ।

సహమానాపరాధాన్మే సమసార్వీ రసురప్రియే.

శ్లో. ప్రియం తేరామచరితం పిబరామాయణామృతమ్ ।

తాపత్రయోపశమనం సుముఖత్వత్ప్రియోదితమ్.

శ్లో. ఉగ్రపప్టిప్రతంకృత్వా ప్రాప్నోస్వంతానసంపదమ్ ।

చాపల్యమక్షోఃస్థిరతా తవై వాలోకిమానసే.

శ్లో. నిశ్చితజాహృదలక్షణ సూచనమస్మత్కులాభివృద్ధికరమ్ ।

ద్విగుణితమాపందయి తే తవాద్యదుగ్ధోదయంస్తామి.

హుసేని—త్ర్యసగతి

ప॥ రామసుగ్రీవమైత్రి - రమ్యకథామృతమూగ్రోలి ।

అ॥ పామదృశై నం దరింత్రు - పాతకములఁ బాటఁదోలి

॥ రా॥

౧ తమసౌఖ్యములై నమాని - ధర్మమునిల పెట్టువారి ।

విమలచరిత్రంబెప్పుడు - విసవలయుం గోరికోరి

॥ రామ॥

తరువోజ-భరతుఁడట్టులఁదన - పాదుకల్పిరము - పై మోసికొనిప్రజక

బాలింపనేగ - ధరణిజాలక్షణు - ల్దనుఁగొల్చిరాఁగ - దండకార

ణ్యము - దండరాముండు - చరియించుచత్రియా - శ్రమమున

కరుగ - సంకోషమొప్పునా - సంయమింఁదుండు - త్వరగ నెదు

ర్కొని - భక్తితోనిట్లు - ప్రణుతించెనానంద - బాష్పముల్వాట॥

కాంభోజ—ఆదితాళము

- ప. రామా కోమలమేఘశ్యామా - రవికులాబ్ధినోమా - గుణధామా॥
 అ॥ భూమిజామానసాభిరామ సం - పూర్ణకామ దివ్యసార్వభౌమ । రా
 ౧ జగదాధార ధర్మావతార - శతమదనాకార - దయాపూర ।
 నిగమాంతవిహార పాపదూర - నిఖిలదుష్టరాక్షసమదవిదూర ॥ రా॥
 ౨ భువనాధ్యక్ష సూన్యతదీక్షా - పుల్లాంభోజాక్షాశితరక్ష ।
 వినిధదుష్టశిక్ష సాధుపక్షా - వితతభవబంధమోక్షశ్రీవక్ష ॥ రా॥
 సీ. వలయరేఖకుబోలి ♦ వశమే తెల్పుంగనీ

కాదిమధ్యాంతము , లప్రమేయ
 యెల్లజగంబుల ♦ కీవె యాధారము
 తెక్కలకన్నింటి ♦ కొక్కటివలె
 ధర్మమువై పె యెం ♦ తయుజోగుచుందువు
 బలుపువంకన్ద్రాసు ♦ ములువిధమున
 బెలుగవు తలుగవు ♦ విభజింపబడవు శూ
 న్యాంకమువలె నక ♦ లంకచరిత
 పిన్నకుంబిన్న పెద్దకు పెద్దవీవు
 కొలతకందవు నిన్నెన్న ♦ నలవికాదు
 యెలగుసరి బేసియైసివు ♦ తలచినంత
 భక్తమందారభవదూర ♦ పరమపురుష

మంజరి—జెంజోటి

- ౧ అంతసతీమణియత్రిమునిభౌర్య - యనసూయ యదుగు దేంచి ।
 సంతసమునసీతకు గుంకుమము - సన్నవలువనర్పించి॥
 ౨ పలికెనోయమ్మ యీతిలకముచే - బరుడునిన్నంట వెఱచు ।
 ౩ గిరియాచీరగట్టినంత నా-కలిదప్పి నిదురమఱచు॥

3 పురుషోత్తముండు నీపెనిమిటి నీ - పుణ్యమేమందుసీత ।
యిరువుగనీకు నృసివ్రతలతెట - గెటిగింతు లోకమాత ।

తోడి—ప్రిపుట

ప॥ తల్లిదండ్రులకన్న బెనిమిటి - తదణి నిన్సుఖపెట్టుగా ।
అ॥ యెల్లపుడుసామేనుగా దన - యిల్లాలిగనిపెట్టుగా ॥ద॥
౧ ప్రాణపదముగ వాడుకొనుదన - భార్యనొరులకుజూపడు ।
తానాపెపయిబోతుటిగ - యైనవాలుటకోపడు ॥ద॥
౨ అన్నిటన్దనపైదనాలుస్రి - యంపడనొత్తులొత్తెడున్ ।
మన్నితనసతిసుగుణముతగ - మగడు మతితలయెత్తెడున్ ॥ద॥
3 వల్లభుడుకడు గట్టపడితన - పత్ని పచ్చనిలువబెట్టెడున్ ।
వెల్లడిగ దనవొల్కినాపెయు బిల్లలగన మినుముట్టెడున్ ॥ద॥
సీ. నగలుకావలెనంచు ♦ మగనిబీడింపరా

దత్తమామలకెదు ♦ రాడజనదు
ధవునికొటెన్ముందె ♦ తాదినగూడడు
పొరుగిండ్లకొంటిగా ♦ బోవదగదు
పెనిమిటిన్ హాస్యంబు ♦ నొనరింపవలవదు
తనకులాచారంబు ♦ తప్పవలదు
పరులన్నవావిచ ♦ ప్పన్బిల్వబోలను
పతిసేవనేమర ♦ వలనుకొదు
ముదిసి సంతానవతియగు ♦ ముదితగాని
వెయ్యియేల పతివ్రత ♦ యయ్యెనేని
గాంతుడీల్గినవిదప నొ ♦ క్కత్తణమొస
మనగజెల్లునయోజగ ♦ న్మాత సీత,

శ్వాసి—ఆదితాళము

ప॥ ధరలోమాండు తెఱంగులపతివ్రత - తల్లలరమ్మా సీత ।
అ॥ వరునిచప్పుటిరపురుషుల వనితల - వలెగను ను తమసుగుణసమేత॥

౧. అన్నవలె స్తనకన్నకొడుకుగతి - సన్యఃగాంచెడు మధ్యమ
తిన్నగఁజలించినచిత్తముమఱల-దిద్దుకొనుఁగులధర్మమరసియధమ॥
గీ. బ్రతుకు నిడముగఁ గడు నస్తి ♦ రమని శైలిసి
పటియెడన్గానుపించు లో ♦ పముల సైచి
కన్నవారి కత్తింటికి ♦ స్వన్నైతెచ్చి
మగనితో స్వర్గమేగెడు ♦ మగువ మగువ.

భైరవి—మంజరి

౧. అంతట సీతారామలక్ష్మణులు - ననసూయాత్రుల కెఱంగి ।
సంతసమున ఘోరారణ్యంబునఁ - జనుచు భయమ్ము దొఱంగి॥
౨. క్రొత్తచవులఘలము లారగించుచుఁ-గొండగుహలఁ బడుకొనుచుఁ
జిత్తము లలర నెలఁగొళ్ళ మునుఁగుచుఁ-జిన్నిపూఁదేనె దినుచు ।
౩. ధనుష్టంకారములచే మృగములఁ - దఱుముచు నొండొరుగనుచు
ఘనమార్గశ్రమమునమఱచుటకై - గతచర్య చెప్పకొనుచు॥
౪. దైవస్పష్టి కత్యమ్భలపడుచుకొ - దక్షిణాపథం బేగఁ
ద్రోవలోన వీశెంచె నొక్కొక - తొట్రిల జానకి వేగ ।
సీ. ఇరుగడల న్బడ ♦ నీక మూఁపున శూల

ముంచి దోనుఁగుల మా ♦ గించుకొనుచు

బంతులవలె నాల్లు ♦ పర్వతశిఖరము

ల్కేలున నొకటఁ ద్రు ♦ శ్చించుకొనుచు
నరకపాలంబుల ♦ నాల్కతో నంకుపూ

సలవలె మాలిక ♦ సల్పుకొనుచు

కాలివ్రేళ్ళంబట్టి ♦ ఘనవృక్షము వీక్షి

పేర్చి యొండొంటఁ గె ♦ ల్లాడ్చుకొనుచు

మురళి ముక్కున నూఁదుచుఁ ♦ బరుగు లిడుచు

జన్నదంబులు మెఱపుల ♦ సరశినీ

మేఘసమశరీరంబున ♦ మెఱియుచుండ
 నగపడె విరాధుడను రాక్ష ♦ సావధాని.
 గీ. అన్భుతంబుగ నిట్టులా ♦ యసురవచ్చి
 మొనసి తనయవధానకే ♦ శిని ముగించి
 భూమిజన్మాంచి గూపె సాం ♦ పునకు మెచ్చి
 యనియె నిట్టుల రామల ♦ క్షణులతోడ.

అథాణా—ఖండగతి

ప॥ పొండు దయదలఁచితె - పొలఁతి నిట విడువుండు ।

అ॥ కండక్రొవ్వున్నేని - కదనమునకుఁ రండు

॥పొం॥

౧ అసురుల జయించుటకు - నానకుఁడు భ్రమలెదన్ ।

గసుగాయలటుమిమ్ము - గసపిన న్నమలెదన్

॥పొం॥

౨ చిక్కకే చిక్కనా - చేతజక్కెరబొమ్మ ।

యెక్కడై నప్పటి క - దృష్టమొక్కరిసొమ్మ

॥పొం॥

౩ రక్కసులలోపల వి - రాధుడే నెఱజాణ ।

యిక్కలికి సొగసుగన - నెవరి కొదవదు రాణ

సీ. తుత్పిపాసలుతేర్చు ♦ కొనుటకై యేయన్న

పానములైన దా ♦ నానవలయు

కామోపశాంతికై ♦ కంటికిం పైనచో

గవగూడవలయు నే ♦ యువిదనైన

నేయుపాయముచేత ♦ నేనిసుఖముగ జే

వించుటకై యంగ ♦ వింపవలయు

దనపనికడ్డము ♦ తగిలిన నేప్రాణి

నైన దప్పక తెగ ♦ టార్చవలయు

విధినిపే.ధంబు లనున వె ♦ వ్యయును లేవు

తానుతప్ప మిగిలినదం ♦ తయును మిథ్య

చెలగితోచినయల్లు ♦ జేయవచ్చు

తధ్యమిదియె మూరాక్షసా ♦ ద్వైతమతము,

మంజరి—కన్నడా

- ౧ అనిసీతంబట్టుటకుంకించెడు - నారాక్షసునికరంబు ।
దునిమె గోపమునలఱ్ఱుణుండుకొక్క - శూపుచేదత్త ణంబు॥
- ౨ సామాన్యండపుకాపుర నీవీక - జచ్చితివని దనుజుండు ।
తామసమున శూలము వై వద్రుంచె - దబ్బునశ్రీరాముండు ।
- ౩ దానపుమిగిలినచేయిగూడ స - త్వరముగఁదునుమాడంగఁ ।
దానసురుండామేనుఁ దొఱిగి గం - ధర్వరూపము చెలంగఁ ।
- ౪ సాష్టాంగముపడి చేతులు మొగిడ్చి - సన్నుతించెనిమిరాముఁ ।
దుష్టరాక్షస విరాముఁ విబుధ - స్తుత్యసుగుణాభిరాముఁ ॥
గమకక్రియ-సంకీర్ణ జాతిత్రిపుట-2 వ కాలము-సమగ్రహము
- ప। జయజయజయ జానకీమనోభిరామ - జయజయ శి రామ ॥జయ॥
- అ। జయజయజయ నవనీలాంబుదశ్యామ - జయప శి రం ధామ॥జయ॥
- ౧ జయజయ త్రిభువననాటకసూత్రధార - జయరఘు శి వీర ॥జయ॥
జయసుందర మాయమానుషవిగ్రహ - సదయానుగ్రహ ॥జయ॥
(శివ కాలము) పదనిస-రిసనిధ-పమగరి (4వ కాలము)తాకిటతక
ధరి-కిటతక యేంకిటతక - తరికిటతక యెం (శివ కాలము)ధనిసరి-
గమపమ-గరిసని (4 వ కాలం (తద్దిత్తో-తకిటదదిగిణతదధిగిణత
దధిగిణత॥జయ॥(ఒక్కయావృత్తముతోనేవేయవలెను)ఆక్షరమున
కెడమప్రక్క యంకము మాత్రల సంఖ్య దెల్పును.
- నీ సగుణుండవై యొక్క శ సమయమందికొక్క
వేళ నిర్గుణుండవై శ వెలయుచుండు
వలరెదు జ్ఞాన స శ త్యానంతలక్షణ
ములబ్రహ్మశబ్దనా శ ముండవునీవు
భవదీయసంకల్ప శ వశమున లోకమం
తయుఁబుట్టుఁబెర్గెడుక శ లయముఁజెందు
ద్రష్టుద్వద్వశ్యత్రి శ తయదూపుడవు సాధ
నములేక కార్యము శ ల్పడిపెదీవు

తావకీన మహిమ నెన్నఁ ర దరముకాదు
నలువకై నను వెయినోళ్ళ ర చిలువకై న
నౌర నీదుచరిత్ర మ ర త్యద్భుతంబు
భక్తమందార భవమార ర పరమపురుష.

క. ధనదాఁడు శపింపఁ దుంబురుఁ

డను గంధర్వుఁడను రాక్ష ర సాకృతిఁగొంటిన్
బ్రణతార్తి హరణ నీకత

మున గాశాచంబుదీతెఁ ర బోయెద రామా.

మంజరి—భైరవి

౧ అని తుంబురుఁడేగిన నద్భుతపడి - యనుజుఁడు సీత వెనుకొనఁ !

జనిరాముఁడు కతిపయదూరంబున - శరభంగమునిఁగనుఁగొన!

౨ ఆమానిశేఖరుఁడు రామునక - ర్ఘ్యమ్ముంబాద్యమ్మిచ్చి !

యిమ్మాడ్కి- నివృత్తింపఁదొడఁగెనెం - తేదనభాగ్యముమెచ్చి!

వసంత-చతురస్రజాత్యటతాళము-నాల్గవకాలాక్షరములు

నాల్గవీతముగ నెత్తబడి

ప। (2కా.) రామానవచనమేఘశ్యామా - రఘువంశాబ్ధిసోమ ।రా॥

అ॥ భూమిజామాననాభిరామ సం - పూర్ణ సర్వకామ ॥రా॥

౧ సత్యజ్ఞానానందస్వయాప - సజ్జనహృద్దీప ।

స్తుత్యగుణకలాపప్రతహరచాప - సురవిచిత్రప్రతాప ॥రా॥

(3) నిసగరి-సనిధని-సరిగమ-ధమనిధ-మదమగ-నిధనిస-రినిధగ -

రినిధమ ధారిత - హర్షుణు 4 - రిహ - తర్షుణు (4) తాకిట

తకధరి - కిటతకతోం - కిటతక తరి - కిటతకతోం - సమగరిగ

ధమగ - మనిధమధసనిధ - రినిధమతద్ధితోం - దరికితటక ఝుణు

తధిహతకిణతకు - దరితకిటదధిగి - తాతదధి.త - దధిగితాత॥రా॥

(రెండావృత్తములు)

సీ. ఉర్వీజలాగ్ని వా ♦ యువులకాధారమా

విన్నునీపాదమా ♦ వేదవేద్య

క్రీగుణతత్త్వంబులకఁ ♦ గ్రీడించవపు నీకు
 నీవె వేటొచు నో ♦ దేవదేవ
 క నెవపు స్వప్నజా ♦ గ్రతుఁషుఁపుల విశ్వ
 తైజసప్రాజ్ఞ భే ♦ దముల నీవు
 బీజదీపంబులు ♦ వృక్షకాంతులకట్టు
 లీవౌదు కారణం ♦ బిజగతిక
 నల్పశక్తులుజీవు లీ ♦ పథికశక్తి
 కంకణాబు బుదధివలె ♦ గాని యంత
 కన్న వారికి మఱియు నీ ♦ కున్నెవాసి
 భక్తమందార భవదూర ♦ పరమపురుష.

కేదారి గౌళ-మిశ్రజాతి త్రిపుట-అయిదవకాలాక్షరము

తెన్నిదింటిపై ఎత్తుబడి 2 వ కాలము పల్లవి

ప। కమలాక్షానీకై నేనిటు - కనిపెట్టుకొంటి।

అ। అమలచరిత్ర నాదెంతపు - ణ్యమో నినుఁగంటి

॥క॥

౧ నిలువనోప నొడలను చెరలో - నేనతి దీనుఁడ।

సెలవిమ్మా నీలో నిఁకఁ గల-సె దఁ ద్వదధీనుఁడ

॥క॥

౨ దాశరథీయాభవకారా - ద్వారిము తెఱచును।

యాశించిన నీపదభక్తుని - యజ్ఞతఁ జెఱచును।

॥క॥

(3వ 'కా') మగరిస - నిధవని - సరిపమ - గరిహత - ద్ధిం-ధా-

రిహ-ధర్ములు - త - ధిహిత ధైర్యపమ నిధవస - నిధవమ-గరిప

(4కా) తర్ములుతద్ధిహి - తగ్గధర్ములుత - ద్ధిగితగ్గధిత - తద్ధిరు

గుడుధా - ధిరుగుడు (5 వ కా) దిరుగుడునిరుగుడు (4) ధారి

హతర్ము (5) ధిరుగుడుధిరుగుడుధిరుగుడుర్ముంతరి - కెటతకతళం

గుతకదధిగిణలో - యుంతరికెటతకతళంగుతకదధి - గిణతో

ఝుంతరికిట తకతళంగుతకదధిగిణతోం ||క|| (అక్షరములపై నున్న బొట్లుతాళఘాతలను మఱియు సంకెలాయక్షరకాలము, నిల్వగీటు లావృత్తములను దెల్పును.)

సీ. కలయందుమాడ్కి జా • గ్రదవస్థలోఁగూడ
సకలకార్యము లవ • శతగ జరుగు
సస్వతంత్రపుబ్రతు • కద్దిరా యిది కోరి
నట్లుల కాకుండ • నబ్బు వంత
ప్రకృతిపంజరమునం • బడివిధిప్రేరణ
న్వేలువడు మార్గముఁ • దెలియకుంటే
దృష్టానది న్మున్ది • తేలెడు నాకు సం
తుష్టి యనెడు నొడ్డు • దొరక దకట
నాప్రయత్నము సర్వము • స్వర్థమయ్యె
నావెలితిఁదీర్చి నన్రోబ్బుచు • నాథు డెవఁడు
నీవుతప్ప దయామయ • దేవదేవ
భక్తమందార భవదూర • పరమపురుష.

మంజరి—నాథనామక్రేయ.

- ౧ అని శరభంగుం డిగ్గుం నన దే - హంబాహుతి సోనరించి।
- చనియె స్వర్గమునకంశట నత్యా - శ్చర్మంబున నటమించి।
- ౨ అసురులచే భక్షితుతామానుల - యస్థిరాశుల న్నాంచి।
- కసిగొని రాముఁడు దుష్టరాక్షసులఁ - గడపఁ బ్రతినఁగావించి।
- ౩ తాపసులకెల్ల సభయమిచ్చిన - స్థపసులు సంతోషించి।
- యాపన్నశరణ్యుడగురామునిఁ జి - రాయువుగా దీవించి।
- ౪ తపము హాయిగా నల్పుచుండ సీ - తాజాని న్దర్శించి।
- విఘ్నమోదమున సుతీక్ష్ణుఁడిట్లు - వినుతించెం బులకించి।

జేగడత్ర్యసజాత్యట-మూడవకాలాక్షరములు 2 విడిచి
యెత్తుబడి 2 కాలపల్లవి

ప॥ శరణు శరణు రామా - స మద దనుజ భీషా ।

అ॥ సుదుచి రాస్య సోమా - సూర్యకుల లలామా ॥శ॥

౧ అమల కమల నేత్రా - యవనిజా కళత్రా ।

యమిహసుగుణపాత్రా - యథుల తాల నిత్రా ॥శ॥

(2 వ కాలము) పద-పమ-గిరి-ధారిత-హత-యుగ-తథ-హిత-కిణా

గధ-మా-గరిసరి-గమ-పథ ప-సా-రి-నీ-ధవ (మూడు కాలము

లందు తదధి గీతాత- (ఒక్కమావృత్తములో)

సీ. ఎల్లవస్తువుల గు ♦ రైలుగుచు బరులకు

నాయూహ దెల్పు ♦ జ్ఞానంబు కల్గి

తాపత్రయంబుల ♦ బాపుకొంటుకు దారి

బెదకుచు గురుబోధ ♦ కశ్యపింది

నైరాగ్యమంది యి ♦ వ్యసమున నీకొఱ

కెదురుచూచుచునుంటి ♦ నిన్ని నాళ్ళు

నీకృపకతమున ♦ నీదర్శనం బిచ్చి

నను గృతార్థు నొనర్చి ♦ నావు దేవా

తరమె నీభక్తవత్సల ♦ తన్నుతంప

నామెడంద నిక నీవు ♦ పామకుండు

జనకజాలక్ష్యులతోడ ♦ జలజనేత్ర

పద్మనాభ దయానిధి ♦ పరమపురుష.

శా. రిమ్మా నాదుగురుండగ స్త్యముని యాచార్యులను న్నొప్ప య

జ్ఞముజ్జల్పెడు నమ్మహాత్ముని తప ♦ స్సామర్థ్య మేమందు, సు

ద్రమ్ముంద్రావెగుటుక్కున, గుడపె విం ♦ ధ్యత్సాధరాద్ధత్య, మ

న్నమైగర్భముజేర జీర్ణశను బొం ♦ దంజేనె వాతాపినిన్.

క. అని చెప్పి సుతీర్ణుడు రా

ము సగన్యాశ్రమమునకు బ్ర • మోదంబున కో

క్కొనియేగె గుంభసంభవ

మునియు న్రాఘవున కెదురు • వోయి యిటుల నెకో.

శుద్ధసావేరి—సంకీర్ణజాత్యట ప్రథమకాలపల్లవి సమగ్రహము

4 3

ప॥ సోతపంబిన్ని స-సంబులకుం బండె-సారామ ।

8

అ॥ పూతనా మనవాం - బుదశ్యాను సదం - బుని సోమ । నా॥

8

౧ జగత్స్పృష్టిస్తీతి - సంహారమూలకు - బాహోల ।

6 8

సీగమూలపాలపి • సహతదనుజజాల - నృపా తి । నా॥

(1వ కాలము) రి-సు-ప-ద (2వ కాలము) ధి-న్న ధా-రి-తహ-ధ-

ర్ముణు (3వ కాలము) సధపమ-రిన (4వ కాలము) తాకిట-తక

ధరికిటతక - ఖాంధరికిటతక - (5వ కాలము) పధపమ-రిమరిన-

రిమపధ - సధపమ - తాకిట - తకధరి - కిటతక - క్షేకిట ।

తకధరి కిటతక - ధర్గుడు-ధర్గుడు-ధర్గుడు-హ త-తాధిన్న తా-పధ

పమ-రిమరిన-రిమపద-సధతతి-అతిదతి-అతిదితి- ఇతిగితి-ఇతిణతి-

అతితతి-అతితతి-దతిధి-గితిణతి-తతితద ధిగిణతి (2 తాతాప్య త

ములు) (అక్షరముమీది బొట్టు తాతాప్యతములను దెల్పును.)

సీ. ఎల్లెంచువారల • కట్లు తోచెద వేవి

తనమేయ నాచెట్టా • దవెడు మాడ్కి.

నాయున్ని కేప్రమా • ణంః యన్న దో యట్టి
 యాత్మానుభవవే ని • న్నగపటచెతుఁ
 ద్రిగుణంబులందాల్చి • క్రీడిం చెదపు నైజ
 ముగ విశ్వయాపుఁడ • వగుచు నీవ
 యన్నిటికాధార • మాకాశ • మాగతిఁ
 గారణంబౌదు జ • గమున కెల్ల
 నీవునిజ నే చబద్ధంబు • నిశ్చయముగ
 నిన్నుఁ జూచుచు నన్దన • నే కిరంగనుక
 దీనబంధు దయాసింధు • దేవదేవ.
 భక్తమందార భవమూర్త • పరమపురుష.

మంజరి— ధన్యాసి

- ౧ శిష్టరక్షణము దుష్టశిక్షణము - చేయుటకై యిట్లేపు ।
- సృష్టిస్థితిలయ కర్తవ్యము ని - యిల నవతరించినావు ।
- ౨ నీతాలక్ష్మణులతోడ నీవు వ - సించును నామచిత్రోనఁ ।
- వ్రీతిస్మరించెద న్నియిప్పటి - వేషము భక్తాధీన ।
- ౩ రామచంద్ర నీకక్షయతూణీ - రం బమోఘమైనవిలు ।
- ప్రేమనిచ్చితి వ్రణమున నీచే - ద్రైశ్చంద్రైల్ల దనుజ్జులు ।
- ౪ పంచవటి స్తోనావరియొడ్డున - నసించుము రామభద్ర ।
- మంచి నీకగుగ్గాల సంతతము - మానిత సుగుణ సముద్ర

ద్విపద:—అంత సగస్త్యాజ్ఞ - నంది రాముండు ।

— సంతత సుజన ర - తూణ దీక్షితుండు ।

ధరణిడ కందించి - తనకరంబుఁత ।

యరిగి లక్ష్మణానితో - నరసె సంపూత ।

శీతాంబుకణ విరా - జితవాత పోత ।

ధూతకోమలశిఖా - తుందిలచూత ।

పల్లవాస్వాదన - పరపికగీత . |
 సల్లలితశ్రుతి - స్ఫారాళిజాత . |
 శిగజిత మంజులం - చిత సుః మకుంజ . |
 పుంజాగ్రభేలత్క - పోతక శ్చ మంజ . |
 గీట మధుస్వరా - వృత నికట మంబు . |
 పాటల వంజుల - వకుళోత్కట మంబు . |
 పిహిత గోదావరీ - విపుల తట మంబు . |
 బహుమృగశోభిత - పంచవట మంబు . |

సీ. అగ్నికిశోంకని ♦ యశ్లెండ గాలినా

నలకు లోబడని చం ♦ దమునఁ గారు
 మొకముల కలవిగా ♦ నికరణఁ బాములు
 సుంజైనఁ జొరసందు ♦ చూపని యటు
 పిడుగుపాట్లకు నేల ♦ వడఁ కులకుం దొంగ
 లకుఁ బగతురకర వీ ♦ ల్కానిపగది
 పలసిన తెమ్మెర , వెలుతురు మంచి నీ
 రిచ్చు జంత్రమమ్మలిం ♦ పెసఁగు నటుల
 నెల్ల చదువుల కిటుకులు ♦ నెఱుఁగు జాణ
 యాఱు పూటలలోవేల్పు ♦ లబ్రపడఁగ
 హాయిగాఁ దనవదినియ ♦ యన్నయును మె
 లంగుటకుఁ బన్నె నొకయిల్లు ♦ లచ్చనుండు.

సీ. కడువేగమే పూచి ♦ కాచునె టెలచా

యల ఫలవృక్షము ♦ లంట్లుగట్టి
 నడిమి కరుగ వీలు ♦ పడనటు గోరంట
 వరుసఁ బద్మప్రసాహ ♦ ము రచియించి

జోడుగఁ బెరిగిన శ సోమిదపుంజెట్ల

యందు దట్టముగ ను శ య్యాలవేసి

పిల్లనఁగ్రోవితో శ విలిచి నానావిధ

ఖగమ్మగములు మచ్చి శ క వడఁజేసి

పంచపటమును భూ శ తల స్వర్ణమువలె

సలిపి యెంతయు నఖిలోప శ చారములను

క్ష్మాసుతా రాముల నహర్ని శ శంబుఁగొలిచె

సూక్ష్మతమ బుద్ధిశేషుండు శ లక్ష్మణుండు

శి. అంతట నొక్కనాఁడు జన శ కాత్మజతోడుత గౌతమీనదీ

ప్రాంతమునందు రాముఁడు వి శ హారము నల్పఁగ నేగుదెంచి య

త్యంత మహాహలంబున ద శ శాస్త్రిని చెల్లెలు చుప్పనాతి యా

కంతు సహస్రసుందరు నె శ గాదిగఁజూచి తలంచె నిట్టులన్.

మోహన—మిశ్రజాతి—రూపకము

ప। పీఠేఁతో యందమైన - వాఁడు సెబాసు

॥పీ॥

అ। ఈడేఁజేఁడైన వీని - కీరేడుజగముల లేఁడు

॥పీ॥

౧ కూడఁ దగిన మంచి కోడె - కాఁడు

॥హాహా॥

నేఁడు నాకబ్బకబ్బి - నాఁడు నాకీఁడుజోడు

॥పీ॥

సీ. ఆనెను లావీను శ లానుడు రాజామ

లాచూపు లాచెక్కు శ లాముకాబ

విరిగెడ్డ మాకెంపు శ పెదవులా సుప్పాణి

కోవపల్వరుస యా శ గుండ్రనిమెడ

అ. శ్రిహపుమరాఁపు శ లానెడంద యెడంద

యాలోఁతు పొక్కిలి శ యాయలంతి

కొనానిడుద కేకలుఁ శ గవ యాబటువుతోడ

గా బిగిపిక్కలా శ యమగుదోయి

మొఱపు చిరునవ్వు క్రొమ్మబ్బు శ మేనిచాయ
యులుము పేరెల్లు తిన్నని శ యొడ్డుపోడవు
తనిని తీఱుమ వీనిజూ శ చిన కొలంది
నింత సొగస్తైన మగవాఁ డిఁ శ కేడ లేడు.

గీ. నలువ వీనికిఁ దగిన పెం శ డ్లాముఁగూడ
నిట్లు జతఁగూర్చెఁగాని నే శ నెట్లులెన
వీని లోఁబర్చుకొని యిప్పు శ దీనినిఁ జెగ
హొఱుఁ గాకున్న నాయన్న శ కప్పనిఁక.

క. అని తలఁచి శూర్పణఖ రా
ముని చెంతకుఁ జిన్నపశుచు శ పొలపుచఁజని పా
కొనఁ జిలుసవ్వునఁ బయ్యెదఁ
గొనకొలు న్నద్దుకొనునుఁ శ గుల్కుచు నిమిలక.

కాశీ—చతురస్రగతి

ప. ఏనీకుఁ జిక్కినా నోరీ మందకాఁడ - యిప్పుడే నన్నేలరా యే॥

అ. ననుండవలెఁగాని నీకుందగిన జో - డెప్పరాసిదేలరా యే॥

౧. ఈచాటుచకురమ్మ మంతనముఁ జెప్పెద - నీవెట్లు గాఁకొట్టెదో

పూచెందులివె సిరి కోరివచ్చినప్పు-మోఁకొలడ్డపెట్టెదో యే॥

౨. జగమెల్లఁ జూచితి న్నివంటి సొగసుకాఁ - డగపడ లేదదీరా

మగఁడ దాఁసనేల నన్ను మించినజాణ-మఱిమఱి లేదెద్దిరా యే॥

నీ. ఎవ్వతె ననుకొంటి శ వీరేడుజగము వే

లెడు రావణునకుఁ జె శ లెలను నేను

అడ్డులేకెచ్చటి శ కైన దబ్బుననేగి

యలయక మళ్ళిరాఁ గలచు నేను

ఏతెవు లేనిగా శ నీ తెప్పపాటునఁ

దూలఁగొట్టుడు వెజ్జ శ రాల నేను

కోరినరూపు గై ♦ కొని యిచ్చకొలది కూ
డిక వేడ్కనోలలా ♦ డింతు నేను

చులకజూడకు నిన్ను నే ♦ వలచితినని

వీని మ్రుంగెద నెందు కీ ♦ చేబె నీకు

రమ్ము నామెట హాయిగ ♦ బ్రదుక వలచి

తేని యిప్పుడె యరమర ♦ మాని తేడ

క. అని పల్కెడు శూర్పణఖ

గని బెదరెడు సీతనొక్క ♦ కరమున దనయ

క్కున నదుముకొనుచు రాముం

డ నెనిటు చిటునవ్వెసంగ ♦ నారక్కసికి

బిలహరి—ఖండగతి

ప॥ జాతీసేతి తలంప - కీతీడుగాబల్కి ।

అ॥ తే తోచినట్లెల్ల - నెవతెవైన నల్కి

౧ నిక్కమగు మగనాసి - కొక్కాని యొకమాట ।

పెళ్ళేల రక్కసీ - నెళ్ళు వచ్చినబాట

౨ కలమునకుజెడి కాని - కూడు గుడువగనెన ।

నలుపగూడదు హాని - జగతి కేమిషనైన

సీ. అగ్నిహోత్రంబు సా ♦ త్యముగబెండ్లాడిన

భార్య నెన్నడు నెడ ♦ నాయజనదు

తను గోరి వలచి మీ ♦ దంబడినన్దాని

సరభామినులకు లో ♦ బడగరామ

శన్న నం ♦ దముగ నున్నప్పటి

తలను మో ♦ హింపవలదు

యు

కగను

||జా||

||జా||

||శా||

ధర్మమార్గ మొకింతయు † న్దప్ప లేము
 రఘుకులంబున బుట్టిన † రాజు లేము
 రక్కసీ నిన్ను జూచి యీ † నమణి బెవరె
 వెళ్ళుమిక వెట్టి మొట్టి పో † కిల్చుమాని.
 క. అని పల్కిన వేగిరపడి
 కనుగొనల స్థల వంత † గాఱ్ఱుచు నిటు వా
 కొనె నువ్విళ్ళూరుచు శూ
 ర్పణఖ పెదవి చప్పరించి † రామునితోడన్.

జెంజోటి—మిశ్రరూపకము

బ. బళిరసీవు పెట్టు చీ - వాట్లుకూడ రత్తికట్టు ।
 అ॥ అలరుచుండు నీకునా - కందమై చిరాకు ||బ||
 ౧ అవురసీదుపల్కు చిటు - నవుము తెములొల్కు ।
 సవతియొద్దనన్నుబ - ల్చిన సేయకు కొల్తునిన్ను ||బ||
 ౨ ఓరివన్నె కాడ న - న్నుంచుము నీతోడ ।
 మేరమొఱనాన కను - మిన్నాపై నీస ||బ||

సీ. తగిలివేయుము దీని † దబ్బున బుట్టింటి
 కాలి కా దిద్ది నీ † పాలిమిత్తి
 యిస్సో సనివలె † నెటుదాపరించె నీ
 కెద దీనికతన నీ † కెగుమూడు

బనికిరానిముసలి † వార్పన్నుతగవులు
 విని సుగములుమాను † కొనుట వెట్టి

వలచినచెలిని జ † వ్వనమున గలియకు

న్నన్నన కేల న † నా

బమ్మకూతుర నేను

రావణుడు- ౧౫

నిన్ను నేలించు నాతడి ♦ నేల నెల్ల .

శెంగిలితనమ్ము మాని న ♦ న్నుం గవయుము .

మంజరి—కాశీ

- ౧ మ్రుంగెదస్తీని దొలుత నాపిదప - మేకొనవేనిన్నన్ను ।
బ్రుంగించెద నాతోడపుట్టువుల - బురికొల్పి సరగనిన్ను ॥
- ౨ కోరి చెడ కనుచుజుప్పనాతి బ - ల్హోరాక్కారముబూని ।
ధారుణీసుతకబాదువ నుంకింప - ద్వరగ లక్ష్మణుడుదాని ॥
- ౩ ముక్కు సెవులు గోసి పాటదలుమిన - మొట్టోయనిరాకాసి ।
గ్రక్కున దిక్కులు పగులనేడ్చుచు - ఖరాసురుని దరిజాసి ॥
- ౪ నెత్తినోడు మొత్తుకొనుచు నిట్లనె - నెత్తురు వరదలుగ్గాఱు ।
నత్తెడిదన వికృతరూపముంగను - నందఱికి జాలి మీఱు ॥

ఆహిరి—త్ర్యసగతి

- ౧ పీమందు స్తయ్యము నా - కింతదెచ్చునే ।
నామగడున్న నీపాట్లు - నాకు వచ్చుచే ॥ ౧ ॥
- ౨ ఏలనీకురుజములపొగ - రింకనన్నయ్యో ।
కూళయొకడు ముక్కు సెవులు - గోసెనాకయ్యో ॥ ౨ ॥
- ౩ తబుసుచేయు నాకొడుకుం - దాదెగటాత్తె ।
నుబుసుపోక నాకుండిన - మొప్పన్దాత్తె ॥ ౩ ॥
- ౪ పోటరి మానిసిచే నా - పొలుపు పొలిసెనా ।
నేటికి రక్కసుల పర్వ - నీట గలిసెనా ॥ ౪ ॥
- ౫ నీ, గోదరిచెంత నా ♦ కులపాక దాగట్టు

కొని యొక నల్లని ♦ కోడెకాడు

పెండ్లముతో విట్ట ♦ వీగుచుండె నెదురు

గానని కొదమసిం ♦ గంబు మాడ్కి

బొగరున వానిత ధమ్ముడు దవంబొసరించు
 నాకొడుకుం స్తంపి ధ నా డని విని
 యేనేడ్చు చుంబోయి ధ యిదితగ దనగ గో
 సెం బయి పెచ్చునా ధ చెవులు ముక్కు
 చెలగి నీయట్టి జగజెట్టి ధ చెల్లెలనయి
 మఱియు బొమ్మకు ముద్దుకొ ధ మారినయ్యు
 నింతవచ్చెను నాకు ని ధ కేల జాగు
 పగను దీర్చుకొనుము మగ ధ వాడవై న.

క. అని జల్లున నెత్తురు చి

మృనగ్రోవుల నుండి యుబుకు ధ మాడ్కికొ దన గో
 సిన ముక్కు నెవుల నెగురగ

వనరెడు సోదరికినిట్లు ధ పలికెన్ ఖరుడన్

గంబీర నాట—త్ర్యసజాతి-త్రిపుట

ప॥ వనరకే యాయధమనదులం - బట్టికట్టి నీయెదుట బెట్టెద ॥వ॥

అ॥ వనజనేత్రుడైన నీ పగ - వాడు వాని నాకాశ్చమట్టెద ॥వనర॥

౧ అద్దిరా నాముద్దుచెల్లెలి - కగునె యను నరు డెంతకొవ్వె ।

నెద్దీనె బులినిగటచె గొట్టె - యేమివింత పుట్టెనవ్వె ॥ప॥

శా. పోనీ యెందుకు నీవెవెంటగొని యీ ధ పూర్వమరత్రేష్ఠులన్

నానాయుధ ప్రవీణులన్ గడువిరా ధ న' సున్నర్వురన్, బొమ్మ త

నీ నీయిచ్చకువచ్చినట్లు, నిను వె ధ త్రింబల్లు నాద్రోహులన్

బ్రాణంబుల్చెడనీక తెమ్మిచటి కా ధ పైసంగతి నూచెదన్ .

గీ, అంత జుప్పనాతి ధ యసుదుల దండుతో

వచ్చుచుంట జూచి ధ యచ్చెరుపడి

భనువుడాల్చిరాము ధ డనియె లక్ష్మణునకు

నీట్లు మందహాస ధ మింపుమీఱి,

శ్రీరాగము—ఖండగతి

ప॥ చూడుమా వచ్చెనిదె - శూర్పణఖ పగపట్టి ।

అ॥ వాడి రక్కసులతో - వడిగ బర్వులు వెట్టి

॥ చూ॥

౧ వదిలముగ సీతతో - బర్ణగృహమున నుండు ।

తొదముట్ట మాపెదక - దొడ్డ రక్కసిదండు

॥ చూ॥

సీ. ఒరుల హాయిగ నుంట ♦ కోర్వక దుర్మార్గు

లెదియో మిషవెట్టి ♦ యేచుచుండ్రు

కానిచో నెంచుకీ ♦ కఠినరాక్షసి మన

తోడ గోరి జగడ ♦ మాడజొచ్చె

నింతకు న్దలప య ♦ ధేచ్చవచ్చెమ విప

రీతదైవము నడ్డ ♦ చెవరితరము

ధర్మపథంబొకిం ♦ తయు దప్పరా దెద్ది

యెట్టులైనప్పటి ♦ కీ బ్రతుకున

నేగుమిక సీతతోనీవు ♦ వేగ నదిగా

మించి రాకాసి మొన సనిగా ♦ పించుచుండె

చనుచు నెమరేగు రామున ♦ కనియెనిట్లు

సుతయు నిగ్గులేక యా ♦ చుప్పనాక.

కామవర్ధని—త్రిశ్రగతి

ప॥ ఇంకనైన మాట విందువ - యిపుడునన్ను గూడి యుందువ॥ ఇంక॥

౧ ఏడివాడు పాతిపోయెన - యెడ్డెనవతి మాయమామెన

॥ ఇం॥

౨ వచ్చెమళ్ళి ముక్కు సెవులివె - వన్నె కాడ నన్ను

॥ ఇం॥

సీ. వలచివచ్చిన నన్ను ♦ గలియుము జవ్వన

మున నటుపెట్టుము ♦ ముసలి తగవు

బోగముల్ గడ్డువ నీ ♦ బొంది యబ్బెన్నాని

మునుముట్ట బిచ్చినో ♦ ములకు గాగు

కాసంతయుఁ జూడఁ ♦ గాకున్న యీ మొద్దు

పెండ్లాము నీ కేల ♦ తిండిచేటు

కఱకురక్కసులు ని ♦ నట్టినొంచు టయ్య

యో యిప్పునాయుల్ల ♦ మొప్పకుండె

గాని మాటలతో సరి ♦ కావునీవు

రండు రాకాసు లిక బట్టు ♦ కొండు వీని

గొందఱా లోయలలోన డా ♦ గు పగవాని

డక్క బెట్టుడనగ రామ ♦ చంద్రుడలిగి.

మ. తృటినా దైత్యశతోత్తచూంగముల ధాత్రిక దుల్చియోరక్కనీ

యటునీవైతివి మారకగ్రహము దై ♦ త్యశ్రేణీకినొప్పిమ్ము వే

యిటకున్దొడ్కినిరమ్ము సాధువుల కెం ♦ తేబాధ గావించుచున్

మగుమాయ ల్పచరించు దానవుల ని ♦ మ్రొనందఱి న్మన్నెదన్.

గీ. అనగ పుష్పనాతి ♦ యతిరయంబున నేగి

ఖిరునిచెంత వినిచి ♦ జరిగినపని

యనుజుడై సదూష ♦ ణునిసేనతోదెచ్చి

పలికె. రాఘవుచకు ♦ నెలనగవున.

కాంభోజి—ఖండగతి మొదలన్ని గతులయందును

ప॥ ఎందులోయెదవు నీవింకనోమగవాడ—యిప్పుడై నమాటవినవేడ ॥ఎ॥

ప॥ కందువలనాతోడ - గాదనకుమాతేడ - కలియుమా నను వన్నె

కాడ

॥యెం॥

అ వచ్చెనాతమ్ముడ - బృహకానివాడు - పట్టికట్టున్నిన్ను నేడు ।

నెచ్చెలిన్ననూడు - నీకునేదగుజోడు - నీపిచ్చిపట్టుదల వీడు ॥ఎ॥

చ. వలచిననన్ను గాదనెద ♦ వా యుచూడకు మెఱ్ఱవాటి యి

ట్లుగుట నాయమా సవతి ♦ యందలి మక్కువ వీడలేనిచో

నలవడి నామే నేను నొకఁ ♦ టై నినుఁ గొల్తుము కూర్చితోడ వం
తులు గొని నాదుబందుగుల ♦ తోడును మేనిక మాటతప్పినన్.
గీ. పొమ్మనుచు పీసడింతువా ♦ పొదవుఁ డితని
రక్కసులనంగఁ బై బడు ♦ రాక్షసులను
దూషణునితోడ రాముఁడు ♦ త్రుంచెనంత
ఖరునకు న్జుప్పనాతి యి ♦ క్కరణిఁబల్కె.

మరంజి—ఖండగతి

ప। నిక్కముగ నలఁతి మా - నిసి గాఁడువాఁడు
అ। రక్కసులనందఱున్ - జక్కాడినాఁడు ని।
౧ నీవుగాకెవ్వఁడతనిం బట్టలేడు ।
వావిరిన్నాకుఁగల - పగఁదీర్చునేడు ॥ని।
౨ అన్నమనకున్న మరి - యాదఁగాపాడు
చిన్నచెల్లెలికిజే - సినకీడు చూడు ॥ని॥
ఆ. ఇటులఁ జుప్పనాతి♦యేడ్చుచుఁ బురికొల్పి
బయలుదేటి మూల ♦ బలముతోడ
ఖరుఁడు రామచంద్రు ♦ దరిజేర జానకీ
లక్ష్మణులు మిథమిటు ♦ ల ననుకొనిరి.

నీలాంబరి—భైరవి

స్తోత్ర-ప। రాముఁడొక్కఁడు మఱి - రక్కసులు పెక్కు-వేల్-రణమెట్లు
జరుగునోచుమ్మా ॥రా॥
లక్ష్మణుఁడు—అ। ఏమట్లు భయపడెద - వీరేడు లోకమూల నెదురేది
నీవిభుని కమ్మా ॥రా॥
స్తీ. ౧॥ నానాస్త్రశస్త్రముల్ - నలుదెసల నుండిపడ - నామగఁడు
నాచుకొనుటెట్లు ।

అ॥ ఈ నెలపు నన్నూడు - నీఁగైన వాలనీ - కెగచు బాణములన
 లట్లు ॥రా॥

సీ- ౨। తేప తేపకుదబ్బు - దిబ్బించుఁ జప్పుడగుఁ - దెల్లముగ నేమ
 గునదబ్బు ।

అ॥ ఈ పగిదిఁగూలుచుం - ద్రేఘచెడి రక్కసులి - కేమందు
 నాయన్న దెబ్బ ॥రా॥

సీ. దర్శించుమీ దూర ♦ దర్శి యంత్రమ్మున
 మండలీభూతకో ♦ దండుఁడగుచు
 దనుజతమిస్రము ♦ లద్వయిచెడఁ జండ
 తర సహస్రాంశు వి ♦ ధమున నెట్టు
 లలరు నీభర్త ప్ర ♦ త్యాలీఢముగఁ దూపుఁ
 దొడఁగుట సుంతయుం ♦ దోచదైన
 విఠిగెడు నరదము ♦ లొఱగెడు గుఱముల్
 తెగిపడు సిడములు ♦ త్రెళ్ళుకరులు
 మొత్తముగ నాడు మొండెము ♦ ల్ముణకుబంధి
 పాటునొత్తురు వగదలు ♦ భళిరయట్టి
 యఖిలలోకై కవీరుని ♦ యనుజుడనయి
 నే నతనిపత్నివై నీవు ♦ నెగడినాము.

గీ. జానకీలక్ష్మణులు పర్ణ ♦ శాలనుండి
 కనుచుండ యుద్ధంబుల్లు ♦ ఖరుఁడు రాము
 నిలుఁదునిమి ఘాలమున మూఁడు ♦ ములుకులేసి
 యట్టహాసంబు మీఱగ ♦ నిట్లు లనియె
 భైరవి—చతురస్రజాతి రూపకము

ప॥ కాచుకొనుము యోరి నీ - గర్వమడపెద ।

అ॥ రాచవాడ నిన్ను నే బి - రానఁగెడపెద ॥గా॥

౧ పేదరక్కసులను జంపి - విట్టనీగెదో ।
 యేదీ నీమగతనమిప్పు - డెట్లు సాగెదో
 సీ, ఎంతటిముద్దరా • లీ చుప్పనాతి నా
 చెల్లెలు నీ కేమి • చేసె నెగు
 రక్కసులంత నీ • రసులను కొంటివా
 యింతులమీద నీ • కెంత తెగుప
 వెట్టిబాగులయాడు • పిల్లకు ముక్కుసె
 వుల్గోసినాడవు • బుద్ధిలేద
 నీపొగరూడ్చెద • నిలునిలుమా యెట
 కేగెద వింక నీ • కేది మఱుగు
 కనుము నిన్నుబట్టి • కట్టెద నేనిప్పు
 డనుచు ఖరుచు వల్కు • సంతలోన
 వేఱువిల్లు దాల్చి • పిన్నన వ్యోలయగ
 నసురతోడ రాము • డనియె నిట్లు.

కన్నడ—చతురస్రజాతిరూపకము

౪. సెబాసు నీవు కొంత - వీరుడోరా నా ।
 చేతివిల్లు ద్రుంపగల్గితేరా
 ౫౦ అధర్ములై నవారల శిక్షింతు
 నరసి యెల్ల సాధుల రక్షింతు
 ౬. స్త్రీయని దీని జంపనయితి • న్నడు బాపని నీదుచెల్లె లా ।
 హా యిది ముద్దరాల సక • లాసురకోటికి జుక్కవాలె యి ।
 మ్మాయిని దీనిమూలమున • మ్రందగలర్చిను బోటరక్కసు ।
 లేవ్వి యి కేల ధర్మమెడ • లించిన వెంబరవిత్తు నెగునే ।

మంజరి—కన్నడా

౧. అనివల్కి రామచంద్రుడాదనుజు - నంత విరఘునిం జేసి ।
 తునిమి వానిశిర మవలీలకొ దో - ప్తో వైష్ణ వాస్త్రమేసి ।
 ౨ తక్కురక్కసులయందటిపై గాం - ధర్మశరమేయ వారు ।
 గ్రక్కున నొకడొకని రాముడనుకొని - కలహమాడి తెగినారు ।
 ౩ సర్వరాక్షసుల మర్దించి రామ - చంద్రు డెలనవ్వు నెగడ !
 నుర్విజాలక్షణులగూడి హాయి - నుండె దనుమును ల్వాగడ ।
 ౪ అంత జుప్పనాటి లంకకుం జని - యనియె దశకంఠతోడ ।
 పంతమీతి దన వికృతరూప మ - వ్యాడబ్రమ్మన జూడ ।

శాలిపంతు—ఆదితాళము

- ప॥ పాపానిసరిససా సససీసరి - సానీధపామ గరిరిససీ ।
 నీయంతటి జగజ్జెట్టికిజెల్లెల నేనయ్యునిట్లు కుడిచితినా ।
 అ॥ సారిగరీమప - ధామాగారిస - నాససని సారిగరిరిససా ।
 వేయియి కేలర - యన్నారావణ - వెల్లడిగ సిగ్గు విడిచితినా ॥సీ॥
 ౧ పదమపానిసరి గారిసానిధా - ధాపమగరిసరి గారిససీ ।
 పొగరుబోతోకడు కాలులాడినా-ముక్కు సెవులు తెగగోసెనయో
 సనినిసాసరీధాపమగరిసరి - సానిసారి సాగరీరిసా॥
 నగెదరందలున్నా సరివారలు - నన్ను జూచి మొట్టో కుయో ॥సీ॥
 సి. వినుమన్న సీరాము ♦ డను నొకమానిసి
 దొర యాలుదమ్ముల ♦ తోడ బంజ
 పడిముస నాకుల ♦ పాకలో నెలకొని
 తబిసిమానాపట్టి ♦ లలను నటికీ
 వీచ్ఛలవిడి గడు ♦ బెచ్చురేగ న్దగ
 దను నన్ను నెగసక్కి ♦ యంబులాడి
 ముక్కు సెవుల్లోసి ♦ యక్కట కరుదొట్టి
 మెల్లరాకాసుల ♦ యేపడంచె

ఏమిచెప్పుదు నీవార శ లిట్లు వడగ
 నూరకుంటివి సుంతైన శ నారయ కిటు
 బందుగుల సేమమరయని శ వానిగొప్ప
 యడవి గాచిన వెన్నెల శ యాగదప్ప
 క. అని నిష్ఠురంబు లాడుచు.
 దనయడుగులఁ గంటినీట శ దడిపెడు నా శూ
 ర్పణఖు రావణుడిట్లనె
 మనికతపడి బాంధవాభిమానము తోడఁ.

శంక రాభరణము—చతురస్రజాతి రూపకము

ప। ఆశ్చర్యం బాశ్చర్యం - బసురులు మానిసి చేబడుట || యీ ||
 అ। నిశ్చయమిది నీపగతుడు - నేడే నాచేతజెడుట || యీ ||
 ౧ సురలక్ష్మి న లొంగబోని - జోడుమిన్న ఖరుడు ।
 దురములోన వానిగూల్చె - దుదకు నొక్కనరుడు || యీ ||
 శా. ఏమీ యూవిపరీత మెంతపని య శ య్యె న్మానవుండేడ సం
 గ్రామంబందు జయించుటేడ ఖరు నా శ కంటెంబలింబాపురే
 పామున్నింగెనుగప్ప వ్యాఘ్రమును వ్యా శ పాదించె జీంబోతు నే
 నామర్త్యందెగటాఱు చూరడిలుమ శ మ్మా యిప్పుడేపోయెదఁ.
 క. అనిపల్కిన జిటునగవున
 గనుగవ నీనొత్తుకొంచు శ గడువడినా శూ
 ర్పణఖ యనె రావణునితో
 వినుమా శ్రీరాము నాలి శ విత మెఱిగింతుఁ.

ఖమాచి—త్ర్యస్రగతి

ప। అగవడ దేచోట నైన శ యట్టివన్నెలాడి || యీ ||
 అ॥ సుగపడు మా పూవుబోడి - జోడుగూడి యాడి || యీ ||

౧. ముగుదకాలి గోదనైః - బోలునె నీనాతి || య ||

యగునుదానిచెంత రంబ - యైన నొక్కకోతి || య ||

౨. దెబ్బన నద్దాని జిదిమి - దివ్వె పెట్టవచ్చు
అబ్బోటిన్మాడ నతివ - కై న వలపుపొచ్చు || య ||

నీ. కొప్పు నిలువబడి ర విప్పిన న్నీలిగా

జల మలారము పోల్కి ర జెలగు నేల

నేవంకగన్గొన్న ర నావైపుననె నల్ల

కల్వలు దండలు ర గట్టుచుండు

చిన్నారిపొన్నారి ర చిలునవ్వు నవ్విస

జలజల ముత్తెము ర లొలుకుచుండు

పలికిన గోయిలల్ ♦ చిలుకలు గోరలు

బ్రమసి మ్రోగుచు జేర ర బాటుచుండు

బళిర యాయింతి యద్దాని ర చెలువు చూచి

తీరవలె గాని కొనియాడ ర నేరితరము?

యాపెతో నొక్కసారి మా ర టైన నాడ

కున్న నీమగబ్రతు కన్న ర యుత్త రిత్త.

క. అప్పుడు రావణుఁ డెంతయు

నుప్పొంగి రథంబునెక్కి ర యుదధి గడచి యం

చొప్పున మారీచునితో

జెప్పిన దనపూన్ని నతడు ర చేడ్చిడి యనియెడి.

కేదార—మిశ్రగతి

ప|| పండువంటి లంక - పాడుచేయుట కే-పాపి చెప్పె నీకీబుద్ధి|| రావణ||

అ|| కండక్రొవ్వున నన్య - కాంతను దెచ్చిన - గలుగునా సౌఖ్య

సమృద్ధి || రావణ|| ప||

౧ కొఱవితోడ దల - గోకులొన్న ట్లీవు-కోరితెచ్చుకొనకు వైరము
రావణ । కొఱగానిపనిజేసి - కులమెల్ల జెఱచెదొ-కోర్కె యేమి
యీ ఘోరము । రావణ

॥ప॥

సీ. అవురి యాశ్రీరాము ♦ డెవ డనుకొంటివి

మనుజ మాత్రుడుకాడు ♦ మాధవుండు

దుష్టశిక్ష న్మఱి ♦ శిష్టరక్షణముచే

యన్ధాత్రిపై నిట్టు ♦ లవతరించె

గానిచో నీకు శ ♦ కృముకాని శివధను

వెడమ చేతన్గొని ♦ యెట్లు విఱిచె

ద్వత్తుల్యుల నిర్వరా ♦ ధ ఖరదూషణుల నె

ట్లవలీల నాహవ ♦ మందు దునిమె

అట్టి బగదేక వీరుని ♦ యాలి పొందు

గూడవచ్చితె నీకేమి ♦ కీడుమూడె

గ్రొవ్వున న్ముక్కు పెవులు పో ♦ గొట్టుకొన్న

ముండ మాటలువిని చెడి ♦ పోకు మన్న.

ఉ. ఆజగజెట్టి యస్త్రమిటు ♦ లబ్ధిదరిం బడునట్లు నన్ను నూ

ర్యోజనము ల్ముహూర్తమున ♦ అువ్వెనొకప్పుడు వానిచెంత ర

క్షోజన మాయ చెల్ల దెటు ♦ సూర్యుని జీకటి దాకుగాన నీ

వాజతలంపు మాని యిక ♦ వచ్చినత్రోవను బొమ్ము రావణా.

నగ రావణుడల్లి సా ♦ యపడవేని

గొనెదన మారీచు ♦ డొప్పుకొనియె

తమిఁ ♦ ప్రాంత మందు

నగుం ♦ బల్కెనిట్లు.

భూపాల—చతురస్రజాతి రూపకము

ప॥ ప్రాణేశ నాకికే కొడు - వ నేనీకిల్లాల

అ॥ నేనోములనోచినానా - నీప్రేమామృతము గ్రోల

॥ప్రా॥

౧ బౌరా శతకోటిమన్మ - ధాకారా రఘువీర

వేరుగ నేనుండనోప - వేగనీలోజేర్చుకోర

॥ప్రా॥

నీ. మునులైన నినుజూచి ♦ మోహము నొందగ

నతివను నాబ్రతు ♦ కనగ నెంత

తేప తేపకు నిన్ను ♦ దిలకింపనొల్ల నీ

సొగసునకు దృష్టి ♦ తగులు నంచు

నలినాక్ష యణమైన ♦ ననుబాయ నెంచకు

మక్కటా నాయుసు ♦ తొగదుచుమి

నినుదేవుడని మును ♦ లునుతించునపుడు నా

యామోదమునకిక్ ♦ హద్దుగలదె

యెన్నిజన్మంబులెత్తిన ♦ నిన్నె పతిగ

గొల్పుచుండు నదృష్టము ♦ న్నోడకొందు

నఖిలలోకై క వీర ధ ♦ స్మావతార

సేవకజనకృపావేశ ♦ జీవితేశ

మంజరి—మోహన

౧ జనకజ యిట్టుల బల్కుచుండ నా - సమయమున నొక్క లేడి ।

కనుపట్టెనాల్గుబారలదూరము - గానిట్టట్టలాడి ।

౨ బలభిన్నీలము కుందనంబు ను - ప్పాణులు గలిసినయ

కడుదానియొడలు గొల్పుచునుండె - గన్నులం

నీ. చేతికందియు నందక ♦ చిక్కులిడుచు

జాటుచు నడుముదులు - చూడ

మాయలేడినిజూచి యి ♦ మ్మాడ్కిసీత
యనియె దనప్రాణనాథుతో ♦ నాసమీప||

శ్రీరంజని—ఖండగతి

ప| ధానిసాసనిధాధ - మమగరిస - రిగమగరి - నిసరి - రిగరిససా -
నినిధానినిసా - మధదానీ సారీగరి సానిధమా||

ఎంతచక్కనిలేడి - యిదిచూడు - రఘువీర - యెటుల నాచే -
జిక్కునార ||ఎంత||

అ| నీధమాగారిసా - నిసరినీధనిసాస - గమధసా - నిసరిగమగరి -
సానిధధమగగరిరిస|

కాంతుడాదీనినె - ట్లయినబట్టుకరమ్మ - కానిచో - దీనినిక్కాన
నగపడనిమ్మ ||ఎం||

౧ మూతిబల్మలుజూచు - ముద్దులూరగజూచు |

దోతెంచునట్టిటు - దోబూచివెట్టు ||ఎం||

మంజరి—కాఫీ

౧ చెచ్చెర జానకి కోర్కెదీర్చుటకు - శ్రీరాముడు తలపూనె |

నచ్చవేల్పుకానీ యాలిమాట - కడ్డుజెప్పదరమానె

౨ సీతగాచుకొమ్మని లక్ష్మణునకు - జెప్పిచెప్పి యతడేగె |

జేరికందియందనటు లాలేడి - చిక్కులంబెట్టసాగె|

సీ. బారెడెడన్నిల్వ ♦ బడిచేతికిం జిక్కు

నట్టుల బ్రమపెట్టి ♦ యందకుండు

నెచ్చటన్దనరాక ♦ యెట్టుగోమాయమై

పజ్జనేకొంతసే ♦ పటికినిల్చు

బొదలోపలన్నూటి ♦ పోలేనటుల దోచి

గోమఱుపాటున ♦ నెగురుచుండు

జేరువన్నాల్లాట ♦ బోరగిలంబడి

దొరకియు దొరకక ♦ త్రుళ్ళిపాటు

నట్లుగుడుగుడు గుంచము ♦ లాడిదవ్వు

నెలుగ నీ కేడుక్రోసుల ♦ వఱకు దెచ్చి

తికమక న్నొల్పియలయించి ♦ తిరుగులేడి

నసురుడని పోల్చి రాఘవు ♦ డాగ్రహించి.

క. ఫాలమున శరము నాటగ

వై శంబుగ బర్ణశాల ♦ పజ్జనెచటనో

హాలక్ష్మణా యనుచు దీ

నాలాపముచేసి యసుర ♦ యసువుల దొఱగెన్.

క. ఆయా ర్తరవమువిని నీ

తాయయు బల్లిగులుజెంది ♦ యడలునన య్య

య్యోయేమీ నానాఘం

దాయాసపడె ననితలచి ♦ యనె మరదికిటుల్.

సావేరి—ఆదితాళము

ప॥ అన్నాలక్ష్మణయింపిలెచ్చిన్నీ-యన్న యేమిజరిగెనోకదాకను ॥మ॥

అ॥ అన్నన్నా యెద్దియు దోచకుండె-నరుగుమటకు వేగనామాటవిను।

౧ ఊరకుండలేక నేనేలనయ - యోపంపినానునాభ ర్తనట్టు ।

దూరమెంతయోలేదువేపోమ్మ-తోడ్చుకొనిరమ్మనీతోడబుట్టు॥

నీ. ఏవంకనోగాని ♦ యీచేరువనె నొచ్చి

నీయన్న నినుబిల్చె ♦ నిక్కముగను

నీవెలుంగవ రాము ♦ ని గళరవంబది

యేలజాగికబరు ♦ గెత్తుమయ్య

పరుడునన్నంట బె ♦ దరెడు నాకనసూయ

యిడిన తిలకపు మ ♦ హిమముచేత

బదులెద్దియైనఁ జె ♦ పృకుమీపు నామాట

యాలింపవేని నా ♦ యానసుమ్మ

యనుచు బతిమాలుచున్న ధ ♦ రాత్మజాత

యడుగుదమ్ములపైదృష్టి ♦ నాని మిగుల

వినయమునఁ గేలుమోడ్చి ల ♦ క్షణమెడు భయము

భక్తిపెనఁగొన నాపెతోఁ ♦ బల్కెనిట్లు.

ఆరభి—చతురస్రజాతిరూపకము

ప॥ అమ్మాభయపడకుమ నా- యన్నపిల్పుకాదానడి

॥య॥

అ॥ ఇమ్మాడ్కి-కవీరమాళి - యేలపల్కుదైన్యపునుడి

॥య॥

౧ ఈమిష నన్నిచటినుండి - యెడఁబాపి యెదోక్కినో

భూమిజాత నీకుసల్పఁ - బూనిరి రాక్షసులునేడో

॥య॥

గీ. లేడియై నీకుఁదోఁచిన ♦ వాడసురుఁడు

దూరముగ రాముఁ గొంపోయి ♦ తుదకు నతని

బాణమునఁగూలు చిట్టులఁ బల్కెఁగాని

మఱి యెదియుఁగాదు నమ్మునా ♦ మాట తల్లి.

త ర వో జ

ఇంతియెకాక ని-న్నేమిషనై న-నెడయవద్దని యాజ్ఞ-యిచ్చెనాయన్న॥

సుంతలోవచ్చునా-శూరాగ్రణియన-తోణీజమిక్కిలి శోకింపఁదొడఁగి

పంతముతోరాచు-భద్రమనికడకుఁ-బంపెలక్షణు నయ్య-వసరమువేచి॥

యంతటరావణుఁ-డతిధిరూపమున-నరుదెంచిపల్కె-నయ్యతివతోనిట్లు॥

శహనా—త్ర్యస్రజాతిత్రిపుట

ప॥ ఏలనేపైయుపచారమి-వెంతచేసిన వట్టిదండుగ

॥యే॥

అ॥ క్రోలించి నీయధరసుధ నో - కోమలీ నన్దనుపు మెండుగ

॥యే॥

౧ చుప్పనాతిచెప్పెనాతో ♦ సోయగమునీసామ్మేయని ।

యప్పటినుండి వేఁగుచుఁగి - నన్నమున్నిద్దుర మానుకొని ॥యే॥

సీ. ఏ నెవ్వడనుకొంటి ♦ వేయేదుర్లక యీ
 త్రేలోక్యమేలెడు ♦ రావణుండ
 జగములోఁగలయెల్ల ♦ సాగసుకత్తెల నెంచి
 యెంచి కొంపోయి సు ♦ ఖించువాడ
 నీకెందుకే వట్టి ♦ నిర్భాగ్యుడౌభర్త
 రమ్మనాతోమేటి ♦ రాణివగుచు
 నీకునాయాండ బా ♦ నిసలఁ గావెంటు స
 త్యముగ నీదాసుడ ♦ నాదునేను
 స్వర్గపట్టణము నైభ ♦ వమున మించి
 నట్టినాలంకఁ బాలింపు ♦ మాబిరాన
 నంచుఁ దనుఁగొఁగిలింప నుం ♦ కించియు వెలి
 కిలఁబడు దశాస్యుతో నీత ♦ పలికెనిట్టు.
 కన్నడదర్బారు—ఆదితాళము

ప॥ అగ్నిలోదుముకఁబోవు మిడుతవలె - కారాయధమరాక్షసాచెడెదవ!
 అ॥ సిగ్గటిముక్కు - నెవులుచెలచుకొన్న - చెల్లెలువలెనీతలఁగోల్పడెదవ॥ అ
 ౧ ఉండుము నానాఘండు వచ్చువఱకు - నోమూర్ఖా నీపనిచక్కఁబెట్టు!
 కండకావరముతోఁబ్రతివత - న్నాంక్షించి నీవింకఁబ్రతికెడెలు ॥య॥
 సీ. తెలిసెనా నీకు సా ♦ ధీమహత్వం బిప్పు
 డెటుల నన్నంటఁబో ♦ యి పడినావో
 నీగొప్ప నీవె వ ♦ ర్ణించుకొంటివ తుంట
 రీ నీబ్రతుకనంగ ♦ నెంతపాటి
 కాటులాడెదవ దొం ♦ గతనమ్మునక వచ్చి
 సిగ్గిడి నీకేమి ♦ చేటు మూడె
 దగిన నోదరుడ వెం ♦ చఁగఁ జుప్పనాతికి
 బ్రతుకు కావలసినఁ ♦ బాటిపొమ్ము

కొటవితోడుత తలఁగోకు ♦ కొన్నయట్లు
కోరి నీయంతట నైచ్చు ♦ కొనకు ముప్పు
ఏది వీరుడవైన నొ ♦ క్కింత యాఁగు
మేమిచేయునొ నిన్నునా శ స్వామి వచ్చి.

క. అన విని దశాస్యుఁ డప్పుడు
తనఘోరాకృతినిఁ జూప ధరణిజ మూర్ఛక
మునిఁగె న్వాఁడాపె న్మెల
పున నిలపెల్లెత్తి యరద ♦ మునఁ గొనిపోయెన్.

గీ. భూమిజాత యొకంతట ♦ నూర్చుఁదేటి
తనదు దుస్థితి తలపోసి ♦ ధైర్యమెడలి
వలనుఁ జిక్కిన జింకకై ♦ వడి దలడిలి
యెంతయు నాల్లఁరఁగ వెక్కి శ యోడ్చె నిట్లు

శుభపంథవరాళి—త్ర్యంసగతి

ప. రామారామానాథానాథా - రావారావా దేవా బీజబీజనో
అ॥ ఈమూర్ఖిదైత్యుం డేలాన - నిట్లు లృప్టై బెట్టె జెఱనో ॥ రా
ం ధాత్రీధా త్రీజనకాజనకా - దబ్బున సన్రోభివ నెవ్వరైన రాచా ।
యీత్రుళ్ళు ముచ్చిక్కుశరాకాసి - యిటు నన్నుంగొంపోవచూర
కున్నారా ॥ రా॥

సీ. భూదేవికిం గన్న ♦ పుత్రీకస్తే జన
మఁడు పెంచుకొన్నట్టి ♦ కూతుర నయి
రవివంశవార్ధిచం ♦ ద్రముడగు దశరథ
క్షోణీశునకుఁ బెద్ద ♦ కోడల నయి
అతిరఘులయిన భ ♦ రతలక్ష్మణులకును
వెరిసూదనునకు ♦ న్నదినయ నయి

హరువిల్లు విటిచిన ♦ యమ్మహాజగదేశ

వీరరాఘవునకు ♦ శైండ్లము నలు

కడకు నేనొక్క దుష్టరా ♦ తుసుని చేతి

కొంటిగాఁ జిక్కితలడిలు ♦ చుంటి నకట

వేగ ననోప్పివరాశేమి ♦ వేల్పుమీర

పతికి నావార్త దెల్పుడో ♦ పక్షులార.

మంజరి—భైరవి

౧ దశరథుడోడల ననుమొఱవిని య - త్తటి జటాయు వను పక్షి ।

దశాస్యునరదమున కడ్డపడ సం - తసించె నాజలజాక్షి ॥

౨ జటాయుఁడు నావణుని భర్జించి - చంచు నఖింబులఁ జీల్చి

పటురణము సల్పఁదొడఁగె నాదైత్యుఁ - బట్టి పుడమిపైఁ గూల్చి॥

౩ రావణుం డెట్టకేల కాపక్షి - రాజు తొక్కల న్నటికి ।

పోవఁజొచ్చె నీతన్గొని శీఘ్రుం - బుగఁ దన లంకకు నుటికి ।

౪ ధరణిజ కోతులకడ నడుత్రోవం - దన నగలు పాఱవైచి ।

యెరఁగి సూచించె నిజవృత్తాంతం - బించుక విరహమునైచి

ఆ. రామచంద్రుఁడంత ♦ రాక్షసమాయచే

వంచితుండనైతి ♦ నంచుఁ దిరిగి

వచ్చుచుఁ దనకెదురు ♦ పడిన లక్ష్మణునకుఁ

బలికె నిట్లు తొట్టు ♦ పాటుతోడ.

నాటకురంజి—మిశ్రగతి

క॥ వచ్చి తేల నీ - వదనియ న్వదలి ।

అ॥ అచ్చెరువయ్యెనా - రారా యిటు కదలి ॥వ॥

౧ నాయాజ నెటుదాటి - నావో సామిత్రి ।

హా యేమానో యుటజ - మందు భూపుత్రి

॥వ॥

మ. అకటా యస్పదే సంశయింపవలసెన్ ♦ హాలక్ష్మణా యంచు మా
మక బాణంబున నీల్లుచెల్లిడియె న ♦ మ్మాయా కురంగంబు త
ప్పక నాపిల్పని యమ్మొఱ్ఱభ్రమసి ని ♦ స్పంపించెగాబోలు జా
నకి భీతిన్దొని, దైవకృత్యమును మా ♦ స్పృశక్యమే యేరికిన్.
గీ. సాధులోకోపకారము ♦ సల్ప ధర్మ

వర్తనం బాచరించెడు ♦ వారె తమకు
నురక లభియించు కష్టము ♦ ల్పరకు సేయ
రింత కడ్డదరమె విప ♦ రీత విధిని.

తరువోజ

అను చనుజుని తోడ-నతివేగ రాము-డరుదెంచిపర్ణగృ-హంబునసీత ।
కనుపడమి న్నలు - గడలందు వెదకి - గజిబిజివడికడు-గట్టిగాబిలిచి ।
జనకజ జాడయె-చ్చటనై నగనక - సంశయంబున బది-సారులుపిచ్చి ।
గొని యరసినచోట-క్రమ్మరిచూచి-కొనకు నిరాశతో-గుండెనిబ్బంగి॥

యదుకులకాంభోజి—విలంబత్ర్యసజాతి త్రిపుట

ప. ఏమైతివోసీ - వింతలోపల సీత - యిటులుండెనా విధివ్రాత ॥ యే॥
అ. కోమలీ నిన్దాచు - కొననినాపౌరుష మి-సీమతెందు కే చెప్పవేసుగు
ణాలకుప్పవే ॥ యే॥

౧ ఇప్పుడిప్పుడేకదా - యీమల్లెసాదరింట-నిరువురు సుఖముంటిమి-
యేమనుకొంటిమి ।

కప్పురగంధి నిన్ - గాంచక నాకన్న-గవయెట్లేమ్మనో చూడవే
మాటాడవే ॥ యే॥

సీ. ఎందుకు మనకడ ♦ కేగుదెంచెన్మృదు

లూరుచు మేల్మిబం ♦ గారు లేడి

నచ్చెబో నీవేల ♦ పంతంబున న్దాని

బట్టితెమ్మని నన్ను ♦ బంపినావు

పోని మృదేల చె ♦ ప్పమ కోలదాక నా
యట్లు హోలక్షణా ♦ యంచు బిల్చె
సరిగాని నాచేవ ♦ నరయ కీవంత యొ

ట్టుంచి నీమఱది బు ♦ తైంచి తేల
మఱియు నింతలోపల నెట్లు ♦ మాయమైతి
వింకొకటి కాదు తప్పకీ ♦ యిడుమ కెల్ల
గతము మోసకాండైన ర ♦ క్కసులె యగుదు
రెఱుగరాదుకదా ముంది ♦ కేమి యగునొ.

ఉ. ఒప్పుగ మానవు ల్నిజకు ♦ లోచిత ధర్మము మానగూడ దే
ముప్పు లభించినక సుజన ♦ పోషణము న్మఱి దుష్టశిక్షయుక
దప్పని నాపను ల్లనుక ♦ దల్లడమందక ధైర్యమూనినే
నిప్పుడె జానకి న్స్వదుక ♦ నేగెద దబ్బున నెల్లచోటులక.
క. అనసూయ యిడిన కుంకుమ

మున నిన్నే ప్రాణియైన ♦ ముట్ట నలవికా
దనువున రక్కసుడెవడో
కొనిపోవన్వచ్చు మాయ ♦ గొలిపి మృగాక్షి.

గీ. ఇట్లు తలపోయుచు న్రాను ♦ డెదుట నో ద
శరభపుత్రుడ మత్పాణ ♦ సఖుని కొడుక
రామ యనిపల్కు నొకపక్షి ♦ రాజును గని
వితగొని యిటు లనియెన ♦ వ్యిహగ పతికి.

సారంగ—ఖండగతి

చ॥ ఫల నాపేరెత్తె - దీనో హగనాధ ।

అ॥ వ్రాలి తెక్కల దొరిగి - పడెద వెందుకు బాధ

॥ ౧ ॥

౧ రాముడన్నేదాశ - రథి నిసీకిష్టుడక ।

గోమలినా యాలి - గోల్పడిన కష్టుడక

॥ ౨ ॥

౨ అగపడెన నా - యర్థాంగి యశా సీత।
ఖగరాజతెలుపుమా - కావించు నినె జోత

॥వల॥

ద్వి ప ద

అనిపల్కురాముఁ గ - న్నారంగఁగాంచి।
తనజన్మమిడేరె - దప్పకం చెంచి।
యరుసముతోఁ బల్కె - నాజటాయుండు
నరనాథ రావణ - నామధేయుండు।
రక్కసిజేడు - నీరమణినిఁ గొంచు।
నుక్కునఁ జన నాపె - యున్మోతొ యంచు॥
రాముభార్య౯ దశ - రథుని కోడలను।
నామొతొలించుఁడి - నన్నునివ్వలను।
గొని యేగు నిదెయొక - కూళ రాకాసి।
యనియెడ్వినేను ర - యంబునడాసి।
రావఁబతోడ సం - గ్రామంబు సేసి।
యీవిధి౯ బడియుంటి - నెఱకలఁ గాసి।
నేనింత వరకుసు - ర్నిల్పు కొన్నాడ।
నీనాతిగతిని విన్పింప నోజేడ।
యని యీల్గిన ఖగేంద్రు - నరసి రాముండు।
తన జనకునక లు - త్తరక్రియ ల్మొందు।
కొలిపి జ్ఞానకి కొఱ - కుఁ దిరుగుచొక్క।
యెడఁ గబంధుని వధి - యించి యాప్రక్క।
శబరికి మోక్షము సమకూర్చి వేగఁ।
బ్రబలకాననము మా - ర్గంబున నేగ।
హనుమ సుగ్రీవుని - యనుమతి న్వచ్చి।
ప్రణుతించియిడెనిమి - ఫలములన్మొచ్చి॥

బెహుగు—సంకీర్ణజాతిధృవతాళము, రెండవకాలము

రెండవయక్షరముపై నెత్తుబడి

ప॥ రామచంద్రాయ తేనమోనమో నమోస్తు—రాక్షసాంతకాయతే
నమో నమో నమోస్తు॥

అ॥ కామసుందరాయ తేనమో నమో నమోస్తు—క్షౌసుతాధిపాయతే
నమో నమో నమోస్తు॥

(2 కా॥) పపమగామగరిసనిసరిగమపమ (3 కా॥) తాకిటతకఫరి
కిటతకర్పుంతరికిటతకతకధద్ధిత్తోం (3 ముక్తాయిలు) ర్పుంతరికిట
ధళంగుతకదధిగిణత్తోం

॥ రామ॥

శ్రీ. సత్యస్వరూపాయ ♦ సాధుహృద్దీపాయ
పాపతాపాయ తు ర్ భ్యంనమోస్తు
భువనైకవీరాయ ♦ మోహనాకారాయ
భ్రమనివారాయ తుభ్యం నమోస్తు
రాజీవనేత్రాయ ♦ భూజాకళత్రాయ
ప్రణుతిపాత్రాయ తు ♦ భ్యంనమోస్తు
రాజలలామాయ ♦ రాక్షసభీమాయ
ప్రాప్తకామాయ తు ♦ భ్యంనమోస్తు
ప్రణతసంరక్షణాయ తు ♦ భ్యంనమోస్తు
వారినిధిగభీరాయ తు ♦ భ్యంనమోస్తు
కోమలాంభోధరశ్యామ ♦ రామచంద్ర
భక్తమందార భవదూర ♦ పరమ పురుష.

క. అని తన పదవనజంబుల

మునుకొని యానందభాష్ప ♦ ములఁ గడిగెడు నా

హనుమ న్నొగిటఁగొని యి

ట్లనియె శ్రీరామచంద్రు ♦ డనుకంప మెయిన్.

దే!తోడి మలయమారుతము—చతురస్రజాతిరూపకము

ప। ఇంతమంచివాడవునీ - వెవ్వడవోయన్న ।

అ। సంతోషించితి నాయెడ - సహజప్రేమ నీకున్న

॥దిం॥

౧ వానరేంద్ర సీతయనుస్త్రి - వచ్చెనాయితెన్ను ।

నేనరుండ దేవుడని వ - ర్ణింపకుమా నన్ను

।ఇం॥

సీ. బిట్టుచీకటివై న ♦ వెల్లుదివ్వటి వెల్లు

దోవదే యా ♦ మించుబోడి చెంత

నిండారపండిన ♦ దొండపందైన వి

డ్వదె చిల్కయాపెకెం ♦ బెదవిజూచి

విడిదమ్మినింగూడ ♦ సరకుసేయునె తేటి

యాముద్దుగుమ్మ నె ♦ మోముగాంచి

సీతనందైన న ♦ చెప్పరువుగ బదులుకూ

యదె కోయిల చెలిప ♦ ల్కాలకించి

గండుమీల్త్రుశృవా యాపె ♦ కన్నులరసి

డాగు దనకొప్పులోన నా ♦ తగెబోడి

సొగసుమంచితనమ్ము నా ♦ ముగుదసామ్మె

యీడుపదునెస్మిదేండ్లు నా ♦ యింతి కిప్పుడు.

క. అక్కలికిం బల్మింగొని

రక్కసు డెవడేని యితై ♦ రవున న్జనెనా

యక్కొంత నాకు నిల్లా

లక్కట యామెకయి యిట్టు ♦ లడలుచు నుంటకా.

గీ, అచ్చముగ దేవుడయ్యు భ ♦ క్తావనంబు

ధర్మసంస్థాపన మొనర్ప ♦ ధరణిలోన

మనుజుడై యిడుమల బడు ♦ మాధవు గతి

పోల్చి హనుమంతు డనియె కే ♦ ల్మోడ్చి యిట్లు.

అభేరి—చతురశ్రగతి.

ప॥ హనుమంతుడ నీపాద సేవకుడ - ననిలపుత్రుడ న్రామా॥

అ॥ నినుదేవుడె యని పోల్చినాడ నే - నీకృప నబ్ధిశ్యామా ॥హ॥

౧ నాయేలిక సుగ్రీవు డదిగొ నీ - నాతి వార్త వినించు ।

మాయామానుష విగ్రహ యిటు - మామీద స్థరుణించు ॥హ॥

త ద్భవో జ

అనివేడిసుగ్రీవు-నండకు రాము-ననుజన్ముతోదెచ్చి-హనుమంతుడప్పు
డనలము సాక్షిగ-నాయుభయులకు నతిమైత్రిగావించి యానవాల్లుటిచి
జనకజవైచు భూ-షణముల జూసి-జానకిం గాంచిన-జాడ నుప్పొంగు
నినకుల శేఖరు - నెంతయు బొగడి - యిట్టుల నుల్లాస-మేపార గాడె॥

సురట—ఖండగతి

ప॥ జయము నీకోరామ - జలధర శ్యామ ।

జయము రాక్షస భీమ - సంపూర్ణ కామ ॥జయ॥

౧ మంగళము నీకు శత - మార్తాండ తేజ ।

మంగళము సంశ్రితా - మరకల్పభూజ ॥జయ॥

ఇది శ్రీభారద్వాజస గోత్ర లక్ష్మీనరసాంభావేంకట
చయనికనిష్ఠపుత్ర సహజపాండిత్యవిలాస
బ్రహ్మశ్రీమదజ్ఞాడాదిభట్టనారాయణద్వాస
విరచిత యథార్థ రామాయణము
నందలి శ్రీరామ సుగ్రీవ మైత్రి
చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ

యథార్థ రామాయణము

హనుమత్సందేశము

శ్లో॥ కింబ్రవీమి ప్రియే హస్త విచిత్ర ధిచేష్టితమ్ |

త్వయాసహగతోత్సాహ మపిభ్రామ్యతిమేవపుః |

శ్లో॥ కథంశక్నోమి సంవోధుం త్వద్వియోగభరం ప్రియే |

ఆరీకృతశరీరోఽహం తుణమప్యతిదుస్సహమ్ ||

శ్లో॥ త్యజజాగ్రద్దశాంచిత్తి ప్రియావిరహరూపి తామ్

స్వప్నావస్థాంభజాజస్రం కాంతా సంయోగ భూషితామ్ |

కాంభోజి—రూపకము

ప | హనుమత్సందేశ మెంతో - యాలింప బ్రమద మిచ్చున్ |

అ | వినువారలకు న్దప్పక - వికుంతపదవి హెచ్చున్

|| హం ||

౧ రామాయణ కథాసుధా - రసము గ్రోలుచున్న చెవులు |

తా మాసిండునె నిజముగ - దక్కుకతల చప్పచవులు

| హం |

గీ, రావణుడు సీతనుంచిన ♦ తావు వెదకు

సాధనం బెది యనుచువి ♦ చార పడెడు

జానకీభర్తతోడ నం ♦ జలి మొగిడ్చి

పలికె సుగ్రీవు డిట్టుల ♦ బ్రణతు డగుచు,

తోడి—రూపకము

ప | ఏల యిట్లు విచారించె న దీవు నెచ్చెనీ |

అ. వాలివలన భయము నాకు - బాపు మా తొలి

॥ ఏ ॥

౧ ముని శాపముచే నతడి - మూలకు రాడు ।

చ నెదనేని మఱెట్లకైన - జంపును వాడు

॥ ఏ ॥

సీ. నాకన్న బలశాలి ♦ నాయన్న తప్ప నీ

రేడు లోకంబుల ♦ లేడితరుడు

వాలి దశాస్యులు ♦ భయులు పరాంగనా

రతులు గావున వారి ♦ కతుల మైత్రి

నాయాలి నెడబాపి ♦ నన్నిల్యెడలద్రొబ్బె

నా సోదరుం డెదో ♦ దోసమెన్ని

ధర్మార్థమై యవ ♦ తారమెత్తిన దేవు

డీవని తెల్పెనా ♦ కీ హనుమడు

గనుక నాయగ్రజుం డున్న ♦ దనుక నేను

పనికి రానెట్టులైన నా ♦ భార్యను నను

గలుపుమా తొల్లి యా మీద ♦ ఊణములోన

భూమిజ న్నిన్ను గూర్చ నా ♦ పూచి రామ.

సీ. అనవిని శ్రీరాము ♦ డనె మిత్రమా నీవు

నోయి నీయన్నతో ♦ భూపు డొకడు

శరణగతత్రాణ ♦ బిరుదుడు దుష్ట శి

క్షుకుడు నాతోడ న ♦ ఖ్యంబు సలిపె

నాయాలినాకెచ్చి ♦ నను యువరాజు గా

వింపకున్న న్నిను ♦ జంపు ననుము

నీ మాట వినకనికా ♦ హింసింప దొరకొను

నేని నీయగ్రజు ♦ నే దునిమెద

ననగ సుగ్రీవు డపుడు డై ♦ ర్యమున నరిగి

వాలి నాహ్వన మొనరించి ♦ పటరయమున

బటపటం బండ్లు కొటికి కో ♦ పమున వచ్చు
నాతవి సరకు సేయక ♦ యనియె నిట్లు.

భైరవి—రూపకము చతురస్రజాతి

ప। క్రొవ్వున మునుపటివలె రా - కుమ నాజోలి ।

॥క్రొ॥

అ। యొవ్వమి నిప్పుడు నీప - ప్పడుకమ వాలి

౧ నెపమువన్ని నీసోదరు-నీవు కెడపితో ।

॥క్రొ॥

అపసద దోసమనక నా - యాలి నెడపితో

సీ. దశరథ రాజనం ♦ దనుడు సీతాకాని

పశుపతి కార్ముక ♦ భంజనుండు

భార్గవదర్ప వి ♦ ధ్వంసనకారి దు

ష్టాసుర తిమిర స ♦ హస్తకరుడు

శరణాగతత్రాణ ♦ బిరుదుడు శ్రీరామ

చంద్రుడు నాకిట ♦ సఖుడుకలడు

కనుక గర్వముమాని ♦ మునుపటివలె నన్ను

గనవేని నీకు జీ ♦ వనము సున్న

సోదర ప్రేమ తీరక ♦ సీదుమేలు

నరసి చెప్పితి నామాట ♦ సరకుగొనుమ

యనెడు సుగ్రీవు నదలించి ♦ యాగ్రహమున

బలికె నిట్లుల నావాలి ♦ తెలివిమాలి.

కన్నడా—ఖండగతి

ప। ప. గామపథనిసరిసని - సనిధనీపథపమ ।

సె. బాసు రణమునకు భయ - పడునెవాలి॥

॥సె॥

అ। గు. బాలుననానిమ్ము - ప్రళయశూలి

౧ ఉ. సుల్పలచి యొరుశరణు - జొరునె మగడు ।

॥సె॥

ఇ. సీపరువులేనిబ్రతు - కెంత యగడు

శా. ద్రోహి యాలిన కోలుపోవు నరుడెం ♦ తో నూరుడంచీవు న
 న్నాహాహా బెదరింప నచ్చితివాకో ♦ మా మర్త్యునినిర్మయని
 న్నాహా గర్వముమీఱ నొక్కతృటిలో ♦ నన్నట్టి మల్లాడి యి
 ప్పై హింపించెద నిన్ను నీకీపుడు ది ♦ క్కెవ్వారు దుర్మతీ.
 ౪. అని పిడికిట బొడిచిన రా

మునిచెంతకు గావుమనుచు ♦ బోయెడు సుగ్రీ

వుని వెంటదఱుచు వారిన్

జనుమఱ శరమేసి రామ ♦ చంద్రుడు గూల్చెన్.

గీ. ఇట్లు శరవిద్ధుడై వారి ♦ యెదుటనున్న

రామచంద్రుని గాంచి ద ♦ ర్పంబుదొలగి

చేతులు మొగిచ్చి సన్నతి ♦ చేసె మిగుల

భక్తితో వేల్పులెల్ల నె ♦ బాసనంగ

కేదారగౌళ—మిశ్రజాతి త్రిపుట

ప॥ జయజయశ్రీరామా రఘుకుల - జలనిధిసోమా ।

అ॥ జయజయ సంపూర్ణ కామ - సద్గుణధామా

॥జయ॥

చ॥ జయజయ దుర్జనభీమా - జలదశ్యామా ।

జయజయజయ దైవలలామా - శాశ్వతనామా

॥జయ॥

(వికా) సనిధప - సగరిగ - రిసరిమ-పమపని-సరిమగ-రిససరి-ససారి-

నీధప - పదపపా - ధపా - మగరిసా-రిమగస-రిపమ-పనిధపా -

నిసరి - మగరిసా - సరిససా - పదససా-సరిస - సా-(4కాలము)

ధాకిటతకదరి - కిటతక 'ధోంకిట'ధోంతదధిగిత

॥జయ॥

నీ, ఐహాలాకిక సంప ♦ దంధుండు నీమహా

త్వంబెండ ఘూకము ♦ వలె దెలియడు

తన మహాంకారము ♦ స్థిగనిదేహి నీ

వే సర్వ కర్తృవం ♦ చెంచబోడు

నా మదమిట్లుఁజ్ఞి ♦ నన్ను గాపాడితి
 వీవు నిర్హేతుక ♦ కృపదలిర్ప
 భాంతికల్పితశరీ ♦ రవ్వాధిగాసి హా
 యిగ బ్రతికెదను నీ ♦ యెడ సిరముగ
 నిపును నాయరిషడ్వర్గ ♦ మపనయించి
 పెంచినాడవు నీకంటె బ్రయుడికేడి
 రఘుకులేంద్ర దయాసాంద్ర ♦ రామచంద్ర
 భక్తమందార భవదూర ♦ పరమపురుష.

మలయసూరుతము—త్ర్యంసజాతి—జంపెతాళము

స. ఒల్లనొల్లనింక ని - క్కల్లబ్రతుకు రామచంద్ర ||యొల్ల||
 అ. మళ్ళి నన్ను బ్రతికింప - మది నెంచకు దయా సాంద్ర ||యొ||
 ౧ అద్ద మరసి పిచ్చుక పో - రాడదా తన నీడజూచి ।
 అద్దిరయ్య నేను - నట్టె భ్రమసినాను ||ఒ||

(1 కా. పగపరిగస - గరిగ సరిని-రిసరినిసప - ధనిరినిసా(2కా||)
 తధింతా ఝణుతకిణాంతా గధిత(3కా||)సరిగపగరి సరిగరి సనిధని
 సరి (4 కా||) తాకిటతక ధరికిటతకదిరుగుడు (5 ముక్తాయిలు)
 ధళంగు తకదధిగిణతోం ||ఒల్ల||

సీ. నీకృపచే నిష్ఠు ♦ నిక్క మెఱింగితి
 నిజము కాదెద్దియు ♦ నీవు తప్ప
 లీలకై జగము గ ♦ ల్పించి క్రీడింతు న
 గుణుడవై యిట్ల సం ♦ గుండ వయ్యు
 పలు రూపముల బొంది ♦ బంధమోక్షముల వి
 ద్యా విద్యల యధేచ్ఛ ♦ నగదె దీవు

దయతోడ నాయజ్ఞ ధ త న్మాన్చ మా వెన్క
హాయిగ నీవె నే ధ నయి వెలుగుదు

అభయహస్తము నామస్త ధ మందునునిచి
యడుగుమంటివ నరమునా ధ కిడు త్వదంఘ్రి
తామరస యుగభక్తితో ధ రామచంద్ర
భక్తమందారభవదూర ధ పరమపురుష.

త రు వో జ

అనుచునీల్గినవాలి-యందుండిమిగుల-నరుదుగనొక వెలు - గంతట నెడలి
కనువారలెల్లరు-నడు వెఱగంద-గలసెరామునిలోన - త్మోసుతాజాని ।
తనతలపంకించి - తఱువాయిదీర్చి - దబ్బునరాజ్యప - దవినివహించి।
యొనరిచియంగమ - న్యువరాజుగమఱి - యునాబనిచెదయ-యొదవ
సుగ్రీవు।

క. చిత్తమనుచు సుగ్రీవుం

డత్త టి గిష్కింధకేగె , నారాముడు తక్

బత్తిమయి లక్ష్మణుండు మ

రుత్తతనయుడు గొల్వ బ్రాద్దు ధ పుచ్చుచునుండెన్.

వచనము:-అంత న్గొండయెక్కెడుపోల్కి, నూబియిసుకలన్నడుచు
విధంబున, గొడిరాళ్ళన్నుండ బర్విడుతెన్నున, బస్తుండు తె
జంగున, బల్మిన్జాగరంబు సేయుకరణి, గాఢముగ నలవడిన వ్యస
నముల మానుకొను వడుపున, స్వభావము నడ్డుమాడ్కి గష్ట
తరమైన శ్రీష్టమునడిపి, కాకొను మబ్బులంగని పించెములు
విప్పి శ్రీశైలాగ్రమునన్నమాత నుల్లసిలు శివభాగవతులవలె
దాండవ మొనర్చు నెమళ్ళును, జిన్నులెపుడువడునోయని దేవా
లయప్రసాదమునకు గనిపెట్టుకొను తీర్థవాసులభంగి నోరెఱ

చుకొనిచూచు చాతకంబులును, బ్రకృతिसంపర్కంబున సగు
 ణులవలె దోచు పురుషులచందంబున గ్రొమ్మొయిసుల నీలి
 చాయల నల్లవట్టుడు మెట్టలుచు, నీలిగాలింజల్లు బాచి యాకలి
 తీతిన వెన్క శాంతిస్వహించి యచుగ హామూమాపు ప్రాణుల
 సొబగున సంచారయోగ్యంబులైన సైకతప్రదేశంబులును, మిం
 టితో సంధిచేసికొన బుడమిపంచిన రాయగారితీరున నెగయు
 పరాగంబుచు, గిరికిలసంచున దళుక్కున మెఱసి దోబూచులిడు
 రాణివాసమువలె హాయివనోచి తోచకుండు తీగెమెఱపు
 లును, ద్రిస్థాయిక్రమంబున వినబడుచు ధృష్టులన్నానినులు తమం
 తఃగొగిలింపజేయు నుఱుములును బలివ్రతాశాపంబుమాడ్కి
 నప్రతిహతంబులగునశనిపాతంబులును. సజ్జనులవలెగణనార్హంబులై
 పచ్చివట్టివేళ్ళతెన్నున నేలగమ్మని తావి పుట్టించు వలుద
 చిన్నులును, కర్పూరఖండములరీతి ముత్యాలసేసలకరణి బుడ
 మింబడు వడగండ్లును, సచురేఖలై యొంపొంటగలియక వాయు
 వశంబున నొకప్పుడు ఋషువులై యింకొక వేళ నేటవాలులై సమాన
 న్యూనభార విశేషంబులజూపు త్రాసుముండ్లపోల్కి గన్పట్టి
 రాజభటులవిధంబున బ్రచ్చన్నవస్తువులం బయలుచేయుచు
 సాధువర్తనమురీతి గల్మషంబువాపుచు మిఱుచుండి పల్లమున
 మదోర్లునట్లు సత్వరంబులై యగ్నిజ్వాలలసొబగున దేలనూ
 పులభంగి సూర్యగాములుగాక ప్రేమదృష్టుల పొలపున గ్రిందుగ
 బ్రసరించుచు లేజవ్వని కేశపాశమువలె, గాక్కొను వరి
 మొక్కల చెలువున నిబడంబులై పడు సలిలధారలును, లంచ
 గొండి ధనమురీతి బానగోష్ఠికా స్నేహముకరణి దొంగవిన
 యముమాడ్కి ప్రసూత్యాది వైరాగ్యమువలె నల్పజ్ఞుని గర్వ
 మురీతికొ సందర్భవిహీనాలాపము తెన్నున గపట స్థువి

ధంబున సోమరియొడిలిరితి నైచ్చు పెరిగి మర్జనముభాతి
 రంధ్రాన్వేషణం బొనర్చుచు మంచిచెడ్డలరయక ప్రవ
 ర్తిల్లుచు మదపుటేనుగుకరణి నొడ్డులబడగూల్చు చెమరు
 తగులునెడ సుడివడియు శూరసైన్యమురీతి వెన్కనాగక
 త్రోవజించుకొని ముందంజవేయుచు జెత్తలనంచుగట్టిపొరి
 పాటు వఱదలును, ఘనస్వస్తిచెప్పనట్లు, కుతపసంగీతముమాడ్కి
 విలంబమధ్యద్రుతలయ లింపార గుంపుకట్టి రొదవెట్టు కప్పలును,
 కెంపులుతాపిన తివాసివలె నాడుద్రపురుగులనైఱయు పచ్చిక
 బయళ్లును-సాత్వికాన్నదానముననశించుపాపములమాడ్కి బధ్యా
 శనమున నుపశమిల్లు కోగంబులకరణికి దైవభక్తిన్దులునంతశ్శ
 త్రువర్గంబుతెన్నున మాపుమాసిన కొండపోళ్లును - స్త్రీమనసు
 మాడ్కిలోతెలుగరాని జలాశయంబులును - వృద్ధులయింది
 యంబుల తెఱంగున చనుపయుక్తంబులగు త్రోవలును- నూత్నా
 ధికారులకు బ్రత్యుత్థాన మొనరించు పౌరులవలె గ్రొత్త
 విందులం బ్రతీక్షించు ఘాటకూళ్లవాండ్ర చందమున వింతవింత
 సరసులన్గనిపెట్టు నెలయాండ్రపగది న్నొన్నీటికెదురునడుచు మిట్ట
 మీలును జెలంగ - క్షేమవార్తవలె సంతాపోపశాంతికరంబై
 దాతెమాడ్కి బహుజీవన సంధాయకంబై తూచినట్లు సమానా
 హోరాత్రంబై వర్షాకాలమతిక్రమింప-సాధుహృదయంబుల తీరున
 బ్రసన్నంబులైన నీటిపట్టులును ధర్మసభలమాడ్కినిష్పంకంబు
 లైన మార్గంబులునుశ్రీహరిభజనమందిరముకరణిన్విమలాభాంచిత
 విష్ణుపదంబును భాగవత సమాజంబుపోల్కి స్వచ్ఛశీవనంబును
 సత్త్వభుపరిపాలనంబు పౌలుపున సముల్లసిత కువలయంబును వణి
 గ్గహంబు తెఱగున సకలధనధాన్య సమృద్ధంబును- మరీచరసము
 విధమున సమశీతోష్ణంబునగు శరత్సమయంబున శ్రీరామచంద్రున
 గపర్చి లక్ష్మణుడు హనుమంతున కిట్లనియె.

అభోగి—చతురశ్రజాతిరూపకము

ప. వినుమా హనుమా రఘు - వీరునిదెసఁ గనుఁగొనుమా ||వి||

అ॥ జనకజనెడసి యీమగఁడు - సరిగఁగన్మూసి యెఱుఁగడు ||వి||

౧ ఎంతయోర్పుచుండెనో - యీప్రభువద్దిరా ।

వంతనుఁదొలఁగింపనిక ను - పాయమెద్దిరా ||వి||

సీ. ఎంతటి గంభీర ♦ హృదయుఁడో రాముఁడా

వంతయుం దననొగు ♦ లగపఱచఁడు

నాయన్నకన్నెఱ్ఱ ♦ జేయ నీవెఱుఁగవా

భగ్గునజగమెల్ల ♦ భస్మమగును

కాని తోఁచెడు నీని ♦ గర్వచూడామణి

వినతుఁడై భువనైక ♦ వీరుఁడయ్యు

దారవియోగ సం ♦ తప్తుఁడయ్యు నిన్నఁ

బోఁడేమొ యీ జగ ♦ న్మోహనుండు

ధర్మరక్షణ కొఱకాప ♦ దక్ష భరించు

రామచంద్రునిఁ గనుఁగొని ♦ బ్రహ్మవేత్త

వీవెయిటు కంటిసీర్వంప ♦ నేమి చెప్ప

వలయు నాబోంట్లవంత య ♦ బృ హనుమంత

ఉ. క్రూరులచేత సాధులకు ♦ క్షోభ లభించినయపు తప్ప నీ

వీరుఁ డొకింతయైనఁ దడి ♦ వెట్టఁడు కంట నిజాపదర్థమై

యూర పసిండిపోల్కి విర ♦ హానలతాపితమా కొలంది నీ

ధీరుని మేనుడెందమును ♦ దేజము మీఱె నిదెంతచోద్యమో

గీ. లక్ష్మణుం డిట్లు పల్కఁగ ♦ నాక్షణమున

వినయమున వచ్చు సుగ్రీవు ♦ ని నగపఱచి

యంజలి నొనర్చి యిబ్బంగి ♦ హనుమ యనియె

సంతసము మీఱ శ్రీరామ ♦ చంద్రుతోడ.

పూర్వకల్యాణే—చతురశ్రజాతి త్రిపుట

(5-వ కాలాక్షరములు 4 అతీతముగా నెత్తుబడి)

వ॥ దేవదేవ శ్రీరామచంద్ర వై - దేహీ మానసాంభోజాతమిత్ర॥

అ॥ కేవలానందమయ ధర్మమూర్తి - కిల్బిషలతాలవిత్ర సుచరిత్ర॥ దే॥

౧ దీనబంధు కరుణానూనసింధు - త్రిజగదేక వీర సత్యాధార ।

మౌనివంద్య పాదమంజువాద-మత్తదనుజతిమిరవిలయసూర ॥ దే॥

(4కా). సానిధాపధప. సాని తాకిటతకధిన్న-రీగరీగమగధా(5కా).

ధిరుగుడు ధిరుగుడు ధిరుగుడు. సనిధపమగరిస (3 ముక్తాయిలు)

ఝుంతరికిట తకతళంగుతకదధి గిణతోం ॥ దే॥

సీ. కీర్తించు మూఢ భ ♦ క్తి భవదాఖ్య జ

గద్గురుఁ డౌ మూఁడు ♦ కనులవేల్పు

కొంతవఱకు నిన్నుఁ - గొనియాడి మఱి పాలు

పోకశ్రుతు ల్నోరు ♦ మూసికొనియె

నిన్నుఁ దాము తెలియలే , మని మాత్రమె తెలిసి

కొనఁగలిగిరి కొట్ట ♦ కొనకు మునులు

వేయిమాట లిఁకేల ♦ నోయితండ్రీ నీ మ

హిమము నిక్కముగ నీ ♦ కే తెలియదు

నాతరమ నిన్నెఱుంగ న ♦ నాధనాథ

కవివలె న్బల్కుకపిని న ♦ స్థావుమన్న

రామచంద్ర దయాసాంద్ర ♦ రఘుకులేంద్ర

భక్తమందార భవదూర ♦ పరమపురుష.

సీ. నీలోనఁ గలిసిన ♦ వాలితో సాదసాచ్చె

దబ్బున నాతని ♦ దార తార

నీతోడ సఖ్యంబు ♦ నెఱపిన సుగ్రీవుఁ

డంగదనకు రాజ్య ♦ మప్పగించి

తారాజనామ మా ♦ త్రమ్ము వహించి నీ

తను నిన్నుఁ గూర్చిన ♦ దాకి బ్రహ్మ
చర్యవ్రతం బూని ♦ జానకి నరయ నల్

దెసల వానరులఁ బు ♦ తైంచి వచ్చె
తృణమగు న్మహామేరు వీ ♦ విచ్చింప
నెంతపనియైన నాధింతు ♦ మేము కపుల
మయ్యుఁ దావకీన కృపాక ♦ టాక్ష మహిమ
రాతి నాతిగఁ జేసిన ♦ రామచంద్ర.

క. హనుమం డిటు వాకొను నం

తనె సుగ్రీవుఁ డరుదెంచి♦దండం బిడఁ గ

న్దొనలఁ బ్రమదాశ్రు జల మూ

ర నుతించె న్బులకరించి ♦ రఘురాము నిటుల్

దేవమనోహరి—మిశ్రజాత్యటతాళము

తొమ్మిదింట విశ్రమము

ప॥ సని ధని పథా నీ స నీ ధా నీ-పామారి మారి సరి మపాధనిసాని॥
శ్రీరామ చంద్రా దయాసాంద్రా - సీతామనః కమల దినేంద్ర
యతీంద్ర ।

అ॥ సారి నీరి నీధ నీప మాపామప-ధాని పథా పామపథానీసరీని॥సా॥
మేరుధీర కోటిమన్మథాకార య - మేయదయా పూర త్రిలోకైక
వీర ॥శ్రీరా॥

౧ రీమపాధనీసా నిపథా నీప-ధామమరీస రీమపాధని సాని ।
శ్యామవర్ణసర్వాంతర్బహిః పూర్ణ-సద్గుణధామ దుష్టరాక్షసభీమ ।
ధాని పాధ సామ పాధానిసరిస-నీధనీ పమరిసరి మపాధనిసరిని ॥స॥
సామ వేదలోల నిశ్రేయసమూల - సంహృత దురిత షరమపావన
చరిత ॥దే॥

(1-వ కాలము) సనిధనిప (2 కా) కిణర్పుణు-త నిపధ-నిప (1 కా)
 దనిసరి ని (2 కా) ధరి కిటత (1 కా) మ రిసరిమ (3 కా) ఝం
 తరికిట తక తళంగు తక దధిగిణ తోం తరికిట తక తళంగు తక
 దధిగిణ తోం కిట తక తళంగు తకదధిగిణతోం || శ్రీ ||

సీ. ధర్మావతార నీ ♦ దాసుఁడౌ వాఁడిచ్చ

గించునా స్త్రీభోగ ♦ మించుకై న

జగదేకనాథ నీ ♦ చరణాశ్రితుఁడు తృణ

ప్రాయముగా స్వర్గ ♦ మైనఁ జూచుఁ

బరమాత్మ నిన్నెప్పు ♦ ప్రణు తించువాఁడు సం

సార సౌఖ్యంబు తు ♦ చ్చముగ నెంచు

సత్యస్వరూప నిఁ ♦ శరణు పొందిన వాడు

వేలు దైవముల భా ♦ వింపఁబోడు

అమృతము న్మాని మఱి యెవ్వఁ ♦ డాను విషము

విడిచి నీభక్తి యైహిక ♦ విషయములను

వెట్టివాఁడు దలంపఁచో ♦ వేద వేద్య

భక్త మందార భవదూర ♦ పరమ పురుష.

గీ. ఊపిరాడు చోట ♦ నుర్వియం దెందైన

క్షీతిజ యున్న పట్ల ♦ వెతకి యొక్క

నెలకు వచ్చు భటుల ♦ నేఁ బంపి నాఁడను

హనుమ లంక నరసి ♦ యరుగు దెంచు.

సీ. ఈఋష్యమూకమం ♦ దేను నా యన్నకు

వెఱచి యుండఁగ నాదు ♦ వెఱపు దీర్చి

నాకు నీ తారక ♦ నామ మంత్రోపదే

శము చేసి నీదుద ♦ ర్శన మిట నగు

సంచును నమ్మించి ♦ హనుమన్న న న్నుద్ధ
రించెను నిన్నుఁ జూ ♦ పించి యిటుల
భవదీయభక్తి రూ ♦ పము గొన్న యట్లున్న
యితని మహాత్వమిం ♦ కేమి కలదో
తానకీన దాసున కసా ♦ ధ్యంబులున్నె
పంపు మీతని నీయాన ♦ వాలానంగి
సీతచెంతకు ధైర్య ని ♦ ర్జితగిరీంద్ర
ప్రణత పాలనని స్తంద్ర ♦ రామచంద్ర.
గీ. అంత నంగద జాంబవ ♦ దాది కపుల
నడుమఁ జేతుల మోడ్చి త ♦ న దెస భక్తి
చెలఁగ నీక్షించు హనుమంతుఁ ♦ జేరఁ బిల్చి
జాలితోడుత నిటు రామ ♦ చంద్రుఁ డనియె.

నాదనామక్రియ—రూపకము

ప॥ హనుమ నాకు నీకన్న - నాపుఁ డెవడెన్న
అ॥ నను విరహాంభోధిఁ గడపు - నావ వీవన్న ||హా||
౧ ప్రాలుమాలి యిల్లాలిఁ - బాపుకొంటిని
కాలవై పరీత్యమున కిటు - కలఁగుచుంటిని ||హా||
౨ రక్కసు బాటికా జానకి - గ్రాఁగవలసెనా
నిక్కముగా సౌఖ్యమిట్లు - నీటఁ గలసెనా ||హా||
౩ సీతను నను మఱలగూర్చి - చేయుమ హితవు
కోఁతివికా వీవు మా - కులదేవతవు ||హా||
సీ. నిన్నుఁ బాసిన మొదల్ ♦ నీభర్తదౌ బ్రతు
కంతయు న్జప్తున ♦ యయ్యె ననుమ
నీపతికి నిర్ది ♦ నిన్జూడగల్గెడు
నాసమాత్రమె యుసు ♦ తాఁపె ననుమ

నీకాంతః డెంతయు ♦ న్వేగమే శత్రుల
 బరిమార్చి నిన్జేట ♦ పట్టు ననుమ
 నీజీవనము నీపె ♦ నిమిటి ప్రాణముగూడ
 నీవు తాలిమిఁగొని ♦ నిల్పు మనుమ
 జనకు పూఁదోఁటలోఁ బర ♦ స్పరము మనము
 చూచుకొన్నది జ్ఞప్తి తె ♦ చ్చుకొను మనుమ
 నీత కీయుంగరము గుర్తు ♦ చెప్పి యిచ్చి
 యెంతలో వచ్చెదో త్వఁ ♦ నేగు హనుమ.
 క. అని పల్కెడు ♦ రాముని పద
 వనజము లానంద బాష్ప ♦ పటలి గడుగుచున్
 వినయంబున హనుమంతుం
 డనియె న్నేదోయి మోడ్చి ♦ యందలు పొగడన్.

కోసలము—మాపకము

ప! ఎంతభి క్తవత్సలుండ - వీవాహ రామచంద్ర
 అ! యింత మన్ననకుఁ దగుదున-యేఁ దిమ్మడఁ దయాసాంద్ర. ఎంత.
 ౧ తృణము, మహామేరువు నీ - యిచ్చనగున్
 ప్రణుతించకు నన్నుఁ బిచ్చి - వాఁడు నగున్
 ౨ ప్రాకృతునలెఁ బరమపురుష - పలుక నేటికి
 నీకింకరకింకరుడను - నే ముమ్మాటికి ॥ ఇంత ॥
 (2 కా) సనిధప. మాపదనిచరీ । సనిధని. పధపమగారీ । గ-స.మ.కిణ.
 (3) ఝణు ఝంతరికిటతక తళంగుతక. దధిగిణతోం జణు. ఝంతరి
 కిటతక తళంగుతకదధిగిణతోం ఝంతరి కిటతక తళంగుతక దధిగిణ
 తోం. తరికిటతక తళంగుతకదధిగిణతోం కిటతకతళంగుతకదధిగిణ
 తోం తకతళంగుతక తధిగిణతోం. తళంగుతకదధితోం గిణతక
 దధిగిణ. తోం ॥ ఎం ॥

నీ. ధర్మమూర్తి నీవు ♦ దప్ప వేతెద్దియున్
 గాదు వాస్తవము ప్ర ♦ జ్ఞానరూప
 క్రీడింతువీవు తు ♦ రీయుడయ్యున్ విశ్వ
 తై జసప్రాజ్ఞభే ♦ దంబు లంది
 బంధ మోక్షంబులు ♦ పడసిన ట్లుందువు
 సేవక సేవ్య వి ♦ శేష గతుల
 నీవేదవాక్కులే ♦ నిన్నెఱుంగ న్దమ
 శక్యము కాదని ర్చ చాటుచుండు
 పిచ్చికోరిని నిన్ను నే ♦ మెచ్చు గలనె
 యఖిలభువనైకమూల ద ♦ యాలవాల
 రాజదేవేంద్ర గుణసాంద్ర ♦ రామచంద్ర
 భక్తమందార భవదూర ♦ పరమ పురుష.

గీ. అనుచు నంగద జాంబవ ♦ దాది మహిత
 కపివరేణ్యులతోఁగూడి ♦ గంతు లిడుచు
 యామ్యదిశ పట్టి పోవుచు ♦ హనుమఁడిట్లు
 రాము భజియింపఁదొడఁగె గ ♦ రములు తట్టి.

(3 కాలపుకీర్తన) భైరవి - ఆదితాళము.

(5 కాలాక్షరములునాల్గింటిపై నెత్తుగడ)

ప॥ రామా రఘుకుల వార్షిధిసోమా - రాక్షసభీమా మేఘశ్యామా ।

అ॥ తామసవిలోమ తేజోధామా - తారకనామా దైవలలామా ॥రా॥

౧ జగదాధారా ధర్మావతార - సత్యవిహారా శ్రితమందారా ।

నిగమాంతవిచార మేరుధీర - నిఖిలలోకవీర పాపమారా ॥రా॥

౨ విశ్వనియంతా దుర్జనహంతా - విమలస్వాంతా సీతాకాంతా ।

శశ్వచ్ఛ్రీమంతాయనంతా - సాధువనవసంతా శ్రుతిగంతా ॥రామా॥

(1-వ కాలము) పమగరి (2 కా) తధిహిత, కిణజణు (3 ఆవృత్తము)

(3) నినిధప 1ధమపమధధపమపగమప (4 కా).దిరుగుడు (3కా).

తాహాథర్థుణు తాహాథర్థిగి. (2ఆ) । గమపమగరిగమాపథమపథ
(4 కా). ధిరుగుడు. ధిరుగుడు తాధిరుగుడు తద్ధిరుగుడు (3 కా).
తక్కిటత (3 ఆ) తజ్జ ణుతతద్దిహితతా హితాధితపా.ధపామపగా
మ. పామపాగనిధ.1 (4ఆ) పథధినతజ్జ ణు గధితగ్గధి(4 కా)ధిరు
గుడు ధిరుగుడు ధిరుగుడు ధుంతరికిటతక తళంగుతకదధిగిణధోం
ధుంతరి. కిటతకతళంగుతక దధిగిణధోంధుంతరి.కిటతక తళంగుతక
దధి గిణధోం 5 ఆవృత్తములు

॥ రా॥

సీ. ఎఱుక తొఱంగి న ♦ ఘేల యుండెదవు స

ర్వజ్జుడవయ్యు బా ♦ వనచరిత్ర
యడఁకువఁ జూపె దే ♦ లాత్రిలోకై క వీ

రాగణివయ్యు స ♦ త్యప్రతిజ్ఞ
అర్థివిధంబున ♦ నగపడెదేలా స

మస్తేశ్వరుడ వయ్యు ♦ నార్తపోష
బతిమాలెదేల నీ ♦ భటుల జగన్నియా

మకుడ వీవయ్యు ధ ♦ ర్మస్వరూప
రాతినాతిగఁజేసిన ♦ రామచంద్ర

యెఱుగ శక్యమె నీతత్వ ♦ మినకులేంద్ర
సాధుసంచార జానకీ ♦ స్వాంతచోర

భక్తమందారభవద్వార ♦ పరమపురుష.

వచనము:-అనుచు హనుమదంగద జాంబవదాది కపివీరులు శ్రీరామ
చంద్ర భక్తిపరవశులై, కట్టెతోఁగై లాసమేగ నుంకించు ముముక్షు
వుల లాగునఁ, బూర్వపశ్చిమ భూగోళంబులకురాకపోకలకై యేక
బిలము ద్రవ్వయత్నించు క్షేత్రగణితజ్ఞులవలె, కుజమండలముతోఁ
దంత్రీవార్త లేర్పర్చుచూహించు శిల్పులకరణి, రసభస్మము చేయ
నెంచు వైద్యులచందంబున, హేమ విద్య సాధింపఁ గోరిన

ప్రకృతివే త్తలవిధమున - సగుణపరమాత్మనిరూపణమునకై తం
టాలుపడు తార్కికుల సౌబగున బృథివ్యప్తేజోవాయువులు తప్ప
నితరద్రవ్యమే లేదని సిద్ధాంతీకరింప దేవులాడు నా స్తికుల చెలువున-
భూతహింస మాన్పింపదొరకొను కారుణీకులరీచి-గ ర్తవ్యమాలో
చింపుచు-నొకపుడు దశదిశలక సంశయముతీరక చూచినచోటె
పలుమార్లు చూచు చొక్క వేళ నెల్ల సందులు లోయలు నెఱియలు
గుహలు మూలలు వెదకుచు, గొమ్మలాఁకులు చివుళ్ళ యడుగులు
న్నాడఁ దిరుగవైచి శోధించుచు, దేవతాప్రత్యక్షమునకై భాగవ
తులమాడ్కి, బాతాళజలధారోత్పతనముకొఱకు యంత్రకూప
ఖనికులవలె-భిషక్సమావేశమునకై విషమజ్వరార్త బంధువులరీతి,
నారోగ్యస్నానమునకై దీర్ఘ రోగులచాడ్పున, దరుణభార్యాప్రథమ
ప్రసూతికై యధికధనవంతులగు వయసు మళ్ళిన మగలపోలిక-
గారాగృహవిముక్తికై బందెలచొప్పున, సువృష్టికై తామ పీడితుల
తీరున నిద్రాశనపానంబులకై పస్తున్న దేహధారులకై వడి, న్నిత్య
సంతుష్టికై సంసారులవడువున, సీతాసందర్శనార్థమై ప్రతీక్షించుచు,
మాఱువేషంబులతో బట్టణంబులక బల్లెల న్గలయరోయుచు, వైదే
హిన్మూర్చి యెల్లసాంధుల నడుగుచు, జెట్టుల న్నెకలించుచు,
బర్వత శిఖరంబుల నుత్పాటించుచు, భూతలము న్ద్రివ్వుచు, యోజ
నంబుల మేర నింగి కెగసి నలుదెసలం బరికించుచు, శ్రీరామ
చంద్రునివంటి మంచి ప్రభువునకుపచరింపని తమజన్మము వ్యర్థమని
నిద్రాహారంబుల నొల్లక తల్లడిల్లుచు, నేమిచేయుదు మెట్లు రక్షించి
మాకు దారి చూపెదవో నీవే శరణము తండ్రీయని శ్రీరాముక
ప్రార్థించుచు, నమ్మినవారిక శ్రీరామచంద్రుం డుపేక్షింపఁడిది
నీశ్చయమని మఱలమఱల నుత్సాహంబున బ్రవర్తిల్లుచు నొక
ప్పుడు డప్పిగొని జలమెందున్నానకొక యామడలోతుగానున్న

కొండలోయలో భూమియడుగునుండి బాదుగట్టి గమనాగమనంబు
 సల్పు జలవిహంగములఁ గనుంగొని యచటి కతిప్రయాసంబున
 దిగి నాల్గు గజముల చుట్టుకొలతగల బిలము న్జూచి యాకుంచిత
 శరీరులై యక్కపివర్యులొండొరుల వెంబడి నొక్క పెట్టునగాఢాంధ
 కారబంధుర మగు నా భూరంధ్రములో దిగబడి పదియామడలవఱ
 కూపిరి బిగియబట్టి నిరాధారముగ మూర్ఛితులమౌడ్కి నమనస్కు
 యోగులపొలపునదఁమ్ము దామెఱుంగక క్రిందికిఁబడుచుఁ గ్రమ
 క్రమముగ యోజనపరిమితమై యన్నివైపులకల్పప్రయత్నమాత్ర
 మునఁ బోవ సందిచ్చు జలపూరమువలె నిండి చలించు శీతలవాత
 పోత ప్రభూతంబై యతిమంద సూర్యకిరణప్రకాశితంబై - నానా
 రత్న ధాతు ప్రభాపూరితంబై - స్రవదంబు స్నిగ్ధపాషాణమయ
 సకల పార్శ్వంబై - పోనుపోనునెట్టకేల కేబది యోజనంబులకు
 వివిధ మధురఫలవృక్షంబుల నంచుగట్టిన విశాలకాసారంబునడుమ
 శోభిలునేడంతస్తుల రత్న సౌధశిఖరంబున వ్రాలియత్యద్భుతామో
 దంబుతో నామేడక్రిందికి జని యొక్కెడ సహస్రయువతీసంసేతయై
 కిన్నెరం జేబూని శ్రీరామ సంకీర్తనంబుచేయు స్వయంప్రభ
 యను నారీరత్నముం గాంచి యాపెతోఁ దాము గూడ భక్తివివ
 శులై కొంతవడి నీతాకాంతుఁ భజించి యాపెకు మ్రొక్కి
 యిట్లనిరి.

అమృతవాహినీ—ఖండజాత్యేకతాళము.

ప॥ రీమాపాపానీ దపా-రి-పాపాదపామా ।

అమ్మా నీ వేసీతవా-ద-శాస్యాసురా నీతవా-యఖిలలోకమాతవా-
 మా ॥య॥

అ॥ పాపపా పాదపమ పద పసనిదా పమప - దాదదా పధపామ -
 మాదపమ గారిరిసా ॥అ॥

నమ్ముమా మేము రఘునాయకుని దూతలము - యిమ్ముహేతల

మైన - నెత్తఁగల కోఁతులము ||అ||

౧ తల్లి నీ వడలనేలా - యో - దాశరథి యిల్లాలా ||త||

కల్లగాదు నిను నీ - కాంతుతోఁ గూర్చెదము - ప్రల్లదుని రావ

ణుని - బట్టి తెగటార్చెదము ||అ||

నీ, కన్నతండ్రీ నన్నుఁ ♦ గావు మంచు న్రాముఁ

దలఁచెదు గాన నీ ♦ త వెటులొదు

పతివిరహార్త యశా ♦ సతి నీయటులు ధౌత

వస్త్రచందనచర్చుఁ , బరగు టెట్లు

రామచంద్రుని భక్తు ♦ రాలవు కావచ్చు

రాముని బంటుల ♦ మేముఁ గూడ

నోయన్వ కనుక నీ ♦ తాయి సమాచార

మెఱిగితివేని మా , కెఱుకపర్చు

నిన్ను బఱిమాలుకొనెదము ♦ నీ సహోద

రులము మము దయగను మన ♦ నలరియా స్వ

యం ప్రభయుఁ బల్కె నిటు స్వగా ♦ నార్ద్రరత్న

వేదిక నిన్నఁగాఁ దన ♦ వీణ నిల్పి.

జెంజోటి—రూపకము

౧ జౌదు న్గూఁతుర నీతకు - సఖిలలోక మాతకు నే ||నౌ||

అ|| సోదరులారా మిముఁగని - యొందితిఁ బాపవిముక్తిని ||జౌ||

౧ భవపాశము లూడురామ - భద్రుఁ జూడఁగలను నేడు ।

అవురా యిప్పటికి నలువ - యన్న మాటకబ్బె విలువ ||జౌ||

నీ, శ్రీరామచంద్రుఁ నీ , క్షీంచుటకై తొల్లి

నాచరించితి దపం ♦ బజునిఁ గూర్చి

భూమిజ స్వేదకు క ధ పులఁ గన్నమాత్ర రా
ముని దర్శనంబగు ధ ననియె నల్వ
యమరకన్యకను స్వ ధ యంప్రభ యందు రీ
గుహమొదలొక కొండ ధ కొన నెసంగుఁ

జెర్విది లంకకు ధ సిద్ధపురికి మధ్య
నగోదయాస్తమ ధ యములఁ గనదు
దక్షిణాంబుధి కీదారి ధ తక్కుత్రోవ
కన్న వెయిరెట్లు చేరువ ధ గాడు పిచట
మిమ్ముఁ దేలించి యటఁ బ్రవా ధ హమ్ము కరణిఁ
జేర్చుఁ జనుడన్నలార మే ధ ల్చెలఁగు మీకు.

క. అని రామచంద్ర దర్శన

మునకు స్వయంప్రభయుఁ జనియె ధ మోదము మీఱన్
వనచరులా గుహ వెలువడు
చొనర్చి రిటు రామభజన ధ మొకస్థాయి మెయిన్

(2-వ కాలపు పల్లవి) మోహన—చతురస్రజాత్యేక తాళము

(3-వ కాలపు అక్షరములు, నాల్గవీతముగా నెత్తుబడి)

- ప॥ రామారామారామారామా - రామాసీతారామ ॥శ్రీ॥రా॥
అ॥ రామారామారామారామా - రామాసీతారామ ॥శ్రీ॥రా॥
౧ జగదాధారా మారాకారా - జానకీ చిత్తచోరా ॥సర్వ॥
నిగమాంత విహార పాపదూర - నిఖిలలోకై కవీర రణధీర ॥రా॥
౨ స్థిరస్థిరీర్థి ధర్మమూర్తి - దేవతా చక్రవర్తి - సు ॥స్థిర॥
కరుణామూర్తి సత్యస్ఫూర్తి - ఖండిత సకల సజ్జన భవాన్తి ॥రా॥
1. ధసపధపధధస 2. ధరిధరిధగరిగ 3. రిపగపగధపధ 4. సధాద పధ
5. రిసాసరిధస 6. గరీగరిగరి 7. సధాదసధా 8. రిసాసరిసా
9. గరీగరిగధరి 0. పగాధప 11. గరీగరిధాగ 12. రిసాసధాధ 13. ధాసధాపధ

పధసస 14. ధారిసరిధరిరి 15. ధాగరిగసగగ 16. రిపపగదధపధ
సస 17. రిధధసపపధగ 18. పరీగసా 19. రిధాసపా (5) యం
తరికిట తకతశంగు తకదధిగిణతోం (3 వ కాలపు 1 వ ముక్తాయి)

సీ. సౌందర్య ధిక్కుత ♦ శతకోటి మన్మథ
నిన్ను వీక్షింపని ♦ కన్ను లేల

సంతత పావన ♦ చారిత్ర నీపేరు
జోలి పోకుండిన ♦ నాలుకేల

అఖిలధర్మస్వరూ ♦ పా నీ విమలకీర్తి
విన నోమఁజాలని ♦ వీనులేల

సజ్జనోద్ధరణ దీ ♦ టౌ కంకణాంకితా
త్వచ్చింత సేయని ♦ బ్రతు కిదేల

సచ్చిదానంద మూర్తి స ♦ చ్చక్రవర్తి
సకల భువనైకవీర రా ♦ క్షుస విదార
దశరథ జ్యేష్ఠపుత్ర సీ ♦ తా కళత్ర
భక్తమందార భవదూర ♦ పరమ పురుష.

త రు వో జ

శ్రీరామచంద్ర భ-జింపు చిమ్మాడ్కి-జెచ్చెరన్లుహగడ - చిష్టవగ
వరులు॥ వారాశిలోని ప-ర్వత నితంబమున-పఱతెంచి నలుదెస-ల్పరి
కించి భూమి దూరమైనందు కెం-తో యబ్రమంది-దుడుకున దము
మ్రుంగ - దొరకొను గ్రద్ద నారసి రక్షణో - పాయమె య్యెదియు -
నరయక రాముని బ్రార్థించి రిట్లు.

యదుకుల కాంభోజి—మిశ్రగతి—దేశ్యభైరవి.

ప॥ రామచంద్ర యార్తరక్ష - మమ్ము - రక్షించవేల యుపేక్ష॥రా॥
అ॥ ఆమాడ్కి నీవు జ - టాయువు న్నాచితి-వకట మమ్మా గ్రద్దకా
యెరవైచితి ॥రా॥

౧ అబ్బి యీ యాపదఁ దీర్చ వా - జ -టాయు నట్లు దరిజేర్చవా!
దెబ్బనఁ గావు మపారకృపాశరథి - దీనబాంధవ దేవ - దేవదాశ
రథి || రా||

త రు వో జ

అంతట సంపాతి - యనెడు నాగ్రద్ద-యతిమోదమున తెక్కలాడించి
కపుల | చెంతకువచ్చి యో - స్నేహితులార-శ్రీరామనామము-చెవు
లారవిన్న | యంత సపక్షుడ - నైతిని మరల | నాజటాయువుడు
నా-యన్నయే సుండి | యంతయు నేలగు - సరుగుడు లంక-కానీత
కలదు ద - శాస్యుని యింట |

గీ. రామచంద్రుని కన్న శ ♦ రణ్యుఁ డెవఁడు
రామనామము కంటె దా ♦ రకమిఁకెది
రామభక్తిని మించు సా ♦ మ్రాజ్యమేది
దయను సెలవిండ్తోహో రామ ♦ దాసులార.

క. అని సంపాతియుఁ జన న
వ్వనచరు లందఱునుఁ దమ జ ♦ వము నొకఁడొకడే
హనుమఁడు తక్కనిటు ల్వా
కొనఁ జొచ్చిరి వార్ధిఁగడుచు ♦ కోరిక మీఱక.

శంకరాభరణము—మిశ్రగతి

ప॥ ముప్పది యోజన మ్ములుదుమికెద నం - బోధిననియె వికటుండు |
అ॥ చెప్పెద మఱి పది-చెలఁగి దాటెద నాపై - జేతకాదనియెనీలుండు

శాశ—చతురస్రగతి

ప॥ ఏఁబది యామడ - లే దాటెదనని - యెన్గడఁగి దుర్ధరుండు॥
అ॥ నాబల మాపయి మఱి పదియోజ - నమ్ము లనియె న్నలుండు॥

కాఫీ—త్ర్యస్రగతి

ప॥ డెబ్బది యోజనములు దా - టెద ననె ద్వివిదుండు |
అ॥ గొబ్బన నెనుబది యామడల - కు నొప్పె దారుండు॥

కేదార—ఖండగతి

ప। మునుపటి నాబీర - మ్మునెవఁడు నమ్మగలఁడు।

అ। చనెదఁ దొంబదామడ - యనియె జాంబవంతుఁడు।

బేహగ్—సంకీర్ణగతి

ప। శతయోజనములైన దాఁటెదఁగాని-సంశయమిటకుఁదిరిగివచ్చుట
వినుండు।

అ। ప్రతికిరాజాల నొక కారణముచేత - వాస్తవ మిదియని వాకొనె
నంగదుండు.

సీ. ఏమిసేయుదును నూ ర తామడ లంభోధి

దాఁటి రావణుని ప ర త్తనము వెదకి

ధరణిజ న్లనుగొని ర మరలి రాఁగల వీరుఁ

డెవ్వఁడు సుగ్రీవుఁ డేర్పఱచిన

మితి మూఁడునాళ్ళకు ర మించి తోఁచదు రాము

పని నెఱవేల్చుని ర బ్రతుకిదేల

యంబుధికి న్రాబ్బణ ర మప్పగించెద నని

పొగలెడు నంగదు ర న్బుజ్జగించి

జాంబవంతుఁడు శ్రీరామ ర చంద్రపాద

భక్తులకు నెందునైన లో ర పంబు లున్నె

వగవ కుండుము జ్ఞప్తికి ర వచ్చె ననుచుఁ

బలికె హనుమంతుతో నిట్లు ర ప్రమద మొప్పు.

రీతిగాళ—రూపకము

ప। ఏమయ్యో మహానుభావ - యిట్టు లూర కున్నావా

॥యే॥

అ। రామభక్త శిఖామణి - తైలోక్త్యక వీరాగ్రణి

॥యే॥

౧ నీకసాధ్య మెందు కలదు - నీయూ యుపేక్ష వలదు।

నీ కుంగరమేల యిచ్చె - నిన్ను రాముఁడేల మెచ్చె

॥నే॥

౨ మర్కట మాత్రుడవు కావు - మఱి మహాబలుండ వీవు।

తర్కింపక వార్ధిదాటి - ధరణిజగని రమ్మిపాటి ||యే||

సీ. ఉబికితివేని స్రష్టార్థ లోకంబులు

గిరగిర సుడివడి శ తిరుగకున్నె

త్రొక్కితివేని య శ ధో భువనములెల్ల

దట్టముగా నట్ట శ గట్టకున్నె

యూదితివేని మ శ హోదధు లన్నియుం

జిటుతుంపురై మింట శ జెదరకున్నె

గ్రుద్దితివేని మే శ రుధరాధరం బైన

మఱితుమురై మచ్చ శ మాయకున్నె

సత్య సంకల్పుడవు మనో శ జవుడ వీవు

కామ రూపి వప్రతిహత శ గతివి నీవు

నీమహాత్వ మొకింతయు శ న్ని వెఱుగవు

గాని హనుమ్న నీవు సాక్షాత్తుచ్చివుడవు.

గీ. అనుచు బోధింప మునిశాప శ మున మఱచిన

తనయథార్థ స్థితి జ్ఞప్తి శ గొని హనుమడు

మిగుల నుత్సాహమున విజృంభించి పలికె

దోడికపు లెల్లరు న్గడు శ వేడుకపడ

పూర్వకళ్యాణి (సారంగ) - చతురస్రగతి

ప॥ రాముకరుణ నపారభవాంబుధి - లంఘించిన కపివీరుడ।

అ॥ నీ మున్నీటి న్దాటుటెంత పని - యేను సమీరకుమారుడ ॥రా॥

౧ బాలుడనై రవి పండని భ్రమపడి - పట్టుకొన్న జపశాలినే

యాలములోన యథార్థముగానే-నయ్యెదన్ బ్రళయశూలినే॥రా॥

౨ లంకలోనున్న సీతను గని యా-లస్యము సేయక వచ్చెదను।

గొంతులేక నన్నెదరిన రాక్షస-కోటి యమపురికిఁబుచ్చెదను ॥రా॥

సీ. రామ పాదాంబుజా ♦ రాధకునకు నసా

ధ్యంబగు కార్యమెం ♦ దైనలేదు

రామకథాసుధన్ ♦ ద్రావెడు వానికిఁ

బ్రళయాన్ని కూడ వె ♦ న్నెలవలె నగు

రామనామము పల్కు ♦ పామరుండున్ బృహ

స్పృతికన్న బుద్ధి సం ♦ పదవహించు

రామునిభక్తులం ♦ బ్రేమించువానికి

ముంగొంగు బంగారు ♦ మోక్షపదవి

రామకార్యార్థమై పుట్టి ♦ నాము మనము

రామచంద్రుడె మన మనో ♦ రథముఁ దీర్చు

రాముదేవిని వీక్షించి ♦ రహినివత్తు

ధైర్యమున నుండుఁడి రామ ♦ దాసులార!

వచనము:—అనుచుఁ గనకాచలమువలె మేనుపెంచి హనుమంతుడు కుప్పించి, చూడ్కులు మిఱుమిట్లు గొల్పుచు, దళుక్కున దేహంబుమెఱయ, మంగళపాఠంబుల బాంధవులంపకము వెట్టురీతిఁగొంత వడినైకలి రొదసేయుచు మహావృక్షపాషాణంబులు మింటన్దను వెంబడించి మల్లుచు సముద్రంబున కానకట్టసలుప, నిజపరాక్రమ పరీక్షకై దేవతలంపిన సురస యనుశక్తి నావినువీధిన్ యోజనంబుదాఁక నోరుదెఱచుకొని చరించుమహాజల సర్పంబుకడు పుంజొచ్చి బయల్వెడలి, బహుయోజనంబుల పొడవునందైనఁబోవు భేచరంబుల లాగుకొని పదియామడల చుట్టుకొల్తం బాతాళంబు బయలుచేయుచుఁ బ్రళయాంబుద నిర్ఘోషంబున గిరగిరదిరుగు సింహికయను పెన్కుడలి సుడిన్ జిక్కువడక దానికెదురుగఁ బరిభ్రమించి యదిమఱెన్నఁడుం దలచూపనట్లు నిశ్చేషంబుగ నొక్కుమ్మడి నుపశమిల్లఁజేసి, విశ్వాసంబుమెయిఁ దనకాతిధ్యంబునొ

సంగ నుత్సహించు మైనాకపర్వతరాజున్దేలనంటి సంతోషపర్చి
 పెక్కామడలపొడవు దళసర్లతోఁ దన కడ్డముఁ దగులు మంచు
 గడ్డన్దనశరీరంబను నాగ్నేయాస్త్రమునవలెఁ జించి తృటిలో బల్బి
 లంబు సల్పివెలువడి దక్షిణధ్రువంబు త్తరించి దక్షిణపారావారంబు
 గడచి తద్దక్షిణతీరంబున లంకాపురికి సమీపముననున్న సువే
 లాద్రిశిఖరంబునఁ గాలూని మింటికెగసి, యుదయశిఖిగిశిఖరంబుల
 వలెఁ బ్రసారితారుణ ప్రభాదేదీప్యమానంబులగు జాంబూనదస్థ
 గిత నానారత్నవిచిత్ర సౌధాగ్రంబులును, సముద్రధ్వని నొక్కింత
 యున్వినఁబడనీక యోదనీకుహరంబు భేదిలదేవళంబు లన్నగరు
 లన్మోఁగు సంధ్యాసమయసూచక ఘనసుషిరానద్ధవాద్య ఘోషా
 విశేషంబులును, వివిధపశుపాపహామగన్ధిల ధూమావృత సకల
 దళదిశావకాశంబులును, నిఖిలసముద్రతీరదేశంబుల వాణిజ్యము
 న్నకై రాకపోకలుసల్పుచు యంత్రబలముచే శరవేగమున్దిరస్క
 రించు నానావిధ నౌకలనొప్పారు బహుయోజనాయత పయోధిపరి
 ఖావలయంబు నపూర్వరచనా ప్రకల్పితక్రీడాపర్వత సరోవరో
 ద్యానకృత్రిమ సరిజ్జలయంత్రంబులును - బదిలక్షల బురుజులతో
 నాకసమంటు దళసహస్ర వజ్రప్రాకారంబులును, వేడిమిచూపని
 సూర్యకిరణంబులన సర్వవస్తుప్రకాశకంబులగు విద్యుద్దీపంబుల
 నలంకరింపఁబడిన సమస్తవీధులును, బహువిధశిల్పశాలల గుఱ్ఱుదె
 ల్పుచుఁ జుక్కలనెగఁదన్ని చంద్రసూర్యబింబముల మఱుఁగుపద్మ
 పొగనెలుపు ధూమస్తంభంబులును, రేబవళ్ళు తెఱపి లేకంగ
 డుల సంచరించు వ్యవహార్తుల కలకలధ్వనులును, పదియామడల
 పొడవగు పర్వతంబునకుఁ గ్రిందుమీఁదుల నొకక్రోసువెడల్పున
 శతయోజన పరిమితవృత్తాకారంబులై దబ్బకాయమట్లవలె నున్న
 వీధుల కిరుదెస నరక్రో సెడముగఁ బతాక బిరుదాక్షరంబుల

బట్టి తప్పమతెట్టెన నోబ్బిల్చీవీలుకానట్లు సమానాకృతుల వెలయు
రత్నభవనంబులును, శతసహస్రమనుష్యాది జంగమప్రాణులకొ
బలియిచ్చిన యానాటుప్రతిహోరకుకొ జారులందఱికిన్జాటు ఘంటా
నాదంబులెడలే కహోరాత్రంబు సలుపు దశసహస్రయజ్ఞవాటంబు
లును గలుగు రావణ రాజధానిం జూచి క్రోధోగ్రమూర్తి
యై నిజలాంగూల విక్షేపణంబున నొక్కపారి నప్పరి సంతయుం
బిల్లకాయ వెన్నెలకుప్పలం జెఱచునట్లు సముద్రంబున గలుప
నుంకించియు నచ్చట సీతఁఁడున్కి నెంచి శ్రీరామచంద్రాజ్ఞ స్థలంచి
శాంతించి పరమాణురూపంబు ధరించి సింహద్వారంబు సొత్తెంచు
నంత నాకోటకావలి శక్తియగు లంకిణి బ్రహ్మాద్రాది దేవతల
కైన నలంఘ్యంబగు తన సాంకుర్భ్యముకొ దృఢీకరించి లోనికేగు
నమ్మహావీరున కెల్లెత్తి మ్రొక్కి యిట్లనియె.

కురంజి—ఖండగతి

ప॥ ఓమహా వీరుడా - యో రామ కింకరా !

అ॥ నామనవి వినుము దా - నవకుల భయంకరా ॥ యో॥

౧ నిను జూచుదాక న - న్నిల్వమనె నలువయిట॥

హనుమ నీరాక నీ - యసుర పురిపొలయు నట ॥ యో॥

౨ కరుణతో నెలవిమ్ము - కలుగు నీకు న్నేలు ।

త్వరగ నీకగపడుకొ - దాశరథి యిల్లాలు ॥ యో॥

ద్వి॥ అనుచు లంకిణి పల్క ♦ నాపెను మెచ్చి

హనుమ యదృశ్యుడై ♦ యాపురిం జొచ్చి

బలికయి మనుజులకొ ♦ బక్షుల న్గొడ్డ

బలుగుంపులుగ నిల్పు ♦ బందెలదొడ్ల

కలుమాంసములు తఱు ♦ గని వంటయిండ్ల

సొలపు చొక్కులఁదీల్చు ♦ సోరణ గండ్ల

చలిపిందల న్నాట్య ♦ శాలలం బడుల
 నలరుల తోటల ♦ నన్ని యంగడుల
 నాయుధాలయముల ♦ యజ్ఞవాటముల
 నాయక గృహముల ♦ స్థర్మకూటముల
 పానగోష్ఠుల ద్యూత ♦ భవనంబు లందు
 కో నేళ్ళదరి దుర్గ ♦ గుళ్ళలో సందు
 పేటలం గోటల ♦ పెరడు వాకిళ్ళ
 జాటు చోటుల రచ్చ ♦ సాల ముంగిళ్ళ
 నంతఃపురంబుల ♦ నఖిల స్థలముల
 నింతులక బురుషుల ♦ నెల్ల వేసముల
 నాహార నిద్రా వి ♦ హార తత్పరుల
 నోహారి సాహారి ♦ నుల్కు- నసురుల
 జెఱఁబడి తలడిల్లు ♦ సిద్ధ ఫేచరుల
 బఱబఱ భక్షింప, ♦ బడియెడు నరుల
 నన్నివైపులఁ బుర ♦ మంతయు నెనుకి
 యన్న గాగ్రంబున ♦ కవలీల దుమికి
 యటనుండి యక్కొండ ♦ యంతరాంతరము
 తటుకునఁ జొచ్చి యం ♦ దలి గూఢపురము
 పై పట్టణము మించి ♦ పరఁగుట గాంచి
 యా పుటభేదన ♦ మంత శోధించి
 చతురమై నాల్గు యో ♦ జనముల మేర
 నతికిన పుష్పక ♦ మందఁ జెల్వార
 జుట్టంచు గట్టిన ♦ చుట్టాల యున్ని
 పట్టుల నడుమ ది ♦ వ్య స్త్రీలు విన్ని
 గ్రగ వీణ వా ♦ యించుచుం బాడ

మంపుకన్నుల సురా ♦ మత్త తోడఁ
బదితల లిరువది ♦ బాహువు లెనఁగ
నిదురించు రక్కసు ♦ ని న్నావణునిగ
నెంచి యారాకాసి ♦ యెదనాని చొక్కు-
నంచయాన న్వాని ♦ యాలని తక్కు
నక్కడి దివ్య మ ♦ ర్హస్త్రీలఁ జూచి
గ్రక్కున నాపుష్ప ♦ కము డిగ్గివై చి
మీటప్రాపునఁ గిందు ♦ మీదుల కేగు
పాటరుల న్నూడి ♦ వారల లాగు
ప్రీతినటించుచు ♦ వేయి యామడలఁ
బాతాళమరిగి య ♦ ప్పట్ల నల్లడల
రత్న దీధితుల వి ♦ రాజితంబైన
నూత్న కంకేలి బం ♦ ధురవనిలోన
బహుళయంత్రాసీత ♦ వాతపోతంబు
బహువిక్రతాసురీ ♦ వ్రజసేవితము
వివిధసౌఖ్యావహా ♦ వేదిని జూచి
పవనజుఁ డిటులూహా ♦ పడెఁ దలయూచి.

సారంగ—త్రిపుట

- ప. ఇందుఁదప్ప సమస్త లంకా - ద్వీపము న్నోధించి చూచితి।
అ॥ సందుగొందులఁ గ్రిందుమీఁదుల - సకలము న్గాలించివై చితి॥నిం॥
౧ సీత యిచ్చట లేనియెడలఁ - జిచ్చువెట్టెద లంక కంతకు
పోతరించిన దుష్టదనుజులఁ - బోదోలెదఁ జమునిచెంతకు ॥నిం॥
౧ ఒక్కమొగి భూతమయుండనై - యుర్విజ న్నాలోనఁ గాంచెద ।
నిక్కముగనే రామదాసుఁడ - నేని నాపని నిర్వహించెద ॥నిం॥
గీ. సంశ్రితాభీష్టదుఁడు రామ ♦ చుండ్రుఁ డౌర
కారు మబ్బుల మధ్యఁ దొ ♦ ల్కరి మెఱపటు

కాచుకొనియున్న కూళ ర ♦ క్కసుల నడుమ
నదిగొ నగపడె నీత లో ♦ కై కమాత.

శుభపంథవరాళి—యాపకము

ప॥ అమ్మా యిట్లుంటివ నీత - యా - హావిధిచేతఁ ॥య॥

అ॥ ఎమ్మెయివ్రాసె నీకీవ్రాత - జగ - దేకమాత ॥య॥

౧ ముద్దుగ జనకుఁడు గనుబాలా - సం పూత శీలా ।

ప్రొద్దిటు గడుపవలసె నేలా - రా - ము నిల్లాలా ॥య॥

నీ. చెక్కిటం జెయిచేర్చి ♦ వెక్కి వెక్కేడ్చుచుఁ

గన్దోయి వేడి నీ ♦ గ్గాత్తెదేల

ముక్కర నల్లాడు ♦ ముత్తెము విరియఁగ

నుస్సురంచు న్వెచ్చ ♦ నూర్చెదేల

పలవించి వడి సొమ్మ ♦ సిలి వడంకుచుఁ జల్వ

చప్పరంబున నొడ ♦ ల్జార్చెదేల

యట్టగట్టిన కొప్పు ♦ నట్టిటు పీకి కొం

చొర సామీయని ♦ యాత్తెదేల

అవనిలో ధర్మము న్నిల్ప ♦ నవతరించు

నాది దంపతులార య ♦ న్యోన్యవిరహ

తాపమునఁ గ్రాగుచుంటిరా ♦ తల్లిదండ్రు

లార యోజానకీ రాము ♦ రార మీరు

గీ. తుఱుము కన్నంగవ యెడంద ♦ పిఱుఁడు దోయి

దవ్వలకు నాణిముత్తెపు ♦ తల్కుదప్పఁ

గానరాకుండు చెల్వము ♦ జానకి దను

రాము పలుకెంత నిజమయ్యె ♦ నీమె యెడల.

గీ. ఐన నింక నిదానింతు ♦ ననుచు హనుమ
యడఁగియుండెను జానకి ♦ కడ నశోక
వృక్షమున నంత రావణుఁ ♦ డేగుదెంచి
యనియెఁ గామాంధుఁడై యిట్టు ♦ లామెతోడ.

శహనా—రూపకము

ప. ఇంకనైన నీదయరా - దేలనే మిటారి ||నా||
అ. వంకఁద్రిప్పు మొకపరి నీ వాల్చుపుకటారి ||ఇం||
౧ దోసిలొగ్గినాను నను - సంతోసపర్చవేల ।
దాసుఁడనైతి న్నను నీ - దరఁ జేర్చుమ బాల ||ఇం||
౨ బతిమాలుకొనెద నాతోఁ - బల్కు ముద్దుగుమ్మా ।
బ్రతికెద హాయిగ నను నీ - పదములొత్తనిమ్మా ||ఇం||
సీ. నాయాజ్ఞ లేకెండ ♦ గాయ వెఱచు రవి
కడఁగి నాయానతి ♦ న్నాలి వీచు
సకల దిక్పాలుర ♦ స్మత్పాద కింకరుల్
త్రైలోక్యమెల్ల నా ♦ రాజ్యపదవి
నాయిచ్చుచొప్పున ♦ నడచెడు న్నాలంబు
నాకుఁ ద్రిమూర్తులు ♦ న్లోకువ చుమ
యైశ్వర్యశౌర్య ♦ విద్యారూపముల నాకు
సాటి యెవ్వండు ము ♦ జ్జగములందు
అట్టిరావణుఁ డిప్పు నీ ♦ యడుగు దమ్ము
తొత్తవచ్చిన నొప్ప వి ♦ ట్లుచిత మగునె
వేలుపుల నేడిపించు నన్ ♦ జాలిపెట్టి
నావు నాకంటె కట్టడి ♦ వీవె సీత.
గీ. పొగలె దెందు కట్లు ♦ పూఁబోడి యాకేద
రాచతపసి ముచ్చు ♦ రాక గోరి

వాఁడు కడలి దాఁటి ♦ వచ్చి నిన్గొను టబ
ధమ్ము చెవులపిల్లి ♦ కొమ్మువలెను.

క. అన నల్కయేవ దుఃఖ

మ్మునుఁ గడు ముప్పిరిగొనంగఁ ♦ బూరిపుడుక రా
వణునకు నడ్డముగ నిలిపి

యనియెన్ శ్రీరామచంద్రు ♦ నర్థాంగి యిటుల్.

బిలహరి—రూపకము

ప॥ రామరామ విననేరన్ - రామచంద్రు దూఱఁబోకు ।

అ. పామరుఁడా కోరి మిత్తి - వార్తజొరఁ బాఱరాకు ॥ రా॥

౧ పొగరెక్కిన తగరు సింగ - పుం బెంటి న్గలియఁగోరు ।

పగిదియయ్యె నీవు నన్ను - వలచినచ్చినట్టి తీరు ॥ రా॥

౨ జాతిసీనిలెంచవ నీ - చదువంతయుఁ జట్టుముట్ట ।

పోతరించి ప్రేలకు దే - వుఁడు నీతలలెల్లఁ గొట్ట ॥ రా॥

౩ తోడబుట్టులు తల్లి కూ - తులు న్మఱి నీకు లేరా ।

చూడవెందు కట్టులఁ బర - సుదతుల నోక్తూరా ॥ రా॥

సీ. రాముఁడు మదహస్తి ♦ దోమ వీవా రఘు

పతి యనంతుఁడు వాన ♦ పాము వీవు

రామచంద్రుఁడు బాల ♦ రవి నీవు మెఱుఁగుడు

పురుగువు రాముఁ డం ♦ బోధి నీవు

చౌడబట్టెవు రామ ♦ చంద్రుఁడు కల్పవు

క్షము నీవు ముదిబొమ్మ ♦ జెముడు తుప్ప

నరసుఁడు రాముఁడు ♦ సమదసింహము కడు

గండడంగిన గాలి ♦ గాడవీవు

నాకమా రామచంద్రుడు ♦ నరక మీవు

వీరుఁడా దాశరథి దివా ♦ భీతుఁ డీవు

ఈశుఁడా రాఘవుండు ప్రాకృతుఁడ వీవు
సిగ్గిడి పొమ్ము నావిభు రు చే మడియుము.

గీ. అనగ లజ్జయు నభిమాన రు మినుమడింప
వెల్ల బాటియు నొక్కింత రు వెకిలినవ్వు
తెచ్చుకొని మొండితనమునఁ రు దెలిసినట్టి
మూర్ఖుఁ డా రావణుఁడు పల్కె రు భూసుత కిటు.

బేహగ్—రూపకము

ప. వేయుగంబులైన నిల్లు - పెట్టుమనను జీవాట్లు ।

అ. హాయి నీయుపన్యాసము - నాలించుటె కైలాసము

॥వే॥

౧ విననేలా పైజనముల - పిచ్చి పిచ్చి శాసనముల ।

మనసు వచ్చినపని చేత - మాప్రభుధర్మము స్తీత

॥వే॥

౨ వదలను నాప్రాణమున్న - వఱకు నిన్ను నన్నుమిన్న

యది యిదనక మదికింపగు - నంతయు ననుభవింపఁదగు

॥వే॥

సీ. తాఁ గోరినట్టి ప ధవిని జతుర్విధో

పాయంబుల న్రాజు ధ పడయకున్నె

తైలోక్యవిభుఁడ స్వ ధ తంత్రుఁడ నాసాత్తు

కానిపదార్థ మొ ధ క్కటియు లేదు

రసికుఁడౌ నానంటి ధ ప్రభువు చేజిక్కిన

నీబోటి సుందరి ధ నిద్దుచుటెల్లు

బలశాలి తనకుఁ గా ధ వలసినదెల్ల న

శక్తునుండి కొనుట ధ సహజనీతి

రాఁగలడె యిట కాపెద ధ రాచముచ్చు

వచ్చిన నొకప్పు నన్నోర్వ ధ వాని వశమె

పనికిమాలిన యాసతోఁ ధ బస్తులుండి

జవ్వనము వ్యర్థవుచ్చకే ధ జానకి యిటు.

గీ. నీకు గడువు రెండు ♦ నెలలప్పటికి నైన
నొప్పకుంటివేని ♦ దప్పక నిను
బల్మిఁబట్టి చెఱచి ♦ ప్రాణము త్రీసెద
నంచు నేగె రావ ♦ ణాసురుఁడు.

గీ. అంత నాయాంజనేయుని ♦ మంత్రమహిమ
కతన సీతనుఁ గాంచు ♦ రాకాసు లీల్లి
నట్లు నిదురింపఁ జొచ్చిరా ♦ యవసరమున
దల్లడిలె నిట్లు జానకి ♦ తనగతి గని.

హింఘాస్థానీ భైరవి—చతురస్రగతి

ప॥ రామచంద్ర యార్తావనలోలా - ప్రాణనాయకా రావ। ననుగావ।
అ॥ ఏమిదారి నీవిరహ మెట్లుసైతు - నిట్లుపేక్షించినావ। దేవమహాను
భావా ॥ రా॥

౧ ఏకమైయున్న మనలను దుర్విధి - యిట్లు లెడపినాఁడ। తేడ ।
రాకాసి చెఱందప్పి యెట్లుందు - రామా నీతోడ । నాజోడ, నిండు
మగవాఁడ ॥ రా॥

౨ ఎంత మొండి యాయుసులు నాయెడలి - నింక విడువదేల । భూ
పాల॥ అంతపుచ్చివైతు నాబ్రతుకెట్టు- లైన నివ్వేళ। నిక నోర్వ
జాల దయాలవాల ॥ రా॥

సీ. చెంగుచెంగున దాటి ♦ దొంగ బంగరులేడి
యేల సన్నటు భ్రమి ♦ యింపఁజేసె
జేసెబో యద్దానిఁ ♦ జెచ్చెర నెమ్మని
బలిమిమై నిన్నేలఁ ♦ బంపినాను
పంపితిఁబో దీన ♦ భావముతోడ నీ
పిలుపేల నాకట్లు ♦ వినఁబడియెను.

వినఁబడఁబో నీదు ♦ వీరత్వముఁ గడించు
మఱఁది తోడేల ♦ నే మానుకొంటి
అంతలోపల నేల నా ♦ యఃసుర వచ్చి
మోసమున నన్నుఁ దెచ్చి యీ ♦ మూల నుంచె
ఎంతనిర్భాగ్యురాల నే ♦ నింక నీ వి
రహము భరియింపఁజాల నో ♦ రామచంద్ర

గీ. అనుచుఁ దనప్రాణము నీసి ♦ కొనఁ దలంచి
స్తీత నిదురించు రాకాసి ♦ చే కటారి
లాగుకొని నీటిబుగ్గల ♦ లాగు నశ్రు
లుబికి ప్రవహింప నిట్లు తా ♦ నుమ్మలించె.

ముఖారి—రూపకము

- ప॥ జీవితేశ నెలవిమ్మా - చేరెద నీలోన ।
అ॥ నీవేనా పెనిమిటి వగు - మెన్నిభవము లైన ॥జీ॥
౧ ఈరాతిరె నీకు నాకు - ఋణము చెల్లు నాధ ।
యేరితోడఁ జెప్పకొందు - నిప్పటి నా బాధ ॥జీ॥
౨ ఇన్ని దినమునయ్యె నింక - నెప్పుడు నినుఁ గందు ।
నెన్నఁగ నీ విరహాబ్ధికి - మృత్యువె తగు మందు ॥జీ॥
౩ నా మగఁడా నా ప్రాణమ - నా సద్గుణసాంద్ర ।
రామరామరామ రామ - రామ రామచంద్ర ॥జీ॥
ఆ. అనుచుఁ బొడుచుకొనఁగ ♦ నప్పోటుఁ దప్పించి
స్తీత చేకటారి ♦ క్షీతికి డుల్చి
ఐంజనేయుఁ డనియె ♦ బ్రాంజలియై యిట్లు
భావెతోడఁ బిన్న ♦ రూపమంది.

నీలాంబరి—త్రిపుట

ప. సాహస మేలనో యమ్మా - రామ - చంద్రుని ముద్దుల గుమ్మా!
అ॥ నే హనుమంతుడ నన్నంపె నీపతి - నినుఁ జూచి రమ్మనె! గొను
జనని నా ప్రణతి ॥సా॥

౧ వారిధి దాటితిఁ జమ్మా - నేను - వాయుపుత్రుడను సీతమ్మా
నే రామచంద్రుని దూత-నిపుడు-నినుఁ గంటి జగదేకమాత ॥సా॥

౨ మరి చింతిల్లకుము నాతల్లి - నీకు - మంచిదినములు వచ్చె మళ్ళి
త్వరగా నిన్నొనునీ విభుండు-దుష్ట-దనుజనాయకు తలల్ చెండు॥సా॥

నీ. శతకోటి మన్నన ♦ సౌందర్య మూర్తి దా

శరధి నీపతి జగ ♦ చ్చక్రవర్తి

నీభర్త రాముడు ♦ నీరద శ్యాముడు

హరువిల్లు విఱచిన ♦ యట్టి జెట్టి

నిఖిల మునీంద్ర వం ♦ దితుడు లక్ష్మణుని పై

దోడు నీ విభుడు బొం ♦ కాడలేడు

పుణ్యస్వరూపుడు ♦ భువనైక వీరుడు

జనని నీ మగడు కౌ ♦ సల్య కొడుకు

జనకు పూదోటలోఁ బర ♦ స్పరము మీరు

తొలుదొలుతఁ జూచుకొంట గు ♦ ట్టునెఱిగించి

యిమ్మనియె నానవాలుంగ ♦ రమ్మతల్లి

యనఁగ నద్దానిఁ గైకొని ♦ యవనిజాత.

చ. పలుమఱు నుంగరమ్ముపయి ♦ వ్రాసిన తారక మంత్రరాజమున్

గలగల కంటి నీరొలుకఁ ♦ గా బరియించును రామముదికన్

జెలువుగ ముద్దుపెట్టుకొని ♦ చేర్చు నెడంద బరాకుపడ్డ న

వృల నునుసిగ్గుల స్మృతలఁ ♦ బొల్చును సీత ముదావహమ్మునన్

గీ. గ్రహ వినిర్ముక్త శశిబింబ ♦ కళలు మఱల
మొకమున న్దోప రామము ♦ ద్రిక ధరించి
సత్యముగ హన్మ శ్రీరామ ♦ చంద్రు దూత
యనుచు దృఢముగ నమ్మి యి ♦ ట్లనియె సీత.

పున్నాగవరాళి—త్రిపుట

ప॥ తిరిగి రాముఁడునన్ జేపట్టునా-నా-తీవ్ర విరహార్తి తుదముట్టునా ।

అ॥ యెరియుచు నానాధుఁ - డిప్పుడెందున్నాఁడో - యెఱిగించు నను
గూర్చి - యింకేమన్నాఁడో ॥తి॥

౧ రాముఁడు మఱల నన్గూడునా - శీ - ఘ్రముగా నాకీచేఱి వీడునా ।
నా మనోహరు చిలు - నగుమోము గందునా - నాముద్దు మగని
చెం - త న్సుఖముందునా ॥తి॥

సీ. ప్రాణనాయక నీవు ♦ పజ్జనుండినఁ గాన
యైన స్వర్గముకన్న ♦ హాయి యనును
ప్రేయసీ నీవమ ♦ ర్చిన ఫలహార మే
యమృతమంచుం దన్ని ♦ నది తినును
పూఁబోడి నడువకు ♦ ముండ్లడుగుల నాటు
నే యంచుఁ గూర్చి న ♦ న్నెత్తుకొనును
ధర్మముతోల్త నీ ♦ తా నీవు తరువాతఁ
బ్రియము నాకనుచు నన్ ♦ బ్రేమఁగనును
అట్టి శ్రీరామచంద్రుఁడా ♦ ర్తావనుండు
నన్ను నెడఁబాసి యిప్పుడె ♦ ట్లున్నవాఁడో
కన్నతల్లివలె న్నను ♦ గాంచు లక్ష్మ
ణుండు తన్బుజగింప నా ♦ థుండు హనుమ.

ఉ॥ రాముఁడు మంచివాఁ డఖిల ♦ రాజ్యసుఖంబులనందుఁగాని సు
త్రామునిమాడ్కి నేనె శని ♦ లాగునవానికి దాపరించుటన్

బాములఁబొందఁగావలసెఁ ♦ బల్మఱతండు మఱెవ్వఱెనఁ బెం
డ్లామగునేని నావిభుడు ♦ హాయిగఁ దా మనునేమొ మారుతీ,

భూపాల—చతురస్రగతి

ప॥ చూడామణియిదె యానవాలుగాఁ - జూపిరామునిన్తోడ్డెమ్మా!
హనుమ॥

అ॥ లేడు నీకన్న మాకువేల్పు తం - డ్రీ మసలక వేగమెపొమ్మా!
కనుమ హనుమ
॥చూ॥

౧ వింటివ యప్పదితలలరాకాసి - ప్రేలుట నీచెవులతోనే । హనుమ!
కంటివిగా నాదురవస్థల ని - క్కారన్నీవు స్వయముగానే ॥కనుమ
వినుమహనుమ
॥చూ॥

౨ రామునంతవీరునకిల్లాలకొ - రాదగునా నాకీపాట్లు । హనుమ
నామొఱొలించి చప్పునరమ్మను - నాపతినిక్కడున్నట్లు! కనుమ
వినుమ చనుమ హనుమ
॥చూ॥

సీ. అలరుతోట న్గన్నె ♦ నైతొలుదొల్త నీ
కగపడి పొంచున్న ♦ పొగడగున్న
నాగవలిన్వసం ♦ తపుబిందె నుండి నీ
కన్న ముందుగఁదీసి ♦ కొన్న బటువు
కొనగోళ్ళుదువ్వి నా ♦ కొప్పు మొగిలిలేకు
లమరించి నీవు నా ♦ కల్గిన జడ
నాతోడముక్కున ♦ న్రక్కినేరమునై పు
మని నీమఱుగుఁ ♦ జొచ్చినట్టికాకి
గుఱుతు లివి తేడ యింక నీ ♦ కొఱకు వేచి
పానము ల్చిక్కబట్టితి ♦ న్వడిగ రమ్మ
యంచు నామనవిగఁ దెల్పి ♦ హనుమ తెమ్ము
ధాగపుల నిచ్చటికి పొమ్ము ♦ సరగరమ్ము.

చ. అదే తెలవాటుచుండె నక ధీటా కడుఁ బిన్న వికెట్టు లేగెదో
 పదుగుడ కూశరక్కసులు ధిష్ణీనఁ జిక్కెదవే మొ సందియం
 బొదవెడు నంచు సీత వెఱ ధిపొదఁగ హన్మఁడు మ్రొక్కితల్లి నా
 కెదురెది రామదాసుఁడ నిధి దయయుంచుము పోయివచ్చెదన్.
 వచనము—త్రైలోక్యజననీ - సీతారామపాదపద్మ ధ్యానామృతపాన
 మత్తచిత్తుండ నా కసాధ్యకార్య మెద్దికలదు, పిన్నగానన్నెన్న
 వలదు నెలవిమ్మని, వైదేహికే దనపరాక్రమముంజూపి నమ్మకము
 పుట్టించి మఱియుఁ బోనెంచి హనుమంతుఁడు సీత చెంగటఁ దన
 మంత్రమహిమ న్నిదురించు కావలిరాకాసుల నూఱ్వర నొక్క
 మొగిఁ దనవాలంబునఁ జుట్టి యశోకవృక్షశాఖలకుం దలక్రిందుగ
 వ్రేలాడఁగట్టి మేనుపెంచి విజృంభించి ప్రళయాంబుదమువలె
 గర్జించుచుం జెట్లంబెకల్పుచు ఫలపుష్పంబుల రాల్పుచుఁ గ్రీడా
 భవనంబులన్నేలఁ గల్పుచు - సరసులం బంకభూయిష్ఠంబులుగఁ
 గాల్సేతుల న్గలియఁ గ్రుమ్ముచు - రత్నకుట్టిమంబుల నుఱుముఁగా
 వింపుచు జలయంత్రంబులం బాడుసేయుచు - నశోకవనమెల్ల
 ధ్వంసము నల్పుచుఁ - దన్నెదిర్చిన తోటకాపులం బదివేపుర
 నొక్కుమ్మడిఁ జంపిన - హతశేషులు తనవృత్తాంతము రావణున
 కెఱింగించి జంబుమాలియను రక్కసిజోదు నేబదివేల రాక్షస
 మల్లులతో దోడితెచ్చిన-వారల నెల్ల నశనిపాతంబు కరణి నొక్క
 నిముసమునఁ జక్కాడిన-నావార్త తెలిసి దశకంఠుఁడు పదిలక్షల
 దానవభటులఁ దోడిచ్చి తనపుత్రుండగు నక్షయుం బంపినవాఁ
 డౌద్ధత్యంబునఁ దలపడి యంగదునంత కపిపీఠుఁడు న్నూడ నా
 పేరుచెప్పినమాత్ర న్నడంకుఁగదా యీ మ్రుక్కడికోతి యన
 నేపాటిదని బిగ్గరబీరంబులాడుచు నానావిధ శస్త్రాస్త్రంబుల తనపైఁ
 బ్రయోగింప సరకుగొనకాతని న్వానిభటులనల్లులరీతి న్గరాంఘ్రుల

రాచి పోకార్చిన నా కఠోర సమాచార మాకర్ణించి తన్ను
 ననన్యసామాన్య పరాక్రమ శాలిగా నెన్ని దశాస్యుఁ డింద్రజిత్తును
 తన పుత్రాగ్రణి నలువదిలక్షల దనుజవీరుల వెక్కొని తప్పక
 పట్టితెమ్మని పుత్తెంచిన నయ్యింద్రజిత్తుం దక్కఁ దక్కినరక్కసుల
 నెల్ల నొక్కపెట్టునఁ బ్రచండవాల సంతాడనంబునఁ బొరిపుచ్చిన
 నేమీ యాశ్చర్యమిట్టి ప్రభావమెట్టి వేల్పులందైన న్నాన నివలయ
 భైరవుఁ డిక్కపివేషంబున సర్వనక్తంచర నాశంబుచేయ సమకట్టె
 నామాయా బలంబున్నా నానాయుధసామర్థ్యంబు నీ మహావీరుని
 యెడ వ్యర్థంబులయ్యె నేమిచేయుదునని యారావణి రిత్తవడి
 చూచుచుండ-వీనిన్లుండఁ జంపిన నిక నద్దశాస్యునకీ యుదంతము
 న్దెల్పు వాఁడొకండు నిట మిగులలేదు కనుక నీతనికి లొంగినట్లు
 వాలకమ్మువేసి వీనితో నద్దశకంఠునొద్దకేగి శ్రీరామ సందేశమెఱిం
 గించుట కర్తవ్యంబని యూహించి కడుఁ జిన్నతిమ్మని చెలువున
 నమ్మారుతి వెఱచినట్లట్టిటు పర్విడుచు మూలమూలల నొదుగుచుం
 గిచగిచలాడుచుం బండ్లిగిల్చివెక్కిరించుచు పుచ్చంబగపద్మచుం
 గన్నులు చికిలించుచు వెలికిలఁబడి కడుపుగోతుకొనుచు గొంతు
 కూర్చుండి కాయపండుల న్నొటకుచుం బలుతీరుల మొగ్గలు
 వేయుచు మచ్చికపడినట్లు చెంతఁ జేరి మూర్ఛక మునింగినతెన్నున
 నున్న నా హనుమంతుని న్దనబ్రహ్మాస్త్రనిబద్ధునిగా భ్రమపడి
 మెల్లనజంకుచు న్బట్టుకొని పూచెండురీతి న్జుల్కనై న యమ్మహాత్ము
 నానందాద్భుత భయసంశయంబుల నెత్తుకొని వీరాలాపంబులు
 నింగిముట్ట వైదేహిబొత్తిగా నానదొఱంగ-భేదమో దాశ్చర్యంబు
 లంబోరులు వెంబడింప నిండుకొల్వున్న తనతండ్రి మ్రోల న్లదియ
 కోడునకొక చిన్నత్రాటనట్టిపెట్టిన, నద్దశముఖుండదంతయుం దన
 కొడుకు ప్రతాపమే యనుకొని సంతసించి చిఱునగవునం దిమ్మా

తెమ్ము నీ వేసములుచెల్లవు నీపనిచక్కఁబెట్టెద నీవు వచ్చినపనిఁ
జెప్పుమని పరిహాసించి చేతఁగదలించిన న్జప్పన నాంజనేయుండు
భీకరాకారంబుదాల్చి సింహనాదంబుచేసి సభ్యులెల్ల భయకంపి
తులై నిన్వెఱపడిచూడ రావణుం డుల్కిపడఁ దత్సింహాసనము
కన్న నెత్తుగఁ దన లాంగూలముం జుట్టలుచుట్టి దొంతరపెట్టి
గద్దియ నొనర్చి కూర్చుండి యిట్లనియె.

అథాణా—రూపకము

ప॥ పరిహాసించ కింతయు నీ - బాలకు బలమని యెంచకు

అ॥ మెర మెర నిట్టుల నవ్వకు ♦ మిత్తికెడుటఁ గాల్గువ్వకు

॥ప॥

౧ పరస్మీరతోత్కంఠా - పరమనీచ దశకంఠా

చరిమెద నీకొక్కదెబ్బ - చప్పున దిగు నీయబ్బ

॥ప॥

౨ ఎవతనుకొంటివి సీత - యిజ్జగముల కెల్లమాత ।

తవిలి దివ్వెనంటు మిడుత - దారినైతివీ విడత

॥ప॥

నీ పోఁగాలమా నీకు ♦ బుద్ధిలేదా కోరి

కొఱవితోడ న్దల ♦ గోఁకుకొనెదొ

రామచంద్రుండు ధ ♦ ర్మస్వరూపుఁడు దేవ

దేవుఁ డాతనిసతి ♦ న్దెచ్చినావ

పాతకీ నిన్నిష్ఠు ♦ పాతివైతున్నాని

యాఁగవలసె బ్రభు ♦ నాజ్ఞవలన

నీవొక మగవాఁడ ♦ వే తుంటరీ పిత్కి

దొంగ సాధుడోహి ♦ దున్న ముచ్చ

రాముదాతను నేను పే ♦ ర్హనుమఁ డంద్రు

మనఁదలంచితివేని నా ♦ మాట వినుము

రాఘవుఁడు శరణాగత ♦ త్రాణపరుఁడు

సీతనర్పించి రాము భ ♦ జింపు మీవు.

ఉ. సీతయథార్థ తత్వము వ ♦ చింతుఁ జరాచర భూతకోటికి
స్మాత తదీయభర్త రఘు ♦ నాథుఁడు దేవుఁడు ధర్మరక్షకై
భూతలమందు వార లిరు ♦ పుర్ చరియింత్రిటు లాదిదంపతుల్
పోతరమూడి రాము పద ♦ ముల్బజియించి తరించు రావణా॥

గీ. శాశ్వతైశ్వర్యవంతుఁ డీ ♦ జగతిలోన
రామపాదంబుజ ధ్యాన ♦ రతుఁడొకండె
ఘోరసంసారరోగ ని ♦ వారకమగు
మందు శ్రీరామచంద్ర నా ♦ మ జప మొకటె.

క. అనిపల్కు నాంజనేయుని
ఘనసాహస ధైర్యశౌర్య ♦ గాంభీర్యంబుల్
గని యద్భుతము న్భయమున్
బెనఁగొన రావణుఁడుపల్కె ♦ వెకిలీ నగవునన్.

నాయకి—రూపకము

ట॥ వాచఱవకు కోఁతి - వంకర నీమూఁతి ॥పా॥

అ॥ చీ చపలమృగమ్మా - సిగ్గులేని తిమ్మా ॥వా॥

౧ ఆనరునకు దూత - వా వానరపోత

నే నుంచెద వాత - నీకుఁబొగరుఁబోత ॥పా॥

౨ పలుగాకీచూడు - తలకుఁదగునట్లాడు ।

తులువ నీదిక్కెవ్వఁడు - తునిమెద నినునేడు ॥వా॥

సీ. అమృతదేవుఁడు మధ్యుఁ డౌపెట్టులీ యసం

దర్భ ప్రలాపము ♦ ల్నమ్మఁదగునె

హనుమత్సం దేశము

తనకుఁ దాకర్త స్వతం ♦ త్రుఁడాత్ముండు య
 ధేష్ట కర్మఫలంబు ♦ లెనయుచుండు
 భోగింపలేనికా ♦ పురుషుండు దైవము
 స్థల్పించి పేరున ♦ కై భజించు
 ధీరున కన్యమే ♦ దీ స్వీయమేకాని
 తన కోరుకొన్న ప ♦ దార్థమెల్ల
 సహాపదతి బలువుఁ డ ♦ శక్తునుండి
 కొనుచు నెఱైనఁ ♦ గోరిన దనుభవించు
 పలువిధంబుల ధర్మము ♦ పరగు నెవని
 ముక్కు వానికిఁ దిన్నన ♦ నిక్కముగను.

ఉ. రమ్మను చేతనైన రఘు ♦ రాముని గీముని నెంతయేని సై
 న్యమునుఁగూర్చుకొమ్మను తు ♦ ణంబునఁ జంపెద శత్రువర్గమున్
 బొమ్మిఁక సీతనీను, పులి ♦ నోడను బట్టిన కండవీడునే
 తిమ్మఁడ తోఁకఁ గాల్చి నిను ♦ దెబ్బున నిష్పడె దారిఁ బెట్టెదన్.

ద్వి॥ అని రావణాసురుం ♦ డనిలజు వాల
 మును నూనెలోపల ♦ ముంచిన చేల
 ములఁజుట్టి వెల్గింప ♦ మ్రుక్కడి భటులఁ
 బలువుర కాజ్ఞ స ♦ ల్ప న్వార లటులఁ
 బావరింపఁ దనతోఁకఁ ♦ బొడవుగఁ బెంచి
 ఘనధూమ కేతువు ♦ గతిఁ బచరించి
 యట్టిటు దాటుచు ♦ హనుమఁ డింటింట
 బెట్టిదముగ వడి ♦ నెట్టి యామంట
 జ్వాలామయంబుగ ♦ సల్పి లంకంత
 కాలించి ధ్వంసము ♦ కావించి యంత

సీతకెఱఁగి తన ♦ సేమముం దెలిపి
 ప్రీతిగ రాము హృ ♦ త్ప్రీతిలో నిలిపి
 వచ్చినత్రోవ త ♦ ప్పక వార్ధిమించి
 యచ్చెరువుగ నంగ ♦ దాదుల గాంచి
 వారికి సంతోష ♦ వార్త విన్నించి
 శ్రీరాముఁ ద్వరగ ద ♦ ర్శింపఁదలంచి
 యరుగుచు ననుచరు ♦ లందఱితోడఁ
 గరతాళముల నిటు ♦ ల్లడఁగె దాఁబాడ

హైమవతి—ఆదితాళము

ప॥ సీతారామా సద్గుణధామా - శ్రితకుముదపూర్ణ సోమా ॥సీ॥
 అ॥ పూతచరిత్రా శ్యామలగాత్రా - పుల్లాంభోదుహానేత్రా ॥సీ॥
 ౧ భువనాధారా రఘుకులవీరా - భూతదయాపరిపూరా ।
 ప్రవిమలశీలా సజ్జనపాలా - రాక్షసవన దవకీలా ॥సీ॥
 ౨ ధృతకోదండా యమోఘకాండా - వృజిన తిమిరమార్తాండా ।
 ప్రతపనతేజా సత్యవిరాజా - భాగవతకల్పభూజా ॥సీ॥
 పసానిధని సరిసనిసరిసని ధనిప సీదపదనిధ పమపధ మపధమ ధాప
 మపధమ సీధపధనిదప సాని ధనిసరి (పైకాలము)కిణ తక్కి
 నాంగు తక దధిగిణతోం ॥సీ॥

సీ. సంకల్పమాత్ర సం ♦ జనిత విద్యభవాండ
 మండలాయ వినతా ♦ ఖండలాయ
 దాక్షిణ్యకరుణా క ♦ టాక్షరక్షితభక్త
 నికరాయ సర్వమా ♦ నిసుకరాయ
 వోర్దండకేళిప్ర ♦ తుండిత శంభు బా
 నాసనా యామోఘ ♦ శాసనాయ

కోదండసింహాళీ ♦ లాదండితాసుర

వారణాయ భవవి ♦ దారణాయ

దీనజనతార్తినాశాయ ♦ తేనమోస్తు

దివ్యవేదేదాంతద్యాయ ♦ తేనమోస్తు

జానకీచిత్తచోరాయ ♦ తేనమోస్తు

భక్తమందార భవమార ♦ పరమపురుష.

గీ. జయతు జయతు రామ ♦ చంద్ర యనుచు నంగ

దాది కపులు తన్ను ♦ ననుసరింప

కార్యసిద్ధి ముఖవి ♦ కాసమునక దోష

హనుమ పల్కె రాఘు ♦ పులకు నిట్లు.

ఆరభి—చతురస్రగతి

ప. కంటిన్సిత స్లంకలోన నీ - కైబ్రతికున్నది రామచంద్ర ।

అ॥ కంటిసీశ్శన్మునిగి తేలు న-క్కటా యాపతివ్రత దయాసాంద్ర॥క॥

౧ రావణుండు కామాంధుండై యన-రాని మాటలాడి పోవగొబ్బిన ।

దేవి యాత్మహత్య కావించుకొనఁ-దివిరెనేనడ్డపడితిన్దబ్బిన ॥కం॥

౩ దేవా నేసెలవిచ్చిన మాటలు - బెలియనర్చినీయుంగ్రంబిడంగ ।

నావసుధాసుత నిన్నుఁజూచిన-ట్లొనందాంబుని లోలలాడంగ॥ కం॥

౨ నీభటుఁడనంచు నిక్కముగాన - నివ్వశ్వసించి యోమిత్రకులాగ్రణి

యాభువనై కమాత నీకిమ్మని-యానవాలిడియెని దెచూడామణి॥క॥

తర్జునోజము.

చెనఁటికాకమునిన్ను - జెందినశరణు-చెప్పుమనియెగుఱు- చెలఁగినే

నంత । ఘనసాహసముసిన-క్షయకుమారాది-క్రవ్యాదులశతల-క్షల

నుక్కడంచి । దనుజనాయకునకుఁ-దగుబుద్ధిఁగఱపి-దబ్బునలంకనం-

తయుఁగాల్పితిరిగి । జనకజనెలవంది - చనుదెంచితి నిది - సర్వము

నీవిలా - సము రామచంద్ర॥

గీ. నీత యెడబాటునకుఁ గడున్ ♦ జింత యాపె
 సుముఖముగ బ్రతికుంటకై ♦ ప్రమద మెనయ
 హనుమ శీరము ముద్దిడి ♦ యనియె నిట్లు
 రామచంద్రప్రభుండు చూ ♦ ధామణిగొని

ధన్యాసి—రూపకము.

ప॥ హనుమా నీయుగముఁ దీర్ప - నలవికాదు వినుమా - యో॥హ॥

అ॥ నిను శ్రమపెట్టితి నైచుమ - నీ వెల్లప్పుడు మనుమా ॥హ॥

౧ నాపాపమె వై దేహిన్ - నన్నిపెడఁబాపె

నా పెద్దల పుణ్యంబే - నాకు నిన్నుఁ జూపె ॥హ॥

౨ శివుఁడు దక్క నిట్టిపనిన్ - జేయ నెవనివశము

అవురా నీసామర్థ్యం - బనిలజ యసదృశము ॥హ॥

గీ. ఐహిక సుఖంబు సుంతయు ♦ నాసపడక

యెట్టి కష్టంబులయిన న ♦ యిచి పరోప

కారమునకు నీ జన్మంబు ♦ ధారఁబోసి

నావు హనుమన్న నీకన్న ♦ దేవుఁ డేడి.

ఉ. ఘోరమూర్ఖు నాపె తలఁమానిక మక్కునఁదాల్చియెంతయున్

భాసిలు రామచంద్రుఁ గని ♦ ఫాలమున న్గరము లొగిడ్చి సం

తోసముతోడ లక్ష్మణుఁడు తోయజబంధుసుతాది వానరుల్

వాసిగ నాత్మదృక్కులు ని ♦ వాళిగఁ బాడిరి మంగహారతిన్.

సురట—మిశ్రగతి.

ప॥ మాయామానుష విగ్రహ - ఖల నిగ్రహ

ఖలనిగ్రహ భక్తానుగ్రహ రామా - మంగళంబు॥

అ॥ కాయజ శతకోటిసుందర - ధైర్యమందర

ధైర్యమందర - రాజ పురందర రామా ॥మం॥

౧ భానుకులాబ్ధి సుధాకరా - సుగుణాకర
 సుగుణాకర - రాక్షసభీకర రామా ||మం||
 జానకీచిత్త చోరకా - భవతారకా
 భవతారక - భువనోద్ధారక రామా ||మం||

ఇది శ్రీ భారద్వాజస గోత్ర లక్ష్మీనరసాంబా వేంకటచయని
 నిష్ఠాపుత్ర సహజపాండిత్య విలాస బ్రహ్మశ్రీమదజ్ఞా
 డాదిభట్ట నారాయణదాస విరచిత యథార్థ
 రామాయణము నందలి హనుమత్సం
 దేశము పంచమాశ్వాసము

శ్రీయథార్థ రామాయణము

సా మా జ్య సి ద్ధి

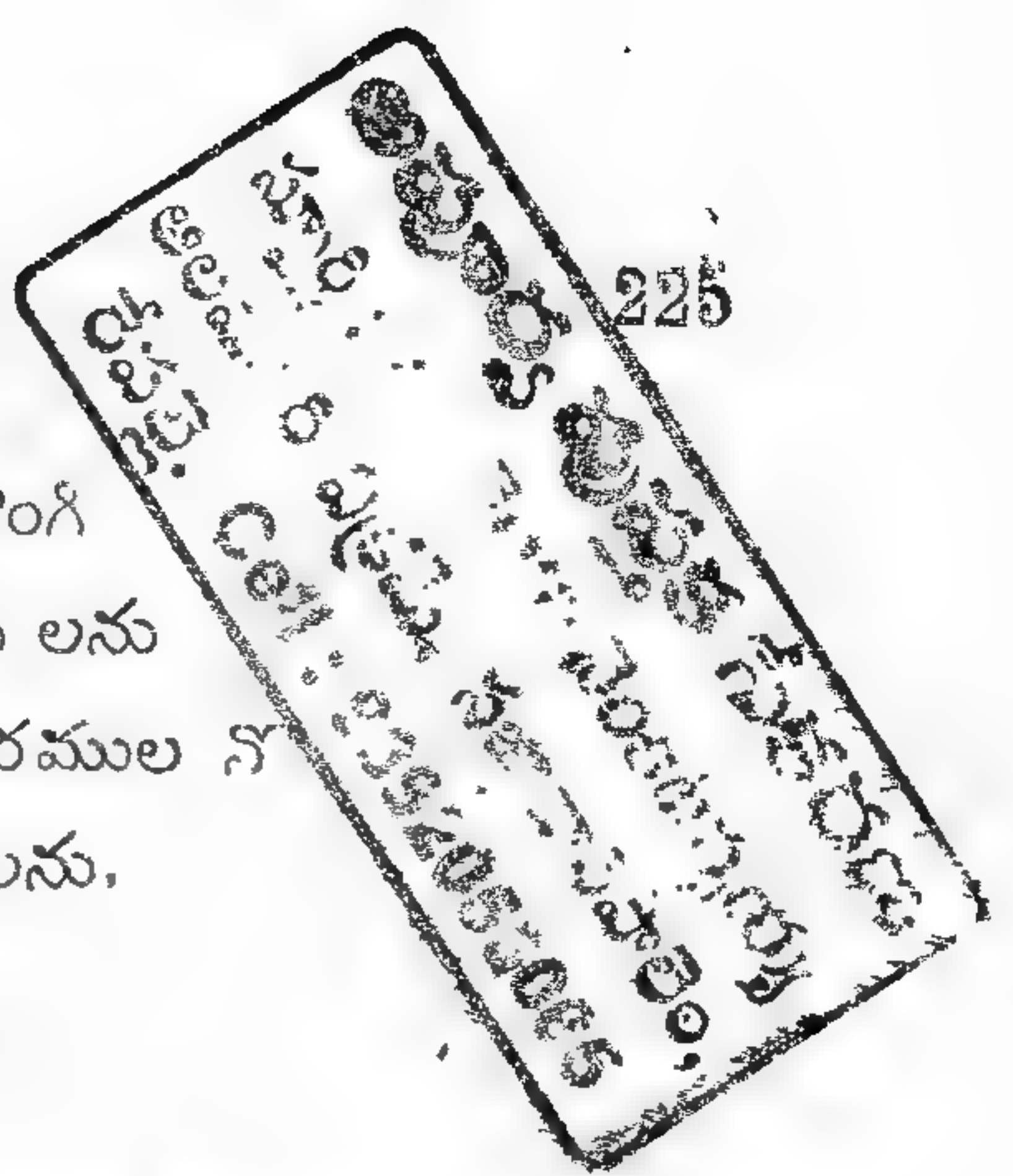
- శ్లో॥ రసనానరసమ్మృతచ్ఛతి త్వదధరసుధయావినాప్రియే ।
ముహూరచ్ఛ్వసితీవభస్త్రికా జ్వలయతివిరహానలగతానః ।
- శ్లో॥ కిమ్మమోత్కంఠ తేచేత స్త్వయీనమపిప్రియే ।
గాఢానురాగమూఢాత్మా పశ్యన్నపినపశ్యతి ॥
- శ్లో॥ శ్రీరామచరితేనేత్యం తవనామస్థిరీకృతం ।
జానం స్త్వమేవాహమితి కైవల్యానందమాఘ్నవమ్ ॥

అనందభైరవి—జంపె

- ప॥ శ్రీరామనామాజ్య - సిద్ధిచరితమువిన్న
జేకురునభీష్టార్థము - ల్సకలజనులకు ॥శ్రీ॥
- అ॥ కారుణ్యమువహించి - కడుజీవులంబెంచి
కలుషంబులంద్రుంచి - ఘనశ్రద్ధఁగదించి ॥శ్రీ॥
- ౧ లంకపైదండెత్తి - రామలక్ష్మణులు శత
లక్షకోటికపింద్రులు - తమునుత్సాహంబున గొలువఁగ ॥ల॥
పంకజభవాండమున - బహులకోలాహలము
పరిపూర్ణముగనిండ - వారిదరిఁజేరిరా ॥శ్రీ॥

గీ. రామచంద్రునిఁ జూచి వా ధ రాశిపొంగి
నురుగు చిఱునవ్వున న్నేచి ధ కరడము లను
బాహువులఁ జూచి నులివుకై ధ వారముల న
నరుచునట్లుండె దండప్ర ధ ణామములను.

మంజరి—జెంజోటి

- ౧ రామలక్ష్మణులు కప్పులతోడ వా - రాశీదరిఁ జేరినంత
నామాట దెలిసి కొలువునరావణుఁ - డనెఁ దలయూఁచి కసెంత
 - ౨ పిన్నపామునకునై నఁ బెనుదెబ్బ - వేయుదగునంచు నెంత
నన్నరాధములగోఁతిమూఁకతో - యమచాలికిఁ బుత్తెంత
 - ౩ దండభేదమ్ములేగాని సామ - దానములు పనికిరావు
దండుసిద్ధపడి కావవలయు నలు - దట్టుల న్నడలిరేవు
 - ౪ నామతంబు గిట్టనివాఁడెవఁడై న - జేయ తత్వలయు
నామనుజులతో గోల్పోవు నట్టి - యసురుఁ డవ్వాని తలయు
- గీ. అపుడు రావణుసభలోని ధ యసురవీరు
లందఱు స్మిన్నకుండి ధ మాటాడలేక
కాని కేల్పోడ్చినిల్చి యా ధ దానవేంద్రు
పిన్నతమ్ముఁ డిట్లనియె వి ధ భీషణుండు.

పూర్వకల్యాణి—రూపకము

- ౪ అన్నా ఘన్నించుము మా - తాడినరమకు
- ౫ తెన్నుతప్పు ప్రభువునకై నఁ - దెలుపవలయుఁగదా మంచి యి
- ౬ దనుజకులవినాశకమగు - దారినడువఁబోకు
మొనసి చెవులపిల్లికాళ్ళు - మూఁడే యని వాదించకు ||య||
- ౭ పరునిభార్యఁ బాపమనక - వలచి తెచ్చినావు
సరగ సీత నిచ్చి రామ - చంద్రుశరణువేడుమీవు ||యన్న||

సీ, వాలి నొక్కమ్మనఁ ♦ గూలనేసిన రాము
 బల మమానుష మని ♦ తలఁపవేని
 లంకఁగాలిచి నిరా ♦ తంకముగా నేగు
 హనుమఁడే శివుఁడని ♦ యరయవేని
 శలభమునకు దవా ♦ నలమటు నీకు ధా
 త్రిజ యంటరాదని ♦ తెలియవేని
 బ్రహ్మనీకిడిన య ♦ వధ్యతావిభవము
 నృపుచేఁ జెడునని స్మ ♦ రింపవేని
 రామునకు సీతనర్పించి ♦ యామహాత్ము
 పాదములఁబడి యభయము ♦ పడయవేని
 మంచి కఱపువారి నవమా ♦ నించెదేని
 సపరివారంబుగా నొందె ♦ దపజయంబు.

మంజరి—భై రవి

- ౧ అనవినిరావణుఁడిట్లనియె న్నా - లాగ్నివలె బిట్టుమండి ।
 ఘనగోపమున నిగ్గనుటికి త - తణమె తనగద్దెనుండి ।
 ౨ భళిర స్వధర్మేనిధనం శ్రేయః - పరధర్మోభయావహా యని ।
 తెలిసికొనక బేలా శ్రేయదొడై - తేయమతము మానుకొని॥

భై రవి—ఖండగతి

- ౪॥ రాముఁడు స్త్రీముఁడు న్నాముందనఁగ నెంత-ప్రళయభై రవునై నఁ-
 బడఁగూల్తురణములో ॥నా॥
 ౫॥ నామహాత్మ్యమెఱుంగు నలువ - నీకేమె
 టుక - నరునిం బొగడగ నీనాలుకెట్లాడెరా ॥రా॥
 ౬ గ్రుడ్డు పిల్ల న్వేక్కిరించెనన్నటు నాకు - గురుబోధచేసె దపురపుర
 భ్రాతృద్రోహి - యడ్డవడునేమొ నీవామర్త్యశరణుచొరు - ప్రాణ
 ముల్లీసెద న్నీకువానికిఁగూడ ॥రా॥

సీ. సకల వేదంబులు ♦ శాస్త్రము ల్బదివితి

బ్రహ్మవల్ల నభీష్ట ♦ వరము గొంటి

నాచేత నాతల ♦ ల్నఱకి బలిచ్చితి

గాలకంతునకు ని ♦ మ్మాముడనయి

దశదిశాధిపుల నా ♦ దాసులఁగాఁజేసి

త్రైలోక్యమెల్ల నే ♦ నేలుచుంటి

కేలనెత్తితి నవ ♦ లీలఁగైలాసమున్

వేల్పులందఱును ని ♦ వ్వెఱఁగుపడఁగ

కులవిహిత ధర్మముల్మాను ♦ కొని యసంభ

వమగు నవతారకథనమ్మి ♦ పనికిరాని

పంద నీవలెఁగానిమ్ము ♦ భాగవతుఁడు

పొమ్ము భ్రష్టుఁడ! లంకాపు ♦ రమ్మువిడిచి.

ఉ. పతితుఁడ నిన్నుఁ బామునకుఁ ♦ బాలిడి పెంచినచందమయ్యె, దు

ర్మతి పెనుకారుచిచ్చువలె ♦ రాక్షసవంశమునందుఁ దప్పఁబు

ట్టితివి నరాధమాంఘ్రుల వ ♦ డింబడి బీరముమాని తుచ్చమా

బ్రతుకును గావ నెంచితివ ♦ పండితమాని తొలంగిపొమ్మిఁకన్.

గీ. యోగనిద్రనొందు ♦ టొండె యుద్ధంబున

కొడలినప్పగించు ♦ టొండె గాని

యన్యపథము పూరు ♦ మార్గదూరంబని

యెఱుఁగకున్న బ్రతుక ♦ దెంతకోత.

వచనము:—అనిదశముఖుం డెడమకాలితో విభీషణుని కరవాలంబు

నఁ దలనఱక నుంకింప నంద కప్పరమభాగవతాగ్రణి నలుపురు

మంత్రులుతోడ్పడ మింటికెగసి యగ్రజా యింతకౌర్యము నీకేలా

ప్రత్యుత్పన్నవిపత్తి మూఢమనస్కుఁడు యక్తాయుక్త మెఱుంగ

నేర్చునే, మద్గదాఘాతంబున నంతకునె న నులుముచేయుసాము

ర్థ్యంబుండియు నై హింకవిభవంబు ఊణభంగురమనియు, స్వార్థ
 పరతమాని పరోపకారం బొనర్చుటయే జన్మమునకు సాఫల్య
 మనియు, నిఖిలజగత్సృష్టికారణంబగు శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మము
 న్నవవిధ భక్తిమార్గంబుల భజించుటయే కై వల్యపదవియనియుఁ
 గ్రతువులెడపెట్టి యాభిచారిక హోమంబులగర్హించి సత్వగుణ
 ప్రధానుండనై యహింసావ్రతంబూని కుస్మరిపుష్ప చందమ్మన
 సంసారము నంటియంటకుంటి, నక్కటా సర్వదనుజ కుల వినాశ
 కరమగు నధర్మమార్గమునం దైలోక్య మాతయగు నీత న్వంచ
 కుడవై బలాత్కారంబునఁదెచ్చి చెఱునుంచి కోరి మృత్యు
 ముఖముఁజొరఁబాటుచున్న నిన్దప్పింప యత్నించినందుకా నన్దన్ని
 తలఁదీయఁ దలకొంటివి నీదుర్విధిన్మాన్ప నాతరమా నీగతికీవే
 గుమవు గాక, దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ దక్షుండై ధర్మసంస్థాపనం
 బునకై శ్రీరామచంద్రరూపమున నవతరించిన పరమపురుషునారా
 ధించి భవసాగరమున్దరించెద, నంచుఁ తనతల్లికిం గుంభకర్ణునకా
 యుదంతమంతయుంజెప్పి యుత్తరాభిముఖుండై వారాశిన్దడచి
 తత్తీరంబున దశలక్ష చతురశ్రయోజన పరిమితంబును, బహువిధా
 గణితపతాకా విభూషితంబును, నానావిచిత్రాయుధ నిర్మాణ
 కుశలాపరిమిత శిల్పశాలా విరాజితంబును, వియచ్చుంబిత నీల
 తానాచ్ఛాదితంబును, లంకాపర్యంత సముద్రోర్ధ్వాధః ప్రదేశ
 ద్వయ సులభసంచారధూమశకటా యోమార్గద్వితయ విరచనా
 నిపుణబహుల యంత్రప్రయోక్తృజనసంకుల కోలాహల ప్రతిశ
 బ్దిత దశదిశావకాశంబును, నిద్రాహార విహారోపయుక్త సకల
 సంభార సంపూర్ణంబును, నిఖిలయుద్ధవ్యూహకల్పనాశిక్షక చికిత్సక
 ప్రచారదక్షుంబును, శతసహస్రచమూనాధలాలాటికాయమానా
 పరార్థసంఖ్యాత స్థ వంగభటవీరాలాపానుకారిక చతుర్విధవాద్య

రస పరవశీకృతసమస్తజంగమస్తావరప్రాణివిశేషంబునయి యభూత
పూర్వంబగు వాహినిన్దాంచి-లక్ష్మణసుగ్రీవ హనుమజ్జాంబవదంగ
దాది మహావీరసంవాహిత చరణకమలుం డగు శ్రీరామచంద్రునిం
గన్నులారఁ జూచి బ్రహ్మానంద పరవశుడై యా సీతాపతి కిట్లు
విన్నవింపఁ దొడంగె.

తోడి—త్ర్యసగని తృతీయకాలాక్షరములు రెండింటిపై నెత్తుబడి॥

ప॥ శరణు శరణు శరణురామ - చంద్రాశ్రికతరుణాసాంద్ర. ॥శ॥

అ॥ చరణసేవకుడ నను గని - కరించు సీమోలనుంచు ॥శ॥

౧ సంసారాంబుధిఁగడవ - జ్ఞాలను దరిచేర్చవేల ।

హింసింపననుం దెచ్చితి - గేన్మశంసకుడనుగాను ॥శ॥

సానిధామ ధనిధామ గామశమ సీధమాగరి గ-రీసనిధ నిరిని

సారిగామ ధమదాని సారిగరి-ససారిసనినిధ నిసీస

నిధవమధధానిధదమగ-మగారిసా (పై కాలము ధనిసరి)-గగామమ

మాదధదానినిసీప-తకిటతకదధిగిణతకిటతకదధిగిణతతకదధిగిణత;శ

సీ. సీదయచేత నీ ♦ పాదసరోజ భ

క్తి యుదయించిన యట్టి ♦ దేహి తప్ప

సతతసంతోషమీ ♦ బ్రతుకునఁ బొందరా

దేప్రాణియేని మ ♦ తెట్టులెన

త్రిగుణముల న్దాల్చి ♦ జగదాత్మకుండవై

యాడుకొనెద వొక్కఁ ♦ డయ్యు నీవు

సృష్ట్యంతముల మార్పు ♦ చెంచుచుండియు శాశ్వ

తము నుందువు సత్వ ♦ ధర్మముమెయి

నాతరమ నిన్నెఱుంగ న ♦ నాథనాథ

దేవుడవునీవు నేనునీ ♦ సేవకుడను

శరణు శరణు నన్తావుమో ♦ జానకీశ
భక్తమందార భవదూర ♦ పరమపురుష.

సీ. ఇతరజీవుల కెట్టు ♦ లేని హింసయొనర్చు
నేర్చున సహజ పం ♦ డితులమేము

కంటఁబడిన పర ♦ కాంతలనెల్ల వం
చనఁజెఱఁగొను నెఱ ♦ జాణలేము

అన్ని భక్ష్యంబుల ♦ కన్నఁబ్రിയంబుగ
మనుజులఁబట్టి న ♦ మలుదుమేము

గురువులా పులు బంధు ♦ కోటిభోధించిన
న్నాని మామూర్ఖత ♦ న్మాన మేము

క్రూరులము నైజముగ జగ ♦ ద్రోహులేమ
యసురులము మేము మమ్మల ♦ త్యము సలుపక
యగపడితి మాకుఁగూడ నీ ♦ యఖిల సమత
యే మొకో కరుణాసాంద్ర ♦ రామచంద్ర.

చ. పరసతి బల్మిఁదెచ్చుటతి ♦ పాపము జానకి నప్పగించి స
త్వరితగతి స్రఘూర్వహుని ♦ పాదసరోజము లాశ్రయించు మ
ప్పరమదయాబ్ధి నిన్బెనుచు ♦ వైశమన న్ననుఁ దన్ని పొమ్మనెన్
గరుణయొకింత లేక దశ ♦ కంధరుఁ డాతని పిన్నతమ్ముఁడన్.

గీ. అనుచు దండప్రణామము ♦ లాచరించి
ధర్మమూర్తి త్వదీయసం ♦ దర్శనమున
నైతి ధన్యుఁడ నని సమ్మ ♦ దాశులఁదన
యడ్డుల న్గడ్గు నసుర కి ♦ ట్లనె రఘుపతి.

సారంగ—రూపకము

ప॥ కులమెదైనగానీ స - ద్గుణయుతుఁడవు చాలదా

॥నీ కు॥

అ॥ నిలిపెద నెల్లపుడు లంక - నీవేలుమ నిశ్చంక

॥కు॥

౧ శరణాగతరక్ష దా - శరథులకు నసహజదీక్ష ।

హరిభక్తశిఖామణీ - యగుమానా మిత్రాగ్రణి ॥కు॥

౨ అవర నెనరుపాదు క్ర - వ్యాదుడవీ వెట్టులొదు ।

ప్రవిమల మృదుభాషణ - భయపడకుమో విభీషణ ॥కు॥

గీ. సర్వలోకోపకారము ♦ సలుపు బాహు

జుండు శిష్టులంబెంచు దు ♦ ప్టులను ద్రుంచు

గనుక నిన్దాతు రావణు ♦ గర్వ మడఁతు

విశ్వసింపుము నన్ను వి ♦ భీషణుండ.

క. నాపెద్దల పుణ్యంబునఁ

బ్రాపైరిటు నాకునీవు ♦ ప్లవగోత్తము లే

నాపంక్తి కంతుని గెలిచి

నాప్రేయసి చెఱవదల్చు ♦ నయము దెలుపుమా.

ఉ. రావణుఁ డెట్టివాఁడు మఱి ♦ రాక్షసవీరుల మొత్తమెంత సై

న్యావళి నడ్చు యోధుఁడెవఁ ♦ డస్త్రవిశేషము లెవ్వి యున్నదా

జీవము చిక్కఁబట్టుకొని ♦ సీత చెఱంబడి యిన్నినాళు లో

యీ విహితాగ్రణి తెలుస ♦ వేయని సేయఁగ నుత్సహించెదన్.

మంజరి—జెంజోటి

౧ అని దేవుడయ్యు మమతంబలె-డు - నా రామచంద్రుఁ గాంచి

యనె విభీషణుం డచ్చెరువుభక్తి - యలర నంజలి ఘటించి

౨ దేవదేవ సీలీల లెవ్వండు - దెలియఁజాలునో యబ్బ

రావణుండెంత యంతకు నైనం - బ్రతుకనీదు సీదెబ్బ

౩ ప్రాకృతువలె వాక్రుచ్చే దేల స - ర్వజ్ఞుఁడా రామచంద్ర

నీకై ప్రాణంబులు చిక్కఁబట్టి - నిలిచెసీత నిస్తంద్ర.

వచనము:- ఆకస్మి కాపదంబడి పొగలెడు పండిత మానసంబువలె
 నా జగదేకమాత సీత యతిక్రూరరావణ కారాగృహంబున సాం
 ద్రతమశ్చన్న పద్మినివలె భవత్కటాక్ష భాసూదయంబు వేచి
 యున్నది ధర్మ సంస్థాపనార్థ మవతరించిన సకలలోక జననీ జనకు
 లైన మీరలి ట్లనోయ్య విరహతాపంబునఁ గుందుచుంట చూచు
 టకన్న మేటి యంశల్యము మీ పాదభక్తుల కింకెద్ది, యద్దిరా
 నిత్యానందమూర్తులు సర్వజ్ఞులు నిర్లిప్తులు మీ కేమిగాని -
 లక్కబొమ్మలు క్రిందఁబడి చితికిపోయె నెంతదెబ్బతగిలెనో యేమి
 సేయుదు నమ్మాయని యెడ్చు తెలిసీ తెలియని పిల్ల కాయలవలె
 భ్రమోపహతులమై నిర్గుణులగు మీయెడల మాకుఁగల భేదమో
 దము లారోపించు మూఢులము మమ్మెట్లు రక్షించెదనో యనాధ
 నాధులారా సీతారామచంద్రులారా శరణుశరణు, దాశరథీ రాక్షస
 బలమేపాటిదని యడిగెదవా మనవిచేసెద నాలకించుము, త్రిలోక
 రావణుఁడు రావణుఁడును, మహాబాహుబల పరీక్షో తీర్ణుఁడు కుంభ
 కర్ణుఁడు న్నీకుఁదప్ప నితరుల కవధ్యులు, బహువిధ మాయాసంగర
 భండితదేవేంద్ర గర్వోన్మాదుఁడు మేఘరామఁడు సమాప్త ద్వాద
 శవర్షాహార నిద్రావర్జన వ్రతుఁడగు సామిత్రిచేఁ దప్ప నన్యులచే
 నీల్గబోఁడు, మేరువునైనఁ దమ భుజాబలమున నొక్కుమ్మడిఁ
 దలక్రిందు చేయఁజాలిన యసహాయశూరులు కోటాను కోట్లు
 రాక్షస సేనానాయకులు, తారల నైక్కింపవచ్చునుగాని రావణ
 రాజ్యమందలి దానవభటుల గణింప నలవికాదు నిశ్చయం బిది
 యిటుండ - లంకనంతయు న్మఱియుఁ బదునాల్గు భువ
 నంబులన్నాడఁ బిడికిటం బిండిచేయఁగల యమృతుడు నీపాదకింక
 రుఁడీ హనుమంతుఁడు సాక్షా చ్ఛిప్రుఁడు నీభటుఁ డేనెఱుఁగుదు -
 నిట్టివారు మఱెందఱో నీ పక్షమున - నచింత్య నై భవుఁడనో

రామచంద్రా విశ్వరూప ధరుండవగు నీకు మాతెద్ది, యమోఘ
సంకల్పక్షేదపు భవదిచ్ఛామాత్రమున బ్రహ్మాండములెల్ల లుద్భవ
స్థితి నాశంబు లందు నింతకన్న నేమందున్నేవా నీచిత్తమని పల్కిన
విభీషణుని సౌహార్ద్రమునొచ్చి యతని భుజముతట్టి యాశ్రిత వత్స
లుండగు జానకీజాని లక్ష్మణునిచే సముద్రజలంబులఁ దెప్పించి
విభీషణుని లంకారాజ్యాభిషిక్తునిఁ గావించి శుభ ముహూ
ర్తంబునఁ బయనంబై సముద్రముక్రింది భూమిం దొలిచి
యమర్చిన దశయోజనాయతలోహనాళమునుండియు న్నార్ధి
జలోపరితలంబున షోలాయమానంబయి గాలిదెబ్బకు దొర
కక సంప్లవమాన లోహకుంభస్థగితమగు సేతువుపై నుండియు
నిముసమున కొకయోజనమేగు యంత్రశకటంబుల న్నొంతనై న్యం
బును విమానంబులనొంతసేనయు న్వెంబడింపఁ బ్రభూతాకారం
బున సంధ్యాభ్రమువలెమెఱయు హనుమనిమూఁపున ననుజనహి
తంబుగ నధిష్ఠించి సంజకడ లంకాసమీపంబున నున్న సువేల్మాద్రి
న్విడిసి సకలచమూ పరివృతుండై యంగదు న్నావించి వాలిపుత్రా
నీ విపుడులఁక కేగి దశకంఠునితోడ నామాటలు విన్పించుమని
యిట్లనెను.

నాట—రూపకము.

ప॥ అవురౌరా సూరరాక్ష - సాధమా నిచుఁగాచుకొనుమ ॥అ॥

అ॥ అవనిజ నాకప్పగించి - యపరాధం బొప్పుకొనుమ ॥య॥

౧ ననుశరణగు పొంగిపొమ్ము - నగరమెడసి యెట్లకై నన్.

మనఁదలంతువేని లంక - మా విభీషణుఁడేలు నింక ॥య॥

౨ పరనారి న్నుచ్చిలించి - బ్రతుకఁ దలంచితివా

దురమొనర్చితేని నిన్ను - ద్రుంతు బ్రహ్మయడ్డపడిన॥య॥

ఉ. వంచన వృత్తితోడ మగ ♦ వారలు చెంగట లేని సందునఁ

బొంచి పతివ్రతా తిలక ♦ మున్నలిమి న్నొనిపోయి కారలో

నుంచితె కూళరక్కసుడ ♦ యుబ్బడఁగించెద నీకుఁబోరి కే

తెంచుముగాక బుద్ధిగొని ♦ తిన్నగ జానకి నప్పగించుమా॥

ద్విపద॥ అంత నంగదుఁడు రా ♦ మాజ్ఞ వహించి

గంతులువై చిలం ♦ కా పురిగ జొచ్చి

గుడులు గోపురములు ♦ గూలఁదన్నుచును

వడిరేగి ప్రళయ ప్ర ♦ భంజను మాడ్కి

సంతలంగళ్లు ని ♦ ర్జనముగఁజేసి

బంతు లట్టేనులం ♦ బట్టి వినదుచు.

నిచ్చకొలంది దా ♦ రేర్పర్చుకొంచు

విచ్చలవిడి యిండ్లు ♦ విఱుంగఁ ద్రొక్కుచును

హనుమంతుకన్న నూ ♦ అంతలు బీర

మును జూపుకోతి య ♦ బోబ్బియిదియనుచు

రాకాసిమూఁకలు ♦ రయమునఁబాఱ

భీకరగర్జల ♦ నివనువీధి పగుల

రావణాసురు సభా ♦ రంగముఁజేరి

వావిరి పిడుగులు ♦ వడఁగ నిట్లనియె॥

అథాణా—ఖండగతి.

ప॥ నీనుఁ జరికలోఁబెట్టి - నీయూలిఁ జేపట్టి

అ॥ ననుఁగాంచె వాలి నా నామ మంగదుఁడోరి - చెనఁటి వినరా

కోరి - చేతులఁగొంటివో ॥ చె॥

౧ వాలి నొక్కమ్మున - స్థూల నేసిన జెట్టి - తెల్లొక్కవీరుఁడా - దాశ

రథి సుగుణనిధి! యాలించుసందేశ - మంపె నాచేనీకుఁ - జాలించు

నీ పొగడు - చావ కన్యాయముగ ॥ జెనఁటి॥

- సీ. అఖిల దేవతలు నీ ♦ యట్టిదైత్యులు ముట్ట
జాలని విల్లవ ♦ లీల విడిచె
తన పదస్పర్శ మా ♦ త్రమ్మున నొక్కపా
షాణము స్థాతమ ♦ సతి నొనర్చె
పితృవాక్యపాలనా ♦ వ్రతమూని వనవాస
మంది సంసార సౌ ♦ ఖ్యములు విడిచె
దుష్టులశిక్షించి ♦ శిష్టులరక్షించి
త్మాచక్రమేలఁ గం ♦ కణముగట్టె
అట్టి శ్రీరామచంద్రు న ♦ థాంగలక్ష్మి
నేలఁదేచ్చితి నీకుఁబోఁ ♦ గాలమఁటర
అలఁతిగా నెంచ కతఁడు నా ♦ రాయఁబండు
శరణుపొందు మాప్రభుఁడు ని ♦ న్గరుణఁ గాంచు.
గీ. సీత దైత్యలోకమాతఁ జె ♦ చెప్పర బరువడి
రామచంద్రుని కర్పించి ♦ బ్రతుకు మీవు
వెడలి యెచ్చటికేని వి ♦ భీషణునకు
రామచంద్రుఁ డొసంగె నీ ♦ రాజ్యమెల్ల.
క. అనవిని దశవక్తుఁడు రా
ని నవ్వు తెచ్చుకొని మిగుల ♦ నిరసింపుచు ని
ట్లనె డాపలి పది మీసము
లను వలచేతులను దువ్వి ♦ లజ్జ నెడయుచున్.

కన్న డా—ఆదితాళము

- ప॥ నామరూపముల లేకుండిన యా - నారాయణుఁడా మానిసి ।
అ॥ ఏమిర మూఢా యెఱుఁగకప్రేలెద-వింతపితృద్రోహివాయీసీసి॥నా
౧ దొంగదెబ్బ సీతండ్రికిఁ గొట్టిన - తుచ్చునిఁ బొగడెద వేలరా ।
క॥ గంగారస నిను జంపనొల్ల నీ-కన్నతల్లి యేమనుకొనునోయని॥నా

౨ శరణుఁజొచ్చునా రావణుఁడిక ని -స్సారమ ర్త్యకీటకమునకహహః
కరుణించితి నినుఁదిన్నఁగఁ బోపో-కలఁడెనాకన్న దేవుఁడింకొకఁడు॥

ఉ. ఆలిని దొంగిలించి గృహ ♦ మందున నుంచి సుఖంప నెంచు నా
భీలపరాక్రమాన్వితుఁ డ్రి ♦ విష్టపజేతను నన్నెదిర్చి నీ
వాలముచేయ నోడి యిటు ♦ లంపకు చెల్లని రాయబార మా
వాలినిగాను బొంచి పడఁ ♦ వైచుటకోరి నిరస్త పౌరుషా.

గీ. తగినవాఁడననే కదా ♦ దక్కెనాకు
సీత నీకేల నిర్భాగ్య ♦ జీవనుఁడవు
ఆలికిందోడు ప్రాణము ♦ లేలఁ బాపు
కొనెదు కోఁతుల నాడించు ♦ కొనుచు బ్రతుకు

సీ. అని చెప్పు మా యభా ♦ గ్యునితోడఁ బోనిమ్ము
నీవుండు నాచెంత ♦ నిన్ను రాజు
సలిపెదఁ గిష్కింధ ♦ కల యయోధ్యకు మఱి
సుగ్రీవ రాముల ♦ నిగ్రహించి
ఇందుకు నీతల్లి ♦ మండ్లోదరియుఁ బ్రమో
దించుఁ బితృణము ♦ నీరైచిదీవు
సీకొకపోల్కి తం ♦ డ్రిని గాన నా యుప
దేశంబు గొనుము కా ♦ దేని నిన్ను
గట్టి చెఱసాలనుంతుఁ ద ♦ త్త ణ మనంగ
నంగదుఁడు సింహనాదము ♦ సం గడువడి
మకుటములు మల్లునట్టులం ♦ బంజ్జికంఠ
నకుఁ దగు కిరీటపూజ నొ ♦ నర్చియేగె

౪ చనము:—అటులంగదుఁ డ ప్రతిహత వేగంబున శ్రీరామచంద్రుని
చరణంబులవ్రాలి రావణు నుదంతంబంతయు నివ్వన్నవించె నంత

కేదార గౌత—మాపకము

పులు గోసి మనబంధు ♦ పులను జంపె

జలపట్టి యందుకై ♦ జానకి నైచ్చితిన్
 మొనసి యామాయా మ ♦ నుష్యుడిపుడు
 నామర్మమెఱిగి శా ♦ ఖామృగంబులఁ గూడి
 పోతరమున లంక ♦ ముట్టడించె
 వీరధర్మము మాని వి ♦ భీషణుండు
 ప్రాణములతీపిచే శత్రు ♦ పక్షమూనె
 కదన మొనరించి శాశ్వత ♦ ఖ్యాతిగొందుఁ
 గాని యాయసుర ద్రోహి ♦ నేను విడువ.
 గీ. తనువుదాల్చిన ఫలము శా ♦ త్రవులఁ ద్రుంచి
 యైహికాభీష్టసుఖముల ♦ నందవలయు
 పౌరుషమున కసాధ్యమా ♦ పనియెలేదు
 గగనసునుమటు దైవము ♦ కల్లమాట.

మంజరి—మోహన

౧ అనవిని నీయెఱుఁగని ధర్మంబె - య్యది యగ్రజన్మ వినుమా ।
 మనతమ్ముఁడు లంక నేలునని సుర - మాని వచించె న్ననుమా ।
 ౨ కాలగతులు తప్పింప నెవరికిం - గాదు తరంబోయన్న
 యాలమునఁ బగఱ మర్దింపకున్న - నసుర పౌరుషము సున్న ।
 ౩ నిదురనుండి లేపితివి బలిమి న - స్లేనిచో నెవ్వఁడేని ।
 యెదుటఁబడి బ్రతికిపోవఁగలఁడె తా - నెంతవాఁడైనగాని ।
 ౪ ఐన నేమయ్యె నెలవిమ్మా నే - నవలీల న్వానరులఁ
 బ్రాణములతోడ మ్రింగివైచెద - న్బట్టి యక్కసటనరుల
 నీః సంజకెంజాయచే ♦ నంజనాచలమటు

కావిదుస్తుల నీల ♦ కాయ మమర
 నిరుగడ మేరుశి ♦ ఖర మినచంద్రుల
 వలెఁ దలకుండలం ♦ బులు వెలుంగఁ

గ్రోమ్యేఱుంగుల తోడి ♦ క్రొక్కారు మబ్బల్లు

తారహారముల నె ♦ ద విలసిల్లె

గొండలఁ న్మల్లెపూ ♦ చెండులగతి నెత్తె

జాలిన శూలము ♦ కేలఁ దనర

ప్రళయభైరవు వలెఁ దాండ ♦ వము సలుపుచు

నట్టహాస మశనిశబ్ద ♦ మపహాసింప

కోటగోడ నొక్కమగున ♦ దాటి కుంభ

కర్ణుఁ డేతెంచె గపులు న ♦ ల్గడలఁ బాట

వచనము:- ఇట్లు కుంభకర్ణుఁ డేతెంచి యేడి రాముఁడేడి రాముఁడని

సింహగర్జనలు సల్పుచు నొడుగఱచుచుఁ గపులఁ గొందఱ న్నాల్సే

తుల నల్లులమాడ్కి నేలరాయుచుఁ గొందఱ న్సేనగలవలె నమ

లుచుఁ, గొందఱ న్వెన్నద్రముల కరణి మ్రింగుచుఁ, గొందఱ న్నోమల

లాగునఁ దోలుచుఁ, గొందర న్బొడుమట్లు దిగఁబీల్చుచుఁ, జేఱకు

తోట విఱచి తిను మదపుటేనుఁగు తీరునఁ, బచ్చిపుట్టలఁ గొమ్మల

విదల్చుచు బలిసిన పచ్చికబయలునఁ జేఱలాడు కొఱపోతురీవి,

నైదలకుఁ దలపడిన యెల్లుబంటి విధమున, నెండుపూతిక కుప్పన్ద

గిలిన కార్చిచ్చు చందమునఁ, బ్రళయభైరవునిరీతి నివృజ్యంభింప

నద్దనుజుని యుచ్చాస నిశ్వాసంబుల నవశులై చిక్కువారును,

మఱియును రోమకూపద్వారముల వెడలువారును, గొండమీఁద

చీమలబారుమాడ్కి నమ్మేటి రక్కసునిమేన సంచరించుచు మెల

పునఁ దమసూక్ష్మోపాధి సాహాయ్యంబున నయ్యసుర దెబ్బ తప్పించు

కొనుచు నతనికను ముక్కుచేవులఁ జొచ్చి బాధించుచుఁ జచ్చుచు

నొచ్చుచుండ సుగ్రీవుఁడా రాక్షసవీరుని నడినెత్తి నొకపర్వత శిఖ

రంబు వైచి నొప్పింపఁ జలింప కమ్మానుషాశనుఁ డా వాలితమ్ము

నిం బిడికిటఁ బొడిచిన నెత్తురు గ్రక్కుచుఁ గనులతేలవైచి రామచంద

ద్రావణి నేలసోలిన వాని కొక కేలఁబట్టుకొని రెండవ కేల న్మూలము
 ద్రిష్టించుఁ గపివీరుల స్థనగరిఁ జేరనీక రొప్పుచు లంకాభిముఖుడై
 చనుచున్నంత శ్రీరామలక్ష్మణుల స్థన మూపున మోయుచున్న
 యాంజనేయుఁడు నిజవాలముంబెంచి యక్కుంభకర్ణుం బోనీక లాగి
 న న్విభీషణాగ్రజుఁ డౌరా విపరీతదైవ మొకకోతి తోకచే నిట్లు
 లాగఁబడితినా యని వెఱఁగందుచున్నంత సుగ్రీవుఁడు మూర్ఛదేటి
 యద్దానవుని నాసాకర్ణములు గఱచి యూడఁబీకినం గొండపై
 నుండి దెబ్బనంబడు సెలయేళ్ళచందమున నెత్తురుబికి ప్రవాహమై
 వానరసేనన్ముంచుచుండు నారాక్షసవీరుఁడు బిట్టలిగి హనుమంతు
 నిస్తనశూలమునఁ బొడువనుంకింప, శ్రీరామచంద్రుఁ డెలనవ్వున
 శూలముతోఁ గూడఁ గూబకర్ణుని కరము నొకశరమునఁ దునుమ
 నాన క్తంచరాగ్రణి రెండవచేత గదనంకించి మోహరింప నచ్చేయి
 గూడఁ దెగవైచిన మందరగిరి గుహతీరున నోడుతెరచి రామా
 రామా నిలునిలు నీవా, హనుమతో నిన్న్రింగెద న్నాచుకొను
 మని పై బడు నారావణానుజుని శిరము నచింత్యనై భవుం డగు
 శ్రీరామచంద్రుఁ డొకభల్లమున డుల్ల నేపినఁ మిట్టునుండి దొర్లుచు
 నక్కుంభకర్ణ కబంధము కోతిమూకలఁ బిండిచేయుచుఁ దనరక్త
 ప్రవాహమున రెండామడల మేరఁ బొంగునట్లు సముద్రమునఁ
 బడియెనంత నటరావణాసురుఁడు నెత్తుకోడుచున్న కృత్రిమ రామ
 లక్ష్మణుల శిరస్సులు తనచేతంగొని సీత కగపర్చి యింకనైనఁదన
 వశము కమ్మని బెదరింప నాపై దేహి యిట్లనియె.

థాతువర్ధని—రూపకము

ప॥ పచ్చిమోసమున నిట్టుల - బ్రతుక నెంచినావా

అ॥ అచ్చముగాఁ జుప్పనాతి - కన్నపు కావా

॥ప॥

౨ అగ్గిచెంత మిడుతపోల్కి - నాటలాడఁబోకు

సిగులేని పాటుఁబోత - చీచీ చేర నాకు ||ప||

౨ పరమాత్ముఁడు రాముఁడు నీ - వశమగునా మూఁఢా

దొరకొంటివ మాయఁజూప - దుష్టమదారూఢా ||బ||

సీ. చేటు కాలమునీకుఁ ♦ జేకూరె నుర్మతీ

కనుక సాధుద్రోహ ♦ ము నెఱపెదవు

రామచంద్రుఁడు పర ♦ బ్రహ్మము గాని సా

మాన్యుఁడు గాఁడు నా ♦ మాటవినుము

నీవంశ మెందుకు ♦ నిర్మూల మొనరించు

కొనియెద విట్టులఁ ♦ గోరికొరి

పరకాంత నాసించు ♦ పామరుఁ డిహపరం

బులకు రెండింటికిం ♦ జెడు నిజముగ

బుద్ధిగొని యింకనైన రా ♦ మునకు నన్ను

నప్పగించు మా ప్రభుఁడు ద ♦ యాబ్ధిగాన

శరణు వేఁడు నిన్నాచు ని ♦ స్సంశయముగ

మనఁ దలంచెదవేని నీ ♦ మమత మాను.

గీ. కొలఁది పూటలలోనె నీ ♦ క్రొవ్వడంగు

జాలిశా పొమ్మనుచు సీత ♦ పల్కునంత

కుంభకర్ణుఁడు రణములోఁ ♦ గూలె ననెడు

గోల విని రావణుం డొంటఁ ♦ గుండె నిట్లు.

నీలాంబరి—రూపకము

ప|| పౌరుషంబు గవ్వకై నఁ - బనికీనచ్చునా||

అ|| ప్రారబ్ధముతప్ప దెట్టి - వారికై నను ||పౌ||

౧ తెలివిగల్గు ఫలమేమీ - దేహధారికిఁ

గుడువకతీరదు చేసి - కొన్న కర్మము |పౌ||

- ౨ కలదా యసంభవ మగు - కార్య మొక్కటి |
పులిని గొట్టెకూడ నొక - ప్పడు జయించును || పా ||
- ౩ బమ్మ యైన రామబాణ - వహ్ని శోర్చునా |
యెమ్మెయి సాధించలే నిఁ - కేమిసేయుదు || పా ||
- సీ. జేజేల ధిక్కరిం ♦ చిన దైత్యవీరు ల
త్యల్పులచే నంత ♦ మంది రిట్లు
చేరవశము కాని ♦ సీతచేఁ జేవాట్లు
తినియును నాబుద్ధి ♦ తిన్నఁబడదు
గురువు లా ప్తులు బంధు ♦ కోటి బోధించినఁ
గాని నా మూర్ఖత ♦ న్మానలేను
శివుని మెప్పించిన ♦ జెట్టిని నే నొక్క
పేదమానిసి కాళ్లు ♦ పిసుకుపెట్లు
కోరి కొఱవితోడఁ దలఁ ♦ గోకుఁకొంటి
నందరానట్టి పండున ♦ కాసపడితి
తెలిసియు నధర్మపథమునఁ ♦ దిరుగుచుంటి
నొర తప్పని విధినెవ్వఁ ♦ డడ్డగలడు.

క. ఇటులం జింతాకులుఁ డై
కటకటపడు తండ్రిపాద ♦ కంజంబులకుఁ
నిటలంబు సోక మ్రొక్కిడి
యిటు వాకొనె నింద్రజిత్తు ♦ ధృతి పెంపారక

దర్బారు—రూపకము

- ప॥ అబ్బా సర్వజ్ఞుడ వీ - వడలనేల గతమునకై |
అ॥ దబ్బరగునె యద్యావ్యం - తద్భవిష్యతి యనుమాట || యో ||
౧ తనువెత్తిన ఫలము వీర - ధర్మంబున నునుతెడలుట |
క్షణభంగురమెహికై - శ్వర్య మిదొక చింత్యంబా || బా ||

౨ జగజ్జెట్టిని సకలవేద - శాస్త్రతత్వకోవిదుడవు ।

అగణిత వైభవుడవు నీ - యంతవాని కెదురున్నే ||అ||

౩ పగమూకల నేడు, నేల - బడగూలిచి రాకయున్న ।

ఇక నీకొడుకు న్గాను జ - మీ వినుమా నాప్రతిజ్ఞ ||య||

పచనము:- ఇట్టింద్రజిత్తు ప్రతిజ్ఞపట్టి తండ్రిపాదములకు మ్రొక్కియతని
యనుమతి వ్వడసి, యగ్నిదత్తంబగు దివ్యరథం బెక్కి యదృశ్యం
డై గర్జిల్లుచుఁ గపిసేనపై శరవర్షంబు గురియింప శ్రీరామచంద్రుం
డు లక్ష్మణుంజూచి, తమ్ముడా మేఘనాదుడు బ్రహ్మస్త్రప్రభా
వంబున దుర్మిరీత్యుడై యున్నవాడు మనకుఁ గూడ నమ్మహానీ
యాస్త్రంబు మాచనీయం బనుచున్నంతలోనయింద్రజిత్తు వివిధా
స్త్రంబులు ప్రయోగింపఁ గుప్పగుప్పలుగఁ దన్నుకొని యీల్లువా
రును, గటగటా యిదియేటి యాశ్చర్యము. వట్టిబయలిట్లు గొట్టు
చున్నదని బల్కుచుం జచ్చువారు నయి స్థవంగ పై న్య మంతయు
నిశ్శబ్దంబుగ రూపుమాయుట పరికించి మేఘనాదుఁ డాసంతోష
వార్తం ననతంక్రికిఁ దెలుపనేగెనంత శ్రీరామనామ మంత్రప్రభా
వంబున బ్రహ్మస్త్రమునకుఁ దప్పిన జాంబవద్విభీషణులు శ్రీరామ
చంద్రపాదాంబుజధ్యానపరవశుడగు హనుమంతునితో నిట్లనిరి.

యదుకులకాంభోజి—ఖండగాత్యేకతాళము

ప॥ ఓ యాంజనేయుడా - యోజగత్పాణసుత ।

అ॥ ఈయెడన్గరుణించు - మెల్లర న్నదికించు ||మా॥

౧ రామలక్ష్మణులకున్ - బ్రమదంబు నిండార ।

సామీరి వేవేగ - సంజీవి గొనిరమ్మ ||యో॥

౨ సాక్షాచ్ఛివుండవున్ - సర్వజ్ఞుడవు నీవ ।

ఘోషణంబునఁ బ్రాణ - మిమ్ము యీ యంధటికి ||నో॥

3 ఏమిగల్గు నసాధ్య - రంగభక్తుడ వీవ

॥ యో ॥

గీ, ఉండు నిచటికిఁ దిన్నగ ♦ నుత్తరదిశ

ద్రోణగిరి నాల్గులక్షల ♦ తొంబదైదు

వేలయోజనముల మేరఁ ♦ బాలకడలి

నడుమ నద్దానిఁగైకొని ♦ వడిగ రమ్ము.

మంజరి—చతురస్రగతి

౧ అనవిని సీతారామాయని తా - నన్నంతలోన వెల్లి ।

హనుమానుఁడు తనచేత ద్రోణగిరి - నంకించివచ్చె మళ్ళి ।

౨ జారిబనద్విభీణులు జీవనౌ - షధములు రాయబిరాన ।

సమ్మదముగఁ గపులుండ రాచుల క్షుణ్ణులలరి రంతలోన ।

3 పై నమునకు ముందుండిన జవస - త్వంబులతోఁ బెంపారి ।

వానర సేనయు రామలక్ష్మణులు - బలువేడుక నలరారి ।

౪ కడున్దొత్త యుత్సాహములతో లం - కాపురి న్ముట్టడించి ।

వడిగ విజృంభింప రాక్షసులు తల - పడిరి దొమ్మినేతెంచి ।

వచనము:—అంత నకంపనప్రజంఘ యూపాక్ష విరూపాక్ష శోణితాక్ష

కుంభనికుంభులు ద్వంద్వయుద్ధంబునఁ గ్రమంబుగ నంగద మైంద

ద్వివిధ సుగ్రీవ హనుమంతులచేఁ బొలసిరి. ఖరనందనుఁడగు మక

రాక్షుఁడు రానుచంద్రునిచేఁ గీటడంగె. నింద్రజిత్తు మాయాసీత

న్వానర సేన హాహాకారంబు లొనర్పఁ బరిమార్చి రాఘవులం గొంత

తడవు భ్రమపెట్టి నికుంభిలాహామంబున్దావించి వానరులచే విఘ్నిత

హామంఁడై లక్ష్మణునిచేఁ జచ్చె. నవ్వార్త విని మిగుల దుఃఖించి

రావణుఁడు సీతన్దంప గమనించి మంచోదరిచే నివారితుఁడై వానర

సేనపైఁ దన మూలబలముం బురికొల్ప శ్రీరామచంద్రుఁ డొక్క

గడియలో నా రక్కసి మూఁక నంతయు నక్కాడఁ బొక్కు

బ్రళయభై రవువలెఁ గుపితుఁడై దళకంఠరుఁడు రథంబెక్కి
మారిమసంగినట్లు వానర సైన్యముంబొలియించుచు శ్రీరామ
చంద్ర సన్నిధి న్బులకి తాంగుఁడై భక్తిపరవశుఁడై యున్న విభీ
షణున కిట్లనెను.

యాగప్రియ—రూపకము

ప॥ ఈనరుఁడా నిన్నుఁగాచు - నిస్సీసీ పేదతపసి !
అ॥ దానవకుల మందు నీవు - తప్పఁబుట్టినావు చెహగ ॥ యీ॥
౧ రాముఁడు శీముఁడన నెంత - రానిమ్మా ప్రళయశూలి !
పామరుఁడా కాఁచుకొనుము - పరిమార్చెద నిన్నిప్పుడు ॥ ఈ॥
సీ, మానిసి బొందితో ♦ మలయునా దేవుఁడు
తిండిలేకిట్టుల ♦ దిక్కుమాలి
యాలినిఁ గోల్పోయి ♦ యడలునా దేవుఁడు
కోతుల సాయంబు ♦ గోరి యిట్లు
సర్వసముండిట్లు ♦ జరుగునా దేవుఁడు
పనివడి దనుజుల ♦ పైఁ బగగొని
తనకంటెనన్యము ♦ తలపని దేవుఁడు
భ్రాంతుఁడై యిట్టుల ♦ బాధపడున
ఓరి! యవివేకి! పుట్టిన ♦ వారికెల్ల
ననుభవింపక ప్రాగబ్ధ ♦ మాఁగుటెట్లు
సహజధర్మము మాను ని ♦ స్తంపెద నిదె
కావనీ నిన్ను రాముఁడు ♦ దేవుఁడేని.

ద్వీపద. అని రామచంద్ర పా ♦ దాంబుజధ్యాన
మున మున్గియున్న త ♦ మ్మునిమీఁద మయుని
సత్తివై వఁగరామ ♦ చంద్రుఁ డడ్డపడి
ముత్తునియలుగ న ♦ మ్ములచేతదానిఁ

గొట్టియు వాని తేఁ ♦ కువ నెద మెచ్చి
 బిట్టల్క రావణుఁ ♦ విరధుఁ గావించి
 కఱకుటంపఱచేత ♦ గర్వమున్నాన్ని
 చిఱునవ్వుతోడ వ ♦ చించెనిమ్మాడ్కి

కేదార—రూపకము

- ప॥ దుర్మార్గుఁడవు కావేని - దొడ్డవీరుఁడవె రావణ!
 అ॥ ధర్మపద్ధతికి మించిన - దైవము మఱివేఱె కలఁద ॥దు॥
 ౧ హద్దుతప్పరాదని సూ - ర్యాచంద్రములున్ ఋతువులు
 తద్దయులోకులకెల్లన్ - దమనడువడి బోధింపఁగ ॥దు॥
 ౨ ఇంక నైనసీతను నా - కిచ్చి బ్రతుకు మెదటనేని
 లంక విఙ్గిషఁబునిది నీ - లావు తెలిసెఁగదా యిటుల ॥దు॥
 సీ. సహజ రజస్తమ ♦ స్సత్వగుణంబుల
 దేవుఁడు విశ్వమూ ♦ ర్తిగ నటించు
 నొక వేళఁ దనకన్న ♦ నొండుగానక యూఱ
 కుండు నిర్గుణుఁడయి ♦ యోగిమాడ్కి
 బహురూపుఁడై తన ♦ పద్ధతులకుఁ దానె
 లొంగి కర్మఫలంబు ♦ లం గుడిచెడు
 తెలిసి తెల్పుఁగరాని ♦ దేవునిమాట య
 టుండనీ నీవలె ♦ నొరులు గూడ
 నాపదలకు వెఱురు రంచు ♦ నరయవేల
 క్రొవ్వి సాధుల కపకార ♦ మివ్విధమున
 నెఱపు నీతపమంతయు ♦ న్నేటితోడ
 ముగిసె నీగర్వమింకఁ జెల్ల ♦ బోదు చుమ్ము.
 క. అనవిని కోపము సిగ్గున్
 వనటయుఁ గొని మిగుల వేద ♦ నంబడి యార్థా

వణుడేగె కోజుచుం దన
 వెనుక నొకండైనలేక ♦ భీతిలిపురికిన్,
 గీ. చిన్నబోయి మిగుల ♦ ఖిన్నుడై యెద్దియుం
 దోచ కాకసంబు ♦ జూచుచున్న
 మగనితోడ నిట్లు ♦ మంహోదరియుం బల్కె
 సాధ్య కుచితమైన ♦ సరణి మిగుల,

కాంభోజి—మిత్రగతి

ప॥ పానమేలువాడ చిన్నబోతి వేల-బాపురె జగజెట్టివి-నెఱజాణవు॥
 అ॥ కానున్న కర్జంబు కాకపోదుమఱి-గడచినపనికి వ-గవరాదునీబోటి॥
 ౧ చిచ్చుజొచ్చె నింద్ర-జిత్తు నాలి తన - చెలువుని నెమ్మేనితో-వా
 సిమిఱు | వచ్చెలంకకురా - వలసిన చేతుల్ల - హెచ్చుతగ్గులెవరి
 కేని సాజంబులు ||పా||
 ౨ కూళ చుప్పనాతి - కొండెము వినియిట్లు - కోరితెచ్చుకొంటివి
 తంటా కోరితెచ్చుకొంటివి - ఆలముచేయలే - కడలివచ్చినావ -
 యశారార చేసికొ - న్నది కుడువవలయు ||పా||
 సీ. అకట మీసమువచ్చి ♦ నట్టి రక్కసి మగ
 వాడెల్ల నీలిగె ♦ నృపరమందు
 సనిచుక్కవలెనేల ♦ జానకిందెచ్చితి
 మనపాలి మిత్తిది ♦ మగవ కాదు
 నీరాముడొకమాని ♦ సి యనుకొంటివ తగ
 పున్నిల్పబుట్టిన ♦ వెన్నుడతడు
 మనవారలన్నాడ ♦ దనబంటులటు బ్రది
 కించు వెండియును మ ♦ న్నించు నిన్ను

విన్నఁటికి జావులేనట్టి ♦ తెన్ను వెదకి
 హాయిగా మందు మాతని ♦ యడుగులఁ బడి
 పదము నామాటవినుము ని ♦ న్బాయఁజాలఁ
 చెల్లనపు డెందు కిటు వట్టి ♦ త్రుళ్ళగింత.

వచనము:—అనవినిదశకంతుఁడు చిఱునవ్వున నోముద్దియానీ కేమెఱుక,
 దేహధారులకు జననమరణంబులు నైజంబులు, సకలైహిక
 విభవంబు లశాశ్వతంబులు, శాశ్రవుని శరణువేడుట వీరధర్మము
 కాదు. రాముఁడుమనరాక్షసులకు సహజశత్రువు, యశోవా
 మృత్యుర్వా యనునట్లు రిపుమర్దనము న్గావించెదనొండె గాని
 చో వీరస్వర్గముంగై కొనెదనొండె, యూఱిసిలుమనిర ధారూఢుండై
 జయధ్వనులుమ్రోయ దశకిరీటకాంతులు దిక్కులంబిక్కటిల్ల
 రణరంగమున కేతెంచి మాయఁగావింప, శ్రీరామలక్ష్మణ హనుమ
 జ్ఞాంబవద్విభీషణులు తప్ప నమ్మాయచేదక్కినయందఱున్వివశులై
 భూమినొరగిరంత, రామచంద్రుఁడు తనతో వివిధశస్త్రాస్త్రంబుల
 నహోరాత్రంబులెడలేక పదునెన్నిది దినంబులు పోరాడురావణుని
 భుజంబులుంగంతంబులు పరార్థసంఖ్యాకంబులు నుఱుము గావించి
 పదునాల్గుభువనంబులు సంతసిల్ల నాత్మైలోక్యకంటకుఁ డగు
 దశకంతుని సంహరించి, వానిమాయస్పృహస్మృతమున నిర్మూల
 నంబు గావింప సకలపై న్యముతో మూర్ఛదేహి తనయడుగు
 దమ్ములకెఱఁగిన సుగ్రీవునితో రామచంద్రుఁడోప్రాణమిత్రమా!
 నీవంగదునితోనేగి యివ్వీభీషణుని లంకారాజ్యాభిషిక్తుం జేసి
 సింహాసనాసీనుఁ గావింపుము. మఱియు నాంజనేయుడు నీత కీ
 విజయవార్తఁ దెలిపి విభీషణానుమతి నాజానకి నిటకుందోడి తెచ్చుఁ
 గాకయని యాజ్ఞాపించినంత సుగ్రీవాంగదులు విభీషణున్లంకాధి

పతినొనర్చి భద్రాసనమునఁ గూర్చుండ బెట్టిరి. హనుమంతుఁడు
 సీతచేత కేగి శ్రీరామచంద్ర పాదంబుజ ధ్యానపరవశయై యున్న
 యెవ్వేదేహితో బద్ధాంజలియయి యిట్లనియె.

ఆనందభైరవి—చతురస్రగతి

ప॥ శుభవార్త - విజయంబు - సుఖము శ్రీరాఘవులకు ।

అ॥ నభయంబు ప్రజకెల్ల - హ్మోసీతా

॥ శు॥

౧ రావణున్లడతేర్చె - రణమందు రాముండు ।

నీవిప్రు రాతల్లి - నీనాథు సెలవయ్యె

॥ శు॥

౨ చెంతనేయున్నారు - శ్రీరాములక్షణులు ।

సంతోషమలరార - జానకీ విచ్ఛేయు

॥ శు॥

ద్వీపద॥ అంతసీతాదేవి ♦ నందలమందుఁ

గాంతలచేత సిం ♦ గారింపజేసి

సంతోషమున విభీ ♦ షణుఁడు కాల్పడక

నెంతయు మునుకొని ♦ హేబదివేల

కన్నలతౌర్యత్రి ♦ కంబు దలిర్ప

వన్నెవన్నెలపూల ♦ వానలు గురియ

సరమయుఁ ద్రిజట విం ♦ జామరల్వీచు

చిరుదట్ల పల్లకి ♦ కింపుగ నడువ

జానకీశ్వర జయ ♦ జయరామ యంచు

దాసవకాంత లం ♦ దలమును మోయ

హనుమాయు సుగ్రీవుఁ డంగదుఁ డెలవి

మును బరాబరికలం ♦ బొనరించి నడువ

రామదాసు లగుచు ♦ రక్కసులెల్ల

ముఁ గీర్తించి న ♦ ర్తనము లొనర్చ

బారులు తీరిచి ♦ స్థవఁగ సైనికులు
 శ్రీరామచంద్రు డ ♦ రికిఁ దోడితెచ్చి
 దూరంబునందుఁ జే ♦ తులు మోడ్చి నిల్చె.
 సీ. మోద భేదము లొక్క ♦ మొగి నెండయు న్వాస
 కలసిన యట్టు త ♦ మ్మలముచుండ
 ప్రాణవల్లభయును ♦ పల్కుమాత్రమె సిబ్బి
 తి వగసై పమి గద్గ ♦ దిక వెలువడ
 తమతోడ నెల్ల ♦ భూతములు నివ్వెఱఁగున
 జిత్రింపబడినట్లు ♦ చేష్ట లుడుగ
 వ్రతవత్సరంబులు ♦ పదునాల్గు గడవ సం
 దడివడి కాముఁడు ♦ దుడుకునేయ
 చప్పునఁ దమంత నిలువాలు ♦ ఆప్పలెగయ
 నింద్రియంబులకెల్లఁ దా ♦ మే ప్రతినిధు
 లగుచు నొండొంటఁ దాని స ♦ హజఁపుఁబ్రేమ
 నదికె జానకి రామ క ♦ టాక్ష రుచులు.

ఉ. అంతట రామచంద్రుఁడు ధ ♦ రాత్మజతోఁ బ్రియురాల యింత ప
 ర్యంతము నిన్ను రక్కసి ♦ పరంబుగ నొంచిన శౌర్యహీను సై
 రింతువుగాక నన్ననుచుఁ బ్రేముడి నాపెఁ గవుంగిలించి య
 త్యంతకృతజ్ఞత న్బలికె ♦ నచ్చటివారలఁ జూచి యిట్టులన్,

చక్రవాకము — రూపకము

ప॥ హాయిగలిగె మాకు స్మీ - యందటి దయచే ।
 అ॥ నీయెడ నాతరమా మీ - ఋణముఁ దీర్ప హితులారా
 ౧ పదునాలుగు వర్షంబుల - వ్రతముచెల్లెను ।
 శ్శదీలముగ మఱి నా - భార్యవచ్చెను

ఈ సంపదకెల్లఁ గతం - బిమ్మహత్ముఁడే

వాసిగ నీహనుమకన్నఁ - బ్రాణబాంధవుండిఁకెవఁడు

॥హ॥

నీ దారవియోగసం ♦ తప్తుఁడౌనాకునె

చ్చెలిమి సుగ్రీవుతో ♦ సలిపినాఁడ

యంబుధిన్లుంఘించి ♦ యప్రతిహతగతికా

సీతసేమము వడిం ♦ జెప్పినాఁడ

కఠినాహవములోనఁ ♦ గసుగందనీక మ

మ్మందన వీపున ♦ మోసినాఁడ

పలములోసంజీవి ♦ పర్వతముందెచ్చి

మనలనందఱ నిట్లు ♦ మన్నినాఁడ

తనదుసౌఖ్య మొకింతయుం ♦ దలఁపబోక

కష్టపడినాఁడ లోకోప ♦ కారముకయి

యన్నివిధముల నాహను ♦ మన్నకన్నఁ

గలఁడె నిక్కపువేల్పు జ ♦ గంబునందు.

గీ. అనఁగవిని సీతలక్షణు ♦ డనిలసుతుఁడు

జాంబవంతుఁడు సుగ్రీవుఁ ♦ డుంబదపడి

రావణుని పిన్నతమ్ముఁడు ♦ న్రామచంద్రుఁ

బ్రస్తుతించిరి క్రమముగ ♦ భక్తిమీఱ.

బేహగ్—ఆదితాళము

సీత. ప॥ జయజయజయరామచంద్ర సద్గుణ-సాంద్ర మనోహర-రాఘ
వేంద్ర! జయ జయ నవనవమేఘశ్యామా - శాశ్వతనామా
రాజలలామ

॥జ॥

లక్షణుడు. సత్యజ్ఞానానంతలక్షణ సజ్జనరక్షణ రాజీవేక్షణ!

నిత్యనిరవధికధర్మమూర్తి - నిఖిలభువనకచక్రవర్తి ॥జయ॥

హనుమ. నీకేచెల్లునప్పనిప్పా - నిన్నెఱుగఁదరమె యొప్పులకుప్పా
నాకేలా యీతగని గొప్ప-నన్నుందరిఁజేర్చుమునాయప్పా॥

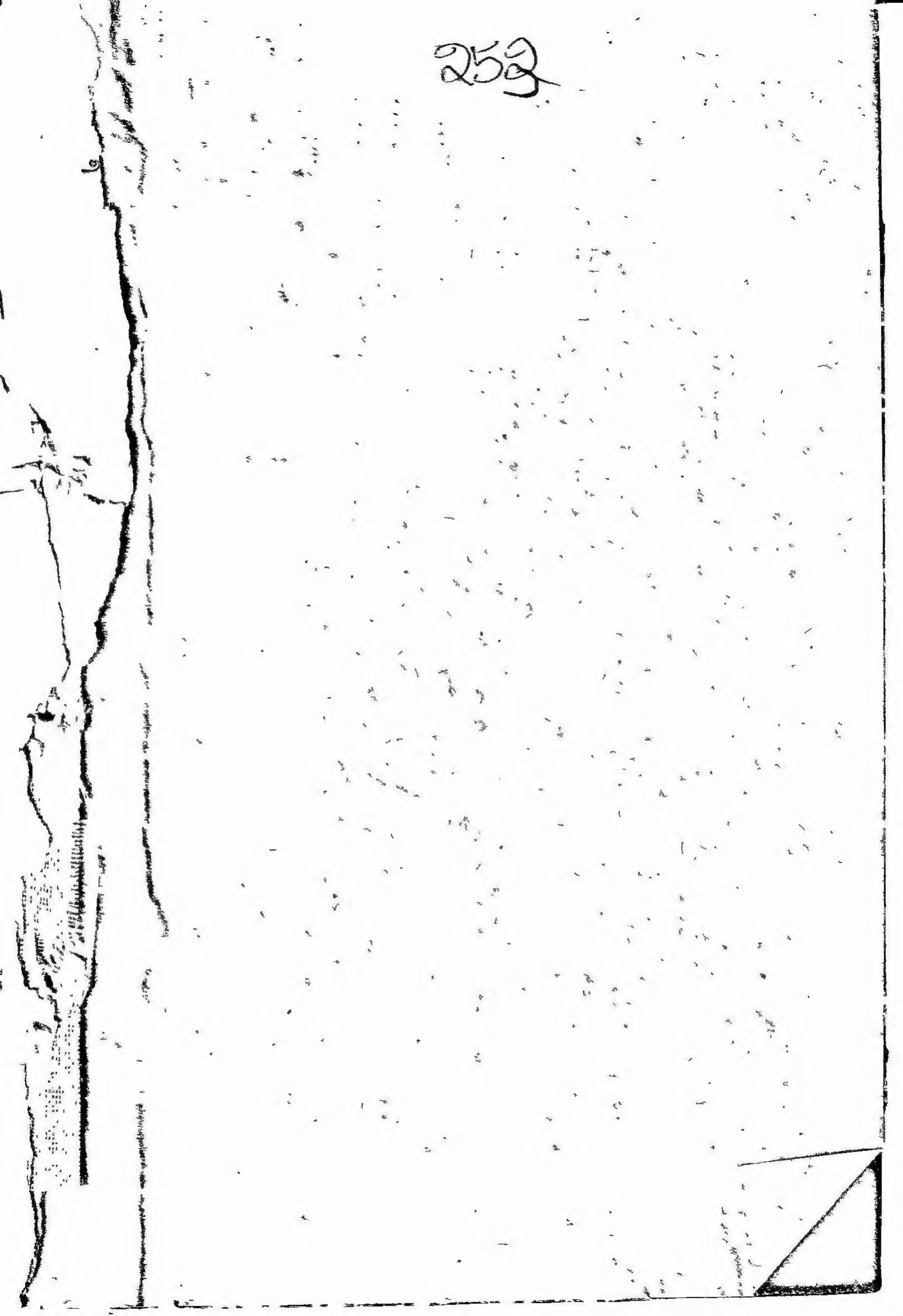
జాంబవంతుడు. పుడమికన్నమును - బుట్టినవాడ - మొదట నా
నవి వినుమాఁతేడ! అడుగఁబోవను మఱెదియునిన్ను - నన
మునీకడనుంచుమనన్ను ॥జ॥

సుగ్రీవుడు. నిన్నునిక్కముగఁ దెలియనెత్తి - నేనయ్యోమతివ
నకోఁతి! మన్నించుము నన్నోచెలికాఁడా - మాఱులే
క్కని యెకిమీడ ॥జ॥

విభీషణుడు. జగదాధారా శ్రతమందారా-జానకీదివ్యమానసచారా
సుగుణాలవాల ధర్మమూల-సూరివినుత సత్కీర్తివిశాల ॥జ॥

వచనము:—మఱియు విభీషణుడు కేలొడ్డి యిట్లనియె, దేవా,
కుంభకర్ణుని కుక్షిలోజ్జ్వలమైన యలఁతివానరులు దప్పఁదక్కినయం
దఱుస్సంజీవ నౌషధమహేమంబ్రతికి సుఖమున్నారు. స్త్రీలుంబది
యేండ్లవయసు లోపుగలబాలకులు న్మఱియు నేనుందక్కలంకలో
నిరాక్షసులెల్ల రణనిహతులైరి యచింత్యమహిమాస్వీతుడ వదే
మోగాని యిపుడులంకలోని యాబాల గోపాలమున్నవదే భక్తి
పరవశులై నిన్భజింపఁదొడఁగిరి లంకాపురియంతయున్న భజనమంది
రముగామాతెను సచ్చిదానందమూర్తి శ్రీరామచంద్ర నీవదధ్యా
నముదక్క, నింకెవ్వియునియైహికభోగంబులు చింత్యంబులు కావని
నిశ్చయించినేనింద్రజిత్తుని పెద్దకొడుకు న్యువరాజు న్నానించుట
కలరి నావదినె మంహోదరి తనభర్తయగు రావణునితో సనుగమ
నంబు చేసె నిదిగో కామగమనంబగు కౌశేరపుష్పకం బిద్ధానిపై
నయోధ్యకు విచ్చేయుము నీపట్టాభి షేకమహోత్సవముంగన్నులా

253

Check List

Book Number	SSR024166	Date	13-09-21
Front Cover	yes	Back Cover	yes
Blank Pages	CI, II, 33 252		
Missing Pages			
	NO		
Prepared	Sk. Shameera	Scanned	Sk. Shameera
BOOK SIZE	H 8.0 W 5.3	Pages	267